Rudolf Steiner

PIETRE FUNDAMENTALE PENTRU CUNOAŞTEREA MISTERIULUI DE PE GOLGOTA

GA 175

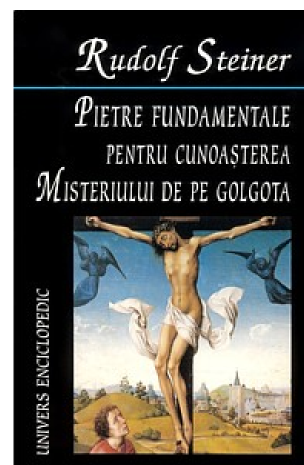
Ciclu de zece conferinţe ţinut la Berlin
în perioada 27 martie – 8 mai 1917

Traducere din limba germana: ZOLTÁN ANDRÁS
Revizie ştiinţifică: biolog dr. PETRE PAPACOSTEA

Bausteine zu einer Erkenntnis des Mysterium von Golgatha
(ciclul 45), Berlin 1931, Dornach, 1933

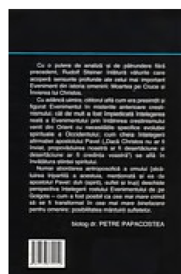
COLECŢIA INIŢIERI
Seria Biblioteca antroposofică

Coordonatorul colecţiei: biolog dr. PETRE PAPACOSTEA
Redactor: MARIA STANCIU
Tehnoredactor: LILIANA KIPPER
Concepţia grafică a copertei: VENIAMIN & VENIAMIN

Societatea antroposofică din România
Strada Vișinilor nr. 17, sector 2, București
Tel.: 021 323 20 57
www.antroposofie.ro
email: romantrop@yahoo.com

ISBN 973-637-005-4

COPERTA IV

Cu o putere de analiză şi de pătrundere fără precedent, Rudolf Steiner înlătură vălurile care acoperă sensurile profunde ale celui mai important Eveniment din istoria omenirii: Moartea pe Cruce şi Învierea lui Christos.

Cu adâncă uimire, cititorul află cum era presimţit şi figurat Evenimentul în misteriile anterioare creştinismului; căt de mult a fost împiedicată înţelegerea reală a Evenimentului prin întâlnirea creştinismului venit din Orient cu necesităţile specifice evoluţiei spirituale a Occidentului; cum cheia înţelegerii afirmaţiei apostolului Pavel („Dacă Christos nu ar fi înviat, propovăduirea noastră ar fi deşertăciune şi deşertăciune ar fi credinţa voastră“) se află în învăţătura ştiinţei spiritului.

Numai abordarea antroposofică a omului [alcătuirea tripartită a acestuia, menţionată şi ea de apostolul Pavel: duh (spirit), suflet şi trup] deschide perspectiva înţelegerii rostului Evenimentului de pe Golgota | cum a fost posibil ca *cea mai mare crimă* să se fi transformat în *cea mai mare binefacere* pentru omenire: posibilitatea mântuirii sufletelor.

biolog dr. PETRE PAPACOSTEA

CUPRINS

În legătură cu publicarea conferinţelor lui Rudolf Steiner

TREPTELE ADEVĂRULUI

Antroposofia este un curent spiritual modern, fundamentat de austriacul Rudolf Steiner (1861–1925), personalitate complexă, dotată cu capacitatea de a dezvolta în mod consecvent şi interactiv atât mistica înaltă bazată pe experienţe interioare care l-au condus la cercetări aprofundate în lumea spirituală, cât şi gândirea riguros ştiinţifică despre spirit, prin opoziţie cu tendinţele materialismului dominant în secolul al XIX-lea şi prima parte a secolului al XX-lea. Materialismul urmărea eliminarea nivelului divin-spiritual din cunoaştere prin contestarea existenţei acestuia în Univers, ceea ce l-a îndreptăţit pe R. Steiner să afirme: „Tragedia materialismului constă în faptul că nu poate înţelege ce este materia".

Pentru a sintetiza conţinutul de idei al antroposofiei sau ştiinţei despre spirit vom porni de la un principiu de bază formulat chiar de Rudolf Steiner: „Oricărei realităţi materiale din Univers îi corespunde ceva spiritual şi orice realitate spirituală din Univers primeşte la un moment dat expresie în lumea materială". Întreaga evoluţie, mai întâi biologică şi apoi social-istorică, a umanităţii este o ilustrare vie a acestui principiu. Cunoaşterea directă a resorturilor spirituale ale umanităţii, ca şi cunoaşterea exterioară a materiei, se obţine numai prin eforturi susţinute de perfecţionare a structurilor noastre sufleteşti şi spirituale, pentru a deveni apţi şi demni de dezvoltarea conştientă şi responsabilă a relaţiei omului cu lumea spirituală în toată puritatea indispensabilă acestui scop. Unul din principalele scopuri ale antroposofiei constă în deschiderea căilor cunoaşterii de sine, fapt necesar pentru evoluţia viitoare a omenirii. Atât cunoaşterea de sine cât şi înţelegerea coerentă a lumii interioare şi a ambianţei telurice şi cosmice se pot dobândi prin studiul scrierilor antroposofice, întrucât logica riguroasă a expunerilor oferă gândirii posibilitatea aprecierii valorii acestora, chiar şi în lipsa accesului personal direct la lumile spirituale. Omul apare astfel ca o fiinţă dublă, cu problematică cosmică şi problematică terestră, având sarcina realizării sintezei superioare a acestora.

În consecinţă, antroposofia este ştiinţa despre spirit care ne dă posibilitatea înţelegerii *raţiunii de a fi* a structurilor şi evenimentelor aparţinând lumii sensibile, precum şi a înlănţuirii acestora în timp şi spaţiu. Ea nu este o fundamentare teoretică pusă la îndemâna unei „secte religioase", cum încearcă să denigreze unele scrieri mişcarea antroposofică, ci reprezintă calea spirituală de valorificare concretă a forţelor de iubire aduse de Hristos pe Pământ, atât de necesară într-o perioadă în care dezbinarea între oameni se manifestă în toate relaţiile individuale şi de grup. Există, în prezent, antroposofi aparţinând celor mai diferite confesiuni religioase care consideră că au găsit, în sfârşit, în antroposofia lui R. Steiner un limbaj comun capabil să creeze baza pentru o nouă deschidere spirituală către lume, prin înţelegerea corectă a momentului-cheie pentru întreaga evoluţie cosmică pe care l-a reprezentat Evenimentul de pe Golgota de acum 2000 de ani.

Antroposofia nu este teorie, ci cunoaştere vie, ceea ce se reflectă în faptul că a pus toate premisele şi a elaborat soluţii valoroase în diferitele domenii aplicative marcate de consecinţele tuturor situaţiilor de criză caracteristice lumii actuale pe care Rudolf Steiner le-a prevăzut cu 8-9 decenii în urmă. Astfel, pe baza cunoaşterii aprofundate a omului (antropologia antroposofică), Rudolf Steiner, colaboratorii şi urmaşii săi au elaborat principiile şi metodele terapeutice ale medicinii antroposofice, ale agriculturii biodinamice, ale sistemului pedagogic Waldorf, ale tripartiţiei sociale, au dat naştere unui impuls original în arhitectură etc. Putem conchide că antroposofia este totodată o cale de cunoaştere obiectivă, o cale de autocunoaştere şi o cale de viaţă. Ea este prelungirea în Eul omului actual a activităţii lui Hristos, a Logosului care a acţionat de la începutul existenţei Universului.

Mişcarea antroposofică, care s-a separat din mişcarea teosofică, s-a dezvoltat independent, şi numai în mod eronat sau abuziv este asociată cu alte curente şi organizaţii actuale. Ea deschide perspective luminoase educaţiei pentru libertate, iubirii dintre oameni şi colaborării cu natura, iar spiritualitatea românească, constitutiv creştină şi cu o largă deschidere spre înţelegerea integrării omului în Cosmos, este o matrice gata pregătită pentru receptarea şi dezvoltarea acestor imperative ale mileniului III.

ÎN LEGĂTURĂ CU PUBLICAREA CONFERINŢELOR LUI RUDOLF STEINER

Baza ştiinţei spiritului orientată antroposofic o constituie lucrările scrise şi publicate de Rudolf Steiner (1861–1925). Pe lângă aceasta, el a ţinut, între 1900–1924, numeroase conferinţe şi cursuri, atât în faţa unui public larg, cât şi pentru membrii Societăţii teosofice, mai târziu ai Societăţii antroposofice. Vorbind în mod liber, el însuşi a dorit iniţial ca aceste conferinţe să nu fie consemnate în scris, deoarece ele erau concepute drept „comunicări orale, nedestinate tiparului". După ce însă s-au finalizat şi răspândit tot mai numeroase variante incomplete şi eronate după stenogramele şi notiţele auditorilor, s-a văzut nevoit să reglementeze problema acestora. Şi a încredinţat Mariei Steiner von Sivers această misiune. Ei i-a revenit sarcina de a-i desemna pe cei care au dreptul să stenografieze conferinţele, de a asigura administrarea stenogramelor şi revizuirea textelor pentru tipar. Din cauză că, fiind extrem de ocupat, Rudolf Steiner nu a putut corecta el însuşi textele, decât în cazuri foarte rare, în privinţa tuturor conferinţelor publicate trebuie să se ţină seama de această rezervă a sa: „Va trebui să se aibă în vedere faptul că în stenogramele nerevizuite de mine se găsesc greşeli".

În legătură cu raportul dintre conferinţele pentru membri, care, la început, erau accesibile numai sub formă de manuscrise tipărite pentru uz intern, şi cărţile sale, destinate publicului larg, Rudolf Steiner îşi exprimă punctul de vedere în lucrarea autobiografică ***Mein Lebensgang*** (***Viaţa mea***), capitolul 35. Cele spuse acolo sunt valabile, în egală măsură, în ceea ce priveşte cursurile ţinute, care se adresau unui cerc restrâns de participanţi, familiarizat cu bazele ştiinţei spiritului.

După moartea Mariei Steiner (1867–1948) s-a trecut, conform indicaţiilor sale, la tipărirea unei ediţii a operelor complete ale lui Rudolf Steiner (Rudolf Steiner – Gesamtausgabe, GA). Volumul de faţă constituie o parte a acestei ediţii.

Rudolf Steiner

PIETRE FUNDAMENTALE PENTRU CUNOAŞTEREA MISTERIULUI DE PE GOLGOTA

GA 175

CONFERINŢA I

Berlin, 27 martie 1917

Trebuie să atrag din nou atenţia asupra unei trăsături a cercetărilor noastre, trăsătură care trebuie să străbată întreaga ştiinţă a spiritului. Am descris această trăsătură spunând că trebuie să fim atenţi la faptul că, dincolo de noţiunile, reprezentările şi ideile pe care şi le formează şi în mijlocul cărora trăieşte omul, nu se află numai ceea ce adesea în viaţă se numeşte logică, ci în noţiunile şi în reprezentările oamenilor trăieşte şi ceea ce se poate numi realitate. Trebuie căutate noţiuni saturate cu realitate. Şi, iarăşi, s-ar putea să nu fie inutil – tocmai în cazul consideraţiilor care încep acum şi care au o ţintă foarte precisă, pe care o voi indica de îndată – să atrag din nou atenţia cât de uşor se poate înţelege faptul că o noţiune, o reprezentare oarecare pe care şi-o face cineva în viaţă poate să fie într-un anume sens adevărată, dar să nu poată să coboare în realitate. Desigur, ceea ce se înţelege prin aceste noţiuni saturate de realitate va deveni limpede abia treptat; însă putem ajunge să ne reprezentăm saturarea de realitate a noţiunilor, treptat-treptat, şi prin comparaţii simple. De aceea astăzi, ca introducere, o să vă atrag din nou atenţia asupra a ceea ce vreau de fapt să spun printr-o comparaţie.

Ceea ce doresc să spun acum nu are aparent, dar numai aparent, nici o legătură cu consideraţiile ce vor urma, ci este numai o discuţie introductivă. Până în anul 1839, începând cu secolul al XVI-lea, toţi cardinalii de la Roma erau obligaţi să depună un jurământ foarte important. Trebuie ştiut că pe timpul pontificatului Papei Sixtus al V-lea – care a stat pe scaunul papal între 1585 şi 1590 – s-au depus în Castelul Sant'Angelo cinci milioane de scuzi ca un tezaur care să fie disponibil în vremuri grele. Şi deoarece se considera atât de important să existe un asemenea tezaur pentru vremuri grele, cardinalii erau întotdeauna puşi să jure că-l vor ocroti cu mare grijă. În anul 1839, Papa Grigore al XVI-lea, Acton [1], care mai târziu a devenit cardinal, a ridicat obiecţii împotriva acestui jurământ; el cerea să nu se mai menţină obligaţia cardinalilor de a depune jurământ pentru ocrotirea acestui tezaur. – Acum, dacă nu mai auzim şi alte amănunte despre această poveste, putem emite tot felul de ipoteze referitor la refuzul acestui straniu Acton de a lăsa pe cardinali să depună jurământ, cum se cerea în acel moment, pentru păzirea tezaurului care trebuie să fi fost atât de important pentru administraţia papală. Şi tot ceea ce se spune despre asta ar putea să aibă multă logică. Dar tot ce s-ar putea spune, eventual, foarte frumos va fi anulat de tot ceea ce ştia Acton prin anumite înlănţuiri de fapte şi ceea ce cardinalii nu ştiau. Şi anume, ştia că din 1797 acest tezaur nu mai exista [2], că fusese deja epuizat. Astfel, cardinalii erau puşi să jure că vor ocroti un tezaur care nu mai exista, iar Acton pur şi simplu nu a vrut să lase să se depună un jurământ pentru ceva care nici nu exista. Vedeţi dumneavoastră, toate discuţiile şi ipotezele frumoase pe care le-ar emite cineva care nu ştie că întregul tezaur nu mai exista, că fusese epuizat deja sub Pius al VI-lea, s-ar spulbera.

Printr-un astfel de exemplu se poate vedea, dacă cineva meditează puţin asupra acestui lucru – uneori pare inutil să meditezi asupra unor lucruri care sunt atât de evidente, dar trebuie reflectat asupra lor şi trebuie făcute comparaţii între ceva evident, de la sine înţeles, şi alte lucruri din lume –, tocmai prin ceea ce rezultă dintr-un astfel de fapt se poate constata cum stau lucrurile cu noţiunile saturate de realitate şi cele nesaturate de realitate. Acum trebuie să atrag atenţia asupra acestei nesaturări de realitate a reprezentărilor din prezent din simplul motiv că, după cum veţi vedea ulterior, aceasta are legătură tocmai cu tema care în prezent trebuie din nou discutată din punctul nostru de vedere. Mă voi strădui deci să dau curs consideraţiilor în care ne-am lansat deja pentru a lua în discuţie o relaţie specială cu privire la Misteriul christic. Ceea ce am spus ultima dată referitor la aceasta vă va putea servi drept sprijin pentru lămurirea tocmai a acelei laturi a Misteriului christic pe care dorim să o luăm în considerare acum. Aş dori să evoc astăzi în faţa sufletelor dumneavoastră câteva lucruri care aparent nu au legătură cu tema noastră dar care ne vor putea servi ca bază de pornire.

Ştiţi că am început să fac referire, cu prudenţă, la un anumit mod de abordare a Misteriului christic în cartea mea ***Creştinismul ca fapt mistic***. Această carte – care, în treacăt fie spus, este una dintre ultimele pe care vechiul regim din Rusia le-a confiscat acum câteva săptămâni, după ce tocmai fusese reeditată – este un prim pas spre înţelegerea creştinismului din punct de vedere spiritual; din punctul de vedere care în decursul secolelor a dispărut, mai mult sau mai puţin, din însăşi evoluţia creştină a Occidentului. Aş vrea acum să scot în evidenţă mai întâi un amănunt prin care orice afirmaţie a cărţii ***Creştinismul ca fapt mistic*** poate fi menţinută sau infirmată. În amintita carte este reprezentată o anumită viziune asupra Evangheliilor. Nu vom intra acum în discutarea acestei viziuni. Puteţi foarte bine să o citiţi din carte. Însă, dacă este să considerăm această viziune ca îndreptăţită, atunci trebuie să pornim de la ipoteza că în nici un caz Evangheliile nu s-au născut atât de târziu cum se presupune astăzi în mod curent în teologia creştină, ci că apariţia lor trebuie situată undeva mai devreme. Ştiţi, nu-i aşa, că după această concepţie, elementele învăţăturii evanghelice trebuie căutate în vechile cărţi de Misterii şi că esenţa este ca Misteriul de pe Golgota să fie recunoscut ca o împlinire a ceea ce se găseşte în acele vechi cărţi de Misterii. Şi tocmai printr-o asemenea înţelegere a creştinismului, în prezent intrăm în contradicţie cu unele puncte de vedere teologico-istorice. O asemenea abordare va fi probabil considerată nefondată din punct de vedere istoric chiar şi de către cei mai moderni teologi; trebuie să înţelegem că în secolul I, sau cel puţin în primele două treimi ale secolului I, Evangheliile încă nu jucau nici un rol important. Şi există chiar teologi ai creştinismului care pun la îndoială posibilitatea de a aduce vreo dovadă că în secolul I d.Chr. existau oameni care se gândeau la, sau dacă vreţi, credeau în persoana lui Christos Iisus.

Se va dovedi din ce în ce mai clar că dacă cercetarea actuală, doar aparent scrupuloasă, se va extinde şi va deveni nu numai atentă, scrupuloasă, ci şi omnilaterală, atunci multele îndoieli ale acestei cercetări se vor spulbera. Fireste că se pot trage astăzi tot felul de concluzii din chestiunile care rezultă din anumite contradicţii dintre documentele creştine şi cele evreieşti, de pildă. Însă acestor concluzii li se opune faptul că documentele din afara creştinismului, adică nerecunoscute oficial drept documente creştine, sunt foarte puţin cunoscute şi, pe de altă parte, foarte puţin luate în considerare mai ales de către teologii creştini. O bună parte a acestei neluări în considerare se datorează faptului că oamenii nu au înţeles încă într-un mod îndeajuns de spiritual creştinismul şi în special Misteriul de pe Golgota şi că nu pot asocia nici o noţiune potrivită cu reprezentarea paulinică, care face deosebire între omul psihic şi omul pneumatic. Luaţi bunăoară

împărţirea cea mai elementară a omului pe care o facem noi, în trup, suflet şi spirit. În fond, Sfântul Pavel, care cunoştea vechile adevăruri ale Misteriilor cu caracterul lor atavic, prin deosebirea pe care o făcea între omul psihic şi cel pneumatic, în mare nu voia să spună nimic altceva decât trebuie noi să precizăm din nou, sub o formă înnoită, vorbind despre suflet şi despre spirit ca despre două mădulare ale naturii omeneşti. Însă tocmai această diferenţiere între omul psihic şi cel pneumatic, această diferenţiere între suflet şi spirit s-a pierdut cu totul din viziunea occidentală aaupra omului. Totuşi, nu se poate înţelege Misteriul de pe Golgota în esenţa sa reală fără a avea nici un fel de noţiuni despre diferenţa dintre omul pneumatic şi cel psihic.

Aş dori în cele ce urmează să vă prezint numai câteva lucruri, pe care vi le-am expus deja şi în anii trecuţi [3], şi care vă pot arăta că până şi unele fapte istorice exterioare sunt văzute greşit, mai cu seamă atunci când, precum în ultima vreme, se vorbeste despre cercetarea vieţii lui Iisus. Şi anume, se vorbeste de faptul că Evangheliile au apărut târziu. Da, vedeţi, la aceasta se pot aduce chiar obiecţii pur istorice. De pildă, se poate obiecta că rabi Gamaliel al II-lea a avut un proces în anul 70 d.Chr. În acest proces a fost vorba de următoarele: rabi Gamaliel al II-lea era fiul lui rabi Simeon, care era fiul lui Gamaliel, cel caruia i-a fost elev Sfântul Pavel; iar rabi Gamaliel al II-lea avea o soră, cu care a ajuns la un proces de succesiune. Au fost citaţi în faţa judecătorului, care era un roman adept al creştinismului, sau poate chiar un evreu adept al creştinismului, e greu de stabilit. Gamaliel a susţinut că el este unic moştenitor, deoarece după legea mozaică fiicele nu au drepturi succesorale. La care judecătorul a replicat: „De când voi evreii v-aţi pierdut ţara Tora lui Moise nu mai este valabilă; este valabilă Evanghelia, iar după Evanghelie, şi surorile au drept să moşenească". Astfel nu mai era nimic de făcut pe cale dreaptă. Şi totusi ce s-a întâmplat? Gamaliel al II-lea, care era nu numai dornic să câştige moştenirea, ci şi viclean, a cerut – cum am zice astăzi – un nou termen. Ceea ce s-a şi încuviinţat. Procesul a fost amânat şi între timp Gamaliel al II-lea l-a mituit pe judecător. La a doua înfăţisare judecătorul a luat o altă decizie, spunând că la primul proces ar fi gresit. Este drept, zise el, că Evanghelia se ia drept temei legal la asemenea procese, dar în Evanghelie stă scris că Tora lui Moise nu va fi anulată prin Evanghelie. Şi ca întărire este citat versetul care se găseste azi în Matei 5.17 despre neanularea Legii, în accepţia pe care o are şi azi, bineînţelea cu deviaţiile care rezultă din limba greacă şi din limba în care era scrisă Evanghelia la vremea respectivă [4], când s-a dat această sentinţă judecătorească, în anul 70 d.Chr. Dar în această sentinţă judecătorească se vorbeşte pur şi simplu despre Evanghelia după Matei, iar Talmudul, care istoriseşte aceste lucruri [5], se referă la această Evanghelie după Matei ca despre ceva de la sine înţeles.

Astfel se pot aminti tot felul de lucruri care să arate că, extinzând cercetarea, altfel foarte minuţioasă şi atentă, aceasta nu se află pe un teren prea sigur nici din punct de vedere istoric, dacă nu se mută departe înapoi în timp momentul genezei Evangheliilor. Chiar şi cercetarea exterioară va justifica o dată, cu siguranţă, ceea ce – alimentându-se ce-i drept din cu totul alte surse, şi anume din surse pur spirituale – constituie temelia cărţii mele ***Creştinismul ca fapt mistic***.

Ei bine, tot ceea ce are legătură cu Misteriul de pe Golgota realmente asunde încă în sine, chiar şi pentru vremurile actuale, cele mai adânci taine, care se vor revela pe măsură ce concepţia spiritual-ştiinţifică despre lume se va răspândi tot mai mult. Multe lucruri pot atrage atenţia asupra faptului că problemele nu sunt atât de simple cum şi le reprezintă de multe ori oamenii în zilele noastre. Astfel, de exemplu, se are foarte puţin în vedere astăzi atitudinea iudaismului din acea epocă faţă de concepţiile despre Christos Iisus în primul secol de creştinism. Sunt teologi care studiază anumite scrieri iudaice ca să dovedească diferite lucruri. Numai că se poate demonstra foarte uşor că aceste scrieri iudaice, la care se fac atât de des referiri, încă nici nu existau în primul secol al erei creştine. Însă un lucru pare şi din punct de vedere istoric pe deplin dovedibil: faptul că în primul secol, şi anume în cea de-a doua treime a primului secol, au existat raporturi relativ bune între iudaism şi creştinism, dacă este să folosim acest termen deja pentru acea vreme; de asemenea că, în general, când anumiţi iudei luminaţi intrau în discuţii cu adepţii lui Christos Iisus, nu era prea greu să stabilească un acord între concepţiile lor. Este suficient să amintim, de exemplu, următorul caz: renumitul rabi Eliezer [6] s-a întâlnit pe la mijlocul primului secol cu un oarecare Iacob – cum îl numeşte el – care se declara adept al lui Iisus şi tămăduia în numele lui. Renumitul rabi Eliezer a intrat în vorbă cu Iacob şi în cadrul respectivei discuţii a declarat: „De fapt, ceea ce afirmă acest Iacob precum şi faptul că el tămăduieşte bolnavi în numele lui Christos Iisus nu contrazice deloc spiritul iudaismului".

Se poate vedea acum că această posibilitate de a avea o concordanţă de idei care a existat mai mult sau mai puţin în vremurile anterioare dispare pe la sfârşitul primului secol, aşa că, altfel spus, chiar şi iudeii luminaţi devin duşmani teribili şi vrăjmaşi a tot ce este creştin. Şi astfel s-a întâmplat ca atunci, când în secolul al II-lea al erei noastre au fost concepute scrierile iudaice care şi astăzi sunt considerate importante, în conceperea acestor scrieri să-şi facă loc o cu totul altă poziţie faţă de creştinism decât exista în iudaism în primul secol. Se poate urmări evoluţia lucrurilor de la un secol la altul şi se poate vedea că un fel de ură contra creştinismului apare în special în iudaism. În paralel cu aceasta, se produc schimbări chiar în iudaismul însuşi. Se poate spune de fapt că, deşi reprezentanţii contemporani ai iudaismului cunosc, fireste – în felul lor –, Vechiul Testament, nu cunosc ceea ce vieţuia în iudaism pe lângă aceasta în vremea Misteriului de pe Golgota, şi la fel de puţin cunosc esenţa faptelor privite dintr-un punct de vedere istoric veridic. Trebuie să ne fie limpede că în primul secol al erei noastre Vechiul Testament se citea cu totul altfel decât se citeste el în prezent, chiar şi de către rabinii cei mai învăţaţi. Mai ales începând cu secolul al XIX-lea, a dispărut în oarecare măsură posibilitatea înţelegerii vechilor scrieri. Căci unele probleme, care chiar şi în veacul al XVIII-lea încă erau inteligibile în baza tradiţiei secrete a înţelepciunii vechi dobândite prin clarvederea atavică, omul veacului al XIX-lea era incapabil să şi le mai reprezinte. Iar omul timpurilor noastre şi-a pierdut într-o asemenea măsură orice simţ şi înţelegere pentru aceste probleme, încât pe cei care vorbesc despre asemenea lucruri – chiar dacă sunt din vremurile mai vechi – el îi consideră smintiţi!

Data trecută [7]v-am atras atenţia asupra unei cărţi importante, *Des erreurs et de la verité* (*Despre erori şi adevăr*, n.tr.), a lui Saint-Martin. Această carte este, desigur, o opera târzie a acestui gen, în sensul că prezintă lucrurile pornind de la o veche înţelegere a lumii ce se bazează pe tradiţii deja stinse, dar totuşi vorbeste sprijinindu-se încă pe aceste tradiţii. V-am citat din această carte data trecută unele lucruri despre care omul modern nu este capabil să-şi formeze nici un fel de reprezentări potrivite. Dar dacă avem în vedere acest mod de a privi lucrurile pe care îl întâlnim la Saint-Martin, vom vedea în ce mod vieţuiesc la el unele lucruri care – dacă nu le ia drept poezie, căci într-adevăr ca o poezie este privit azi cam totul – omului de azi i se par nebunie curată. Saint-Martin afirmă deci că omenirea, asa cum este ea azi, a decăzut de la o stare străveche primordială până la nivelul actual. Cu un anumit grad de abstracţiune, chiar şi unii oameni care nu sunt adepţii gândirii materialiste sunt într-adevăr gata să admită că neamul omenesc de azi se găsea în vremuri străvechi cu o parte a fiinţei sale la un nivel mai înalt. Oricum, în ciuda coloraturii materialiste a darwinismului, care porneşte de la ipoteza că omul a evoluat pur şi simplu din rasa animală, există şi alţii, care sunt de părere că omul a coborât de la o anumită înălţime originară, unde au existat într-adevăr, după cum am amintit, tradiţii divine primordiale. Când însă ne îndepărtăm de astfel de lucruri abstracte şi ajungem la afirmaţii concrete cum găsim la Saint-Martin, iar la Saint-Martin se întâlnesc numai fiindcă ele se sprijină pe străvechile tradiţii din vremurile clarvăzătorilor vechi, atunci într-adevăr omul contemporan nu-şi mai poate reprezenta absolut nimic despre asemenea lucruri.

Căci ce să-şi reprezinte omul de azi, care cunoaşte perfect chimia, geologia, biologia, fiziologia şi aşa mai departe şi care şi-a însuşit chiar şi această creaţie ciudată care e numită azi filosofie, ce poate să-şi reprezinte el când Saint-Martin spune [8]: Asa cum este el în prezent, omul a devenit numai după căderea în păcat; iniţial era cu totul altfel. Omul avea, iniţial, un fel de cuirasă impenetrabilă. Această cuirasă ulterior a pierdut-o, însă la origine ea aparţinea fiinţei sale organice. Cu această armură, omul originar a putut să ducă uriaşa luptă ce i-a fost poruncită în vechime. Şi mai avea omul pe vremuri o lance de bronz şi această lance de bronz putea răni precum focul. Şi cu această lance

de bronz a putut omul să ducă acea luptă care i se poruncise pe atunci împotriva unor fiinţe cu totul diferite de el. Şi în locul în care se afla la origine, omul avea la dispoziţie şapte copaci. Fiecare din aceşti copaci avea 16 rădăcini şi 490 de ramuri. Omul a părăsit această regiune. A căzut în straturile inferioare.

Nu cred că omul modern ar putea considera că este întreg la minte pe cel care ar face ceea ce, indiscutabil, a făcut Saint-Martin: de a pretinde pentru această concepţie a sa o realitate la fel de deplină cum o pretinde şi geologul pentru frumoasele sale construcţii pe care le face în legătură cu preistoria. Ar trebui să venim cu tot felul de alegorii sau de simboluri abstracte, şi atunci ne-ar mai fi iertată niţel toată povestea. Dar Saint-Martin nu asta vrea să spună; Saint-Martin vorbeste despre realităţi care au existat iniţial. Fireste că Saint-Martin a trebuit să recurgă la imaginaţiuni pentru a descrie anumite lucruri care existau când Pământul, în starea sa originară, era mai spiritualizat decât mai târziu. Numai că imaginaţiunile sunt reprezentări ale unor realităţi; ele nu trebuie să fie interpretate în mod simbolic, ci trebuie luate în conţinutul lor imaginativ, aşa cum sunt ele. – Am vrut să dau acest exemplu nu ca să intru în amănunt în această întreagă chestiune, ci ca să vă arăt cât de fundamental deosebită era limba secolului al XVIII-lea – în care este scrisă o carte precum *Des erreurs et de la verité* – de limba şi noţiunile care sunt acceptate ca fiind singure valabile în prezent. Astăzi, această manieră de a citi pe care o întâlnim la Saint-Martin a dispărut.

Cum însă Vechiul Testament, de pildă, nu poate fi înţeles în profunzimea lui decât dacă cititorul încă mai stăpâneste – sau învaţă să stăpânească din nou – anumite lucruri legate de reprezentările imaginative, puteţi să înţelegeţi cât se poate de limpede că mai ales începând din secolul al XIX-lea dispare facultatea de a citi Vechiul Testament. Însă cu cât ne întoarcem mai mult în timp, cu atât mai mult înţelegem că de fapt tocmai în iudaism era vie în epoca în care a avut loc Misteriul de pe Golgota, paralel cu cunoaşterea exterioară a Vechiului Testament, ceea ce se poate numi o concepţie legată de Misterii, o adevărată concepţie provenind din Misterii. În această concepţie despre lume, izvorâtă din ştiinţa ocultă a Misteriilor, multe constau tocmai în aceea că ele ofereau oamenilor posibilitatea de a citi Vechiul Testament în mod just. Nu există nici o posibilitate de a citi în mod just Vechiul Testament dacă el nu este cercetat, cu afirmaţiile sale, pe fondul faptelor spirituale.

Cea mai ostilă acestei nuanţe speciale a ştiinţei oculte iudaice, în epoca Misteriului de pe Golgota, era lumea romană. Se poate chiar afirma că niciodată în evoluţia Pământului nu a existat contradicţie mai mare decât acest antagonism dintre romanitate şi concepţia legată de Misterii despre lume păzită de către iniţiaţii din Palestina. Fireste însă că nu trebuie să luăm această viziune de Misterii asupra lumii care exista în Palestina aşa cum exista ea atunci acolo, pentru că n-am găsi în ea creştinismul, ci numai ceva ca o prevestire profetică a creştinismului. Dar, pe de altă parte, ceea ce a pulsat în creştinism poate fi înţeles numai atunci când îl considerăm pe fondul istoric al învăţăturii Misteriilor ce au existat în Palestina. Această învătătură a Misteriilor era plină de taine legate de omul pneumatic, era plină de indicaţii care îndrumă cunoaşterea omenească spre căutarea căilor de acces la lumea spirituală. Multe din lucrurile care existau în această ştiinţă ocultă existau de asemenea, mai mult sau mai puţin, ca ramificaţii, şi în Misteriile greceşti. Însă puţine din aceste învăţături trăiau în Misteriile romane. Romanii nu puteau folosi tocmai nervul principal al Misteriilor palestiniene. Acest nerv principal ei nu îl puteau folosi, deoarece romanitatea a dezvoltat un mod de convieţuire omenească, un fel atât de deosebit de convieţuire umană care putea să existe numai dacă era înlăturat orice gând despre omul pneumatic. În aceasta constă taina propriu-zisă a istoriei romane: în această istorie romană trebuia să se întemeieze o convieţuire a oamenilor prin care omul pneumatic ar fi fost mai mult sau mai puţin exclus, înlăturat. Trebuia întemeiat ceva faţă de care să nu aibă nici un sens să se vorbească despre om în tripla lui fiinţă: trup, suflet şi spirit. Cu cât ne întoarcem mai mult în timp, cu atât observăm mai clar că înţelegerea Misteriului de pe Golgota în vremurile străvechi era întemeiată pe această împărţire a omului ca întreg în trup, suflet şi spirit, aşa cum apostolul Pavel încă vorbeşte despre omul psihic şi pneumatic [9], despre omul sufletesc şi spiritual. Însă acest lucru trebuia să provoace în cea mai mare măsură un şoc pentru toate simţirile pe care le avea un roman. Şi prin aceasta se explică şi o mare parte din ceea ce s-a petrecut ulterior.

Dumneavoastră ştiţi că acea concepţie deapre lume care azi nu mai este utilizabilă, dar care în acea epocă a vrut să salveze învăţătura despre alcătuirea omului şi mai ales a lumii din trup, suflet şi spirit este gnosa. În evoluţia ulterioară a omenirii, ea a fost complet exclusă, pe drept cuvânt exclusă şi reprimată, astfel încât a dispărut cu totul. Nu vreau să spun că gnosa ar fi trebuit să se menţină, ci vreau să constat doar faptul istoric că gnosa conţinea încă o tendinţă spre o concepţie spirituală a Misteriului de pe Golgota şi că ea a fost reprimată. Ca urmare a acestui fapt, are loc o evoluţie particulară, şi anume creştinismul se revarsă tot mai mult în viaţa romană. Însă pe măsură ce el se revarsă în viaţa romană, aceasta din urmă nu mai înţelege relaţia sa cu omul pneumatic. Se manifestă din partea Romei o puternică opoziţie când anumiţi reprezentanţi gnostici ai creştinismului continuă să vorbească despre trup, suflet şi spirit. În cercurile în care creştinismul devenise oficial în mod specific roman, se încerca tot mai mult să se ascundă spiritul, noţiunea de spirit. Exista sentimentul că nu trebuie să i se atragă atenţia omului asupra spiritului, fiindcă prin aceasta – se credea – s-ar fi putut reînvia toate concepţiile despre alcătuirea omului din trup, suflet şi spirit.

Astfel a continuat evoluţia. Şi dacă aruncăm o privire mai atentă asupra primelor secole ale evoluţiei creştinismului, constatăm că multe lucruri care de obicei sunt altfel explicate se pot interpreta corect numai ştiind că grija principală a creştinismului în curs de romanizare a fost să facă să dispară complet noţiunea de spirit. Extrem de multe probleme de conştienţă, probleme de cunoaştere apar în lumina lor adevărată abia atunci când luăm în considerare această tendinţă a creştinismului, devenit european, de a respinge spiritul. Iar această linie a evoluţiei duce în cele din urmă la faptul că în anul 869, la cel de-al VIII-lea conciliu ecumenic de la Constantinopol, a fost stabilită o formulă, o dogmă – care în textul ei original probabil nu se exprima despre aceasta pe deplin clar, însă ulterior a ajuns să fie interpretată în acest sens – potrivit căreia a vorbi de trup, suflet şi spirit este necreştinesc [10]; că doar afirmaţia că omul constă din trup şi suflet ar fi conformă cu spiritul creştinismului. Cel de-al VIII-lea conciliu ecumenic a prezentat problema în următoarea formulare: Omul posedă un suflet gânditor şi un suflet spiritual. Ca să nu fie nevoie să se vorbească despre spiritual ca o fiinţă specială, formularea finală a fost: Omul posedă un suflet de reprezentare şi un suflet spiritual. Însă totul era îndreptat spre excluderea spiritului din concepţia despre lume.

De acest fapt sunt legate multe lucruri despre care oamenii nu ştiu nimic. Filosofii noştri contemporani încă mai reflectează asupra acestor probleme, cercetând pe de o parte corporalul, pe de altă parte sufletescul. Dacă i-aţi întreba pe oamenii aceştia, de exemplu pe Wundt [11] sau pe gânditori ca el, pe ce se bazează această separare, ei ar răspunde, fireşte, că se bazează pe realitate, pe o observare reală, care porneşte de la concepţia că nu are nici un sens să se vorbească despre trup, suflet şi spirit, ci numai despre trup, care este orientat spre exterior, şi despre suflet, care este orientat spre interior. Ce altceva ar spune Wundt decât: De aici rezultă în mod firese această concepţie asupra lumii! Nu are habar de faptul că toate acestea sunt urmarea deciziei celui de-al VIII-lea conciliu ecumenic. Filosofii contemporani nu vorbesc încă despre spirit, deoarece urmează dogma celui de-al VIII-lea conciliu ecumenic. În realitate, ei ştiu la fel de puţin de ce reneagă de fapt spiritul – chiar dacă nu o fac explicit – pe cât ştiau cardinalii de la Roma pentru ce depuneau jurământ [12] atunci când jurau să păzească un tezaur care nu mai exista de mult. Adesea oamenii iau la fel de puţin în considerare elementele grăitoare, adevăratele forţe din întreaga istorie. Şi astfel poţi trece azi drept neştiutor dacă nu eşti de acord cu ştiinţa „necondiţionată" – cum este ea numită – care afirmă că omul ar consta numai din trup şi suflet, numai pentru că cei care reprezintă această ştiinţă necondiţionată nu ştiu că premisele ei sunt deciziile celui de-al VIII-lea conciliu ecumenic din anul 869. Şi la fel stau lucrurile cu multe, multe alte probleme. S-ar putea spune că acest conciliu este în acelaşi timp o fereastră importantă prin care se poate arunca o privire asupra unei mari părţi a evoluţiei Occidentului.

Dumneavoastră ştiţi că evoluţia Occidentului este marcată de o sciziune adâncă legată de disocierea în acele forme de religie care trăiesc astăzi mai departe în biserica rusă ortodoxă şi cele care trăiesc mai departe în biserica romano-catolică sau care au rezultat din aceste biserici. Din punct de vedere pur dogmatic – fireste, în spatele acestor lucruri stau alte impulsuri, mult mai profunde – această separare se bazează pe faimosul „filiogue" [13]. După următorul conciliu – biserica rusă ortodoxă nu recunoaşte decât primele şapte concilii –, biserica romano-catolică recunoaşte formula că Sfântul Duh provine „atât din Tatăl cât şi din Fiul"; nu numai din Tatăl, ci şi din Fiul. Ceea ce a fost declarat la Constantinopol drept erezie. Biserica rusă – după cum am spus, în spatele acestui lucru se ascund impulsuri mult mai profunde, însă astăzi doar facem această constatare – recunoaşte că Sfântul Duh provine din Dumnezeu-tatăl. Marea confuzie legată de această dogmă a putut să se nască numai datorită faptului că oamenii au ajuns să nu mai înţeleagă clar noţiunea de spirit, că treptat, treptat oamenii au pierdut complet noţiunea de spirit. Aceasta are, ce-i drept, legătură cu faptul că în cea de-a cincea epocă postatlanteană omul a trebuit pentru o perioadă să fie lipsit de posibilitatea de a percepe spiritul. Acestui adevăr îi corespunde ceea ce s-a şi întâmplat, am putea spune, imaginea oglindită la suprafaţă. Însă trebuie să străpungem cu privirea ceea ce stă în această imagine oglindită, dacă vrem să ajungem la o vedere valabilă, saturată de realitate.

Desigur, nu s-a încheiat încă acea evoluţie care a marcat un moment important, prin concluzia dogmatică, asupra fiinţei omului care decreta că nu exiată spirit, că omul constă din trup şi suflet. Teologilor creştini din Evul Mediu, care trăiau încă în atmosfera tradiţiilor spirituale moştenite – căci de fapt învăţătura oficială, dreptcredincioasă a Bisericii era că omul e format din trup şi suflet, în timp ce alchimistii şi ceilalţi care cunoşteau vechile tradiţii ştiau, fireste, că omul constă din trup, suflet şi spirit –, le-a fost extrem de greu să găsească o cale prin care să fie pe de-o parte dreptcredincioşi, iar pe de alta să recunoască totuşi că există adevăr în învaţăturile eretice larg răspândite despre împărţirea omului în trup, suflet şi spirit. Vedem cum tocmai acesti teologi creştini din Evul Mediu nu reuşesc, cu toată flexibilitatea dialecticii lor, să evite, cum spuneau ei, aşa-numita trihotomie, împărţirea omului în trei părţi. Cine nu studiază teologia creştină medievală în lumina acestor dificultăţi ale teologiei de a evita trihotomia, acela nu o poate înţelege.

Evoluţia descrisă aici este încă departe de a se fi încheiat, deoarece ea corespunde unui impuls deosebit de important din evoluţia culturală occidentală. Şi cum în aecolul al XX-lea vor avea loc atât de multe evenimente despre care trebuie să avem cunoştinţă dacă vrem să înţelegem vremurile actuale, trebuie din nou să facem referire la aceste probleme. Iniţial – dacă numim „iniţial" ceea ce a apăruţ în această epocă relativ mai târzie – se făcea împărţirea omului în trup, suflet şi spirit. Evoluţia a înaintat într-atât, încât în secolul al IX-lea spiritul a putut fi desfiinţat. Acum însă lucrurile merg mai departe. Numai că azi oamenii încă nu prea le observă, deoarece pur şi simplu nu sunt atenţi la asemenea lucruri importante precum întreaga transformare a gândirii, de pildă, de la Saint-Martin şi până azi. Lucrurile merg mai departe, şi nu a fost de ajuns că s-a desfiinţat spiritul, acum omenirea tinde să desfiinţeze şi sufletul. În această direcţie s-au manifestat până acum, ce-i drept, numai semne prevestitoare, însă timpul este deja copt şi pentru desfiinţarea sufletului. Numai că oamenii nu-şi reprezintă limpede asemenea tendinţe importante care există în această epocă. Bineînţeles că în prezent nu se mai convoacă consilii ecumenice, precum în secolul al IX-lea; lucrurile se petrec altfel. Trebuie să vă reamintesc: eu nu critic aceste lucruri, ci numai asez faptele în faţa sufletelor dumneavoastră.

În toate domeniile vieţii s-a făcut un început pentru anularea sufletescului, şi s-a ajuns deja foarte departe. Astfel a apărut în secolul al XIX-lea ceea ce se numeste materialism istoric, care a devenit baza concepţiei istorice despre lume a social-democraţiei de azi. Dacă pe Marx şi pe Engels [14] îi vedem ca pe principalii – da, cum să spun, poate că nu se cuvine să folosim un cuvânt vechi, dar poate totuşi putem s-o facem între noi –, deci ca pe principalii „profeţi" ai materialismului istoric, constatăm că ei sunt urmaşii direcţi, nemijlociţi – privind din punct de vedere istoric – ai părinţilor celui de-al VIII-lea conciliu ecumenic. Iată deci linia neîntreruptă a evoluţiei. Ceea ce au făcut la vremea respectivă „părinţii" prin desfiinţarea spiritului au continuat Marx şi Engels în încercările lor de acum destul de avansate de desfiinţare a sufletului. Conform acestei viziuni asupra lumii, impulsurile sufleteşti nu mai sunt valabile, ci ceea ce dă imbold procesului istoric sunt impulsurile materiale, este lupta pentru bunurile materiale. Iar elementul sufletesc ar fi, după cum se exprimă reprezentanţii acestei viziuni, numai suprastructura temeliei propriu-zise a istoriei ce avansează pur material. Însă este cu deosebire importantă înţelegerea catolicismului autentic al lui Marx şi Engels. Este important înainte de toate să vedem în toate strădaniile secolului al XIX-lea continuarea adevărată, continuarea autentică a procesului început prin desfiinţarea spiritului.

Un nou impuls pentru desfiinţarea sufletului rezidă în dezvoltarea concepţiei naturalist-ştiinţifice moderne despre lume. Această concepţie despre lume – şi mă refer aici nu la stiinţele naturale, ci la concepţia naturalist-ştiinţifică, care acceptă ca valabil şi real numai trupescul, iar tot ce e sufletesc este considerat numai ca aparenţă, ca o suprastructură a trupescului – este continuarea directă a acelei evoluţii pe care am surprins-o în aspectele ei esenţiale la cel de al VIII-lea conciliu ecumenic. Numai că probabil o mare parte a omenirii nu va crede acest fapt până când nu se va realiza desfiinţarea sufletului prin puterea legii, mai mult sau mai puţin prin puterea legii, ca proces condus din anumite centre ale evoluţiei pământesti. Căci nu va mai dura mult până când în anumite state se vor da legi care vor avea ca scop ca oricine vorbeste serios despre suflet să fie declarat bolnav mintal, iar sănătoşi mintal să fie consideraţi doar cei care recunosc „adevărul" că gândirea, simţirea şi voinţa se nasc din anumite procese ale corpului fizic în mod absolut obiectiv. În această direcţie s-au început deja diverse acţiuni, însă câtă vreme este vorba numai de o privire teoretică, aceasta nu are efect major, decisiv şi o însemnătate profundă. Acest efect şi această însemnătate profundă le capătă prin pătrunderea în ordinea socială, în viaţa socială a oamenilor. Nici nu va trece prima jumătate a acestui secol şi în aceste domenii va avea loc ceea ce pentru cei care înţeleg este un lucru cumplit, şi anume o respingere şi dispreţuire a sufletului aşa cum şi spiritul a fost respins la vremea respectivă, în secolul al IX-lea.

Nu putem decât să repetăm: În toate acestea este vorba de înţelegerea impulsurilor în cadrul cărora vieţuieşte omul pe parcursul dezvoltării istorice, de înţelegerea acestor lucruri. Pentru că este valabil pentru omenirea contemporană faptul că, sub influenţa educaţiei pe care o dă concepţia pur materialistă asupra lumii, oamenii se lasă tot mai mult cuprinsi de o anumită stare de somnolenţă. Concepţia materialistă asupra lumii îl izolează într-un anumit fel pe om de gândirea reală, de examinarea cu adevărat sănătoasă a realităţii, şi îi adoarme conştienţa faţă de lucrurile importante care vieţuiesc într-adevăr în interiorul dezvoltării istorice. Şi tot astfel nici cei care ar înclina, în prezent, să-şi urmeze dorul de cunoaştere spirituală nu posedă o voinţă suficient de puternică pentru a deveni conştienţi de anumite impulsuri existente în evoluţia noastră, pentru a încerca să privească lucrurile aşa cum sunt, cu interconexiunile lor.

Exista deci acolo, în Palestina, un fel de invăţătură ocultă care a pregătit Misteriul de pe Golgota, o învăţătură pentru care Misteriul de pe Golgota a fost ca o împlinire. Am exprimat acest lucru spunând că Misteriul de pe Golgota s-a vădit a fi cea mai mare taină de pe scena istorică a Pământului. Dacă această afirmaţie este justă, atunci putem pune întrebarea: De ce s-a creat o antipatie aşa de puternică a romanităţii împotriva a ceea ce a rezultat ca mişcare creştină în urma săvârşirii Misteriului de pe Colgota? Şi de ce, ca rezultat al acestor impulsuri, a fost apoi desfiinţat tocmai spiritul?

Lucrurile conţin întotdeauna în interiorul lor interconexiuni mult mai adânci decât poate fi sesizat când sunt examinate numai la suprafaţă. Căci faptul că Marx şi Engels sunt în realitate „părinţii" unei „biserici" este un adevăr pe care prea puţini oameni de azi vor voi să-l admită; însă acest adevăr încă nu este deosebit de profund. Vom fi însă călăuziţi spre un adevăr mai profund dacă vom avea în vedere că la tribunalul la care a fost condamnat Christos Iisus activau cu precădere saduchei, cei numiţi pe atunci saduchei. Cine erau aceştia în epoca în care a avut loc Misteriul de pe Golgota? Cine erau cei care pe timpul acela, pe drept cuvânt, erau desemnaii cu numele de saduchei? Erau

persoanele care voiau să îndepărteze, să elimine, să desfiinţeze tot ceea ce provenea din Misterii. Aceşti saduchei simţeau o groază, o spaimă, o înfricoşare faţă de orice cult de Misterii. Însă ei erau cei ce aveau în mâinile lor tribunalul. Şi tot ei erau cei care aveau pe atunci în mâinile lor şi administraţia în Palestina. Dar ei se aflau cu totul sub influenţa statului roman. În fond, saducheii erau slugile statului roman, ceea ce se exprima în exterior prin aceea că îşi cumpărau posturile administrative cu sume uriaşe, pe care apoi le storceau de la populaţia ebraică a Paleatinei. Ei erau cei a căror privire – s-ar putea spune ascuţită, în acest sens, prin materialismul lor ahrimanic – se îndrepta mai ales apre sesizarea imensei primejdii care ameninţa romanitatea dacă ceea ce urma să se întâmple cu Christos, în sensul esenţei Misteriului, va dobândi într-un fel însemnătate. Saducheii intuiau instinctiv faptul că din creştinism va iradia ceva care va distruge treptat întreaga romanitate. De aceasta se leagă, în fond, faptul că în decursul primului secol de după Christos, şi chiar mai târziu, romanitatea a purtat acele înspăimântătoare războaie de exterminare împotriva iudeilor palestinieni. Iar aceste înfricoşătoare războaie de exterminare au fost purtate mai cu seamă cu scopul nimicirii, o dată cu iudeii măcelăriţi, a tuturor celor care ştiau ceva despre tradiţie şi realitatea Misteriilor. Trebuia să fie smuls din rădăcini tot ceea ce avea vreo legătură cu esenţa Misteriilor existente în Palestina.

Şi de această nimicire este legat în mai multe privinţe faptul că şi concepţia despre omul pneumatic, calea de acces la omul pneumatic a fost – as zice – distrusă, izolată ca printr-un zid. Pentru aceia care mai târziu voiau să înlăture spiritul din Roma, din creştinismul romanizat, ar fi reprezentat o primejdie dacă ar mai fi existat mulţi dintre cei care, proveniţi din străvechile şcoli palestiniene, ar mai fi ştiut ceva despre căile călăuzitoare către spirit, care ar mai fi putut depune mărturie că omul este alcătuit din trup, suflet si spirit. Cu ceea ce emana din romanitate trebuia să fie întemeiat, referitor la ordinea umană exterioară, ceva în care spiritul nu avea ce să caute. Trebuia introdus un curent de evoluţie cu excluderea oricăror impulsuri spirituale. Ceea ce nu s-ar fi putut face dacă prea mulţi oameni ar fi ştiut ceva despre modul cum se interpreta de către iniţiaii Misteriul de pe Golgota. Pentru că se intuia instinctiv că ceea ce urma să se dezvolte din statul roman nu avea voie să cuprindă în sine nici urmă de spirit. Biserica şi statul roman au încheiat în acest scop o alianţă, organizând întreaga jurisprudenţă dinăuntrul acestei alianţe. Şi era foarte important ca în toate acestea spiritul să nu aibă vreun cuvânt de spus.

Însă tot atât de important este să se înţeleagă şi faptul că trăim în prezent într-o epocă în care trebuie să se facă din nou apel la spirit, acesta trebuie din nou solicitat, pentru a avea un cuvânt de spus în rezolvarea problemelor oamenilor. Vă puteţi însă închipui cât de greu se va realiza această mobilizare a spiritului, după ce înlăturarea lui s-a înrădăcinat atât de puternic. Cred că va fi necesar să se parcurgă un drum apreciabil, până când se va recunoaşte în cercuri tot mai largi că cercetarea istorică materialistă este de fapt o adevărată urmare a celui de-al VIII-lea conciliu ecumenic. Cred, de asemenea, că va mai trece multă vreme până când se va înţelege de fapt ce este cuprins în cele câteva litere *filioque* prin care se deosebeste creştinismul european răsăritean de cel apusean. Oamenii de astăzi se mulţumesc să vorbească despre aceste lucruri superficial, să le judece numai la suprafaţă. Însă câte ceva va trebui să pornească şi din sentiment, iar sentimentul poate fi condus în mod just dacă luăm în considerare un lucru. Sentimentul la care mă refer şi cu care închei conferinţa de astăzi este următorul: Cine studiază adevărata istorie a Europei de la naşterea creştinismului încoace, fără a se mulţumi cu acea *fable convenue* care este predată într-un mod atât de oribil drept istorie şi care este în taină vinovată de atât de multe dezastre, cine are simţ pentru adevăratul studiu al istoriei, cine are destul curaj pentru a respinge îngrozitoarea *fable convenue* care este denumită astăzi istorie acela poate ajunge – cu privire la dezvoltarea creştinismului – la un sentiment care poate fi un motiv dătător de direcţie în cercetarea prezentului. Şi anume, el va descoperi că nimic nu a cunoscut atât de multe piedici, camuflări şi denaturări ca dezvoltarea creştinismului. Nimic nu a fost mai dificil decât propagarea creştinismului. Iar din acest sentiment se naşte un alt sentiment, şi anume că, dacă vrem să vorbim despre minuni, ei bine, nu există nici o altă minune mai mare decât faptul că creştinismul s-a putut menţine, că el există. Însă creştinismul nu există, pur si simplu, ci noi trăim azi într-un timp în care va trebui să-şi impună voinţa nu numai împotriva înlăturării spiritului, ci şi împotriva înlăturării sufletului – un timp în care el se va impune într-adevăr! Căci crestinismul îşi va dezvolta maxima sa forţă tocmai în timpul celei mai mari rezistenţe cu care este confruntat! Iar în rezistenţa care trebuie dezvoltată împotriva suprimării sufletului va fi aflată şi puterea de a cunoaşte din nou spiritul. Când din spiritul – vă rog să treceţi cu vederea folosirea necorespunzătoare a cuvântului – care domină prezentul se vor ivi acele legi pe baza cărora vor fi declaraţi nesănătoşi la cap acei oameni care vor considera sufletul drept ceva real – desigur, legile nu vor suna chiar în sensul declarării drept alienaţi mintal a celor ce recunosc existenţa reală a sufletului, însă ele vor fi redactate în asa fel încât sub acţiunea concepţiei brutale a ştiinţei naturale asupra lumii aşa ceva să poată avea loc –, când va exista această hotărare a unui conciliu ecumenic modern, metamorfozat, atunci va fi sosit timpul de a-i face şi spiritului dreptate.

Atunci va trebui, fără îndoială, să se recunoască faptul că nu se poate lucra cu noţiuni fantomatice, lipsite de conţinut, dacă nu vor fi sesizate originile mai profunde, temeliile afective ale acestor noţiuni fantomatice. Pentru că astfel de noţiuni ascund în ele uneori un conţinut pe care omul modern nu vrea nicidecum să-l recunoască, însă căruia el îi este totuşi subordonat. Pentru că acest conţinut nu este recunoscut şi respectat de om în exterior, ca pedeapsă i se furişează în noţiunile sale. Însă Saint-Martin spune [15] ceva important: „Despre aceste lucruri nu se poate discuta". Desigur că despre anumite lucruri nu se va putea vorbi încă mult timp, totuşi unele ar trebui să fie deja incrustate pe tăblii de bronz, pentru a atrage omenirii atenţia asupra lor. Şi o astfel de tăblie va arăta cândva, într-un viitor nu prea îndepărtat, din ce fel de înclinaţii tainice a provenit tălmăcirea materialistă a darwinismului, din care înclinaţii senzoriale, perverse s-a născut darwinismul, cu caracteristica lui materialistă.

N-aş vrea totuşi, dragii mei prieteni, să vă împovărez inimile cu ceva ce ar putea să vă strice noaptea. De aceea nu îmi voi încheia gândul, ci doresc numai să vă îndrept simţirea asupra acestor lucruri. Data viitoare vom încerca să schiţăm un edificiu pentru a cărui înălţare am vrut să aşez în faţa sufletului dumneavoastră pietrele fundamentale ale unei contemplări speciale a Misteriului de pe Golgota.

NOTE

1. Charles Januarius Acton (1803–1847, cardinal din 1842), unchi al faimosului istoric Lord John Acton (1834–1902). Relatarea făcută de Rudolf Steiner se referă probabil la cartea *Memoriile lui Francesco Crispi*, traducere în germană de W. Wichmann, Berlin 1912. Acolo, la paginile 427–428, în încheierea unei scrisori a cardinalului G. Von Hohelohe către Papa Leo XIII, transmisă la 27 iulie 1889, se spune: „Noi, cardinalii, avem datoria strictă de a-i spune Papei adevărul, şi iată care este el: Deja de pe vremea lui Pius VI s-au pierdut cele cinci milioane de scuzi care stătuseră în castelul Sant' Angelo, însă, fără a ţine seama de acest fapt, până în 1839 fiecare nou cardinal a jurat să păstreze aceste cinci milioane, care nu mai existau. Abia cardinalul Acton, în anul 1839, a ridicat în sfârsit obiecţii împotriva acestui jurământ, iar Papa Grigore (XVI) n-a avut încotro şi a trebuit să recunoască obiecţiile sale ca îndreptăţite. La fel sunt puşi şi azi cardinalii să jure lucruri pe care nimeni nu le poate respecta. De aceea trebuie indreptată situaţia. Acestea am avut să vi le spun Preasfinţiei Voastre".

2. La 9 februarie 1797, Papa Pius VI (1775–1799) a trebuit să plătească 36 de milioane cu ocazia încheierii Păcii de la Tolentino. Vezi *Memoriile lui Francesco Crispi.*

3. În această relatare – ca şi în a treia conferinţă despre ***Evanghelia după Matei***, GA 123 – Rudolf Steiner se referă la scrierea lui Chwolson *Despre chestiunea dacă Iisus chiar a trăit*, Leipzig, 1910. Daniel Chwolson (1820–1911), orientalist, profesor la Universitatea din Sankt Petersburg, în scrierea respectivă contrazice afirmaţia făcută în 1910 în *Dezbatere religioasă berlineză* de către Arthur Drews şi de alţii că Iisus nu a existat din punct de vedere istoric niciodată.

Vezi. şi nota 8 din Conferinţa a II-a.

4. După Chwolson, a existat o versiune primordială a Evangheliei după Matei în limba aramaică.

5. Talmud, Shabbat, 116a/1 16b, după Daniel Chwolson, *ibid*.

6. După Daniel Chwolson, ibid.

7. Conferinţa din 20 martie 1917, Berlin, în ***Metamorfoză cosmică şi umana***, GA 175.

8. Textual, se spune în traducerea în germană, ediţie Stuttgart 1925, vol. 1, pp. 35 şi urm.: „Omul este mai vechi decât orice altă fiinţă a naturii; el exista înaintea apariţiei chiar şi a celui mai mic germene, şi cu toate acestea el a venit pe lume abia după acestea. Însă ce l-a ridicat pe om cu mult deasupra tuturor acestor fiinţe este următorul fapt: ele trebuiau să se nască dintr-un tată şi dintr-o mamă, iar omul nu avea mama; de altfel, şi sarcina lor era mult sub cea a omului; a acestuia era să se lupte neîntrerupt pentru a pune capăt dezordinii şi pentru a readuce totul la unitate, în timp ce sarcina acestor fiinţe era de a asculta de om. Însă cum întâlnirile acestea de luptă pe care trebuia să le poarte omul puteau deveni periculoase pentru el, omul era îmbrăcat cu un echipament de luptă de nestrăpuns, pe care îl putea folosi schimbându-l după cum dorea conform necesităţilor şi după care putea face copii de formă identică şi care se potriveau absolut cu originalul.

În afară de asta, el mai era înarmat cu o lance compusă dintr-un aliaj de patru metale atât de bine amalgamate, încât de când e lumea ele nu au putut fi niciodată separate una de alta. Lancea aceasta avea proprietatea de a arde precum focul; în plus, era atât de ascuţită, încât în faţa ei nimic nu putea rămâne de nestrăpuns, şi atât de activă, încât ea nimerea ţinta mereu în două locuri deodată. Toate aceste proprietăţi de excepţie, alături de o mulţime nesfârşită de alte daruri primite de om în acelaşi timp îl făceau cu adevărat puternic şi de temut.

Ţara în care omul acesta trebuia să lupte era acoperită de o pădure cu şapte copaci, care aveau fiecare câte 16 rădacini şi 490 de ramuri. Fructele lor creşteau şi se coceau fără încetare, mereu proaspete, dându-i omului hrana cea mai perfectă, iar copacii îi slujeau totodată drept fortăreaţă naturală şi îi făceau postul său de santinelă de nepătruns.

Aici, în acest loc plăcut, patrie a fericirii omeneşti, şi la tronul măreţiei sale, omul ar fi fost veşnic fericit şi de neînvins; căci el era pus să locuiască în mijlocul locului acesta, şi de acolo el putea să observe fără greutate tot ce se petrecea în jurul lui; avea astfel avantajul că putea percepe orice viclenie şi orice atac din partea vrăjmaşilor săi, fără însă ca el să fie perceput de ei; într-adevăr, el şi-a menţinut întâetatea naturală tot timpul cât a păzit acest post; se bucura de o pace şi de o mulţumire profunde pe care omul de azi nicicum nu le poate înţelege; însă de îndată ce omul [primordial] s-a îndepărtat de acest post, el a încetat a mai fi stăpân al acestuia şi un alt factor activ a fost trimis să îi ocupe locul. Şi astfel a fost lipsit omul în mod ruşinos de toate drepturile sale şi aruncat jos, în regiunea taţilor şi a mamelor, unde locuieşte de atunci încoace, având parte de mâhnirea şi umilirea de a fi nerecunoscut şi greşit înţeles printre celelalte fiinţe ale naturii şi considerat drept unul de-al lor.

Este imposibil să cuprindem cu gândul o stare mai tristă şi mai jalnică ca starea nefericită a omului în momentul căderii sale; căci el în acelasi timp nu numai că a pierdut acea lance groaznică căreia nimic nu îi putea rezista, ci chiar şi acel echipament de luptă cu care fusese îmbrăcat a dispărut de pe el, fiind pentru o vreme înlocuit cu un alt înveliş de protecţie, care însă, nefiind solid şi de nestrăpuns precum primul, a devenit pentru om o sursă de nesfârşite primejdii".

9. Corinteni I, 2, 14–15; Corinteni I, 15, 44–45; Tesaloniceni I, 5, 23; Evrei 4, 12.

10. A se compara în acest sens cu filosoful catolic foarte apreciet de către Rudolf Steiner, Otto Willmann, în scrierea sa în trei volume *Geschichte des Idealismus* (*Istoria idealismului*), ed. I, Braunschweig, 1894. În § 54 – „Idealismul creştin ca desăvârşire a celui antic" (vol. II, p. 111) – se spune: „Abuzul pe care l-au comis gnosticii cu diferenţierea paulinică dintre omul pneumatic şi omul fizic, desemnându-l pe primul drept o expresie a desăvârşirii, iar pe al doilea declarându-l drept reprezentant al creştinilor cuprinşi în legea Bisericii, a determinat Biserica la respingerea categorică a trihotomiei".

11. Wilhelm Wundt, 1832–1920, filosof şi psiholog.

12. Vezi nota 1.

13. Completarea filioque = „şi de la Fiul" la crezul bisericii latine de Apus exprimă faptul că Sfântul Duh provine de la Tatăl şi de la Fiul. Această învăţătură a dus la îndelungi controverse în cadrul Bisericii şi a contribuit esenţialmente la separarea de Roma a Bisericii de Răsărit în 1054. Biserica de răsărit, numindu-se „Biserica ortodoxă", recunoaşte doar învăţătura primelor şapte concilii ecumenice (până în 787), deci nu a recunoscut niciodată dogmele celui de-al VIII-lea conciliu din 869 (vezi nota 10).

14. Friedrich Engels, 1820–1895.
Karl Marx, 1818–1883.

15. „Nu mai pot să discut această chestiune mai pe larg fără să comit o indiscreţie; adevărurile superioare nu sunt de văzut pentru toţi ochii"; *ibid*., vol. II, p. 64.

Rudolf Steiner

PIETRE FUNDAMENTALE PENTRU CUNOAŞTEREA MISTERIULUI DE PE GOLGOTA

GA 175

CONFERINŢA a II-a

Berlin, 3 aprilie 1917

Misteriul de pe Golgota va forma în aceste zile obiectul cercetării noastre. Această cercetare a fost pregătită prin ceea ce am prezentat în ultimele conferinţe.

Să ne reamintim lucrul cel mai important care va fi luat în considerare în aceste prelegeri. Ultima dată am arătat că aparţine oricărei concepţii reale asupra lumii care să poată satisface sufletul omului înţelegerea faptului că împărţirea Universului, ca şi a omului, adică împărţirea fiinţei omului trebuie făcută dupu cele trei principii: trup, suflet şi spirit. Iată ceea ce trebuie în prezent să fie recunoscut în modul cel mai intens mai ales în domeniul nostru antroposofic. De aceea îmi este permis să vă atrag atenţia că deja în cartea mea ***Teosofia***, chiar şi în prima ei ediţie, firul conducător al întregii expuneri este fundamentat pe această tripartiţie. Desigur că aţi citit cu toţii ***Teosofia*** şi ştiţi că, într-o anumită măsură, scheletul întregii cărţi se axează pe aceaată tripartiţie, care este exprimată în mod special prin cuvintele: „Nepieritor este spiritul; naşterea şi moartea domină – după legile lumii fizice – trupul; viaţa sufletească, supusă destinului, mijloceşte legătura dintre spirit şi trup, în decursul unei vieţi pământeşti".

Adica, în timpul redactării ***Teosofiei***, a reieşit necesitatea de a se atrage atenţia în modul cel mai clar asupra acestei tripartiţii. Pentru că de fapt abia prin sublinierea cu deosebire – as spune chiar considerând-o idee centrală – a tripartiţiei stăm pe acel teren pe care trebuie să ne situăm dacă năzuim la dobândirea cunoaşterii lumii, iar în cadrul acestei cunoaşteri a lumii dorim să cuprindem cu mintea evenimentul central al evoluţiei Pământului nostru: Misteriul de pe Golgota.

Data trecută v-am explicat câte piedici se ivesc atunci când în epoca noastră oamenii năzuiesc la cunoaşterea lumii şi a omului în maniera în care, nu numai amintind-o ca pe un fapt divers, se subliniază ca idee centrală împărţirea în trup, suflet şi spirit. Tot atunci v-am arătat ce i s-a opus acestei tripartiţii în evoluţia spirituală occidentală; v-am explicat, de asemenea, cum s-a pierdut pentru evoluţia occidentală noţiunea de spirit. Am amintit că prin cel de-al VIII-lea conciliu ecumenic de la Constantinopol spiritul, adică, fireşte, ideea de spirit, a fost de-a dreptul exclus din gândirea occidentală, precum şi că această excludere a ideii spiritului şi-a exercitat influenţa nu numai asupra dezvoltării ideilor şi sentimentelor religioase, ci a avut adânci implicaţii şi în întreaga gândire a vremurilor mai noi, astfel încaît, într-o oarecare măsură, astăzi nu există printre filosofiile oficiale nici una care să poată deosebi în mod just sufletul de spirit. Şi pretutindeni – chiar şi printre oamenii care cred că se bazează pe un fundament lipsit de orice prejudecată – întâlnim afirmaţia plină de prejudecăţi făcută de cel de-al VIII-lea conciliu ecumenic, conform căreia omul ar fi constituit din trup şi suflet. Cel ce cunoaşte viaţa spirituală, şi nu numai în felul în care se prezintă ea în domeniile filosofice mai superficiale, ci aşa cum s-a cuibărit ea şi în gândirea şi simţirea tuturor oamenilor, chiar şi a acelora care nici nu se gândesc să se intereseze câtuşi de puţin de idei filosofice, cel ce cunoaste într-adevăr această viaţă spirituală a Occidentului, acela sesizează pretutindeni influenţa desfiinţării ideii de spirit. Iar atunci când în ultima vreme a apărut tendinţa de a prelua unele elemente din înţelepciunea orientală, pentru ca apoi cu ajutorul lor să se corecteze câte ceva din înţelepciunea occidentală, ceea ce a fost preluat a fost prezentat într-o lumină din care abia dacă poate fi intuit faptul că Universul şi omenirea ar avea la temelia lor împărţirea în trup, suflet şi spirit. Pentru că alcătuirea omului – rezultată din cercetarea pur astrală – din corp compact, corp eteric, corp astral, shtula sharira, linga sharira – prana, cum se spunea atunci, apoi kama, kama-manas şi toate celelalte lucruri câte au fost preluate din Orient în Occident, în toate aceste divizări, care, într-un mod atât de neprincipial, înşiruie unul după altul şapte principii [1], nu poate fi reţinut nimic din ceea ce ar fi lucrul cel mai important, adică să pătrundem concepţia noastră asupra lumii cu împărţirea în trup, suflet şi spirit.

S-ar putea spune astfel chiar că această împărţire în trup, suflet şi spirit a fost de-a dreptul îngropată. Fireste, şi astăzi se vorbeste mult despre spirit; însă ceea ce se vorbeşte sunt cuvinte. Numai că oamenii de astăzi nu prea mai pot deosebi cuvintele de lucrurile pe care le semnifică. De aceea sunt luate în serios până şi expunerile făcute – as spune – prin îmbinări caleidoscopice de cuvinte, precum, de pildă, filosofia euckeniană [2].

Esenţa Misteriului de pe Golgota nu poate fi înţeleasă dacă se renunţă la tripartiţia omului în trup, suflet şi spirit. Renunţarea la spirit, ce-i drept, a devenit dogmatică – aşa cum am arătat data trecută – abia după al VIII-lea conciliu ecumenic; însă ea fusese pregătită deja de vreme mai îndelungată. Şi faptul că renunţarea la spirit a devenit realitate se datorează în fond unei evoluţii necesare în viaţa spirituală occidentală. Vom putea pătrunde poate cel mai uşor în modul în care ne putem apropia pe această cale de Misteriul de pe Golgota, de înţelegerea Misteriului de pe Golgota, dacă ne vom forma o imagine a modului în care Aristotel [3], aflat pe culmea gândirii grecesti, şi-a constituit o imagine proprie despre suflet. Pentru că Aristotel a fost în acelaşi timp filosoful dătător de ton al întregului Ev Mediu, iar gândirea de astăzi, oricât de puţin ar vrea să recunoască oamenii, încă se mai hrăneşte cu noţiuni ale Evului Mediu. În afară de aceasta, vedem că ceea ce s-a dezvoltat în decursul istoriei omenirii cu câteva secole înainte de Misteriul de pe Golgota s-a dezvăluit în Aristotel, şi că s-a încercat apoi, de către spiritele dătătoare de ton ale Evului Mediu, să se înţeleagă Misteriul de pe Golgota cu ajutorul ideilor lui Aristotel. În aceste lucruri se află ceva atât de extraordinar de important, încât trebuie într-adevăr să ne dăm osteneala de a le contempla într-un mod imparţial.

Cum gândeste Aristotel despre sufletul omenesc? Vreau să prezint fără ocolişuri modul cum gândeste Aristotel despre sufletul omenesc, adică felul cum s-a modelat în sufletul lui Aristotel, într-un spirit iluminat, gândirea greacă despre sufletul omului. Aristotel – şi prin el aflăm ceea ce gândeste despre suflet cel mai important european cu câteva secole înainte de Misteriul de pe Golgota –, deci Aristotel gândeşte astfel: Când un om intră în evoluţia generală a lumii, când un individ intră în evoluţia lumii prin naştere, sau să spunem prin conceperea lui, el îşi datorează exiatenţa fizică în primul rând tatălui şi mamei sale. Însă, e de părere Aristotel, de la tată şi de la mamă provine numai ceea ce constituie existenţa trupească; prin simpla unire a tatălui şi a mamei n-ar putea nicicând să se nască omul întreg. Asadar, după Aristotel,

omul întreg nu poate fi creat numai prin unirea tatălui şi a mamei, pentru că omul complet posedă şi un suflet. Iar acest suflet are o parte – să înţelegem bine că Aristotel deosebeste în suflet, mai întâi, două părţi – cu totul legată de trup, care se manifestă prin trup, care îşi primeste impresiile sale despre lumea exterioară prin activitatea simţurilor trupului. Această parte a sufletului se naşte ca un fel de produs concomitent necesar al evoluţiei prin dezvoltarea materială a omului care se trage de la tată şi mamă. Nu la fel se întâmplă însă cu partea spirituală a sufletului, sau – aşa cum îşi cizelează Ariatotel vorbele – cu partea gânditoare a sufletului, cu acea parte a sufletului care participă la viaţa spirituală generală a lumii prin gândire, care participă la „nus", la gândirea lumii. Pentru Aristotel, această parte a sufletului este imaterială, nu provine din materie şi n-ar putea rezulta nicicând din ceea ce se naşte pentru om din tată şi mamă, ci poate rezulta numai prin aceea că la naşterea omului din tată şi mamă coacţionează Dumnezeu, sau, mai bine spus, „Divinitatea", dacă rămânem la expresiile aristotelice; conlucrează deci Divinitatea.

În acest fel ia aşadar nastere omul, omul întreg. Pentru Aristotel este foarte important să se formuleze exact cu aceste cuvinte: Omul întreg rezultă din conlucrarea lui Dumnezeu cu tatăl şi cu mama. Prin Dumnezeu, omul îşi primeşte partea spirituală sau, după Aristotel, am putea spune şi partea gânditoare a sufletului. Această parte gânditoare a sufletului, care deci, cu fiecare evoluţie fizică individuală a unui om, se naste prin conlucrarea lui Dumnezeu, această parte se dezvoltă de-a lungul vieţii dintre naştere şi moarte. Când omul păşeşte prin poarta morţii, partea lui trupească este predată Pământului şi împreună cu această parte trupească este predată şi acea parte a sufletului care este legată de organele trupului; rămâne ceea ce constituie partea spirituală a sufletului. După Aristotel, această parte spirituală a sufletului vieţuieste spiritual mai departe, prin aceea că este oarecum transpus într-o altă lume decât cea cu care ne aflăm în legătură prin organele trupului şi vieţuieste acolo o existenţă nemuritoare. Vieţuieşte deci, conform opiniei lui Aristotel, o existenţă nemuritoare, pentru ca omul care s-a dăruit în decursul vieţuirii sale trupesti cutărui sau cutărui lucru bun să poată privi înapoi asupra acestui lucru bun pe care l-a inclua în edificiul lumii, lucru care însă nu mai poate fi transformat acolo unde stă inclus. Da, îl vorn înţelege pe Aristotel într-un mod just numai dacă acceptăm ideea gândită de el că după moarte sufletul urmează să contemple în vecii vecilor oricare faptă bună ca şi oricare faptă rea pe care a săvârsit-o.

Tocmai în secolul al XIX-lea s-a făcut, din diferite direcţii, efortul cel mai mare imaginabil pentru înţelegerea acestei idei a lui Aristotel, care, prin modul lui de a se exprima, este câteodată dificil de înţeles. Şi se poate chiar spune că recent răposatul Franz Brentano, în diferendul lui cu Eduard Zeller [4], a încercat de-a lungul întregii sale vieţi să strângă toate elementele care pot conduce la dobândirea unei idei clare în legătură cu ceea ce a gândit Aristotel despre relaţia părţii spirituale a sufletului omului cu omul întreg. Însă ceea ce Aristotel a gândit în acest sens a trecut în filosofia care a fost propovăduită de-a lungul întregului Ev Mediu, până în vremurile mai recente, şi care mai este propagată în anumite domenii ale vieţii religioase chiar şi în prezent.

Franz Brentano, care se ocupase într-adevăr intens de aceste idei care izvorăsc de la Aristotel, s-a lămurit de faptul că acesta era un spirit care prin dispoziţia lui lăuntrică de gânditor era mai presus de materialism; ca atare, el nu putea accepta părerea că partea spirituală a sufletului ar fi ceva de ordin material; nu putea cădea în credinţa stupidă că partea spirituală a sufletului s-ar dezvolta din ceea ce este primit de om de la tatăl şi mama sa. De aceea – e de părere Brentano – pentru Aristotel existau numai două posibilităţi de a gândi despre partea spirituală a sufletului. Una dintre posibilităţi era să admită naşterea părţii spirituale a sufletului prin crearea nemijlocită de către Dumnezeu în conlucrare cu ceea ce provine de la tată şi mama, astfel că partea spirituală a sufletului ia fiinţă prin acţiunea lui Dumnezeu asupra embrionului uman; această parte spirituală a sufletului nu este nimicită prin moarte, ci, atunci când omul trece prin poarta morţii, ea începe o viaţă veşnică. Ce i-ar mai fi rămas oare lui Aristotel – întreabă Brentano – dacă nu ar fi dezvoltat această idee? Şi Brentano consideră just faptul că Aristotel a acceptat pentru sine această idee. Ce i-ar mai fi rămas – zice el – dacă n-ar fi dezvoltat această idee? Numai o a doua posibilitate. O a treia posibilitate nu există, spune Brentano. Iar această a doua posibilitate este de a accepta preexistenţa sufletului omului; adică existenţa la nivel spiritual înainte de naştere, respectiv înainte de concepţie. Însă atunci – recunoaşte Brentano –, de îndată ce se admite în general că sufletul ar preexista într-un fel oarecare, nu ar mai rămâne nimic altceva de făcut decât să se admită că sufletul nu se întrupează doar o singură dată, ci că reapare în repetate vieţuiri pământeşti. O altă posibilitate nu poate exista. Şi pentru că – spune Brentano – Aristotel, în anii săi de maturitate, a respins palingeneza, adică vieţuirile pământesti repetate, nu i-a mai rămas nimic altceva de făcut decât să admită creaţionismul, adică crearea sufletului uman cu ocazia fiecărei formări a embrionului uman, ceea ce nu contrazice existenţa ulterioară a sufletului, dar contrazice foarte clar preexistenţa. Franz Brentano fusese iniţial preot, şi as spune că era, ca unul dintre ultimele spirite, cu totul prins în ceea ce se dezvoltase drept latura bună a filosofiei scolastice aristotelice. Lui Brentano i se părea că este raţional din partea lui Aristotel să respingă dogma vieţilor pământeşti repetate, admiţând numai valabilitatea creaţionismului împreună cu existenţa ulterioară.

În ciuda tuturor variantelor ei, această concepţie formează totuşi nervura fundamentală a întregii filosofii creştine, în măsura în care aceasta se împotriveste concepţiei vieţilor pământeşti repetate. Este remarcabil, as putea spune chiar înfiorător de fermecător, să vezi un cugetător eminent, aşa de capabil de a gândi ca Franz Brentano, care s-a dezbrăcat de reverenda preoţească, cum luptă el pentru a se lămuri pe deplin în legătură cu acest creaţionism al sufletului, şi cum pentru el nu există nici o posibilitate de a stabili o legătură cu dogma repetatelor vieţi pământesti. De ce se întâmplă acest lucru? Deoarece, cu toată calitatea de profund gânditor a lui Brentano, cu toată activitatea gândirii sale perspicace şi energice, el era totuşi izolat de cunoaşterea noţiunii de spirit, şi niciodată nu a putut să ajungă la noţiunea de spirit şi nici să intuiască separarea, care avusese loc, a acestei noţiuni de noţiunea de suflet. Nu există nici o posibilitate de a ajunge la cunoasterea noţiunii de spirit fără a se ajunge la noţiunea vieţilor pământeşti repetate. Învăţătura despre vieţile pământeşti repetate este automat pierdută dacă este pierdută în general noţiunea de spirit. În fond, as zice că deja pe timpul lui Aristotel noţiunea de spirit începuse să se clatine. În anumite locuri esenţiale ale scrierilor lui Aristotel se poate observa cum expunerea lui devine neclară de fiecare dată când vorbeste despre preexistenţă.

Însă toate acestea se leagă de ceva incomensurabil de semnificativ şi de adânc, adică de dezvoltarea reală a omenirii. Se află în legătură cu faptul că în decursul veacurilor de dinaintea Misteriului de pe Golgota omenirea apucase pe calea atingerii unui stadiu al dezvoltării sale în care, de câte ori se vorbea despre spirit, asupra sufletului ei parcă se aseza ceva ca o ceaţă. Pe atunci, când se vorbea despre spirit, ceaţa care se depunea asupra sufletului oamenilor încă nu era aşa de compactă ca astăzi, în împrejurări asemănătoare, însă începuse deja întregul proces de corupere a gândirii îndreptate asupra spiritului. Iar acest fenomen, dragii mei prieteni, se află în legătură cu faptul că, în decursul timpului, omenirea a parcurs o anumită dezvoltare şi că, în acest timp, sufletul a devenit altfel decât era în timpul primordial al evoluţiei pământesti a omului. În acele vremuri primordiale, datorită existenţei elarvederii atavice, omul vieţuia nemijlocit prezenţa spiritului. Atunci, existenţa spiritului era certă, neîndoielnică. Oamenii se puteau îndoi atunci cu privire la existenţa spiritului la fel de puţin cum se pot îndoi astăzi de lumea senzorială exterioară. Mereu se pune problema dacă oamenilor le este permis – sau dacă au posibilitatea – să contemple mai mult sau mai puţin spiritul. Însă în anumite timpuri mai vechi ale evoluţiei omului nimeni nu se îndoia că sufletului omenesc îi este accesibil drumul călăuzitor spre spirit. Şi tot pe atât de puţin se putea îndoi cineva că în decursul vieţii pământeşti între naştere şi moarte spiritul vieţuieste înăuntrul sufletului omului, astfel încât, datorită acestui conţinut spiritual, sufletul omenesc participă la viaţa divină. Nimeni nu se putea îndoi de aceasta. Iar această convingere, întemeiată pe conştienţa nemijlocită a existenţei spiritului, era exprimată pretutindeni în Misterii şi în cultivarea lor. Este însă remarcabil că tocmai unul dintre cei mai vechi filosofi greci, bătrânul Heraclit [5], vorbeste despre Misterii deja în aşa fel, încât reiese clar că el ştia că în timpurile şi mai vechi, de dinaintea lui, Misteriile erau pentru om ceva

incomensurabil de important, însă în fond deja începuseră să decadă. Aşadar, tocmai grecii iluminaţi vorbeau deja despre alunecarea Misteriilor de pe înălţimea lor.

În Misterii se obişnuia să se cultive anumite taine. În împrejurările de astăzi însă pe noi nu ne mai poate interesa în mod deosebit decât ideea centrală a Misteriilor. Să zăbovim o clipa asupra acestei idei centrale a Misteriilor, asa cum erau ele practicate până în vremea Misteriului de pe Golgota, aşa cum erau ele încă practicate pe timpul împăratului Iulian Apostatul [6], să zăbovim deci o clipă asupra acestei idei. Pentru că, în ultimul timp, parţial a fost scos din nou în evidenţă câte ceva din cultul acestor Misterii – vreau să spun, de fapt, scos în evidenţă într-un sens antichristic. S-a atras atenţia asupra modului în care a vieţuit pretutindeni în Misterii ceea ce este istorisit din Misteriul de pe Golgota ca „legenda Paştelor", adică legenda centrală a patimilor, morţii şi învierii lui Christos. Iar din aceasta s-a tras apoi concluzia că Taina de Paşte a creştinismului este în fond numai un fel de transferare a unor vechi datini ale Misteriilor păgâne asupra persoanei lui Iisus din Nazareth. Şi unora lucrurile li se par a fi atât de grăitoare, încât nu se mai îndoiesc de veridicitatea ideii pe care vor să o exprime, spunând: Ceea ce povestesc creştinii, că Dumnezeul Christos a pătimit, că a fost dat morţii, că a înviat, că de această înviere este legată speranţa şi dorinţa oamenilor de a fi mântuiţi, ceea ce şi-au format creştinii cu astfel de idei, toate acestea – spun respectivii oameni – au vieţuit şi în cele mai vechi culte ale Misteriilor. După ei, obiceiurile păgâne au fost reunite şi amalgamate, fiind transferate personalităţii lui Iisus din Nazareth şi devenind legenda de Paşte.

În vremurile mai noi s-a mers chiar şi mai departe, într-un mod curios chiar şi în cercurile creştine oficiale – este suficient să amintim în acest sens anumite curente din Bremen [7]–, prin faptul că însăşi existenţa istorică a lui Iisus din Nazareth este considerată a fi lipsită de importanţă, spunând: Prin viaţa socială, cele mai diferite legende şi culte ale Misteriilor au fost colectate, cum s-ar spune centralizate, iar legenda christică ar fi fost compilată din vechile legende păgâne, în comunitatea creştină primordială. Cu prilejuf unei discuţii care a avut loc acum câţiva ani aici, la Berlin [8]– datorită acestor ani care au trecut, atât de încărcaţi de suferinţă, ceea ce s-a întâmplat în trecut s-a transformat în multe privinţe într-un mit şi ne pare de aceea a fi situat înspăimântător de departe în trecut, în realitate însă discuţia cu pricina a avut loc numai acum câţiva ani –, cu această ocazie, deci, s-a putut vedea că reprezentanţii oficiali ai creştinismului susţineau opinia că nu poate fi vorba de un Iisus din Nazareth real din punct de vedere istoric, ci numai de o „Idee de Christos" care, datorită diferitelor impulsuri sociale, s-ar fi născut într-o oarecare măsură ca idee în comunitatea creştină primordială.

Se poate spune că în contemplarea cultelor păgâne ale Misteriilor şi compararea lor cu ceea ce a rezultat ca Misteriu pascal crestin se află o infinită ispitire. Căci este suficient să ne îndreptăm atenţia asupra vreunei descrieri prezumtiv fidele a sărbătorilor frigiene. Şi la fel cum am putea aminti sărbătorile frigiene, tot asa ne-am putea referi şi la alte sărbători asemănătoare, care erau foarte răspândite. Firmicus [9] relatează, de pildă, într-o scrisoare adresată fiilor lui Constantin despre sărbătoarea frigiană: Portretul lui Attis, deci al unui anumit zeu – nu e deloc nevoie să specificăm al cairui zeu – era fixat pe un trunchi de copac şi era astfel purtat – fixat pe trunchiul de copac – în decursul unei procesiuni rituale în miez de noapte, apoi erau celebrate şi patimile zeului; în acest timp, lângă trunchiul de copac era asezat un miel. În ziua următoare era anunţată învierea zeului. Şi în timp ce în ziua anterioară – când portretul fusese fixat pe trunchiul de copac, fiind deci ca şi predat morţii – se izbucnise conform ritualului în cele mai jalnice bocete, iată că în ziua următoare, la sărbătorirea învierii zeului, bocetele se transformau brusc în strigătele celei mai exuberante bucurii. În alte pării – povesteste Firmicus – portretul zeului Attis era îngropat. În timpul nopţii, când doliul atingea punctul culminant, era aprinsă pe neasteptate o lumină, iar mormântul era deschis: zeul înviase. Apoi preotul rostea cuvintele: „Curaj vouă, cucernicilor, căci datorită faptului că Dumnezeu este mântuit vi se va dărui şi vouă mântuirea de care aveţi nevoie".

Cine ar nega că aceste sărbători rituale care au fost celebrate pretutindeni secole de-a rândul înaintea săvârşirii Misteriului de pe Golgota prezintă o tulburătoare asemănare cu ceea ce a pătruns în creştinism prin taina Paştelui? Din cauză că era aşa de ispititor să gândească astfel, iată ce credeau unii: Credinţa într-un Dumnezeu care a pătimit, a murit şi a înviat a fost răspândită pretutindeni; variantele acestei credinţe au fost într-o oarecare măsură centralizate printre creştini şi transpuse asupra lui Iisus din Nazareth.

Este important să se înţeleagă de unde se trag de fapt toate aceste sărbători păgâne precreştine. Căci originea lor se pierde în vremuri foarte îndepărtate, de când Misteriile erau formate din cele mai profunde cunoştinţe originare despre esenţa omului şi despre interconexiunea sa cu Univeraul, aşa cum se dezvăluiau ele clarvederii atavice. Desigur că pe vremea când mai erau celebrate sărbătorile frigiene cei ce participau la actul sărbătoririi ştiau despre adevăratul sens al acţiunilor desfăşurate aproximativ cam tot atât cât se ştie astăzi în anumite temple francmasonice despre ceremoniile practicate acolo. Totusi, aceste lucruri se trag dintr-o cunoaştere la originea ei grandioasă despre Univers şi om, dintr-o cunoaştere care în zilele noastre mai poate fi doar cu greu înţeleasă. Căci n-aveţi decât să vă gândiţi la faptul că, în realitate, omul vieţuieşte în mediul înconjurător nu numai cu corpul său fizic exterior, nu este dependent de mediul său numai prin corpul fizic, ci vieţuieşte în mediul exterior şi cu sufletul şi spiritul său. El asimilează ideile şi reprezentările acestui mediu exterior; ele îi devin familiare, obişnuite şi nu poate renunţa la ele din diferite considerente. Astfel că putem avea multă bunăvoinţă, şi cu toate acestea să întâmpinăm greutăţi în a înţelege anumite lucruri care s-au pierdut pentru dezvoltarea spirituală a omului din cauzele arătate mai sus, ca şi din alte cauze.

Cred că nu trebuie să repet de fiecare dată că o admir, desigur, o admir, însă cu toate acestea ceea ce este ştiinţa de astăzi este fixat de stratul cel mai exterior al lucrurilor, de ceea ce călăuzeste în cea mai mică măsură posibilă la esenţa lucrurilor. Faptul că, totuşi, în anumite domenii s-a ajuns cu ajutorul acestei ştiinţe foarte departe se datorează faptului că prin „ajungerea departe" se înţelege uneori tocmai cutare sau cutare lucru nesemnificativ. Desigur, putem spune că această ştiinţă a ajuns la telegrafia fără fir şi încă la multe altele care în zilele noastre au o importanţă mare, motiv pentru care ne şi putem întreba: Ce am avea dacă nu s-ar fi ajuns la toate aceste lucruri? Dacă am vrea să dezbatem răspunsul la această întrebare, în mod inevitabil ne-am ciocni dur de ceea ce astăzi este pur şi simplu interzis să se discute. Pentru ceea ce este actualmente ştiinţa, desigur că înţelepciunea care şi-a avut ultimii săi descendenţi – descendenţi deja corupii – în mai sus-amintitele practici ale Misteriilor este pur şi simplu un nonsens, o absurditate, o stupizenie. Poate că aşa este. Doar şi apostolul Pavel amintea că ceea ce oamenii consideră o neghiobie ar putea fi adesea înţelepciune în faţa lui Dumnezeu [10].

O înţelegere adevărată a esenţei omenirii şi a lumii rezultă între multe altele – doresc să evidenţiez astăzi acele puncte de vedere care sunt importante pentru înţelegerea Misteriului de pe Golgota – şi dintr-o anumită concepţie asupra organismului omenesc care pentru ştiinţa de astăzi pare a fi, fireste, curată nebunie. Şi anume, organismul uman se deosebeste fundamental de organismul animalelor. Noi am indicat deja multe astfel de deosebiri, motiv pentru care astăzi ne vom limita la enumerarea acelor deosebiri care trebuie să ne intereseze cu privire la Misteriul de pe Golgota. Organismul uman se deosebeşte în mod esenţial de cel animal pentru că organismul animal – dacă-l studiem într-adevăr cu mijloacele de investigaţie ale ştiinţei spiritului – poartă în sine impulsul firesc, natural al morţii. Cu alte cuvinte: Dacă veţi învăţa să cunoaşteţi într-adevăr organismul animal cu ajutorul mijloacelor de cercetare ale ştiinţei spiritului, atunci vă veţi putea explica de ce trebuie să treacă organismul animal prin moarte, astfel încât într-o bună zi se descompune şi este predat elementelor pământului. Moartea animalului nu prezintă nimic de neînţeles, căci din studierea organismului animal reiese că moartea lui este tot atât de firească cum este şi faptul că trebuie să se hrănească şi să se adape. Din fiinţa organismului animal reiese şi necesitatea morţii sale.

Însă acesta nu este cazul şi pentru fiinţa organismului uman. Aici ajungem, desigur, într-un domeniu care trebuie să rămână absolut de

neînţeles pentru ştiinţa modernă. Căci dacă veţi studia organismul omenesc cu toate mijloacele de investigare ale ştiinţei spiritului veţi constata că în organismul uman nu există nimic care să explice necesitatea necondiţionată a morţii sale. Nu există nici un element care să explice necesitatea morţii omului. Moartea omului trebuie acceptată ca ceva prin care acesta trece pur şi simplu, fără a se putea explica de ce moare de fapt omul. Pentru că la originea lui omul nu este născut pentru a muri, nu este născut pentru a muri nici ca organism exterior. Faptul că la om moartea poate apărea din interiorul său este ceva ce nu poate fi explicat prin însăşi fiinţa lui. În felul în care se prezintă entitatea umană, moartea ei este inexplicabilă.

Ştiu că afirmaţia de mai sus va fi considerată complet stupidă de toţi cei care vor să se situeze pe poziţia înaltă a principialităţii ştiinţifice. În general, este extrem de dificil să se dezbată toate aceste lucruri, pentru că ele se află, de fapt, în legătură cu domenii ale celor mai profunde Misterii. Chiar şi astăzi, dacă vrem să clarificăm legăturile existente între astfel de lucruri, suntem întâmpinaţi de ceva ce nu poate fi exprimat altfel decât aşa cum o face Saint-Martin în repetate rânduri în cartea sa *Des erreurs et de la vérité* [11], despre care am vorbit aici. Într-un loc important în această carte, acolo unde spune ce urmări a avut pentru evoluţia omenirii faptul că s-a petrecut un anumit eveniment în lumea spirituală înainte ca omul să se întrupeze fizic pentru prima dată, când Saint-Martin vrea să vorbească despre acest eveniment spiritual-suprapământesc el pronunţă nişte cuvinte pe care le înţelege oricine este familiarizat cu astfel de lucruri: „Oricât aş dori să ajungem la aceasta, tot pe atât obligaţiile mele îmi interzic să ofer chiar şi cea mai mică explicaţie în legătură cu acest punct; şi de altminteri, de dragul propriului meu bine, prefer să roşesc din cauza păcatelor omului, decât să vorbesc despre acest lucru".

În acest caz, Saint-Martin ar trebui să vorbeaacă despre un păcat al omului înainte de a se fi întrupat în prima încarnare pământească. Însă el nu poate să facă acest lucru. Dar din anumite motive – în nici un caz pentru că oamenii ar fi devenit mai buni de la Saint-Martin încoace, ci din alte cauze – astăzi se poate spune câte ceva din ceea ce Saint-Martin încă nu putea să vorbească. Însă dacă am vrea să discutăm tot ceea ce trebuie luat în considerare în legătură cu un adevăr cum este acela că omul nu este creat de fapt pentru a muri, atunci ar trebui atinse şi unele lucruri care în general nu pot fi auzite de urechile de azi. Omul nu este născut pentru a muri, şi totuşi el moare. Prin această constatare se exprimă ceva care, bineînţeles, este o prostie pentru preaînţelepţii oameni ai ştiinţei de astăzi, care însă, pentru cel ce vrea să avanseze înspre înţelegerea reală a lumii, face parte dintre cele mai adânci taine: Omul nu este născut pentru a muri, şi totuşi el moare.

Vedeţi dumneavoastră, conştienţa faptului că omul nu este născut pentru a muri şi totuşi moare este în fond tocmai ceea ce străbate, ca un impuls tainic, vechile Misterii, între care şi pe cel al lui Attis, pe care l-am indicat mai sus. În aceste Misterii era căutată într-o oarecare măsură posibilitatea înţelegerii faptului că „Omul nu este născut pentru a muri, şi totuşi el moare". Misteriile erau menite să dea, oarecum, o dezlegare a acestei taine. De ce erau oare serbate aceste Misterii? Pentru că omul voia să i se repete în fiecare an ceva. Ceva ce voia să audă, să simtă, ceva ce voia să trăiască în sufletul său, acest lucru voia omul să audă cum i se repeta în fiecare an. El voia să audă că încă n-a sosit timpul în care omul trebuie să privească într-adevăr cu seriozitate asupra inexplicabilei sale morţi. Ce aştepta de fapt un credincios de la preotul zeului Attis? Un astfel de credincios avea certitudinea instinctivă că pentru Pământ va veni cândva timpul în care se va privi cu adevărată seriozitate inexplicabila moarte. Însă acest timp aparţine de domeniul viitorului. Şi în timp ce preotul celebra patimile şi învierea Divinităţii, această celebrare se transforma într-o consolare: Încă n-a sosit timpul în care înţelegerea morţii poate fi luată în serios.

Toţi oamenii străvechilor timpuri ştiau că evenimentul descris de Biblie – hai să zicem „simbolic" – la începutul Vechiului Testament se referea la o realitate. Acest lucru, oamenii străvechi îl ştiau în mod instinctiv. Abia materialismul modern a ieşit din această simţire instinctivă că descrierea ispitirii omului de către Lucifer indică un eveniment real care a avut loc. Desigur că sodomizarea gândurilor care se ascunde în spatele interpretării materialiste a darwinismului se deosebeste considerabil de ceea ce trebuie considerat în această privinţă a fi adevărul. Căci această sodomizare a gândurilor prezintă următoarea viziune: În timpurile străvechi au existat anumite specii de animale care în decursul timpului au evoluat, devenind până la urmă oamenii de azi. Este firesc ca în această interpretare materialistă a darwinismului relatarea ispitirii din Rai a omului să nu-şi găsească locul. Căci ar fi nevoie, desigur, de un intelect cu totul degenerat pentru a crede că o maimuţă-mascul primordial, sau o maimuţă-femelă primordială, ar fi putut fi ispitită de Lucifer.

A existat deci cândva o certitudine instinctivă că ceea se povesteste la începutul Vechiului Testament se întemeiază pe fapte reale de odinioară. Şi cum era perceput acest fapt real? Acest fapt real era perceput în aşa fel încât omul îşi spunea: În modul în care a fost organizat fizic propriu-zis omul la originea lui, el nu era muritor; însă prin acel fapt real organizării sale originare i-a fost adăugat ceva care pătrunde în ea în mod corupător şi care face ca şi în om să existe un impuls al morţii sale. Omul a devenit muritor printr-un proces cu caracter moral, prin ceea ce este cuprins în expresia misterioasă „păcatul originar" – lucru asupra căruia vom mai reveni. Omul nu a devenit muritor la fel cum au devenit muritoare celelalte fiinţe ale naturii, el nu a devenit muritor datorită unor procese naturale, datorită unor procese materiale, ci a devenit muritor ca urmare a unui proces moral. Omul a devenit muritor datorită schimbărilor petrecute în el la nivel sufletesc.

Sufletul animal, ca suflet al speciei, este nemuritor. Ca suflet al speciei, el se întrupează în fiecare individ în parte al regnului animal; însă datorită organelor sale animalul individual este muritor. Sufletul speciei iese din animalul muritor în acelasi fel în care s-a întrupat în el; dar organismul animal, ca organism individual, este rânduit dinainte pentru a muri. Nu în aceeasi măsură însă şi organismul uman. Căci organismul omului a fost creat de la bun început în aşa fel încât ceea ce îi stă la bază ca suflet al speciei umane este exprimat în omul individual şi-l face nemuritor în calitatea lui de organizare omenească exterioară. Omul a putut să devină ulterior muritor numai întru sufletul său, datorită unei fapte morale. Sufletul trebuie să fie alcătuit într-un anumit fel pentru ca omul să poată fi muritor. De îndată ce astăzi astfel de lucruri sunt considerate la fel cum sunt considerate noţiunile abstracte, nu se mai înţelege absolut nimic din această problemă. Numai dacă ne avântăm înspre o percepere concretă, reală a acestei chestiuni, numai astfel putem înţelege aceste lucruri.

Dar iată că în timpurile vechi – chiar şi cu puţin înainte de Misteriul de pe Golgota, când se mai oficiau aceste vechi Misterii – oamenii aveau convingerea cea mai fermă că sufletul omului este cel care determină moartea sa. Sufletul omului se află de-a lungul timpurilor într-o neîntreruptă evoluţie. În ce constă această evoluţie? În aceea că sufletul corupe, strică organismul, participând tot mai mult la acţiunea de distrugere a acestuia. În timpurile străvechi, omul privea în sus şi îşi spunea: Iată că acolo sus a avut loc un eveniment moral prin care sufletul a devenit astfel, încât datorită faptului că prin naştere se sălăşluieşte în trup el strică trupul; însă ca urmare a faptului că strică trupul, sufletul nu vieţuieşte între naştere şi moarte în felul în care ar vieţui dacă l-ar lăsa nealterat. Situaţia aceasta s-a deteriorat tot mai mult în decursul secolelor şi mileniilor. Sufletul strică din ce în ce mai mult trupul! Aşa îşi spunea omul din vechime. Însă prin această acţiune a sa sufletul află tot mai puţin posibilitatea de a porni pe calea lui de întoarcere la spirit. Cu cât avansează mai mult dezvoltarea omenirii, cu atât sufletul corupe mai mult trupul; prin aceasta, sufletul inoculează în trup tot mai mult germenul morţii. Şi trebuie să vină un moment în care – după ce şi-au petrecut existenţa aşa de mult timp între naştere şi moarte – sufletele nu vor mai descoperi nici o posibilitate de a regăsi drumul de întoarcere în lumea spirituală.

Este un moment care era aşteptat în timpurile de demult cu groază şi cu spaimă. Oamenii îşi spuneau: Vor trece generaţii după generaţii şi iată că va veni o dată şi o dată o generaţie cu nişte suflete care-şi vor corupe şi strica trupurile, inoculându-le germenul morţii aşa de adânc, încât nu va mai exista posibilitatea regăsirii drumului călăuzitor spre Divinitate. Această generaţie va apărea cândva cu siguranţă! – Aşa îşi spuneau ei. Şi voiau totodată să afle în ce măsură se apropia momentul respectiv. De aceea exista cultul lui Attis şi al altor divinităţi.

Oamenii încercau să vadă dacă se mai află atâta esenţă divină în sufletele umane încât să nu sosească încă vremea în care sufletele vor îndepărta din ele orice urmă de Divinitate şi nu vor mai putea afla drumul de întoarcere la Dumnezeu. De aceea avea o imensă importanţă când preotul pronunţa cuvintele rituale: „Curaj vouă, cucernicilor, căci aşa cum Dumnezeu este mântuit, aşa vi se va dărui şi vouă mântuirea de care aveţi nevoie". Prin aceasta, el voia să spună: „Vedeţi, Dumnezeu mai are încă influenţă asupra lumii, sufletele încă n-au avansat până la despărţirea lor de Dumnezeu, care învie!" Acest lucru voia preotul să-l vestească, iar ceea ce le vestea el era o consolare. „Dumnezeu se mai află în voi!" – spunea el.

Luând contact cu astfel de lucruri, ajungem să cunoaştem unele caracteristici de simţire şi de percepţie infinit de adânci care existau odinioară în evoluţia omenirii, de care omul de astăzi, care şi-a exteriorizat interesele, n-are nici cea mai vagă idee. Chiar dacă nu ştiau nimic despre ceea ce se numeşte astăzi cultură, chiar dacă erau cu desăvârşire analfabeţi, ei aveau totuşi astfel de sentimente. Iar în şcolile preoţesti, acolo unde erau păstrate ultimele tradiţii provenite din înţelepciunea clarvizionară, celor ce urmau să fie iniţiaţi li se spuneau următoarele: Dacă evoluţia ar merge mai departe aşa cum a mers sub influenţa evenimentului moral de la începutul dezvoltării Pământului, atunci ar trebui să ne aşteptăm ca sufletele oamenilor să îşi afle drumul de la Dumnezeu în jos, în lumea pe care ei înşişi o produc prin coruperea organismului uman, pe care îl împing spre moarte tot mai intens. Sufletele s-ar alia atunci cu Pământul, şi, prin Pământ, cu ceea ce este denumit tărâmul de jos, Infernul. Sufletele ar fi pierdute. Însă pentru că, bineînţeles, în aceste şcoli mai exista încă înţelepciunea spirituală, se ştia că omul este alcătuit din trup, suflet şi spirit. Ceea ce vă spun acum se spunea atunci despre suflet şi nu despre spirit. Pentru că spiritul în sine este veşnic şi îşi are propriile sale legi. Despre spirit se ştia ceea ce-l făcea pe om să spună: Sufletele vor dispărea în tărâmul de jos, însă spiritul omului va apărea mereu în vieţi pământeşti repetate. Şi s-ar proiecta un viitor al evoluţiei Pământului în care spiritele omenesti s-ar întrupa din nou, însă ar privi înapoi la toate acele elemente sufleteşti pierdute care existau odinioară în evoluţia Pământului. Sufletele ar fi pierdute şi n-ar mai veni alte suflete. S-ar reîntrupa numai spirite care ar acţiona ca un automat trupul omului, fără ca modul în care ele pun în miscare trupul uman să mai fie simţit, perceput printr-o trăire sufletească.

Ce era însă, în comparaţie cu cele de mai sus, ceea ce simţeau cei ce se îmbulzeau să participe la Misteriul creştin al Paştelui? Ei simţeau că, dacă pe Pământ nu se va mai produce altceva decât ceea ce s-a întâmplat de când lumea, atunci în viitor se vor naşte pentru a vieţui în repetate rânduri pe Pământ doar oameni fără suflet. De aceea aşteptau ei altceva. Ei aşteptau ceva ce nu putea apărea în interiorul evoluţiei Pămaîntului, ceva ce trebuia să pătrundă din afară în viaţa Pământului. Cu alte cuvinte, ei aşteptau Misteriul de pe Golgota. Ei aşteptau intervenţia în evoluţia Pământului a unei Entităţi care va salva sufletescul, smulgându-l morţii. Spiritul nu trebuia să fie smuls morţii, însă sufletescul trebuia neapărat să fie smuls morţii. Această Entitate care a pătruns din afară în evoluţia Pământului prin trupul tui Iisus din Nazareth a fost percepută a fi Christos; Cel care a apărut spre a mântui sufletele. Astfel că prin Christos omul posedă ceva cu care se poate uni în sufletul său, care, datorită unirii sale cu Christos, îşi pierde forţa sa de corupere a trupului, iar treptat, treptat tot ceea ce se pierduse poate fi redobândit. Acesta este motivul pentru care Misteriul de pe Golgota este situat în centrul evoluţiei Pământului. De la începutul evoluţiei Pământului până la Misteriul de pe Golgota se pierde tot mai mult, datorită faptului că forţa corupătoare sălăşluieşte în suflet, pentru a-l transforma pe om într-un automat al spiritului. Iar de la Misteriul de pe Golgota până la sfârşitul existenţei Pământului există acel timp în decursul căruia se va strânge iarăşi la un loc ceea ce se pierduse până la Misteriul de pe Golgota. Astfel încât, atunci când Pământul va ajunge la sfârşitul evoluţiei sale, spiritele umane se vor întrupa în ultimele lor corpuri, în acele corpuri care sunt din nou nemuritoare. Care sunt iarăşi nemuritoare! Aşa simţeau oamenii taina Paştelui.

Însă pentru aceasta era necesară biruirea puterii care îi permitea sufletului coruperea morală. Această putere este biruită prin ceea ce creştinismul simte propriu-zis ca fiind Evenimentul de pe Golgota. Primilor creştini, familiarizaţi cu aceste lucruri, cum le suna oare în urechi un anumit cuvânt important? Căci ei asteptau din afară un eveniment prin care putea surveni posibilitatea ca forţa care corupea sufletul să-şi piardă puterea. Astfel că lor cuvântul lui Christos pe Cruce „Săvârşitu-s-a" (Ioan 19, 30, n.tr.) le suna ca o mărturie că acum începe vremea când încetează activitatea forţei sufleteşti corupătoare.

Un eveniment remarcabil, un eveniment care închide în sine taine imense, nebănuite. Căci cu privire la Misteriul de pe Golgota se pun astfel de întrebări coplesitoare. Mergând cu analiza noastră mai departe, vom vedea că Misteriul de pe Golgota este de neimaginat fără Christos Cel Înviat. Christos Cel Înviat – iată esenţialul! lar spusele apostolului Pavel: „Căci dacă Chriatos n-ar fi înviat, zadarnică ar fi predica voastră şi zadarnică ar fi şi credinţa voastră" (l Cor. l5, 14) constituie cele mai profunde cuvinte. Christos Cel Înviat aparţine creştinismului. Iar fără Christos Cel Înviat nu poate exista nici un fel de creştinism. Din creştinism face parte şi moartea, adică moartea lui Christos. Gândiţi-vă însă cum este relatat Evenimentul? Şi cum trebuie să fie relatat? Nevinovatul este dus la judecată, este supus la patimi, este dus la moarte. Cei ce îl duc la moarte se încarcă în mod evident cu un păcat greu. Pentru că este dus la moarte un nevinovat. Ei iau asupra lor o vină grea. Şi totuşi ce semnificaţie are pentru omenire acest păcat? Nimic altceva decât mântuirea omenirii! Căci dacă Christos nu ar fi murit n-ar fi avut loc nici mântuirea omenirii. Stând în faţa întâmplării de pe Golgota, ne aflăm în faţa unui Eveniment unic, încât trebuie să spunem: Cea mai înaltă mântuire de care a avut parte omenirea pământească este tocmai faptul că Christos a fost ucis. Şi cea mai mare vină pe care şi-a asumat-o omenirea este aceea că Christos a fost omorît. În acest caz, mântuirea cea mai înaltă coincide cu vina cea mai profundă.

Desigur, o minte mai superficială poate să ignore acest lucru. Însă pentru cel ce nu se limitează numai la suprafaţa lucrurilor, aceasta reprezintă una dintre cele mai adânci enigme. Crima cea mai abominabilă săvârsită vreodată în decursul istoriei omenirii s-a transformat în salvarea omenirii! Percepeţi această enigmă! Dacă vrem să întâmpinăm cu înţelegere Misteriul de pe Golgota, atunci trebuie măcar să încercăm să înţelegem această enigmă. Şi chiar dacă este rostit în cuvinte paradigmatice, totuşi, de pe Cruce răsună impulsul pentru dezlegarea enigmei: „Iartă-i Tată, căci nu ştiu ce fac!" (Luca 23, 34). Vom vedea că în înţelegerea justă a acestor cuvinte este cuprins răspunsul la semnificativa şi enigmatiea întrebare: De ce constituie cea mai abominabilă crimă mântuirea omenirii?

Dacă vă veţi gândi la toate acestea, veţi începe să înţelegeţi că de Misteriul de pe Golgota trebuie să ne apropiem cu noţiunea tripartiţiei omului (trup, suflet şi spirit). Căci Christos a murit pentru sufletele oamenilor. El aduce sufletele oamenilor înapoi în lumea spiritutui, de care ar fi rămas despărţite dacă nu ar fi venit El. Moralul ar fi dispărut din lume. Spiritul ar fi fost vârât în trupuri automatizate de o necesitate lipsită de morală. Cu un astfel de trup omul n-ar fi putut avea parte de nici o trăire sufletească. Christos urmează să întoarcă sufletele înapoi. Trebuie oare să ne mai mirăm de faptul că, cu trei secole înainte de Misteriul de pe Golgota, cel mai luminat grec, Aristotel, nu se pricepea să vorbească corect despre suflet şi despre legătura lui cu spiritul, chiar atunci când era iminentă criza sufletului? Trebuie oare – când în faţa sufletului se afla această viitoare criză, iar Aristotel nu putea să ştie că urmează să vină Mântuitorul sufletului – să ne mai mirăm că Aristotel presupunea inepţii despre suflet? Nu, nu trebuie să ne mirăm deloc de acestea! În orice caz, va fi nevoie de o altă explicaţie a motivului pentru care s-au spus tot felul de aiureli despre legătura dintre suflet şi spirit – aşa cum a făcut Aristotel. Importanţa lui Christos pentru sufletul umanităţii iese în evidenţă prin lumina care ni-l arată pe om din nou în fiinţa lui întreită, ca trup, suflet şi spirit, precum şi în interdependenţa lăuntrică existentă între întâmplările reale obiective şi întâmplările morale; o legătură lăuntrică pe care nu o vom cunoaşte nicicând în adevărata ei lumină, dacă nu vom recunoaşte adevărul tripartiţiei omului (trup, suflet şi spirit).

V-am putut oferi şi astăzi numai o pregătire în legătură cu discuţia referitoare la profunzimile sufletului omenese în care trebuie să coborâm dacă vrem să înţelegem chiar şi numai parţial Misteriul de pe Golgota. Cred că trebuie să ne intereseze foarte îndeaproape motivul pentru

care vorbim chiar şi în timpurile noastre despre aceste lucruri, folosindu-ne totodată şi de actualul timp al sărbătoririi Paştelui, pentru a arunca o privire mai scrutătoare spre aceste lucruri, în măsura în care îi este posibil în general omului actual. Prin aceasta, este posibil să li se poată spune câte ceva simţurilor noastre, ceva ca o sământă care va încolţi în timpurile viitoare, în cadrul evoluţiei omenirii. Trebuie să înţelegem că în legătură cu multe lucruri ne vom dumiri complet abia treptat, că vieţuim într-un timp în care unele lucruri nu le pricepem, neaflându-ne într-o stare de veghe completă, că abia mai târziu vom înţelege câte ceva despre cutare sau cutare lucru. Acest fapt reiese tocmai din cât le este de greu azi oamenilor să ia cunoştinţă pe deplin – într-o stare completă de veghe – de evenimentele cu care sunt confruntaţi. Din păcate nu putem schiţa – chiar şi numai cu câteva trăsături de penel – cum oamenii ar cuprinde cu privirea, dacă ar fi într-o stare de veghe completă, evenimentul dureros [12] care a ajuns la cunoştinţa omenirii europene, sau cel puţin a celei din Europa Centrală, abia în decursul întâmplărilor triste ale timpului nostru. Astfel de lucruri sunt trăite astăzi ca în somn. Însă acum nu putem spune mai multe despre acestea.

De fapt, astăzi am intenţionat numai să stimulez formularea unor întrebări, pentru ca, pornind de la ele, să vorbesc data viitoare despre Misteriul de pe Golgota.

NOTE

1. Vezi scrisoarea lui Rudolf Steiner către Marie von Sivers din 14 martie 1905 în ***Rudolf Steiner/Marie von Sivers, Briefwechsel und Dokumente 1901–l925*** (***Rudolf Steiner / Marie von Sivers, corespondenţă şi documente 1901–l925***), GA 262.

2. Rudolf Eucken (1846–1924), profesor de filosofie. Cf. Rudolf Steiner, ***Die Rätsel der Philosophie*** (***Enigmele filosofiei***), GA 18.

3. Aristotel, 384–322 î.Chr., *Trei cărţi despre suflet*.

4. Franz Brentano, 1838–1917, *Die Psychologie des Aristoteles* (*Psihologia lui Aristotel*), Mainz, 1867. V. Rudolf Steiner, ***Von Seelenrätsel*** (***Despre enigmele sufletului***), cap. 3: *Franz Brentano. Un necrolog*, GA 21, precum şi ***Menschenfragen und Weltenantworten*** (***Întrebări omeneşti şi răspunsuri cosmice***) (13 conferinţe, Dornach, 1922), GA 213.

Eduard Zeller, 1814–1908. În legătură cu conţinutul disputei ştiinţifice dintre Brentano şi Zeller, v. Brentano: *Offener Brief an Herrn Professor Dr. Eduard Zeller aus Anlaβ seiner Schrift über die Lehre des Aristoteles von der Ewigkeit des Geistes* (*Scrisoare deschisă către dl profesor dr. Eduard Zeller prilejuită de scrierea dumnealui referitoare la învăţătura lui Aristotel despre veşnicia spiritului*) (Leipzig 1883, Duncker und Humbolt) şi a sa *Aristoteles' Lehre vom Ursprung des menschlichen Geistes* (*Învăţătura lui Aristotel despre originea spiritului omenesc*) (Leipzig, 1911 , Veit und Comp.).

5. Heraclit din Efes, cca 535–475 î.Chr., filosof presocratie. „Căci Misteriile importante printre oameni sunt abordate într-un mod nesănătos", fragmente 14 (după Diels). Vezi şi Edmund Pfleiderer *Die Philosophie des Heraklit von Ephesus im Lichte der Mysterienidee* (*Filosofia lui Heraclit din Efes în lumina ideii misteriilor*), Berlin, 1886.

6. Iulian Apostatul, 332–363, împărat roman între 362–363

7. Această denumire se referă probabil la un grup de teologi protestanţi activ în Bremen la începutul secolului XX (Albert Kalthoff, Friedrich Steuel, Friedrich Lipsius) care – la fel ca Arthur Drews (vezi nota următoare, ca şi nota 8 din conferinţa 7 – contestă în scrieri şi în conferinţe existenţa istorică a lui Iisus. Pe această temă, Asociaţia protestantă din Bremen a organizat conferinţe şi discuţii.

8. Între 31 ianuarie şi 1 februarie 1910, Federaţia germană a monştilor a organizat la Berlin o dezbatere religioasă la care teologii protestanţi au discutat cu Arthur Drews (profesor de filosofie) despre cartea acestuia *Mitul lui Christos*. În ea, Drews încercase să dovedească că niciodată nu a existat un Christos Iisus istoric. După părerea lui Drews, Evangheliile nu sunt izvoare istorice, ci scrieri cu tendinţă bisericească care au îmbrăcat ideea străveche a unui om-zeu păgân-mitic într-o formă aparent istorică. De aceea, spune el, întregul creştinism s-ar baza nu pe un eveniment demonstrabil, ci numai pe idei mitice. Discursurile ţinute cu ocazia acestei întâlniri au fost şi tipărite cu titlul *Dezbatere religioasă berlineză – A trăit Iisus?*, Berlin, 1910.

9. Firmicus Maternus, scriitor latin al secolului IV după Christos. *De errore profanarum religiorum* (346 d.Chr.). Traducere germană de Alfons Müller *Des Firmicus Maternus Schrift vom Irrtum der heidnischen Religionen* (*Scrierea lui Firmicus Maternus despre eroarea religiilor păgâne*, Bibliothek der Kirchenväter, vol. II, Kempten şi München, 1913, pp. 266 şi urm.

10. I, Corinteni, 3, 18, 19.

11. În cartea sa *Erori şi adevăr*, Ed. Stuttgart, 1925, vol. II, p. 57.

12. Referire la revoluţia rusă.

Rudolf Steiner

PIETRE FUNDAMENTALE PENTRU CUNOAŞTEREA MISTERIULUI DE PE GOLGOTA

GA 175

CONFERINŢA a III-a

Berlin, 10 aprilie 1917

Aş dori să atrag atenţia astăzi în primul rând asupra faptului că în zilele noastre esenţa Misteriului de pe Golgota foarte uşor poate fi greşit înţeleasă dacă nu sesizăm cu promptitudine greutăţile întâmpinate în general de cunoaşterea obişnuită în dorinţa ei de a crea o relaţie mai profundă cu Misteriul de pe Golgota. Putem bunăoară să credem foarte uşor că dacă te adâncesti în mod mistic, dacă te străduieşti să ai o viaţă lăuntrică mistică, să-l cauţi înăuntrul tău pe Dumnezeu, Îl vei afla pe Christos. Cei mai mulţi oameni care vorbesc astfel în prezent, şi chiar de mai mult timp, nu-L găsesc pe Christos pe această cale. Nu-L putem afla pe Christos dacă spunem – ca unii care se numesc pe ei înşişi teosofi – că trebuie să conştientizăm în propriul nostru interior divinul legat de acest lăuntru propriu, şi atunci Christos îşi va dezvălui prezenţa în om. Nu este cazul. Ceea ce se poate dezvălui atunci, cel mult, ceea ce poate apărea înăuntrul omului într-o oarecare măsură ca o lumină lăuntrică, dacă este înţeles corect, nu poate fi numit Christos, ci ar putea fi numit o fiinţă divină în general. Şi numai pentru că în zilele noastre nu suntem obişnuiţi să diferenţiem lucrurile chiar şi numai din punct de vedere teoretic, unii mistici cred că pot ajunge la Christos prin ceea ce este numit de obicei mistică, prin mistica lăsată întru câtva în voia ei. Dar nu este cazul. Şi este important să asezăm acestea înaintea sufletului nostru, este important să examinăm acestea cu multă atenţie; tot aşa cum este important să se ţină seama de faptul că şi filosofiile perioadei ce s-a scurs din secolul al XIX-lea şi până acum au creat, ca părţi ale lor, filosofii ale religiei, precum şi că aceste filosofii ale religiei cred adeseori că sunt îndreptăţite să vorbească despre Christos. În realitate, ele nu pot afla altceva – şi nici în aceste filosofii ale religiei nu se poate găsi altceva – decât ceea ce poate fi numit în general o fiinţă divină, însă nu însuşi Christos. Luaii ca exemplu în această privinţă un filosof care a încercat o anumită aprofundare, pe Lotze [1]. Citiţi-i *Filosofia religiei* şi veţi afla că el vorbeşte despre o fiinţă divină în general, însă nu în aşa fel încât fiinţa aceasta divină la care se gândeşte, asupra căreia meditează să o poată denumi cu numele de Christos. Şi mai puţin poate fi găsită esenţa Misteriului de pe Golgota pe căile căutate printr-o astfel de mistică, printr-o astfel de filosofie. Pentru a recunoaşte justeţea acestei afirmaţii vom examina mai minuţios unele însuşiri ale reprezentărilor despre Misteriul de pe Golgota. Aş vrea să spun că aceste reprezentări ale Misteriului de pe Golgota dorim să le examinăm mai întâi doar ca simple afirmaţii.

În primul rând – dacă este ca Misteriul de pe Golgota să fie câtuşi de puţin ceea ce îi este necesar omenirii în decursul istoriei dezvoltării ei pământene – de esenţa Misteriului de pe Golgota se leagă faptul că Entitatea, asadar Fiinţa christică, care a trecut prin Misteriul de pe Golgota, a rânduit prin acest Misteriu ceva ce are legătură cu întreaga ordine a Universului. Dacă nu vrem să folosim această expresie, putem spune: faţă de întreaga ordine cosmică. Dacă însă facem abstracţie de o legătură a Fiinţei care a trecut prin Misteriul de pe Golgota cu întreaga lume, atunci nu mai este vorba despre această Fiinţă; atunci se poate vorbi în general despre o fiinţă divină oarecare, însă nu despre Fiinţa christică.

Există multe lucruri care trebuie înţelese – dintre care vom aminti astăzi câteva. Ceva ce trebuie înţeles, dacă vrem să ne apropiem în mod corect de Misteriul de pe Golgota, este reprezentarea propriu-zisă a ceea ce Christos Iisus însuşi numeşte credinţă, încredere. Avem astăzi o reprezentare mult prea teoretică, mult prea abstractă despre credinţă. Gândiţi-vă la ceea ce-şi reprezintă adeseori astăzi omul când vorbeşte despre opoziţia dintre credinţă şi cunoaştere. Omul gândeste astfel: Ceea ce poate fi dovedit într-un fel oarecare este o cunoaştere; ceea ce nu poate fi dovedit nicidecum, însă este considerat a fi totuşi adevărat, este o credinţă. Este o problemă personală a omului ca, într-un fel sau altul, să cunoască sau să admită ceva. Numai că atunci când cineva numeşte această cunoaştere, această admitere credinţă el se gândeste de fapt că respectiva cunoaştere sau admitere nu poate fi demonstrată în întregime.

Comparaţi această reprezentare cu totul superficială a credinţei cu reprezentarea pe care o aduce Christos Iisus. În acest scop, amintesc numai locul din Evanghelie [2] în care Christos Iisus spune: „Dacă veţi crede că muntele care stă în faţa voastră trebuie să se prăvălească în mare şi veţi avea credinţă adevărată, iată că muntele se va prăvăli în mare!" Cât de uriaşă este diferenţa dintre această reprezentare despre credinţă a omenirii de astăzi, care este de fapt numai o reprezentare-surogat a cunoaşterii, şi reprezentarea credinţei aşa cum este ea exprimată, poate paradoxal, însă radical, prin cuvintele de mai sus ale lui Christos Iisus! Însă, doar cu puţină atenţie, se poate descoperi imediat în ce rezidă esenţa propriu-zisă a reprezentării credinţei, aşa cum ne-o dă Christos. Ce e credinţa? Ea trebuie să producă un efect, să creeze ceva. Ea nu trebuie numai să trezească o reprezentare, o cunoaştere; dacă avem credinţă, atunci prin ea trebuie să se poată întâmpla ceva. Cercetaţi în această privinţă Evanghelia. Oriunde o veţi deschide şi veţi citi cuvintele „încredere" şi „credinţă", veţi afla că este vorba de o reprezentare activă, că urmează a se intra în posesia a ceva prin care se întâmplă ceva. Acest amănunt este foarte important.

Şi din toate câte sunt importante, as vrea să mai amintesc un al treilea lucru. În Evanghelii se vorbeşte de foarte multe ori despre tainele Împărăţiei lui Dumnezeu, sau ale Împărăţiei Cerului, despre Misteriile Împărăţiei lui Dumnezeu sau Misteriul Împărăţiei Cerului. În ce sens se vorbeşte în aceste ocazii despre taine? În ce sens se vorbeste despre Împărăţia Cerului sau despre Împărăţia lui Dumnezeu? Iată o reprezentare a cărei înţelegere este destul de dificilă. Însă cine s-a ocupat intens tocmai din punct de vedere ocult de Evanghelii s-a convins că în ele fiecare propoziţie este construită parcă din granit, că până şi codiţa cu care se termină o frază are mare importanţă. Orice critică pe care o putem sesiza în discuţiile despre Evanghelii încetează cu desăvârsire dacă pătrundem mai adânc în acestea din punctul de vedere al cunoaşterii ştiinţei spiritului. Iar acum, pentru a vă putea vorbi despre taina, despre enigma care ne preocupă, doresc să vă reamintesc din Evanghelie ceva extraodinar de important.

Cu ocazia unor discuţii anterioare asupra Evangheliilor, m-am referit deja la acel loc în care este relatată vindecarea – sau am putea-o numi şi o înviere – fetiţei de 12 ani a lui Iair [3] (Matei 9, 18–19; 23–25, n.tr.). Vorbim aici între oameni maturi, de aceea voi putea expune cunoaşterea ocult-medicală care rezultă din analizarea spiritual-ştiinţifică a acestei învieri. Fetiţa are 12 ani. Christos Iisus pleacă spre locul

unde se află fetiţa – împrejurările le puteţi citi desigur mai amănunţit în Evanghelii – pentru a o învia pe cea care era considerată a fi moartă. Este demn de remarcat că tocmai când este vorba de lucruri ca acesta nu se poate niciodată ajunge la înţelegere, dacă locul respectiv din Evanghelie nu este examinat în funcţie şi de ceea ce îi premerge, respectiv îi urmează. Se obişnuieste cu predilecţie – tocmai în legătură cu Evangheliile – să se extragă câte o parte din text, care este apoi citită şi citată izolat de context, uitându-se că între părţile şi relatările Evangheliei există o strânsă corelaţie lăuntrică. Înainte de acest moment – vă aduceţi desigur aminte – în Evanghelii se află locul în care se relatează cum, fiind chemat la fetiţa de 12 ani a lui Iair, în timp ce Christos se îndreaptă într-acolo, haina Lui este atinsă de femeia care de 12 ani suferea de scurgere de sânge (Matei 9, 20–22, n.tr.). Ea îi atinge haina. Ce se întâmplă? Ea este vindecată. Christos simte cum din El se scurge o putere. Şi iată că este rostit din nou acelaşi cuvânt, care este înţeles numai dacă va fi percepută corect reprezentarea amintită mai înainte a credinţei: „Încrederea ta, credinţa ta te-au vindecat". Există însă în acest loc al Evangheliei şi un anumit sens profund: pe de o parte, femeia era bolnavă de 12 ani; iar pe de altă parte, fetiţa lui Iair este în vârstă tot de 12 ani, a vieţuit adică 12 ani aici, pe pământul fizic. Ce nu avea fetiţa lui Iair, ce-i lipsea? Ea nu se poate maturiza, nu poate ajunge la maturizare; ea nu poate ajunge să posede ceea ce femeia cu pricina avea prea mult deja de 12 ani. Şi în timp ce femeia se tămăduieste, Christos simte că din El se scurge o putere. Această putere este transferată apoi de El dinspre femeie asupra fetiţei de 12 ani la care merge; îi dăruieste prin transfer de la femeie forţa necesară maturizării, adică trezeste în ea acea forţă fără de care putea aă se vestejească, şi prin aceasta o readuce într-un fel la viaţă. Ce este tăinuit în această întâmplare? Nimic altceva decât că Christos nu vieţuieşte cu întreaga Lui esenţă substanţială în El însuşi, ci în întreg mediul Său înconjurător, posedând capacitatea transpunerii puterilor Sale de la o persoană la alta; că puterile prin care îşi îndreaptă viaţa în mod altruist în afară le poate transmuta de la o persoană la alta. Acesta este lucrul care se manifestă în cele de mai sus: forţa esenţei lui Christos poate ieşi din El însuşi pentru a acţiona asupra altora. Acest lucru este demonstrat prin puterea pe care o simte ieşind din El când îmbrăcămintea îi este atinsă de bolnava care credea în El atât de mult.

De aceasta se leagă ceea ce le-a repetat Christos de mai multe ori învăţăceilor Săi: Voi, care sunteţi ucenicii Mei, aveţi voie să aflaţi tainele Împărăţiei Cerului, a Împărăţiei lui Dumnezeu; însă cei care se află pe dinafară nu au voie să afle acest lucru. Presupuneţi că enigma despre care am vorbit adineauri – mă gândesc nu numai la descrierea teoretică, ci şi la ceea ce trebuie făcut pentru a da la iveală transferul de putere la care m-am referit – Christos le-ar fi făcut-o cunoscută învăţaiilor şi fariseilor de pe timpul Său. Ce s-ar fi întâmplat dacă aceştia ar fi putut transfera forţele spirituale ale unui om? Ei nu le-ar fi transferat totdeauna corect. Parcurgând Evanghelia, vedem că nici Christos nu presupune că forţele omului ar putea fi transferate în mod corect de farisei, şi chiar şi mai puţin de saduchei şi alţii. Aceştia n-ar fi folosit forţele respective pentru a le dărui altora, ci ar fi cauzat nenorociri peste nenorociri. Pentru că aşa ceva făcea parte din mentalitatea lor. De aceea lucrul la care se referea Christos trebuia să rămână o taină a iniţiaţilor.

Aş vrea să explic cu ajutorul unui exemplu deosebit de pregnant despre ce este vorba. Vedeţi dumneavoastră, avem trei lucruri importante. Aş mai putea adăuga încă multe altele, de altfel poimâine vom mai adăuga câte ceva, însă astăzi aş vrea să vă călăuzesc spre cunoaşterea esenţei lucrului. Avem deci trei lucruri pe care trebuie să le caracterizăm, dacă vorbim despre toate cele câte se află în legătură cu marea şi dominanta importanţă pentru Univers a Misteriului de pe Golgota. Pentru a putea lămuri totuşi măcar câte ceva în legătură cu tema noastră, mă văd silit să vorbesc astă-seară într-un stil mai mult aforistic.

Am spus: Trebuie să ne formăm o reprezentare care să exprime ceea ce este cuprins în cuvintele „Misteriul Împărăţiei Cerului". Acest lucru este ceva foarte concret, după cum am putut să lămurim cu ajutorul exemplului dat. Dar cu ocazia săvârşirii botezurilor, Ioan Botezătorul spune: Împărăţiile Cerului, sau Împărăţiile lui Dumnezeu sunt aproape. Avem acum această reprezentare. Ce face Ioan Botezătorul? Evident – după cum reiese din întreaga ţesătură a lucrurilor –, din cauză că Împărăţiile Cerului, că Împărăţiile lui Dumnezeu sunt aproape, botează cu apă, aşa cum spune el însuşi. Ioan Botezătorul botează cu apă, spre iertarea păcatelor; şi totodată mai spune în prealabil că va veni Unul care va boteza cu Duhul Sfânt. Care este deosebirea între botezul practicat de Ioan Botezătorul şi botezul cu Duhul Sfânt despre care vorbeşte?

Lucrul la care se face referire, de fapt, prin botezul cu apă nu poate fi înţeles – modul în care se săvârsea l-am relatat deja de mai multe ori –, dacă nu se încearcă o apropiere de fondul problemei pe cale spiritual-ştiinţifică. M-am străduit ani de-a rândul să ajung dincolo de aceste lucruri cu ajutorul mijloacelor pe care le oferă chiar ştiinţa spiritului. – Şi iată că dintr-o dată se face lumină, observând marea importanţă a modului în care suntem întâmpinaţi de Ioan Botezătorul. În definitiv, ce fel de ape sunt cele cu care săvârşeste Ioan botezul? Fireste, ele sunt ape ale Iordanului. Însă noi ştim că cei ce se botezau erau cufundaţi cu totul în apă, astfel că, în realitate, în timpul cufundării avea loc o slăbire a legăturii dintre corpul lor eteric şi corpul fizic, că pentru o clipă ei se puteau vedea în mod clarvăzător pe ei înşişi. De fapt, aceasta a fost adevărata semnificaţie a botezării săvârsite de Ioan şi a altor botezuri asemănătoare. Însă atunci când vorbeşte despre botezul cu apă Ioan nu se gândeste numai la acest lucru, ci mai cu seamă la indicarea locului din Vechiul Testament în care se spune: „Duhul Divinităţilor plutea deasupra apelor" (Facerea 1, 2). Căci ce urma să fie realizat prin botezul cu apă în Iordan? Ca cei ce se botezau, prin producerea slăbirii corpului eteric, prin tot ceea ce se întâmplă cu ei, să se simtă în constienţa lor retranspuşi în timpul de dinaintea căderii în păcat. Din conştienta lor urma într-o oarecare măsură să fie radiat tot ceea ce s-a întâmplat după căderea în pacat; ei urmau să fie retranspuşi în starea primordială de nevinovăţie, pentru a vedea ce a fost omul înainte de căderea lui în păcat. Cei ce se botezau urmau să înţeleagă că prin căderea lui în păcat omul a apucat-o pe o cale greşită şi că, dacă va persista pe această cale, nu va fi bine de el. El trebuie să se reîntoarcă la început, el trebuie să smulgă din sufletul său tot ceea ce s-a adăugat acolo datorită drumului greşit parcurs.

La foarte mulţi oameni ai acelui timp exista o anumită tendinţă – istoria nu relatează în această privinţă nimic precis – de a se retranspune în timpul inocenţei, de a îndepărta din sufletele lor tot ceea ce a fost adus de parcurgerea drumurilor greşite, de a relua oarecum viaţa Pământului încă o dată de la punctul ei iniţial, cel de dinainte de a fi fost săvârşit păcatul originar; de a nu trăi ceea ce s-a deafăşurat şi fixat în ordinea socială şi a popoarelor de la căderea în păcat şi până la acea împărăţie romană sau ebraică în care vieţuia Ioan Botezătorul. De aceea, oameni cu o astfel de concepţie – conform căreia trebuie să se smulgă pe ei înşişi din ceea ce a adus lumea după căderea în păcat – se retrag în pustiuri şi singurătate, ducând o viaţă de anahoreţi. Acest lucru ne este relatat cu multă precizie în legătură cu Ioan Botezătorul, el fiindu-ne prezentat ca trăind în pustiu, hrănindu-se numai cu insecte şi miere şi îmbrăcat cu un veşmânt din păr de cămilă (Matei 3, 4). Ioan Botezătorul ne este prezentat ca un om al pustiului, ca un om singuratic.

Comparaţi cu aceasta un curent larg în timpurile de atunci, care exprima în cele mai diferite feluri ceea ce era indicat în Evanghelia lui Ioan. Se afirma atunci necesitatea retragerii de la materie şi a spiritualizării. Aş zice că în gnosă această tendinţă a fost percepută prin ecoul ei cel mai spiritualizat în acel „refuz de a mai accepta vieţuirea cu lumea". Aceeaşi tendinţă s-a manifestat şi în cinul monahal. De ce toate acestea? De ce s-a extins această puternică tendinţă ioaneică – o tendinţă care nici nu era prea veche – asupra întregii lumi? Răspunsul este cuprins în fraza „Împărăţia Cerului sau Impărăţia lui Dumnezeu este aproape".

Aici trebuie să înţelegem ceea ce am spus ultima dată despre suflete, care după căderea în păcat au devenit tot mai rele, fiind tot mai puţin potrivite să mai aparţină trupului uman, suflete care într-o oarecare măsură au fost tot mai mult corupte. Acest lucru putea să fie valabil pe o anumită durată a drumului parcurs de evoluţia Pământului, însă trebuie să ia sfârşit atunci când evoluţia Cerului va pune stăpânire pe întreaga evoluţie a Pământului. Acest eveniment a fost prevăzut profetic de oameni ca Ioan: Vine acum timpul în care sufletele nu vor mai fi salvate; vine acum timpul în care sufletele trebuie să decadă, dacă nu va interveni ceva deosebit. Ori sufletele vor trebui să se retragă din

viaţa scursă de la săvârşirea păcatului originar, cel care a adus cu sine acel ceva prin care sufletele au fost corupte – deci întreaga evoluţie a Pământului a fost zadarnică –, ori va trebui să se întâmple altceva! Tocmai acest lucru a fost exprimat de Ioan Botezătorul când a spus: Va veni Unul care va boteza cu Duh Sfânt (Marcu 1, 7-8). Ioan i-a putut salva pe oameni de urmările căderii în păcat numai prin smulgerea lor din lumea materiei în clipa botezării. Christos-Iiaus voia să-i salveze într-un alt mod; El voia să-i lase în lume şi totuşi să-i salveze. El nu voia să-i călăuzească la timpul de dinaintea căderii în păcat, ci să-i lase să parcurgă în continuare etapele evoluţiei Pământului şi cu toate acestea să le asigure participarea la Împărăţia Cerurilor.

Mai există însă ceva ce trebuie să fie înţeles, şi anume ce era, de fapt, cuprins în voinţa lui Christos. Conţinutul voinţei lui Christos Iisus pulsează în paginile Evangheliilor, însă trebuie simţit cu cea mai profundă seriozitate. După cum ştiţi, avem patru Evanghelii. În ciuda tuturor contrazicerilor aparente, fiecare dintre aceste patru Evanghelii cuprinde un anumit stoc de bază de fapte reale şi adevăruri: săvârsite sau propovăduite de Christos Iisus; însă acest stoc de bază este impregnat în fiecare Evanghelie de o anumită dispoziţie sufletească. Şi aici se ia într-adevăr în considerare ceea ce v-am dat ca exemplu când v-am atras atenţia asupra lui Richard Rote [4]. Aici se ia în conaiderare că Evangheliile trebuie citite altcum decât se practică lectura lor astăzi: ele trebuie percepute cu acea adiere spirituală care le străbate, cu acea dispoziţie sufletească specială, dominantă în ele. Desigur că Evangheliile sunt citite astăzi oarecum într-o stare de reverie, în aşa fel încât să rezulte o interpretare din care să reiasă că ele ar cuprinde un fel de ideal general uman. În timpul iluminismului, Christos Iisus era considerat a fi un om iluminat; din curentele specifice asociaţiilor protestante a ieşit la iveală imaginea unui Iisus în ipostaza de adevărat membru al întrunirilor protestante ale secolului al XIX-lea; Ernst Haeckel a reuşit performanţa [5] de a-L transforma pe Iisus într-un adevărat monist de felul său. Iată câteva lucruri pe care omenirea va trebui să le depăşească. Căci este important ca ceea ce este cuprins în Evanghelii să fie simţit într-adevăr în mod corect, integrat în atmosfera timpului. Însă aşa ceva trebuie să fie mai mult sau mai puţin intuit.

Examinaii mai întâi Evanghelia lui Matei [6]. În legătură cu ea se poate pune întrebarea: Cu ce scop a fost scrisă, ce urmăreşte de fapt Evanghelia lui Matei? Putem fi foarte uşor amăgiţi datorită unor amănunte a căror prezenţă este acceptată cu plăcere în interpretarea de fapt eronată a Evangheliilor. În ciuda faptului că Evanghelia lui Matei cuprinde – ba poate că tocmai din această cauză – avertismentul: „Nici măcar o iotă sau vreo virgulă a legii să nu fie modificată‟, totuşi se afirmă că această Evanghelie a fost scrisă de autorul ei cu scopul aţâţării duşmăniei împotriva iudaismului tradiţional; că ar fi o scriere îndreptată împotriva iudaismului tradiţional. Autorul Evangheliei se ia de piept cu întreg iudaismul tradiţional şi declară că a fost voinţa lui Christos Iisus de a stăvili cu desăvârşire expansiunea iudaismului traditional.

Şi Evanghelia lui Marcu? Aceasta este scrisă împotriva ordinii legale a Imperiului roman, împotriva ordinii sociale a Imperiului roman; este o scriere îndreptată împotriva Imperiului roman. Evreii ştiau foarte bine la ce se gândeau, sau de fapt ceea ce simţeau când spuneau: „Trebuie să-L ucidem, căci altfel întregul popor va trece de partea Sa – şi atunci vin romanii şi ne iau pământul şi ţara‟. Evangheliile lui Matei şi a lui Marcu sunt scrise împotriva iudaismului şi a romanităţii instituţionalizate; ele sunt scrieri serioase, cu adevărat acuzatoare, însă fireste îndreptate nu împotriva fiinţelor fizice ale iudeilor şi ale romanilor, ci împotriva a ceea ce au devenit iudaismul şi romanitatea în exterior, împotriva a ceea ce erau ele ca împărăţii lumeşti de pe acele timpuri, opuse Împărăţiei Cerului sau lui Dumnezeu. Desigur că astfel de lucruri – şi altele foarte asemănătoare cu ele – nu sunt luate în seamă cu cuvenita seriozitate nici în zilele noastre; de fapt, în general nici nu se ştie că nu sunt luate în considerare cu seriozitatea pretinsă de ele. Cu câţiva ani înainte de începutul războiului, ţarul – recent înlăturat – a scris cu propria sa mână, pe una din ordonanţele date, cuvintele următoare: „Mă bizui ferm pe naşterea unor uriaşi ai gândirii şi faptei, care vor aduce binele şi mântuirea Rusiei!‟ Imaginaţi-vă că ar fi apărut într-adevăr „uriaşii gândirii şi faptei‟ în care îşi punea ţarul speranţa – consecinţa ar fi fost că i-ar fi încarcerat în fortăreaţa-temniţă Petropavlovsk sau, fireşte, i-ar fi surghiunit în Siberia! Aceasta este seriozitatea aflată astăzi în spatele cuvintelor. Însă cu o astfel de „seriozitate‟ nu pot fi înţelese profunzimile Evangheliilor.

Dar cum stăm oare cu cea de-a treia Evanghelie, cea a lui Luca? [7] Seriozitatea lui se revelează chiar dintr-un episod relatat de această Evanghelie în care Iisus, aflat în sinagogă, cere cartea profetului Isaia, din care, citind un fragment şi referindu-se apoi la el, spune: „Duhul Domnului este peste Mine, pentru care M-a uns şi M-a trimis să binevestese săracilor.., să propovăduiesc robilor libertatea, celor orbi vederea, celor obijduiţi slobozirea‟ (Luca 4, 18).

După aceea, El a dezvăluit la ce se gândise; mai bine spus, a expus întreaga profunzime a părerii Lui, existentă în aceste cuvinte. Şi în timp ce vorbea, El punea în contrast ceea ce vieţuia în cuvintele Sale şi ceea ce vieţuia în jur. El voia să vorbească din Împărăţia Cerului, pe care o caracteriza în timp ce se adresa Împărăţiei Lumii iudeilor, în sinagoga iudeilor. Christos le spunea celor prezenţi: „Desigur că Îmi veţi replica spunând: Tămăduitorule, ajută-te pe tine însuţi! Fă şi aici, în oraşul tău natal, ceea ce am auzit că s-ar fi întâmplat la Capernaum! Adevăr vă zic: Nici un profet nu este recunoscut ca atare în oraşul său natal. Erau multe văduve în zilele lui Ilie, în Israel, când Cerul n-a dat trei ani şi şase luni ploaie, încât a fost foamete mare peste tot Pământul; însă Ilie n-a fost trimis la nici una dintre acele văduve, ci numai la aceea din Sarepta Sidonului. Şi în zitele prorocului Elisei au fost mulţi leproşi în Israel, şi nici unul dintre ei nu a fost curăţat, ci numai Neeman Sirianul‟ (Luca 4, 23–27).

Nici unul dintre evrei n-a fost tămăduit nici de Ilie şi nici de Elisei, ci doar cei ce nu erau iudei. Aceasta a fost interpretarea spuselor Sale, pentru a caracteriza lumea din jurul Său, în opoziţie cu Împărăţia Cerului. Ce s-a întâmplat mai departe?

„Toţi cei ce erau în sinagogă, auzind acestea, s-au înfuriat; şi sculându-se, L-au scos din oraş, L-au dus până pe sprânceana muntelui pe care era zidit oraşul lor şi voiau să-L arunce în prăpastie. Însă El a scăpat din mâinile lor‟ (Luca 4, 28–30).

Vedeţi dumneavoastră, acesta este întregul antagonism cuprins în Evanghelia lui Luca. De astă dată – nu ca în Evanghelia lui Matei, cu opoziţia ei faţă de iudei, şi nu ca în Evanghelia lui Marcu cu opoziţia ei faţă de romani – este vorba de un antagonism faţă de pasiunile, faţă de emoţiile omului în general, aşa cum se manifestau ele în jurul lui Christos Iisus. De aceea trebuie să luăm în considerare imensul, importantul impuls cuprins în cuvintele lui Iisus. Acel impuls care nu evolua împreună cu lumea, ci provenea din Împărăţia Cerului.

Evanghelia lui Ioan, respectiv impulsul Evangheliei lui Ioan, merge însă şi mai departe. Această Evanghelie nu se ridică numai împotriva unui popor mic cum erau iudeii sau împotriva celui mare al romanilor, şi nici împotriva întregii omeniri, aşa cum vieţuieste ea cu însuşirile ei începând de la săvârşirea păcatului originar; Evanghelia lui Ioan se ridică împotriva duhurilor ce vieţuiesc înapoia lumii fizice, în măsura în care au deviat de la drumul drept. Evanghelia lui Ioan este înţeleasă corect numai dacă se ţine seama de faptul că aşa cum în Evanghelia lui Matei se vorbeste cu iudeii, în Evanghelia lui Marcu se vorbeste cu romanii, iar în Evanghelia lui Luca se vorbeşte cu omenirea căzută în păcat, în Evanghelia lui Ioan se vorbeste cu duhurile oamenilor precum şi cu duhurile învecinate cu oamenii, cu care au căzut împreună. Christos Iisus se răfuieşte cu însăşi lumea duhurilor.

Desigur că în timpul materialist de azi se poate foarte uşor spune că cel ce vorbeşte în acest fel este un fanatic. Când se afirmă aşa ceva, trebuie pur şi simplu tolerat şi trecut cu vederea; însă adevărul este totuşi cel afirmat mai sus! Şi cu cât se pătrunde mai mult în fondul acestor lucruri, cu atât mai mult iese la iveală că acesta este adevărul! Acest impuls important, exprimat în patru variante evanghelice, ne demonstrează că prin Christos trebuie într-adevăr să fie inclus în lume ceva ce nu se află în ea. Însă lumea nu agreează şi nici nu a agreat aşa ceva nicicând. Totuşi, în diferite ocazii, acel ceva trebuie să-i fie dat lumii. Şi reiese suficient de clar din Evanghelii că cuvântul lor va fi

înţeles pe deplin numai dacă este integrat în mod corect întregului Cosmos, dacă este considerat ca aparţinând evenimentelor desfăşurate în Univers. Cel mai clar se va dezvălui aceat lucru, desigur – folosiţi în acest scop cea mai scurtă şi mai expresivă Evanghelie, cea a lui Marcu –, dacă veţi da răspuns la întrebarea: Cine este de fapt primul care recunoaşte că prin Christos Iisus a intrat ceva nou în lume, un impuls grandios de felul celui tocmai descris? Cine recunoaste acest lucru? S-ar putea spune: Ioan Botezătorul. Însă acesta mai mult intuieşte acest lucru; ceea ce reiese mai cu seamai din descrierea întâlnirii lui Christos Iisus cu Ioan, în Evanghelia lui Ioan. Cine recunoaşte, de fapt, pentru prima dată acest lucru? Demonii din cel posedat de ei şi pe care Christos Iisus îl tămăduieşte (Marcu 1, 23–27). Demonii sunt primii care spun: „Tu eşti trimisul lui Dumnezeu", sau „Tu eşti Fiul lui Dumnezeu" sau alte lucruri asemănătoare. Demonii sunt primii care recunosc divinitatea lui Christos. Lor trebuie în primurl rând să le interzică Christos să-L trădeze [8]. Fiinţe spirituale sunt cele care-L recunosc mai întâi. Vedeţi şi dumneavoastră că în acest loc ni se atrage pentru prima dată atenţia asupra unei relaţii a Cuvântului christic cu lumea spiritelor. Mai înainte ca oamenii să fi ştiut chiar şi numai o frântură din ceea ce vieţuia în lume prin Christos, o spun demonii datorită cunoaşterii lor suprasenzoriale; ei ştiu acest lucru din faptul că Christos îi poate alunga.

Să asociem cele de mai sus – adică ceea ce am caracterizat anterior într-un caz concret – cu tainele Împărăţiei Cerului, din care Christos Iisus transmitea, aşadar, astfel de impulsuri. Vedeţi dumneavoastră, dacă ne vom întreba, folosindu-ne de metoda de cercetare a cunoasterii de astăzi: „În ce consta forţa magică deosebită prin care acţiona Christos Iisus?", cu mijloacele obişnuite de investigare ale ştiinţei istorice de astazi, nu se va putea obţine un răspuns satisfăcător. Nu vom realiza nimic, pentru că timpurile s-au schimbat cu mult mai mult decât am putea presupune astăzi. În prezent se spune: ,.Ei da, cu două sau trei mii de ani înainte oamenii aveau aproximativ acelaşi aspect exterior ca şi cei de astăzi – care între timp au devenit însă incomparabil mai deştepţi –, dar în general sufletele oamenilor erau la fel ca şi cele de astăzi". Şi atunci, se calculează retroactiv, ajungând la milioane de ani... Într-o conferinţă publică recentă (***Imaginea antroposofică a lumii. Viaţa, moartea şi imortalitatea în Univers***, ţinută în 22 martie 1917 la Berlin) [9], am spus: Se merge mai departe cu socotitul milioanelor de ani, ajungându-se în final la un sfârşit al lumii. S-a calculat chiar şi cum vor fi substanţele organice de atunci: laptele, bunăoară, va fi solid, însă va lumina (aş vrea să ştiu numai cum va fi muls un asemenea lapte, însă renunţ să mai insist asupra acestui amănunt); albusul de ou va fi folosit pentru zugrăvirea pereţilor, căci va lumina aşa de puternic încât se va putea citi ziarul. Dewar de la Royal Institution [10] a prezentat cu câţiva ani în urmă această imagine a sfârşitului Pământului, aşa cum a fost el calculat de fizicieni. Cu ocazia aceea, am folosit o comparaţie, spunând: Astfel de calcule ale fizicienilor sunt ca şi procedura cuiva care observă modificările prin care trece o inimă sau un stomac uman în decurs de doi-trei ani, apoi multiplică şi socoteste modificările prin care va trece trupul omului în decurs de două sute de ani, care va fi adică înfăţişarea lui după atâta timp. Fizicienii sunt exact la fel de perspicaci, numai că peste două sute de ani omul respectiv va fi răposat de mult. La fel se prezintă lucrurile şi cu Pământul nostru. Ceea ce socotesc aşa de frumos fizicienii – că se va întâmpla peste milioane de ani – este calculat corect, numai că omenirea Pământului, ca omenire fizică, va fi murit deja cu mult înainte. Iar ceea ce calculează geologii retroactiv este socotit exact după aceeaşi metodă ca atunci când, examinând un stomac de prunc, după ce copilul va fi atins vârsta de şapte ani, se va calcula retroactiv cum a fost acelaşi stomac cu... şaptezeci şi cinci de ani înainte. Oamenii nu observă ce erori pot comite cu gândirea lor; în timpurile în care se întorc geologii cu calculele, oamenii încă nici nu existau ca fiinţe fizice. Împotriva multor rătăciri ale timpului nostru – care se prezintă cu multă autoritate şi care au nevoie de leacuri puternice pentru tratarea lor –, nu trebuie să ne sfiim să folosim uneori şi medicamente tari, spre tămăduirea celor ce au nevoie de ele. De exemplu, niste „hapuri" ca acelea formate din câteva cuvinte spuse celor în cauză: „Tu socoteşti cum va fi după două sute de ani un organism uman ca urmare a transformărilor prin care va trece; însă, fireste, după două sute de ani, fiinţa respectivă de fapt nici nu va mai vieţui ca organism uman!" Unei astfel de presupuneri îi poate fi opusă certitudinea care a rezultat pentru mine din cercetările pur oculte pe care le-am întreprins (şi care, o stiu prea bine, pentru stiinţa de azi par a fi o nebunie), cum că peste şase mii de ani omenirea nu va mai fi aşa cum este ea astăzi, la fel cum peste două sute de ani nici tânărul de douăzeci de ani de astăzi nu va mai vieţui. Cu ajutorul cercetării oculte se poate afla că în decursul celui de al şaselea mileniu femeile, cu organismul lor de astăzi, vor fi sterpe, nu vor mai putea naşte copii. În cel de-al şaselea mileniu se va împământeni o ordine cu totul diferită! Acest lucru ne este indicat de cercetarea ocultă. Ştiu că celui ce gândeşte în sensul ştiinţei de astăzi o astfel de afirmaţie îi pare a fi un nonsens absolut, însă lucrurile stau totuşi aşa. Şi de aceea trebuie să spunem: Ceea ce este istoria, respectiv desfăsurarea istorică a evoluţiei Pământului, este exprimat în epoca noastră materialistă cu ajutorul celor mai confuze noţiuni. De aceea nici nu mai sunt înţelese aluziile fine – făcute chiar din exterior de istorie – în legătură cu constituţii sufletesti de o natură cu totul diferită, care au existat în trecut, într-un timp relativ nu prea îndepărtat.

Vedeţi dumneavoastră, există ceva foarte frumos în scrierile religioase ale lui Tertullian [11], redactate la cumpăna dintre secolul al II-lea şi al III-lea – cam după două-trei veacuri de la derularea Misteriului de pe Golgota. El afirmă că ar fi văzut amvoanele apostolilor, de unde urmaşii acestora au mai citit, din originalele scrisorilor rămase de la ei. Şi în timp ce erau citite originalele – zice Tertullian – au devenit vii şi audibile înseşi vocile apostolilor. Iar când erau privite scrisorile originale, în faţa spiritului privitorilor învia înfăţişarea trupească a apostolilor. Pentru cel care cercetează aceste lucruri cu ajutorul unor mijloace oculte, ele nu-i par deloc a fi fraze lipsite de conţinut. Credincioşii şedeau în faţa acestor amvoane, astfel că din timbrul vocii urmaşilor auzeau oarecum reverberaţia glasului apostolilor, iar din contemplarea scrisului de mână al originalului scrisorilor apostolicesti au putut să-şi reprezinte înfăţişarea apostolilor. Astfel, chiar şi la începutul celui de al III-lea secol, înfăţişarea exterioară a apostolilor mai putea fi reconstituită, iar transmiterea reverberaţiei vocii lor mai putea fi oarecum percepută. Însuşi Clementie [12], care din anul 92 şi până în anul 101 a ocupat scaunul papal roman, mai cunoştea încă discipoli ai apostolilor care îl văzuseră pe Christos Iisus. Deci, începând cu acest timp, posedăm deja o tradiţie neîntreruptă! Din scrierea lui Tertullian mai reiese ceva ce poate fi, la rândul său, controlat prin mijloace oculte: că învăţăceii care îi ascultau pe apostoli discerneau din cuvintele rostite de ei tonul vocii lui Christos Iisus. Aceasta, dragii mei prieteni, este ceva extraordinar de important. Pentru că trebuie să reflectăm în primul rând asupra acestui ton al vocii, asupra esenţei cu totul deosebite care se afla în vorbirea lui Christos Iisus, dacă vrem să cunoastem motivul pentru care toţi ascultătorii Săi spuneau că în cuvintele rostite de El era cuprinsă o deosebită forţă magică. Era ceva ca o forţă elementară care îi cuprindea pe ascultători; cuvintele rostite de El purtau în ele o forţă elementară de neîntâlnit la altcineva. Însă de ce? Din ce cauză?

V-am mai vorbit despre Saint-Martin, unul dintre cei care au înţeles sensul cuvintelor lui Christos [13]. Societăţile francmasonice ale secolului al XIX-lea nu au înţeles-o. Se vede că Saint-Martin a înţeles sensul acelor cuvinte, exprimate în acea limbă, care a fost cândva comună tuturor oamenilor, tuturor fiinţelor Paimântului; limbă vorbită care s-a diferenţiat după aceea, dând naştere diferitelor limbi individualizate; limbă apropiată de cuvântul lăuntric. Fireste, în exterior, Christos Iisus trebuia să se exprime în limba celor care îl ascultau; însă ceea ce dăinuia în sufletul Său nu corespundea cu forma în care sunt plămădite în exterior cuvintele limbii, pentru că înăuntrul Său El poseda forţa iniţială, pierdută, a cuvântului, puterea limbii încă nediferenţiate. Şi fără să ne formăm o idee despre forţa elementară încă independentă faţă de limbile vorbite individuale diferenţiate – forţa care se află înăuntrul omului, când cuvântul îl spiritualizează – nu ne putem înălţa la înţelegerea forţei care a vieţuit în Christos, şi nici la sensul a ceea ce se înţelege când se vorbeşte despre Christos ca despre acel „Cuvânt" cu care s-a identificat, prin care a acţionat, prin care a realizat tămăduirile şi izgonirile de demoni. Acest „Cuvânt" trebuia să se piardă în mod firesc; pierderea lui este inerenţa evoluţiei omenirii de la Misteriul de pe Golgota încoace. Dar acest „Cuvânt" trebuie să fie căutat din nou. Deocamdată ne aflăm însă în toiul unei evoluţii care nu prea trezeste speranţa aflării drumului de întoarcere la „Cuvânt".

Aş dori cu această ocazie să vă amintese ceva. Întreaga Evanghelie este parcursă de un fapt real foarte important; şi anume că Christos Iisus nu a scris nicicând nimic. Nu există nimic ce ar fi fost scris de El! Unii învăţaţi au ajuns la dispute cu privire la capacitatea de a scrie a lui Christos; iar cei ce vor să admită că El stia să scrie citează întâmplarea cu adultera, când Christos a făcut niste semne pe pământ. Însă

altfel nu există nici o certificare că ar fi ştiut să scrie. Făcând însă abstracţie de aceasta, în orice caz, Christos nu a notat în scris învăţăturile Sale, ca alţi întemeietori de religii. Această neştiinţă de a scrie a lui Christos nu este deloc întâmplătoare, ci este legată în modul cel mai intim de puterea cuvântului, de forţa deplină a cuvântului.

Acest lucru trebuie tălmăcit în orice caz privitor numai la Christos Iisus, căci altcum devenim prea critici la adresa timpului nostru. Vedeţi dumneavoastră, dacă Christos ar fi scris, şi-ar fi notat cuvintele transformându-le în semnele grafice cu care era scrisă limba vorbită de atunci, în scris s-ar fi strecurat şi o umbră de element ahrimanic; căci ceea ce este fixat într-o formă oarecare este ahrimanic. Cuvintele notate prin scris acţionează altfel decât atunci când o ceată de învăţăcei Îl înconjoară ascultându-L pe Învăţătorul lor, fiind reduşi numai la propria forţă a spiritului lor. Nu este posibil să ne imaginăm că atunci când vorbea Christos Iisus autorul Evangheliei lui Ioan s-ar fi aşezat la o masă în apropiere, pentru a... stenografia cuvintele Sale. Este de o imensă semnificaţie şi importanţă tocmai faptul că nu a avut loc o astfel de notare în scris. Această importanţă aş zice că o vom recunoaşte în toată complexitatea ei doar dacă vom afla din *Cronica Akasha* semnificaţia cuvintelor folosite de Christos Iisus împotriva învăţaţilor care şi-au asimilat înţelepciunea din scrieri. El le reproşează tocmai această sorginte din scrieri a înţelepciunii lor, şi că sufletele lor nu se află în legătură nemijlocită cu izvorul din care ţâşneste direct cuvântul viu. În aceasta vede El şi chiar trebuie să vadă falsificarea cuvântului viu. Însă nu vom înţelege întreaga semnificaţie a acestui fapt, dacă ne vom imagina că memoria oamenilor din timpul Misteriului de pe Golgota este identică cu ciurul sufletesc denumit astăzi memorie. Cei ce au auzit spusele lui Christos Iisus le-au păstrat cu devotament în inimi şi le ştiau cuvânt cu cuvânt. Pentru că memoria era în acele timpuri cu totul şi cu totul diferită de cea de astăzi; de aceea şi forţa sufletului era cu totul alta. Era însă un timp în care înăuntrul omului se derulau cu rapiditate transformări radicale. În prezent, acest lucru nu mai e luat în seamă. În general nu se ţine seama de faptul că istoria orientală se scria în aşa fel, încât oamenii vedeau în ea ceea ce posedă şi astăzi sau ceea ce au preluat în cel mai bun caz din istoria greacă. Oricum, grecii au avut o istorie care s-a derulat foarte asemănător cu istoria iudeilor; însă istoria orientală a avut un curs cu totul diferit pentru că sufletele orientale posedau cu totul alte însuşiri. Astfel, nu ne putem nicidecum reprezenta cum au putut avea loc într-un timp scurt transformări aşa de fundamentale, căci, iată, uriaşa forţă a memoriei, posedată de oameni în perioada stării crepusculare a clarvederii atavice, s-a pierdut, încât oamenii au simţit necesitatea notării în scris a cuvintelor lui Iisus. Prin aceasta, cuvintele Sale au avut aceeaşi soartă pe care au avut-o şi învăţaţii Scripturilor, împotriva cărora El s-a ridicat. Las în grija dumneavoastră să reflectaţi asupra celor ce s-ar întâmpla dacă un învăţăcel ar începe să vorbească în public cu acelaşi impuls cu care le-a grăit Christos Iisus contemporanilor Săi. Las la latitudinea dumneavoastră, să meditaţi asupra comportamentului de care ar da dovadă în acest caz cei ce se numesc astăzi creştini, şi dacă acest comportament s-ar deosebi cât de cât de al marilor pontifi de atunci.

Este însă necesar să ne ocupăm mai îndeaproape, tocmai prin prisma acestor premise, de taina sălăşluirii lui Christos în însuşi Iisus. Va trebui adică să refacem – aşa cum am mai spus – în mod invers calea străbătută de la al VIII-lea conciliu ecumenic din anul 869 până azi, pentru a regăsi trupul, sufletul şi spiritul ca părţi constitutive ale fiinţei umane. Fără a avea în vedere acest lucru, nu ne vom putea apropia de înţelegerea Misteriului de pe Golgota.

Observăm trupul omenesc numai în lumea de din afară, adică în singurul loc în care suntem întâmpinaţi de el. Chiar propriul nostru trup îl observăm tot numai din exterior. Iar ştiinţa, adică ceea ce este numit ştiinţă, se ocupă de acest trup.

Am încercat să vă călăuzesc către suflet, făcând trimitere la Aristotel [**14**]. Când avem de-a face cu elementul sufletesc, trebuie să ştim că de fapt reprezentările lui Aristotel nu sunt cu totul greşite. Pentru că elementul sufletesc, adică ceea ce poate fi numit element sufletesc, se naşte mai mult sau mai puţin cu fiecare om individual în parte. Numai că Aristotel vieţuieşte deja într-un timp în care nu mai poate recunoaşte pe deplin legătura pe care o are sufletul cu Cosmosul. De aceea spune el că prin procrearea unui om, în acelaşi timp cu existenţa fizică, ia fiinţă şi existenţa sufletească. El susţine creaţionismul, însă după moarte lasă sufletul într-un mod nedefinit să fiinţeze mai departe. Fireste, Aristotel nu lămureşte această problemă, pentru că pe timpul său cunoaşterea sufletului era deja tulburată. Modul în care vieţuieşte elementul sufletesc după moarte depinde de fapt de ceea ce, mai mult sau mai puţin simbolic este numit păcatul originar – sau oricum s-ar numi, aceasta neavând nici o importanţă. Pentru că ceea ce este numit păcat originar a avut într-adevăr o influenţă asupra elementului sufletesc. Consecinţa acestei influenţe a făcut ca în timpul în care s-a produs Misteriul de pe Golgota sufletele oamenilor să se afle în primejdia de a fi corupte până într-atât, încât să nu mai poată găsi drumul spre Împărăţia Cerurilor, să fie legate de fiinţarea pământească, respectiv cu ceea ce devine fiinţarea pământească. Asadar, elementul sufletesc îşi urmează propriul său drum, pe care îl vom mai caracteriza în decursul actualelor noastre conferinţe.

Spiritul este cea de-a treia componentă a fiinţei umane. Trupul îl aflăm dacă urmărim procesul de evoluţie: tată-fiu, apoi fiul devine la rândul său tată, şi tot aşa mai departe. Astfel că însuşirile ereditare sunt moştenite de la o generaţie la alta. Sufletul este creat, ca atare, o dată cu naşterea omului şi îşi menţine existenţa în continuare după moarte. Destinul său depinde de măsura în care poate rămâne înrudit cu Împărăţia Cerurilor. Spiritul este al treilea element, care vieţuieşte în cursul unor vieţi pământene repetate. Pentru spirit sunt determinante trupurile de care are parte în diferitele sale vieţi pământene. Doar de o parte, jos, se desfăsoară linia ereditară. Fireste, el coacţionează la acel nivel; dar linia ereditară este străbătută de însuşirile moştenite fizic. Însuşirile găsite de spirite cu ocazia întrupării şi reîntrupărilor lor depind de evoluţia ascendentă sau degenerativă a omenirii. Trupurile nu pot fi plămădite după dorinţă de şi din spirit. Îţi poţi alege trupurile care se potrivesc cel mai bine spiritului care vrea să se încorporeze, însă nu ţi-l poţi modela după dorinţă.

Acesta este lucrul pe care am vrut să-l exprim în ***Teosofia*** mea, când am scris pasajul pe care vi l-am recitit recent despre cele trei căi, ale spiritului, sufletului şi trupului. În acel pasaj este cuprins un lucru care trebuie cunoscut exact. Pentru că la ideea generală de Dumnezeu se ajunge totdeauna când este parcurs până la sfârsit drumul examinării exterioare a elementului trupesc. Prin contemplarea elementului trupesc se obţine ideea generală de Dumnezeu; adică ideea care este găsită numai de filosofia şi mistica amintite de mine la începutul prelegerii de astăzi. Însă dacă vrem să examinăm sufletul, atunci avem nevoie să parcurgem drumul călăuzitor la individualitatea numită Christos şi care nu poate fi aflată în natură, cu toate că are relaţii foarte apropiate cu natura, individualitate care trebuie să fie aflată în istorie, în calitatea ei de fiinţă istorică reală. Examinarea de sine se referă atunci la spirit şi la repetatele vieţuiri pământene ale spiritului.

Meditarea asupra Cosmosului şi a naturii călăuzeşte la Fiinţa divină în general, care se află la baza creării şi naşterii noastre. *Ex deo nascimur* (Ne naştem din Dumnezeu).

Reflectarea retrospectivă asupra istoriei adevărate – dacă mergem destul de departe – ne călăuzeşte la cunoaşterea lui Christos Iisus, la cunoaşterea de care avem nevoie, dacă vrem să ştim soarta sufletului. *In Christo morimur* (Murim întru Christos).

Viziunea lăuntrică, trăirea spirituală călăuzeste la cunoaşterea esenţei spiritului de-a lungul repetatelor sale vieţuiri pământene şi conduce – dacă este interconectat cu mediul în care vieţuieşte, adică cu elementul spiritual – la contemplarea Spiritului Sfânt. *Per spiritum sanctum reviviscimus* (Înviem prin Spiritul Sfânt).

Trihotomia nu se află numai la baza trupului, sufletului şi spiritului, ci şi la temelia drumurilor pe care va trebui să le parcurgem, dacă vrem într-adevăr să o scoatem la capăt cu lumea. Vedeţi dumneavoastră, timpul nostru, care gândeşte haotic, nu se poate descurca uşor cu

aceste lucruri şi de multe ori nici nu încearcă aşa ceva. Dumneavoastră ştiţi că există atei, tăgăduitori ai existenţei lui Dumnezeu; există şi tăgăduitori ai lui Iisus, şi tăgăduitori ai spiritului, materialisti. Însă nu poţi deveni ateu decât dacă îţi lipseste predispoziţia observării clare a proceselor naturii exterioare, a elementului trupesc, ceea ce este posibil în cazul în care forţele trupeşti sunt prea tocite: Pentru că, dacă forţele trupeşti nu sunt tocite, nici nu poţi deveni de fapt ateu; îl trăim pe Dumnezeu fără întrerupere. Ateismul este o adevărată boală sufletească. A-L tăgădui pe Christos Iisus nu este o boală, pentru că prezenţa Lui trebuie să o descoperim în desfăşurarea evoluţiei omului. Dacă nu-L găsim, atunci nu vom afla nici forţa care salvează sufletul de moarte. Aceasta este o nenorocire sufletească. A fi ateu este o boală a sufletului, o boală a sinelui uman. A fi un tăgăduitor al lui Iisus, a fi un tăgăduitor al lui Christos este o nenorocire a sufletului omenesc. Remarcaţi, vă rog, deosebirea. Tăgăduirea spiritului este o autoînselare.

Este importantă pătrunderea prin meditaţie a sensului acestor trei noţiuni: a fi ateu este o boală a sufletului; a fi un tăgăduitor al lui Iisus este o nenorocire a sufletului; a fi un tăgăduitor al spiritului este o autoînşelare. Astfel aveţi din nou în faţa dumneavoastră cele trei drumuri greşite ale sufletului uman: boală sufletească, nenorocire sufletească, înşelarea sufletului – autoînşelarea.

În fond, cunoaşterea tuturor acestor lucruri ne este necesară dacă vrem să strângem la un loc elementele de construcţie în vederea apropierii noastre de înţelegerea Misteriului de pe Golgota: pentru că, în primul rând, trebuie să cunoaştem raportul lui Christos Iisus cu sufletul omenesc. Apoi trebuie să examinăm cu atenţie destinele sufletului omenesc însuşi de-a lungul evoluţiei Pământului. După aceea, mai trebuie să ne focalizăm retroacţiunea acelui impuls care pleacă de la Christos asupra sufletului omenesc, asupra spiritului uman.

Însă acum, la sfârşitul prelegerii noastre de astăzi, aş dori să vă ofer ceva pentru ca toţi să putem medita pâna poimâine – poate că cel mai bine în modul următor –, ca pregătire în vederea examinării a ceea ce este mai adânc în Misteriul de pe Golgota.

Omul contemplă astăzi natura în funcţie de educaţia de care a avut parte. Natura cu fenomenele ei se desfăşoară după legile proprii. În conformitate cu aceste legi naturale, ne gândim la începutul Pământului, mijlocul Pământului, sfârşitul Pământului. Totul este demonstrat în funcţie de aceste legi naturale. În plus, avem ordinea morală a lumii. Desigur, ne simţim – mai cu seamă kantienii – supuşi imperativului categoric; ne simţim legaţi de ordinea morală a lumii. Gândiţi-vă însă cât de mult a slăbit deja în timpul nostru gândul, reprezentarea că ordinea morală a lumii îşi are realitatea ei obiectivă, aşa cum o are şi natura. Nu-i aşa, chiar şi Haeckel, chiar si Arrhenius [15] şi aşa mai departe, fie ei oricât de materialişti, gândesc totuşi: Desigur, Pământul se apropie de un proces de glaciaţiune, sau de un alt proces asemănător, ori eventual de o entropie, sau oricum am vrea să o denumim[16]. Însă ei se gândesc şi că idolii microscopici pe care îi numesc atomi se vor împrăştia în toate direcţiile, astfel încât măcar ei vor fi salvaţi. Aşadar: conservarea materiei! Este ceva oarecum în ordine, în cadrul concepţiei actuale asupra lumii! Însă aceste reprezentări în legătură cu materia nu admit întrebarea: Ce se va întâmpla cu ordinea morală a lumii, când Pământul va fi deja îngheţat sau în starea de entropie? În întreaga existenţă a Pământului, gândită în acest fel, ordinea morală a lumii nu-şi găseşte nici un locşor. După ce specia umană fizică va fi dispărut, unde se va mai afla atunci ordinea morală actuală a lumii? Adică: desigur că reprezentările morale – de care ne simţim ataşaţi şi a căror respectare ne este impusă, ca oameni ce suntem, de conştiinţa noastră – ne apar a fi necesare; însă cu ordinea naturală, cu ceea ce este necesar în realitate – în concepţia asupra naturii – nu are absolut nici o legătură, dacă suntem absolut cinstiţi! Reprezentările morale s-au anemiat. Ele mai sunt suficient de puternice, pentru ca să ne comportăm în funcţie de ele; mai sunt suficient de tari ca să ne simţim legaţi de ele prin conştiinţa noastră; însă nu mai sunt suficient de puternice ca să gândim: Ceea ce îţi imaginezi astăzi despre o idee morală este ceva realmente activ! Pentru ca ideea de morală să poată fi realmente eficace are nevoie de ceva. Ce este acel ceva care vieţuieste în ideea noastră morală, făcând-o să fie realmente activă? Acesta este Mântuitorul, este Christos! Aceasta este una dintre ipostazele Fiinţei christice!

Lăsaţi tot ceea ce vieţuieşte în minerale, vegetale şi animale, în trupuri umane, tot ceea ce vieţuieşte în aerul şi căldura Pământului să străbată până la sfârşit drumul despre care vorbeşte cercetarea naturii şi mai lăsaţi şi toate trupurile umane să-şi afle mormântul la sfârşitul Pământului: după regulile cercetării naturii, ar trebui ca principiile după care noi am vieţuit în mod moral – de fapt nu putem spune nici că toate acestea ar fi pulverizate... pentru că ar fi deja o expresie prea dură – să fie atunci dispărute; însă în conformitate cu reprezentarea creştină, forţa care ia reprezentările noastre morale şi plăsmuieşte din ele o lume nouă se află în Fiinţa christică. „Cerul şi Părnnntul vor trece, însă cuvintele Mele nu vor trece" [17]: aceasta este forţa care va transporta dincolo pe Jupiter, elementul moral al lumii Pământului!

Însă cum poate exista aşa ceva? Cum poate, conform reprezentărilor naturaliate, ceea ce se află prezent numai în gânduri, ceea ce este numai o reprezentare, faţă de care ne simţim legaţi moral, cum poate fi acest ceva transformat într-o realitate concret sesizabilă cum este cea care arde în cărbunele de pămât sau cea care zboară prin aer ca glonţul de puşcă? Cum poate fi o reprezentare densă ceva ce din punct de vedere material este atât de subtil-inconsistent în reprezentările morale? Pentru aşa ceva este nevoie de un impuls. Reprezentarea morală trebuie să fie luată în stăpânre de un impuls. Însă de unde provine acest impuls? Vă veţi aminti acum de ceea ce am spus ceva mai înainte: Credinţa să nu fie doar un surogat al cunoaşterii, căci ea trebuie să poată realiza ceva. Ceea ce constituie acţiunea credinţei este ca ea să facă reale reprezentările noastre morale. Credinţa trebuie să transporte reprezentările noastre morale dincolo şi să plăsmuiască din ele acolo o lume nouă. Nu este vorba ca reprezentările credinţei să rămână doar o cunoaştere nedemonstrată, ceva ce este crezut pentru că nu poate fi ştiut, ci este vorba ca în ceea ce este crezut să fie cuprinsă forţa capabilă de a realiza din germenul „morală" un corp ceresc. Această forţă a trebuit să fie inoculată prin Misteriul de pe Golgota în evoluţia Pământului. Această forţă a trebuit să fie cufundată în sufletele învăţăceilor, vorbindu-li-se despre ceea ce fusese pierdut de cei ce, fără vreo credinţă, posedau numai arta scrisului. Este vorba, adică, de puterea credinţei. Dacă nu înţelegem ce pune în mişcare Christos tocmai prin pronunţarea aşa de frecventă a cuvintelor „încredere", „credinţă", atunci nu înţelegem nici ce a pătruns în evoluţia Pământului în timpul în care a avut loc Misteriul de pe Golgota.

Acum, sesizaţi şi dumneavoastră că este vorba de o însemnătate cosmică. Pentru că ceea ce avem ca ordine a naturii exterioare îşi urmează calea sa naturală. Însă aşa cum pe o anumită treaptă a dezvoltării planta naturală creează în interiorul ei germenul viitoarei plante, la fel ne apare şi Misteriul de pe Golgota, ca un germene nou, care va deveni viitoarea evoluţie jupiteriană, cu participarea omului reîntrupat.

Aveţi astfel indicat – as spune că din examinarea naturii proprii a Entităţii christice – cum este situată această Entitate în întregul cosmic, cum introduce ea într-un anumit moment al dezvoltării Pământului, în această evoluţie, o forţă tânără. Acest fapt iese uneori într-un mod grandios la iveală, ce-i drept numai pentru cel ce cuprinde aşa ceva prin cunoastere imaginativă. Însă tocmai acest lucru l-a făcut bunăoară autorul Evangheliei lui Marcu. După ce, în urma trădării lui luda, Christos este prins, când autorul Evangheliei lui Marcu priveste în spirit această scenă, el vede între cei ce fug de la locul arestării un tânăr îmbrăcat numai în cămaşă; i se smulge cămaşa de pe corp, însă el reuseşte să iasă din mâinile celor ce-l ţineau şi scapă. Acesta este acelaşi tânăr care după aceea, chiar în Evanghelia lui Marcu, îmbrăcat într-un strălucitor talar alb, vesteşte la mormântul lui Christos că Acesta a înviat [18]. Fragmentul respectiv, scris pe baza unei cunoaşteri imaginative, este cuprins chiar în Evanghelia lui Marcu. Aveţi prin aceste întâmplări redată întâlnirea vechiului trup al lui Christos Iisus cu germenul unei noi ordini a lumii, clarvăzută prin cunoaştere imaginativă.

Căutaţi să resimţiţi această întâmplare în legătură cu ceea ce v-am spus recent – şi cu aceasta vom încheia prelegerea noastră de astăzi –,

că de fapt trupul omului, în semnificaţia lui originară, nu este organizat pentru a muri, ci, ca trup, omul este destinat nemuririi. Şi gândiţi aceasta în legătură cu adevărut că, prin organizarea lui, animalul este muritor, însă că omul nu este muritor prin organizarea lui, ci datorită coruperii sufletului său, însă ca prin Christos această corupere va fi înlăturată. Gândiţi-vă la aceasta şi veţi înţelege că tocmai cu trupul omului va trebui să se întâmple ceva, prin forţa reală care datorită Misteriului de pe Golgota se revarsă în evoluţia Pământului. La sfârsitul evoluţiei Pământului, forţa care s-a pierdut odinioară – datorită căderii în păcatul originar care distruge trupul omului – va fi redată datorită puterii lui Christos, astfel că trupurile oamenilor vor apărea în adevărata lor înfăţişare fizică. Dacă este recunoscută realitatea trihotomiei trup, suflet şi spirit, atunci şi „Învierea cărnii“ îşi dobândeste semnificaţia ei. Altminteri nu o putem scoate cu ea la capăt. Desigur că cercetătorul de astăzi va considera tocmai acest lucru a fi o idee dintre cele mai reacţionare, însă cel ce recunoaste din izvorul adevărului realitatea vieţuirilor pământeşti repetate, acela recunoaşte şi semnificaţia reală a învierii trupurilor umane la sfârşitul existenţei Pământului. Iar dacă apostolul Pavel a spus pe bună dreptate: „Dacă Christos nu a înviat, zadarnică este predica voastră şi zadarnică este credinţa voastră“ [19], atunci aceasta – aşa cum o ştim din cercetările noastre ştiinţific-spirituale – exprimă adevărul. Acest lucru fiind adevărat, atunci este adevărat şi că, în cazul în care evoluţia Pământului n-ar determina conservarea înfăţişării trupeşti pe care omul o dezvoltă în cadrul acesteia, dacă s-ar nimici această înfăţişare în decursul devenirii Pământului, dacă omul nu ar putea învia prin Forţa lui Christos [20], atunci ar fi zadarnic Misteriul de pe Golgota şi ar fi zadarnică şi credinţa pe care a generat-o. Aceasta este completarea firească a cuvintelor de mai sus ale apostolului Pavel.

NOTE

1. Hermann Lotze, 1817–1881, Trăsături fundamentale ale filosofiei religiei (dictate din prelegeri), Ed. III, 1894.

2. Matei 17, 20 şi Luca 17, 6.

3. În conferinţa a VIII-a despre ***Evanghelia după Luca*** (Luca 8, 40–4) (Basel,1909), GA 114.

4. Conferinţa a VII-a din 20 martie 1917, Berlin, ***Metamorfoză cosmică şi umană***, GA 175, Ed. Rudolf Steiner Verlag, Dornach, 1982, p. 145.

5. Vezi cartea sa *Welträtsel* (*Enigme universale*), cap. XVII, „Ştiinţă şi creştinism“.

6. Evanghelia după Matei: 5, 17, 18.

7. Evanghelia după Luca: 4, 18 şi 4, 23–27; 4, 28–29.

8. Marcu 1, 34: „... şi nu lăsa pe demoni să vorbească, pentru că-L cunoşteau“, Marcu 3, 12: „Şi El le poruncea îndată cu tot dinadinsul să nu-L facă cunoscut“.

9. Berlin, 22 martie 1917. În ***Geist und Stoff, Leben und Tod*** (***Spirit şi materie, viaţă şi moarte***), GA 66.

10. Sir James Dewar (1842–1923), chimist renumit, profesor la Royal-Institution din Londra.

11. După Otto Willmann, *Istoria idealismului*, vol. II, p. 5: Tert. De praescr. haer. 36.

12. După Otto Willmann, *ibid.*, vol. II, p. 5: Ireneu adv. haer. III, 3, 3.

13. *Erori şi adevăr*, Ed. Stuttgart, 1925, vol. II, pp. 236 şi urm.

14. Vezi *Trei cărţi despre suflet*.

15. Ernst Haeckel, 1834–1919. *Die Welträtsel. Gemeinverständliche Studien über Monistische Philosophie* (*Enigmele universale. Studii general valabile despre filosofia monistă*), cap. 13 „Istoria evoluţiei lumii“.
Svante Arrhenius, 1859–1927, cercetător al ştiinţelor naturii suedez. *Das Werden der Welten* (*Devenirea Universului*), Leipzig, 1909.

16. Vezi ***Impulsuri ale ştiinţei spirituale pentru dezvoltarea fizicii, Vol II: Căldura la graniţa dintre spaţiu şi anispaţiu***, GA 321, ed. Arhetip, Buc. 2002. În acest ciclu de 14 conferinţe, ţinute la Stuttgart între 1–14 martie 1920, Rudolf Steiner tratează pe larg principiile termodinamice şi teoria despre evoluţia Universului – bazată pe aceste principii – împărtăşită de fizicienii începutului de secol XX. Cităm concluzia relevată în urma expunerilor: "Prin urmare, dacă ar fi într-adevăr real ceea ce constituie doar sinteza unei anumite serii de fenomene, şi anume că entropia Universului nostru tinde către un maxim iar procesul cosmic se epuizează, atunci lucrurile s-ar petrece astfel că întotdeauna unul i-ar urma celuilalt. Aici procesul se epuizează, iar din cealaltă parte el „se ţine după el“, căci noi trebuie să ni-l reprezentăm ca pe un cerc. Astfel că dacă ar surveni în mod real într-o parte moartea termică, atunci ar veni din cealaltă parte ceea ce o echilibrează, ceea ce faţă de moartea cosmică este creaţia cosmică.“ (conferinţa a XIII-a)

17. Matei 24, 35; Marcu 13, 31; Luca 21, 33.

18. Marcu, 14, 51–52; 16, 5–7.

19. I Corinteni 15, 14.

20. Vezi ***De la Iisus la Christos***, conferinţa a VII-a, GA 131.

Rudolf Steiner

PIETRE FUNDAMENTALE PENTRU CUNOAŞTEREA MISTERIULUI DE PE GOLGOTA

GA 175

CONFERINŢA a IV-a

Berlin, 12 aprilie 1917

Dacă ne ocupăm, în concepţia ştiinţei spiritului, după principiile care vă sunt cunoscute, de Misteriul de pe Golgota, ajungem să recunoastem că vremurile viitoare vor trebui să sondeze tot mai profund tainele acestui Misteriu; ele vor trebui să pătrundă tot mai adânc desfăşurare firească a evenimentelor. Cu referire la încă multe alte amănunte, se va constata că ceea ce a fost cuprins cu mintea până acum din Misteriul de pe Golgota, ba chiar şi ceea ce mai poate fi asimilat chiar şi astăzi din acest Misteriu este numai un fel de pregătire pentru ceea ce trebuie să fie înţeles şi mai cu seamă pentru ceea ce va trebui să fie trăit în legătură cu Misteriul de pe Golgota. Este neîndoielnic o certitudine că ceea ce suntem siliţi astăzi să expunem în cadrul mişcării spiritual-ştiinţifice încă într-un mod complicat sau „greu inteligibil" – aşa cum poate spun unii – va putea fi transmis omenirii într-un mod simplu, oarecum „naiv", în puţine cuvinte. Este ceva întru totul previzibil că se va întâmpla în acest fel. Însă procesul de dezvoltare a vieţii spirituale pretinde ca marile adevăruri ce urmează a fi cuprinse ulterior în numai câteva cuvinte să fie în prealabil cucerite, prelucrate; pentru că adevărurile cele mai profunde nu pot fi expuse de la bun început în cea mai simplă formulare a lor. De aceea trebuie să considerăm că este karma timpului nostru faptul că mai trebuie să strângem la un loc unele amănunte semnificative, pentru a putea prezenta sufletului nostru întreaga greutate şi întreaga importanţă a Misteriului de pe Golgota.

Aş dori să-mi încep prelegerea de astăzi – concepută şi ea într-un stil oarecum aforistic – spunând că, aşa cum am discutat ultima dată, este absolut necesar să privim reprezentarea noastră, respectiv opinia noastră despre noţiunea de „încredere", de „credinţă", ca pe ceva purtat de o forţă, ca pe ceva important.

Trebuie să ne lămurim că tendinţa concepţiei exterioare materialiste despre lume – dacă ne este îngăduit să o numim aşa – este de a exclude din privirea de ansamblu asupra lumii considerarea lucrurilor din punct de vedere moral. Am arătat deja de mai multe ori cum se străduieşte nu numai gândirea savantă, ci şi gândirea cea mai populară, mai simplă, să arunce afară elementul moral din concepţia asupra evoluţiei lumii. Oamenii îşi reprezintă evoluţia acordând atenţie numai modului în care, la începutul Pamântului, s-ar fi putut alcătui existenţa pământeană dintr-o nebuloasă cosmică prin oarecari legi fizico-chimice şi se străduiesc să înţeleagă cum aceleaşi legi fizico-chimice vor condiţiona cândva provocarea unui fel de sfârşit al Pământului. Reprezentările morale noi le dobândim oarecum în paralel cu aceste reprezentări fizice. Iar acestea – aşa cum am precizat deja – nu sunt destul de puternice pentru a putea cuprinde în ele realitate. La asta suntem noi condamnaţi în prezent. Iar dezvoltarea în cadrul unor astfel de reprezentări va evolua. Pentru omul care astăzi vrea să se situeze ferm pe terenul concepţiei naturalist-ştiinţifice pare a fi însă ceva de-a dreptul fantastic, superstiţios, faptul de a-ţi imagina că la originea existenţei noastre pământene s-ar afla o faptă sau o întâmplare care trebuie judecată din punct de vedere moral, după cum este cazul şi în relatarea biblică a căderii în păcatul originar. Iar reprezentarea pe care şi-o fac oamenii astăzi nu este suficientă pentru ca, pornind de la ea, să plasăm la sfârşitul existenţei Pământului o anumită evoluţie morală, astfel ca procesele fizico-chimice dinăuntrul existenţei noastre pământene să fie extrase şi ridicate prin ceva moral într-o altă existenţă planetară, într-o existenţă pe Jupiter. Reprezentarile naturalist-ştiinţifice despre cele fizice stau alături de reprezentările despre cele morale; ele nu se pot purta unele pe altele, ca să zicem aşa. Năzuinţa ştiinţelor naturii este de a înlătura elementul moral cu totul din modul lor de a gândi asupra lucrurilor, iar elementul moral începe să se împace cu gândul că nu cuprinde în sine nici un fel de forţe fizice. Chiar şi dogmatica anumitor confesiuni religioase încearcă să formuleze anumite reprezentări care încheie un fel de compromis cu ştiinţele naturii, în cadrul căruia naturalistul atrage atenţia că elementul moral trebuie despărţit cât se poate de net de ceea ce este fizic, chimic, geologic şi aşa mai departe.

Însă astăzi aş vrea să aleg drept punct de plecare ceva ce în aparenţă nu are nimic comun cu modul nostru de a cerceta, dar care totuşi ne va introduce direct în el. Aş dori în primul rând să atrag atenţia că nu toţi oamenii care s-au dedicat cercetării Universului au fost înclinaţi să excludă orice judecăţi morale în momentul când şi-au îndreptat atenţia asupra naturii exterioare şi asupra întâmplărilor din natură. Acest lucru este ceva extraordinar de interesant. Botanistului de astăzi nu-i va trece deloc prin cap să aplice principii morale când va vrea să studieze legile după care cresc plantele. Dimpotrivă, el va considera că este o copilărie să aplice reguli morale în explicarea vegetaţiei plantelor sau dacă ar investiga moralitatea plantelor. Gândiţi-vă numai cum ar fi privit cineva care doar ar avea aerul că procedează astfel! Însă nu toţi oamenii au fost întotdeauna aşa. Şi as vrea să vă dau exemplul unui om pe care mulţi semeni de-ai lui nu-l considerau creştin, dar care prin concepţia sa asupra lumii era un creştin mai bun decât mulţi alţii. Puteţi să deschideţi la întâmplare oricare lucrare – mai ales din cele catolice – despre Goethe şi veţi afla din ea – ce-i drept, din cauză că a fost o personalitate de oarecare talie, este tratat totuşi uneori cu anumite menajamente – că el nu prea a luat în serios creştinismul. Acest lucru este scos în evidenţă destul de apăsat mai cu seamă în scrierile catolice despre Goethe. Însă înăuntrul lui Goethe era ascunsă o simţire creştină, un sentiment cu mult mai profund creştin decât în mulţi dintre acei creştini care, după cum spune o vorbă cunoscută, una-două sunt cu „Doamne, Doamne!" în gură. Ce-i drept, Goethe nu era tot timpul în gură cu „Doamne, Doamne!", însă modul lui de a reflecta asupra lumii are o trăsătură de profund creştinism. Şi cu acest prilej aş vrea să atrag atenţia asupra unui amănunt cu privire la Goethe, amănunt care nu este amintit prea des în legătură cu el.

După cum se ştie, în *Teoria metamorfozei* Goethe a încercat să obţină unele reprezentări referitoare la dezvoltarea plantelor. Cred că vă amintiţi că am atras în repetate rânduri atenţia asupra unei discuţii avute de Goethe cu Schiller, referitor la această teorie a metamorfozelor [1], după ce amândoi audiaseră o prelegere a profesorului Batsch [2] din Jena. Lui Schiller nu-i prea plăcuse modul cum vorbise Batsch despre plante şi spunea că ar trebui să fie imaginat un cu totul alt mod de cercetare. Atunci Goethe a schiţat prin câteva trăsături ideea sa despre metamorfoza plantelor, pentru a arăta cum şi-ar putea reprezenta cineva o legătură spirituală, parcă, între apariţiile izolate ale plantelor. Însă, văzând schiţa, Schiller a spus: Aceasta nu este o experienţă, aceasta este o idee. Nu este o realitate bazată pe o experienţă exterioară, ci o idee. Goethe nu a înţeles corect această obiecţie şi a replicat: Îmi este foarte plăcut că, fără a şti, am idei şi că le

pot chiar şi vedea cu ochii. Aşadar el nu putea înţelege cum poate fi o idee ceva care este totuşi preluat din realitate, precum un sunet sau o culoare. El susţinea că îşi vede propriile idei. Ceea ce dovedeşte că Goethe încerca să vadă elementul spiritual prezent, de pildă, în dezvoltarea platelor.

Însă lui Goethe i-a fost mereu limpede că ceea ce avea de fapt de spus semenilor săi putea să le facă acestora cunoscut numai într-o oarecare măsură; că pentru anumite lucruri timpul său nu era suficient de maturizat. S-a vădit apoi că puteau fi stimulaţi şi alţii, care erau cercetători specializaţi ai naturii. Bunăoară Schelver, botanistul, şi Henschel [3] au putut fi inspiraţi de teoria lui Goethe asupra metamorfozei. Iar Schelver şi Henschel au scris lucruri remarcabile despre dezvoltarea plantelor; lucruri cu totul remarcabile care au fost luate de Goethe cu multă plăcere la cunoştinţă. Pentru botanistul de astăzi, întreaga temă dezbătută atunci între Goethe, Schiller şi Henschel pare a fi cea mai pură nebunie. Însă cu astfel de ocazii trebuie să ne amintim cuvintele apostolului Pavel, că nebunia oamenilor poate fi cea mai mare înţelepciune în faţa lui Dumnezeu. Iar Goethe şi-n notat atunci câteva lucruri aforistice care exprimau impresiile sale în legătură cu modul de prezentare al lui Schelver [4].

Este necesar să prezint în câteva cuvinte ce voia de fapt Schelver. El era contrariat de modul în care erau tratate plantele de oameni, de botanisti. Şi spunea cam aşa: Vedeţi, oamenii îşi imaginează dezvoltarea plantelor cam în felul urmutor: plantele îşi formează în inflorescenţa lor pe de o parte pistilul, iar pe de altă parte stamina. Iar pistilul, după părerea oamenilor, este fecundat de sţamină şi astfel se naşte o plantă nouă. Această concepţie nu i se părea absolut corectă lui Schelver, şi spunea: O astfel de idee nu este cuprinsă în sensul, în natura regnului vegetal, ci adevărul constă în aceea că fiecare plantă, prin simplul fapt că este plantă, poate să producă alte plante asemănătoare ei. Iar faptul că trebuie să aibă loc o fecundare el îl considera a fi mai mult un fenomen secundar, un fenomen care reprezenta o greşeală, o eroare a naturii. Schelver ar fi considerat corect ca fiecare plantă să poată naşte din ea însăşi o plantă nouă, fără nici o fecundare suplimentară, fără a mai fi nevoie ca polenul din anteră să fie dus de vânt pe pistil şi ca urmare întregul regn vegetal să se dezvolte mai departe.

Goethe, care îşi îndrepta atenţia asupra acelor procese în decursul cărora frunza se transformă în floare, credea că este cu totul firesc ca, prin metamorfoză, planta întreagă să poată produce o plantă nouă. De aceea ideea lui Schelver i-a plăcut. Şi iată că Goethe a scris un aforism foarte interesant, conceput de el cu toată seriozitatea, aforism care pentru botanistul de astăzi pare a fi cea mai gogonată inepţie. În articolul privitor la Schelver, Goethe a scris printre altele următoarele: „Această teorie nouă a polenizării ar fi bine venită şi decentă în nişte prelegeri ţinute în faţa unor tineri şi femei tinere; căci cel ce până acum învăţa în particular se afla într-o încurcătură nemaipomenită. Când astfel de suflete nevinovate, pentru a-şi continua studiul individual, luau în mâinile lor manualele de botanică, nu puteau ascunde faptul că simţul lor moral era insultat; veşnicele ceremonii nupţiale de care nu se poate scăpa şi în decursul cărora monogamia – pe care sunt întemeiate obiceiurile, legea şi religia – se vede desfiinţată în mlaştina unei vagi lascivităţi rămân lucruri cu totul insuportabile pentru mintea omenească pură".

Gândiţi-vă aşadar: Goethe îşi aruncă privirea asupra regnului vegetal şi găseste insuportabil ca acolo să fie sărbătorite veşnicele nunţi, ca acolo să aibă loc veşnice fecundări, sau socoteşte – după cum se exprimă el cu deosebită graţie – că ar fi mai decent dacă n-ar mai fi nevoie să se vorbească despre acestea, ci s-ar putea afirma că planta produce din propria ei forţă alte plante asemănătoare ei. Şi Goethe dezvoltă acest gând mai departe, spunând: „Adeseori li s-a reproşat unor lingvişti savanţi, şi nu cu totul nejustificat, că, pentru a compensa neplăcuta ariditate a eforturilor depuse de ei, se ocupă cu plăcere şi mai mult decât s-ar cuveni de anumite pasaje frivole şi indecente din textele unor autori mai vechi. În acelaşi fel au putut fi surprinşi şi cercetători ai naturii observând pe furiş goliciunea vreunei bune mame, aflându-şi extrem de dubioasa lor plăcere în a o privi, ca în cazul cu bătrâna Baubo. Ne mai amintim că am văzut şi arabescuri pe care relaţiile sexuale din caliciul florilor erau prezentate, în manieră antică, într-un mod cât se poate de intuitiv".

Aşadar, Coethe considera ca o idee cât se poate de necesară îndepărtarea consideraţiilor sexuale cu privire la lumea plantelor. Se înţelege că şi pentru timpul său o astfel de idee era o nebunie; iar astăzi, în epoca psihanalizei, când se tinde să se explice totul pe cât posibil prin sexualitate, este o nebunie şi mai mare dacă cineva spune cât de frumoasă ar fi contemplarea naturii dacă nu ar exista această intervenţie imorală a principiului sexualităţii. Goethe spune expres: „Aşa cum avem astăzi pretutindeni ultraliberali, ca şi ultraregalişti, aşa era şi Schelver un ultraadept al teoriei metamorfozei; el a înlăturat şi ultimul obstacol care o ţinea prizonieră în cercul trasat anterior"; însă el nu spune că i-ar displăcea în vreun fel această teorie, ci, dimpotrivă, îi salută cu bucurie apariţia.

Va trebui să privim însă ceva mai adânc în sufletul lui Goethe, în sufletul creştinesc al lui Goethe, pentru a recunoaste ce se află de fapt la temelia lui. Imaginaii-vă: cel ce examinează natura aşa cum este ea, cu mentalitatea caracteristică a ştiinţelor contemporane ale naturii, acela fireşte că nu poate face absolut nimic cu astfel de reprezentări, căci pentru generarea unor astfel de reprezentări sunt necesare anumite premise. Ideea de bază este că plantele, asa cum sunt ele acum, contrazic de fapt construcţia lor originară, încât pentru cel ce se adânceste cu adevărat în lumea plantelor rezultă nevoia de a spune: Da, când mă gândesc la predispoziţia iniţială a dezvoltării plantelor, modul în care polenul florilor zboară în aer pentru a ajunge să fecundeze nu corespunde cu înclinaţia primordială a regnului vegetal. Ar trebui să fie altfel! În acest caz nu există altă posibilitate decât să facem cunoştinţă cu faptul că, în orice caz, întregul regn vegetal, aşa cum se află el răspândit în jurul nostru, a coborât de la forma sa originară, diferită de cea prezentă, la forma pe care o are acum, precum şi că o examinare a naturii cum a fost cea a lui Goethe mai ajungea să intuiască cum a fost regnul vegetal înainte de, să spunem, căderea în păcatul originar – ca să folosim această expresie simbolică. Şi într-adevăr învăţătura goetheană a metamorfozei nu este înţeleasă dacă nu este desluşit caracterul ei copilăresc, nevinovat; dacă nu se înţelege că Goethe voia să spună prin teoria sa a metamorfozei: „Vedeţi, ceea ce se petrece în regnul vegetal nu i-a fost predestinat primordial, ci a ajuns la actuala lui stare numai după ce evoluţia Pământului a căzut dintr-o anumită sferă în cea de acum".

Pornind dc aici, vă veţi putea forma şi reprezentarea – pe care nu o voi formula acum mai amănunţit, însă toate aceste lucruri pot fi şi chiar vor fi formulate de noi în viitor – că la fel s-a întâmplat şi cu regnul mineral [5], care nici el nu este acum aşa cum a fost în starea primordială. Iar cel ce ia aceste lucruri în considerare în mod într-adevăr ştiinţific ajunge şi el să recunoască că ceea ce afirm acum este adevărat până şi în regnul animal, în măsura în care avem de-a face cu aşa-numitele animale cu sânge rece, numite şi animale cu sângele cu căldură variabilă, deci nu cu animalele care au sângele cald. Aşadar, regnul mineral, regnul vegetal şi regnul animalelor cu sânge rece, ce nu poaedă o căldură trupească interioară care să depăşească în permanenţă căldura din jurul lor, aceste regnuri nu mai sunt astăzi aşa cum au fost în starea primordială. Ele au coborât dintr-o sferă într-alta, devenind aşa cum sunt astăzi, când au ajuns în mod necesar să fie dominate înăuntrul lor de principiul sexualităţii. Se poate spune că aceste regnuri nu ajung să-şi dezvolte complet înclinaţiile lor lăuntrice, ci trebuie să li se vină în ajutor. Planta posedă în sinea ei predispoziţia originară – aşa cum este aceasta pentru sine însăşi – nu numai de a se metamorfoza din frunză în floare, ci şi de a produce din ea însăşi o plantă cu totul nouă. Însă îi lipsesc forţele prin care să realizeze acest lucru; din această cauză are nevoie de un impuls din exterior, datorită faptului că a părăsit acea regiune în care se afla iniţial regnul vegetal. La fel stau lucrurile, de altminteri, şi cu regnul mineral şi cu regnul animalelor cu sânge rece. Aceste fiinţe sunt condamnate într-o oarecare măsură să rămână la jumătatea drumului în evoluţia lor.

Să examinăm însă şi celălalt capăt al evoluţiei naturii, adică regnul animalelor cu sânge cald precum şi regnul vegetalelor care ajung cu

evoluţia lor până la lignificare, aşadar copacii – căci plantele despre care am vorbit până acum şi care trec cu regularitate prin metamorfoză sunt cele care produc doar frunziş verde şi tulpini, adică nu se prefac în lemn – şi să ne îndreptăm privirea asupra animalelor cu sânge cald precum şi asupra speciei umane fizice. Am atras atenţia deja în penultima conferinţă că omul fizic, aşa cum se prezintă el astăzi, nu corespunde cu predispoziţia sa primordială, că de fapt el este predispus spre nemurirea trupului său. Însă această cunoaştere merge cu mult mai departe, căci nu numai omul fizic, care iniţial fusese creat spre a fi nemuritor, nu mai are în sine predispoziţia iniţială a nemuririi trupului său, ci şi celelalte fiinţe: plantele lemnoase şi animalele cu sânge cald poartă deja înăuntrul lor moartea. Ele nu mai sunt aşa cum erau iniţial; nu ar fi fost create spre a fi nemuritoare, căci ele au coborât într-o sferă inferioară. Însă prin aceasta pentru ele a intervenit o schimbare. Am apus că fiinţele regnului mineral, vegetal şi al animalelor cu sânge rece nu-şi pot duce la bun sfârsit predispoziţia lor primordială şi necesită o influenţă din exterior. Fiinţele regnului animalelor cu sânge cald şi regnul plantelor lemnoase – care formează scoarţă şi lemn – precum şi regnul omenesc prin forma în care vieţuiesc în prezent nu îşi dezvăluie originea, respectiv începutul fiinţării lor. Aşadar, fiinţele amintite nu merg cu evoluţia până la capăt; ele au nevoie în acest scop de o influenţă din afară. Iar fiinţele pe care le-am indicat ca făcând parte din grupa a doua (plantele lemnoase, animalele cu sânge cald şi oamenii fizici, în felul în care sunt astăzi), sub forma în care se află acum, îşi neagă începutul fiinţării lor, nu-şi dezvăluie însuşirile primordiale. Fiinţele din prima grupă nu-şi termină evoluţia şi ca atare se înfăţişează astăzi în aşa fel încât din întruchiparea lor actuală nu poate fi recunoscut în mod nemijlocit cum au fost ele la începutul fiinţării lor.

Dacă veţi lua în considerare acest lucru, veţi avea o orientare asupra direcţiei pe care trebuie să o ia în viitor cercetarea naturii. Ea va trebui să facă o distincţie exactă între organizarea primordială a fiinţelor şi ceea ce sunt ele în prezent.

Iată însă că se naşte întrebarea: Oare de unde au provenit toate acestea? Avem în jurul nostru aproximativ întreaga creaţie, care nici din punctul de vedere al ştiinţelor naturii nu este aşa cum ar trebui să fie. De unde provine de fapt toată această stare de fapt? Ce se află la originea ei? Cine este vinovat de toate acestea? Şi iată că primim şi răspunsul: De toate acestea este vinovat omul! Iar vina omului constă în căderea în ispita luciferică, aşa cum am prezentat-o în repetate rânduri, în ceea ce, la punctul de plecare al istorisirii biblice, este numit păcatul originar. Pentru ştiinţa spiritului, acesta este un fapt real şi adevărat care, e drept, a avut loc mai întâi în om, însă pe atunci omul era încă atât de puternic, încât el a tras cu sine şi întreg restul naturii. Omul a atras după sine evoluţia plantelor, astfel încât ele nu-şi pot desfăşura până la sfârşit evoluţia şi au nevoie în acest scop de un impuls exterior. Omul a făcut ca alături de animalele cu sânge rece să se afle şi cele cu sânge cald, adică acelea care pot pătimi aceeaşi durere ca şi omul. Aşadar, animalele cu sânge cald au fost atrase de om în sfera în care a fost atras şi el însuşi datorită faptului că a căzut în capcana ispitirii luciferice.

Omul de astăzi îşi închipuie că s-a aflat dintotdeauna în acelaşi raport cu lumea ca şi astăzi, că el, ca să spunem aşa, nu poate face nimic cu privire la restul naturii, că animalele şi plantele din jurul său se nasc aparent fără influenţa lui. Însă nu au fost întotdeauna aşa, ci înainte de a se fi instalat actuala ordine a naturii omul a fost o fiinţă puternică care în fapta numită ispitirea luciferică nu a activat singur, ci a atras după sine întreaga natură de pe Pământ, săvârşind ceea ce a culminat până la urmă în desprinderea totală a ordinii morale de ordinea naturii.

Dacă aceste lucruri sunt expuse astăzi, aşa cum fac eu acum, ele sunt foarte puţin inteligibile pentru cel ce gândeşte conform şablonului actualei ştiinţe naturale. Şi cu toate acestea vor trebui să devină inteligibile! *Vor trebui* să devină absolut inteligibile! Ştiinţa naturii de astăzi este numai un episod. În ciuda tuturor meritelor şi a marilor ei cuceriri, ea este totuşi numai un episod. Ea va fi înlocuită de alta, care va recunoaşte că există o concepţie superioară asupra lumii, în cadrul căreia elementul natural şi elementul moral sunt două elemente complementare ale aceleiaşi entităţi unice. Însă cu ajutorul confuziei panteiste nu se poate ajunge la o astfel de viziune; pentru aceasta trebuie să se vadă în mod concret în ce măsură demonstrează existenţa exterioară că avea odinioară alte predispoziţii lăuntrice decât cele ce se manifestă astăzi în ordinea obişnuită a naturii. Pentru aceasta trebuie să avem curajul să aplicăm criterii morale şi existenţei naturii exterioare. Concepţia asupra lumii care se numeşte astăzi monistă şi care îşi face un titlu de glorie din a exclude de pretutindeni elementul moral procedează aşa din laşitate, pentru că nu vrea să pătrundă profund până acolo unde, aşa cum a fost cazul cu Goethe – în limitele pe care le-am expus –, se constată într-adevăr necesitatea aplicării de reguli morale, tot aşa cum şi pentru cercetarea exterioară apare necesitatea de a aplica reguli ştiinţific naturale pur exterioare.

Însă ceea ce vă spun acum, adică posibilitatea de a gândi din nou lumea străbătută de moralitate, această posibilitate ar fi fost pierdută de omenire cu totul, dacă la începutul cronologiei noastre nu ar fi intervenit Misteriul de pe Golgota. Am văzut că, în fond, tot ceea ce este ordine naturală este într-o anumită măsură corupt, ca rezultat al faptului că a coborât dintr-o altă regiune în cea în care se află acum, astfel că este la un nivel de viziune asupra lumii de pe care trebuie să se înalţe iarăşi. Concepţia noastră asupra lumii se află actualmente pe o treaptă de pe care va trebui să se înalţe din nou. De lucrurile conforme cu natura aparţine şi însăşi gândirea noastră. Iar atunci când adepţii de azi ai lui Du Bois Reymond [6] şi alţii afirmă că gândirea noaatră nu poate pătrunde realitatea, luând în braţe principiul ignorării lucrurilor ce nu pot fi cunoscute, afirmaţia aceasta devine într-un anumit sena adevărată. Însă de ce? Ei bine, pentru că şi gândirea noastră a fost expulzată din regiunea predispoziţiei sale originare, şi trebuie acum să-şi regăsească calea de întoarcere de unde a fost expulzată. Totul se află sub influenţa declinului gândirii. Astfel că se poate spune: Desigur că voi, cei care afirmaţi că gândirea nu poate pătrunde realitatea, aveţi într-o anumită măsură dreptate; însă şi gândirea a fost coruptă împreună cu toate celelalte entităţi, iar ea trebuie să se înalţe din nou pe treapta de pe care a căzut. Iar impulsul în vederea acestei reînălţări a gândirii se află în Misteriul de pe Golgota, adică în ceea ce a pătruns în omenire prin acest Misteriu. Chiar şi gândirea noastră a fost coruptă într-o oarecare măsură de păcatul originar, de care trebuie să fie mai întâi purificată, pentru a putea pătrunde din nou realitatea. Iar ştiinţa noastră a naturii, aşa cum se prezintă ea astăzi, cu necesitatea ei lipsită de morală, nu este altceva decât produsul gândirii umane corupte şi decăzute. Dacă nu vom avea curajul de a recunoaşte acest lucru, atunci nu ne vom afla deloc în interiorul realităţii, ci în afara ei.

Ceea ce se află în Misteriul de pe Golgota, pentru ca ce a coborât dintr-o regiune mai elevată într-una inferioară să fie reînălţat, ne devine clar mai cu seamă dacă ne îndreptăm privirea asupra unor lucruri concrete, dacă ne întrebăm: Ce s-ar fi întâmplat cu evoluţia Pământului, împinsă în jos prin om, în ordinea naturii? Nu spun toate acestea din dorinţa de a tăia firul în patru, ci pentru că este vorba de un rezultat al cercetării spiritual-ştiinţifice la fel de firesc cum sunt şi faptele determinate de ştiinţa naturii: Ce s-ar fi întâmplat deci cu evoluţia Pământului, după ce a decăzut datorită omului, dacă Misteriul de pe Golgota nu ar fi oferit un nou impuls? Aşa cum o plantă nu se poate dezvolta dacă i se smulge pistilul, nici Pământul nu şi-ar fi putut urma evoluţia dacă n-ar fi existat Misteriul de pe Golgota!

Ne aflăm astăzi abia în cea de a cincea perioadă postatlanteană. În cea de-a patra, în prima ei treime, a avut loc Misteriul de pe Golgota. Unul dintre curentele evoluţiei Pământului, cel descendent, este prezent în plenitudinea lui, iar cine nu este orb poate aprecia cum se cuvine existenţa acestui curent descendent. Or, curentul acesta, prin gândirea capabilă de a pătrunde în profunzimile esenţei lucrurilor, a apucat-o cu totul pe calea declinului! Poate fi sesizată clar decăderea ce are loc în gândirea, în intuirea esenţei lucrurilor, care merge până în profunzimi. Concepţia copernicană asupra lumii şi alte lucruri asemănătoare sunt desigur realizări măreţe în cadrul cunoaşterii superficiale a evenimentelor, însă nu pătrund în adâncime, ele au luat naştere tocmai datorită faptului că un anumit timp omenirea nu a mai pătruns în profunzime. Această ne-mai-pătrundere-în-profunzime şi-ar continua calea mai departe. Pot fi amintite astăzi anumite lucruri concrete – chiar dacă datorită indicării lor s-ar spune că suntem nişte fantaşti – la care ar fi trebuit să se ajungă dacă direcţia oarecum predestinată pe

care s-a pornit ar fi continuat neîntrerupt, direcţie la care până la urmă va trebui să se renunţe pentru că impulsul emanat din Misteriul de pe Golgota devine tot mai puternic.

Vă rog să priviţi câteva clipe împreună cu mine ca printr-o fereastră la posibilităţile de evoluţie viitoare, şi, în timp ce priviţi prin această fereastră, uitaţi pentru lumea de afară ceea ce v-am spus, pentru ca nu cumva prin expunerea de către dumneavoastră a vreunui anumit fapt să deveniţi ţintă a râsului. Pentru că, atunci când sunt expuse în public anumite lucruri, izbucnesc în mod firesc hohotele de râs batjocoritor ale Infernului. Dacă mentalitatea care domină astăzi bunăoară în domeniul ştiinţei universitare pure a naturii va evolua la fel, dacă se va răspândi, respectiv dacă această mentalitate va deveni tot mai intensivă – căci trăim în perioada a cincea postatlanteană, şi anume abia la începutul ei, şi vor mai urma o a şasea şi o a şaptea –, atunci, în cazul în care Misteriul de pe Golgota nu va afla o interpretare aprofundată, anumite lucruri ar putea lua forme cu totul ciudate. Însă astăzi, dacă cineva care vorbeste, aşa cum s-a întâmplat aici, despre o concepţie ştiinţifică nouă asupra păcatului originar s-ar adresa unui cerc de auditori care nu şi-a însuşit de-a lungul anilor reprezentări care să-l facă capabil să înţeleagă că lucrurile respective pot fi dovedite ştiinţific, atunci, la începutul celei de a cincea perioade postatlanteene, un astfel de om ar fi considerat nebun, fireste; el ar fi batjocorit şi s-ar râde de el copios. Dacă în lumea exterioară, materialistă, s-ar observa că respectivul este adeptul unor astfel de idei, cu siguranţă că nu i s-ar acorda o prea mare încredere, în lumea care se află în afara creştinismului. Însă în cea de-a sasea perioadă postatlanteană lucrurile vor lua o cu totul altă întorsătură; se vor schimba atunci lucrurile şi în privinţa vieţuirii unei părţi a omenirii; se vor dezlănţui lupte înverşunate în vederea ducerii la capăt a Impulsului christic.

Tendinţa generală de astăzi este ca cel ce încearcă să spună adevărul pe baza cunoştinţelor dobândite din ştiinţa spiritului să fie întâmpinat cu biciul sarcasmului, al batjocurii, sau – aşa cum se spune adesea – cu nuiaua educativă a criticii. Însă în cea de-a sasea perioadă postatlanteană se va trece la tratarea medicală a acestor oameni – da, la tratarea medicală a lor! Adică până atunci se vor inventa medicamente care le vor fi administrate cu forţa celor care vor vorbi despre existenţa unei norme a binelui şi a răului, că binele şi răul sunt altceva decât o lege umană. Va veni un timp în care se va spune: Cum vorbiţi voi despre bine şi rău? Statul este cel ce stabileşte ce este bine şi ce este rău. Ceea ce este stabilit în legi că este bine este bine; iar de la ce le este dictat în legi oamenilor să se abţină este rău. Dacă vorbiţi despre existenţa unui bine şi rău moral, sunteţi bolnavi! Şi, în vederea tratării lor, li se vor administra anumite medicamente. Aceasta este tendinţa. Nu este o exagerare, ci numai o fereastră prin care aş dori să vă las să priviţi în viitor. În această direcţie se deplasează timpul. Iar ceea ce va urma în cea de-a şaptea perioadă postatlanteană – prin această fereastră deocamdată aş prefera să nu vă pun să priviţi. Însă este totuşi adevărul pur. Va veni un timp în care – pentru că ceea ce este sădit în natura omului nu poate fi întors înapoi – se va ajunge fără îndoială, treptat, să se considere că, în conformitate cu noţiunile concepţiei naturalist-ştiinţifice asupra lumii, oamenii cu anumite păreri vor putea fi consideraţi bolnavi, şi ca atare se va încerca aplicarea asupra lor a tratamentului necesar. Nu este fantezie ce spun. Despre ce se vorbeşte aici rezultă tocmai din examinarea cea mai imparţială a realităţii. Iar cine are ochi de văzut şi urechi de auzit va sesiza pretutindeni începutul acestei stări a lucrurilor.

De aceea este necesar să se recunoască în întreaga sa profunzime şi să se transpună în viaţă adevărul că în primul rând ceea ce este corpul eteric uman – în fond, este vorba tocmai de acesta, pentru că din el decurge tot restul concluziilor – nu mai este aşa cum a foat destinat iniţial pentru om. Pentru că acest corp eteric uman, dintre diferitele esenţe eterice pe care le-a conţinut iniţial – şi el conţinea iniţial toate esenţele eterice în deplina lor vivacitate –, mai deţine astăzi doar căldura. Acesta este motivul pentru care omul are în comun cu animalele pe care le-a tras după sine în „căderea" lui sângele cald. De aceea el are posibilitatea de a prelucra eterul căldurii într-un mod special. Însă cu eterul luminii deja lucrurile nu se mai prezintă la fel. Ce-i drept, eterul luminii este absorbit de om, însă el îl re-radiază în afară, în aşa fel încât numai o anumită clarvedere de rang inferior ajunge să vadă în aura omului culorile sale eterice. Aceste eteruri sunt prezente. Însă în afară de aceasta omul fusese organizat şi pentru a avea un ton propriu, în armonia completă a sferelor cu propriul său ton şi cu viaţa sa iniţială, astfel încât corpul eteric ar fi avut permanent posibilitatea să menţină corpul său fizic nemuritor, dacă acest corp eteric şi-ar fi păstrat vivacitatea iniţială. Altceva nu s-ar mai fi întâmplat. Căci dacă acest corp eteric s-ar fi menţinut în forma lui originară, atunci omul ar fi rămas în acea regiune superioară din care a coborât în cea inferioară. Atunci omul nu ar fi căzut pradă ispitirii luciferice. În acea regiune superioară ar fi existat cu totul alte relaţii. Acestea însă au fost cândva. Iar spirite precum Saint-Martin mai aveau încă o anumită conştienţă a faptului că au existat odată, demult, asemenea relaţii. De aceea vorbesc ele despre aceste relaţii ca despre o realitate de odinioară.

Să evocăm în faţa sufletului nostru numai una din aceste relaţii ancestrale. Aşa cum vorbeşte astăzi omul, n-ar fi putut nicicând să vorbească, pentru că el nu şi-ar fi plămădit nicicând cuvântul său în aşa fel încât limba să fie diferenţiată în diferite alte limbi. Căci limba s-a diferenţiat în mai multe limbi diferite datorită faptului că ea a devenit ceva durabil. Însă în forma ei de atunci limba nu fusese predestinată spre a deveni ceva durabil, ci era predispusă iniţial pentru a îndeplini cu totul altă funcţie. Trebuie numai să vă imaginaţi în mod viu scopul în vederea căruia omul fusese înzestrat cu darurile sale. Dacă vreo scânteie a concepţiei goetheene despre lume – nu mă refer numai la cea teoretică, ci la cea ruptă din sufletul său – se va afla vreodată în sufletul omenirii, atunci se înţelege la ce se referă afirmaţia de mai sus, chiar şi numai pe baza concepţiei lui Goethe asupra lumii. Imaginaţi-vă că omul ar avea organizarea cu care a fost gândit la origini. Atunci el ar privi la ceea ce poate face din exterior vreo impresie asupra lui. Însă de el s-ar apropia nu numai culori şi sunete, nu numai ceea ce sunt impresiile din afară, ci de pretutindeni din lucruri s-ar scurge şi spirit: cu culoarea roşie, în acelaşi timp şi spiritul roşului; cu culoarea verdelui, şi spiritul verdelui şi aşa mai departe. Peste tot ar fi întâmpinat de spirit, lucru intuit de Goethe când spunea [7]: „Da, dacă această plantă ar fi să fie numai o idee, atunci eu îmi văd ideile, atunci ele se află afară ca nişte culori". Aceasta este o idee plină de presimţiri. Vă rog să vă imaginaţi acest lucru în realitatea concretă, pe deplin substanţială: faptul că este spiritul care se apropie cu adevărat în mod viu. Însă dacă impresiile exterioare s-ar fi apropiat atât de vii – iar ceea ce vieţuieşte în respiraţia noastră se întâlneste întotdeauna cu ceea ce intră în noi prin capul nostru, prin simţurile noastre – atunci procesul respirator s-ar întâlni cu fiecare impresie exterioară. De pildă un roşu: impresia intră din afară; dinăuntru este întâmpinată de respiraţie, care ar fi însă sunet. La fiecare impresie, din om ar izvorî sunet. O limbă vorbită care să rămână în timp nu ar exista, ci fiecărui obiect, fiecărei impresii i s-ar răspunde nemijlocit dinăuntru cu un gest sonor. Omul s-ar afla cu cuvântul cufundat cu totul în fiinţa exterioară. Ceea ce s-a format apoi ca limbă vorbită din această limbă viu curgătoare este numai proiecţia pământească, ceea ce a căzut, ceea ce s-a scuturat jos. Iar expresia astăzi aşa de puţin înţeleasă despre „cuvântul pierdut" se referă tocmai la limbajul primordial, care era vorbit de lumea întreagă. Însă de acest spirit primordial – când omul nu avea numai ochi pentru a vedea, ci avea ochi şi pentru a percepe spiritul şi atunci când, la perceperea de către ochi, în interiorul procesului său respirator el răspundea cu gestul sub formă de sunet ce răsuna –, de această existenţă într-o stare de contopire vie cu spiritul amintesc vorbele: „La început a fost Cuvântul, şi Cuvântul era la Dumnezeu, şi Dumnezeu era Cuvântul". De această vieţuire în sânul Divinităţii vorbeşte începutul Evangheliei lui Ioan.

Da, acesta este un aspect. Celălalt aspect este următorul: prin procesul respirator – în măsura în care acest proces se continuă în sus, înspre cap –, în timp ce inspirăm şi expirăm, nu se desfăşoară ceva numai în relaţia alternativă cu lumea exterioară, ci ia naştere şi o pulsaţie a întregului nostru organism. Procesul respirator se întâlneşte în cap cu impresiile pe care le primim din afară. Însă şi în organismul inferior procesul respirator se întâlneste cu metabolismul. Dacă omul ar mai avea încă vitalitatea primordială a corpului său eteric, de procesul respirator s-ar mai lega şi altceva decât ceea ce este conectat cu el astăzi. Pentru că procesul metabolic nu este chiar cu totul

independent de procesul respirator, numai că dependenţa aceasta se află dincolo de culisele existenţei, în domeniul ocult. Însă ea ar fi situată într-un cu totul alt plan dacă omul şi-ar fi păstrat corpul eteric cu vitalitatea sa primordială, dacă viaţa sa nu ar fi fost întru câtva atenuată, ceea ce cauzează chiar moartea, nu numai prin corpul fizic din exterior, ci şi dinăuntru înspre afară. Dacă omul şi-ar fi păstrat predispoziţia iniţială, atunci el ar avea un metabolism care ar fi produs ceva asemănător cu o substanţă. Iar această substanţă ar constitui unul dintre poli. Prin metabolismul său, omul nu ar produce numai reziduuri eliminate, ci şi ceva substanţă. Acesta ar fi unul dintre poli, în timp ce celălalt dintre poli ar fi aerul expirat de om, care însă ar avea în sine forţe plăsmuitoare. Substanţele produse de om ar fi luate în stăpânire de forţele plăsmuitoare din aerul expirat. Acesta ar produce în jurul său ceea ce ar fi trebuit să devină în mod primordial regnul animalelor. Căci regnul animalelor este o secreţie a omului, ar trebui să fie o secreţie, pentru ca omul să extindă dincolo de el însuşi dominaţia existenţei sale. Animalele trebuie gândite exclusiv în acest fel. Acest lucru reiese, cred, din toate lămuririle pe care vi le-am dat până acum.

La aceasta, de altfel, se mai adaugă astăzi şi stiinţa naturii – aşa cum am amintit deja – care constată că animalele erau odinioară mult mai înrudite cu omul. Deci nu aşa cum îşi reprezintă darwinismul grosolan materialist, prin faptul că omul s-ar fi înălţat prin evoluţie, ci prin faptul că animalele au coborât. Din mulţimea de interconexiuni ale omului cu regnul animal, astăzi nu mai poate fi dedus spiritul iniţial. Aşa cum nici lumea plantelor nu-şi încheie evoluţia, nici lumea animalelor nu-şi mai dezvăluie astăzi originea. Animalele stau pe lângă om. Cercetătorii naturii meditează asupra modului în care s-au putut dezvolta animalele. Cauzele pentru care animalele stau pe lângă oameni se află în regiunea din care a coborât omul. De aceea nu pot fi găsite animalele acolo unde sunt căutate de Darwin şi de cercetătorii săi materialişti. Originea lor se află în marile întâmplări derulate în preistorie.

Adăugaţi la acestea ceea ce v-am spus recent: că pentru cel ce pătrunde lucrurile cu ajutorul ştiinţei spiritului devine evident că în mileniile al şaselea, al şaptelea omenirea considerată în sensul ei de acum va începe să devină sterilă. Spuneam că femeile vor deveni sterile. Omenirea nu se va mai putea înmulţi aşa cum se întâmplă în prezent. Ea va trebui să parcurgă o metamorfoză şi să găsească din nou legătura cu o lume superioară. Pentru ca acest lucru să poată avea loc, ca lumea să nu ajungă în acea decădere în care convingerile despre bine şi rău să fie „vindecate medical", pentru ca binele şi răul, respectiv orice aderare la recunoaşterea principiului moral al binelui şi al răului să nu fie considerată pur şi simplu o lege de stat sau umană, pentru a evita ca actuala ordine a naturii în cadrul speciei umane să înceteze în mod necesar a mai menţine în viaţă neamul omenesc – căci cu aceeaşi necesitate cu care de la o vârstă anumită la femeie încetează capacitatea procreării, la fel încetează în decursul dezvoltării Pământului într-un anumit moment posibilitatea înmulţirii omului în modul actual –, pentru ca toate aceste lucruri să nu se întâmple, a venit Impulsul christic.

Aveţi astfel Impulsul christic pătruns în întreaga evoluţie a Pământului. Aş dori să-l cunosc pe acel om care poate crede că Impulsul christic pierde ceva din sublimul, din caracterul său elevat, dacă este introdus înăuntrul ordinii lumii, dacă, cu alte cuvinte, acestui Impuls christic îi este restituit cu adevărat rangul său cosmic, dacă gândim realmente că la începutul şi sfârşitul evoluţiei Pământului există o altfel de ordine decât ceea ce este astăzi ordinea naturii, adică există ordinea morală care nu conţine în sine nimic fizic. Însă pentru ca la finele evoluţiei Pământului să existe ceva demn de a se afla în contrapondere cu ceea ce a fost la începutul evoluţiei Pământului, pentru aceasta a trebuit să vină Impulsul christic. Iată cum se situează Impulsul christic în evoluţia generală a Pământului nostru. În acest fel însă el trebuie să fie şi recunoscut. Iar cine nu interpretează cuvintele Evangheliei numai după sensul lor exterior, ci descoperă în ele şi credinţa adevărată cerută de Christos, va putea afla încă din Evanghelii toate conjuncturile, toate predispoziţiile, capabile de a produce treptat tot mai mult o astfel de înţelegere a Impulsului christic, care să fie adecvată din nou examinării exterioare, putând lega din nou Impulsul christic cu întreaga ordine cosmică a lumii. Unele aspecte din Biblie pot fi înţelese numai dacă ne apropiem de ele deţinând rezultatele cercetării spiritual-ştiinţifice.

În Biblie stă scris: „Legea să nu fie modificată nici măcar cu o iotă sau o virgulă". Unii exegeţi ai Bibliei tălmăcesc aceste cuvinte în senul că Chriatos ar fi vrut să lase totul întocmai cum era în iudaism, iar din partea Lui, să mai adauge numai câte ceva, şi că adevăratul sens al acestei fraze ar fi că Christos nu a vrut să se opună iudaismului, ci numai să-l îmbogăţească. Însă nu asta intenţionează să exprime acest pasaj al Evangheliei; şi nici nu trebuie să extragi din Evanghelie câte un pasaj din contextul său, ci trebuie căutată întotdeauna coerenţa din ea. Cine studiază această coerenţă – nu mă pot referi în această clipă la toate amănuntele care obligă la acceptarea a ceea ce vreau să spun acum –, deci cine studiază această coerenţă află următoarele: În locul acela în care vorbea deapre „iotă" şi „virgulă", Christos voia să spună: Odinioară, în timpurile mai vechi, când a fost concepută Legea, omenirea era înzestrată cu toate bunurile spirituale ale vechii înţelepciuni a Pământului şi încă nu coborâse până la treapta inferioară la care se află acum, când Împărăţia lui Dumnezeu este aproape, când trebuie să aibă loc o reîntoarcere la cele spirituale, o modificare a opiniilor. Pe atunci, în timpurile vechi, mai existau proroci, personalităii profetice, care puteau afla Legea din Duh. Însă voi, cei ce vieţuiţi acum în împărăţia lumii, nu mai sunteţi capabili să adăugaţi ceva la Lege, spre a o modifica. Dacă este ca Legea să rămână adevărată, pură, atunci nu este voie să se modifice din ea nici o iota sau o virgulă [8]. Căci a trecut timpul în care se mai puteau face pe această cale modificări ale Legii; ea trebuie să rămână aşa cum este. Dimpotrivă, trebuie să se încerce cu ajutorul noilor cuceriri ale spiritului să se cunoască sensul vechi. Voi sunteţi cunoscători ai scrisului, însă nu sunteţi capabili să recunoaşteţi totul din înţelesul scrierilor. Pentru că ar trebui să ajungeţi la spiritul în care au fost scrise iniţial. Vă aflaţi afară, în lume; acolo nu se nasc legi noi. Însă cei ce se află înăuntrul lumii spirituale sunt cei cărora li se dă impulsul, acel impuls al forţei vii despre care am spus ultima oară că a trebuit să fie dat în aşa fel încât să nu fie scris de Christos. Însă voi luaţi ceva ce nu trebuie să fie scris în Lege, ceva care trebuie să trăiască în mod nemijlocit, voi luaţi ceva cu totul diferit. Să începeţi prin a aprecia lumea cu totul altfel decât cum arată ea la prima vedere ca lume exterioară senzorială.

În acest fel a fost dat marele impuls de a judeca lumea altfel decât cum arată ea ca lume senzorială exterioară. Dar acest impuls se poate integra numai încet şi treptat. Uneori, un om simte o necesitate imperioasă de a vorbi în sens creştin; atunci semenii lui îşi bat joc de el. Schelling, Hegel – chiar dacă nu erau consideraţi creştini adevăraţi, mai cu seamă de catolici – s-au lăsat uneori ademeniţi să spună ceva cu adevărat creştinesc. Însă tocmai acest lucru le-a fost imputat în modul cel mai dur, căci li s-a obiectat: Da, însă ceea ce afirmaţi voi nu există astfel în natură! Şi atunci Schelling şi Hegel au fost ispitiţi să spună: Cu atât mai rău pentru natură! – E drept, acestea nu sunt spuse în sensul de astăzi al stiinţei naturii, însă ele sunt rostite totuşi creştineşte, la fel de creştineşte ca atunci când Christos Iisus însuşi afirmă: Oricât ar vorbi învăţaţii despre legi, vorbăria lor nu constituie Legea. Căci prin disputele lor nu se schimbă numai o iotă sau o virgulă din Lege, ci chiar foarte mult; pentru că ei vorbesc din lumea exterioară, şi nu din Împărăţia lui Dumnezeu. Cel ce grăieşte dinăuntrul Împărăţiei lui Dumnezeu, acela vorbeste despre o ordine a lumii din care ordinea naturii este numai o parte subordonată. – Deci la asemenea afirmaţii trebuie să replicăm: Cu atât mai rău pentru natură! Şi Goethe ar fi spus, dacă i s-ar fi obiectat: Afirmaţi că la temelia regnului vegetal nu s-ar afla sexualitatea, dar priviţi planta: cercetarea naturii arată clar că praful anterelor trebuie să fie dus de vânt şi depus pe pistil – el ar fi spus, dacă ar fi exprimat părerea lui cea mai intimă: Cu atât mai rău pentru lumea plantelor că s-a ajuns aşa de departe în ordinea naturii!

Însă, pe de altă parte, astfel de spirite vor sublinia mereu: Trebuie să se ivească din concepţia oamenilor, trebuie să se obişnuiască cu sensibilitatea umană, astfel ca oamenii să-l poată gândi, simţi şi trăi din nou, iar până în mileniile al şaselea, al şaptelea trebuie să poată deveni din nou realitate, astfel încât ceea ce rosteşte omul, cuvântul, să poată avea din nou o putere aşa de mare asupra lumii exterioare cum o are astăzi sămânţa. Cuvântul trebuie să dobândească din nou forţă; cuvântul, care astăzi este abstract, trebuie să dobândească forţă creatoare, să devină iar aşa cum era Cuvântul primordial. Iar cine nu îndrăzneşte ca pe bazele ştiinţei spiritului să completeze

cuvintele Evangheliei lui Ioan, spunând nu numai „La început a fost Cuvântul şi Cuvzîntul era la Dumnezeu, iar Dumnezeu era Cuvântul", ci adăugând: „Iar Cuvântul va fi cândva din nou!", acela nu vorbeşte în sensul pe care l-a dat Christos Iisus. Pentru că însuşi Christos Iisus şi-a formulat în aşa fel cuvintele încât ele contraziceau chiar foarte puternic lumea exterioară. Însă, fireste, El a dat impulsul. Aş dori să spun că între timp planul înclinat al evoluţiei s-a aplecat şi mai mult în jos, iar Impulsul christic trebuie să folosească o forţă din ce în ce mai mare pentru a putea imprima Pământului o mişcare din nou ascendentă. Într-o anumită privinţă, după Misteriul de pe Golgota noi am evoluat un timp în sus, însă aceasta s-a întâmplat în cea mai mare parte fără contribuţia conştienţei gânditoare. Oamenii trebuie însă să înveţe şi să colaboreze în mod conştient la procesul cosmic. Ei trebuie să înveţe nu numai să creadă: Atunci când gândesc, în creierul meu se întâmplă ceva ..., ci şi să poată să recunoască: Atunci când gândeac, în Cosmos se întâmplă ceva! – Oamenii trebuie să înveţe să gândească în aşa fel încât gândirea lor să fie încredinţată Cosmosului; însăşi fiinţa omului este legată de Cosmos.

Ceea ce va trebui să se întâmple în viaţa exterioară pentru ca Impulsul christic să poată vieţui cu adevărat şi în existenţa socială exterioară este un lucru despre care cei ce ştiu deja câte ceva nu spun încă nimic în prezent, pentru că există anumite motive care îi fac să fie reţinuţi. Despre acest lucru se poate vorbi numai în anumite condiţii. În cel mai bun caz, aş spune, el poate fi numai caracterizat. Însă gândiţi-vă la acel timp viitor pe care am vrut să vi-l prezint privind ca printr-o fereastră, când oamenii care vor recunoaşte şi altceva decât este impus de către stat vor fi trataţi cu medicamente. Gândiţi-vă la acel timp! Însă până atunci va avea loc şi o contraacţiune. Tendinţa de mai sus va deveni o realitate pentru o anumită parte a omenirii, însă o altă parte a omenirii va introduce Impulsul christic în viitor, şi va avea loc o contraacţiune. Va avea loc o luptă între împărăţia aflată în decadenţă şi împărăţia în curs de apariţie, astfel că Impulsul christic va rămâne viu. Când în secolul nostru va veni Christosul eteric [9], atunci, pornind de la acest eveniment, Impulsul christic va deveni atât de viu, încât va fi capabil să producă asemenea impulsuri în sufletele oamenilor încât treptat va deveni o imposibilitate ca la baza conducerii statelor să se mai afle ambiţia, înfumurarea, ba chiar şi prejudecăţile sau erorile. Există posibilitatea de a descoperi principii de conducere statală care să excludă înfumurarea orgolioasă, mania grandorii, prejudecăţile, şi chiar şi zăpăceala şi eroarea. Însă aşa ceva poate fi dobândit numai prin asimilarea concretă, corectă a Impulsului christic. Nu parlamentele vor putea hotărî instaurarea în lume a acestui impuls, ci el va veni pe altă cale. Însă tendinţa evoluţiei generale se îndreaptă în acest sens. Înspre acest ţel evoluează ceea ce am putea numi dorinţa aclimatizării lui Christos în evoluţia socială a omenirii, împreună cu înţelegerea lui Christos în evoluţia Universului. Însă pentru aceasta e nevoie de reorientarea gândirii în multe privinţe. Va fi nevoie şi de fortificare lăuntrică pentru a putea lua într-adevăr cu seriozitate în considerare ceva precum exemplul pe care l-am mai dat în legătură cu Christos. Deci când El a spus ce avea de apus, ceilalii s-au înfuriat atât de tare încât au vrut să-l arunce de pe vârful unui munte. Nu trebuie să ne facem o reprezentare prea superficială despre evoluţia Universului. Trebuie să ne fie limpede că atunci când cineva are de spus ceva corect despre anumite lucruri trebuie să fie pregătit să fie întâmpinat de o susceptibilitate colectivă, ca aceea cu care au reacţionat oamenii la cele spuse de Christos Iisus. când au vrut să-l arunce de pe munte.

În orice caz, atunci când oamenii gândesc: Nu cumva să spunem prea mult despre cutare sau cutare lucru! Nu cumva să socăm pe cineva! Nu cumva să se zvonească că am incita la rebeliune împotriva vreunei orânduiri! – într-o astfel de vreme se pregătesc aceste lucruri. Şi poate că există o justificare de ce tocmai într-o astfel de vreme. Lucrurile se pregătesc în subteranele conştienţei. Doar că la suprafaţă se poate observa prea puţin din acest proces. La suprafaţă domină principiul necreştin al oportunismului, acel principiu necreştin care nu se poate nicidecum înălţa până la însuşirea acuzaţiei creştine conform căreia „Împărăţia lui Dumnezeu nu este în nici un caz pentru voi, cărturarilor şi fariseilor!" Numai că mai întâi trebuie să înţelegem ce se află astăzi în locul a ceea ce a indicat Christos atunci când li s-a adresat odinioară cărturarilor şi fariseilor. Desigur că există multe justificări pentru ce a spus Christos Iisus. Un predicator modern [10], în orice caz nu unul care activează într-o comunitate religioasă pozitivă, şi care a spus unele lucruri frumoase deapre Christos Iisus, până la urmă nu s-a putut totuşi stăpâni să nu afirme că, de fapt, El nu a fost un om practic, pentru că a recomandat bunăoară oamenilor să trăiască aşa cum trăiesc păsările în aer, care nu seamănă grâne, nu recoltează, nu strâng în hambare, or astfel nu s-ar putea ajunge prea departe în lumea de astăzi. Aceat predicator nu a depus prea mari eforturi pentru a înţelege cu adevărat impulsul aflat în Evanghelii. Uneori produce apreciabile dificultăţi citirea şi auzirea unor cuvinte ca acestea: „Dacă te pălmuieşte cineva pe un obraz, întoarce-i-l şi pe celălalt. Dacă-ţi ia cineva mantaua, dă-i şi haina. Dacă cineva vrea ceva de la tine, dă-i-1. Dacă îţi ia cineva ceva ce îţi aparţine, nu i-l mai cere înapoi".

Ei bine, dacă citim toate acele păreri care au fost emise în vederea interpretării îngăduitoare a acestui pasaj nu prea agreat va trebui să spunem: Omenirea modernă a ajuns departe în ceea ce priveste scuzele aduse în favoarea lui Christos Iisus, care a spus uneori nişte cuvinte atât de ciudate. Câteodată s-au trecut cu vederea unele lucruri numai ca Evanghelia să poată fi păstrată în forma ei originară. Însă în legătură cu aceste lucruri este cu mult mai important ca ele să fie înţelese. Ceea ce iarăşi este greu, pentru că astfel de lucruri se află cuprinse în Evanghelie într-o deplină coerenţă; însă această coerenţă poate fi oarecum intuită citind ce se spune mai departe. După pasa jul „Dacă îţi ia cineva ceva ce îţi aparţine, nu i-l mai cere înapoi", în Evanghelia după Luca urmează un cuvânt, iar în Evanghelia după Matei este şi mai clar [11]: „Aşa cum vreţi să fiţi trataţi de alţii, la fel trataţi-i şi voi pe ei". Fireşte, acestea se aplică la cele apuse anterior. Christos pretinde aici forţa credinţei, încrederea în anumite lucruri.

Da, dacă Christos Iisus ar fi dezvoltat numai noţiunile care, în lumea exterioară, vieţuiesc nemijlocit la suprafaţă, atunci desigur el n-ar fi putut spune nicicând: „Dacă îţi ia cineva mantaua, dă-i şi haina". Însă El nu vorbeşte despre ceea ce urmează să devină dominant în lumea exterioară, pentru că aceasta le este destinată cărturarilor, marilor preoţi, ci el se referă la Împărăţia Cerurilor, şi prin aceste cuvinte vrea să precizeze că acolo acţionează alte legi decât în lumea exterioară. Comparaţi pasajul acesta din Evanghelia după Luca cu varianta lui din Evanghelia după Matei – ar trebui de fapt ca acestea să fie traduse o dată şi într-un mod corect – şi veţi vedea că Christos Iisus vrea să spună ceva ce stimulează în om o anumită credinţă care face în primul rând inutile toate prevederile legale stabilite omeneste despre furtul hainei şi al mantalei. Căci prin faptul că cineva doar îi învaţă pe oameni „să nu furi" – vrea să spună Christos-lisus – nu se rezolvă nimic. După cum ştiţi, El spune: din Lege să nu fie luată nici o iota, însă în versiunea originală nu mai există astăzi nici un impuls. Trebuie ca oamenii să dezvolte în ei într-adevăr forţa ca, eventual, atâta timp cât mai este în vigoare ordinea actuală, în care unul mai poate să-i ia altuia mantaua, să-i dea şi haina. Căci sub influenţa preceptului moral „În felul în care nu doreşti să fii tratat de aliţi, nu-i trata nici tu pe ei!" – deci sub influenţa acestui precept moral, mai cu seamă dacă el este generalizat, nimeni nu-i va putea lua cuiva mantaua. Dar nimeni nu-i va lua altuia mantaua dacă cel căruia i s-ar lua mantaua ar poseda într-adevăr forţa concepţiei morale şi ar spune: De îndată ce mi se ia mantaua, dau şi haina de pe mine.

Această concepţie morală trebuie să devină o ordine socială. De îndată ce ea va deveni ordine socială, nu se va mai fura în lume. Iată lucrul pe care vrea să-l spună Christos, pentru că aceasta este Împărăţia lui Dumnezeu, faţă în faţă cu împărăţia lumii. În lumea în care domneste principiul fundamental: Îi dau haina celui ce-mi ia mantaua!, acolo nu se fură. Însă trebuie dezvoltată forţa credinţei, adică moralitatea trebuie să fie întemeiată pe forţa lăuntrică a credinţei, cu alte cuvinte, ea trebuie să fie o minune. Fiecare faptă morală trebuie să fie o minune; ea nu are voie să rămână un simplu fapt natural, ci trebuie să fie o minune. Omul trebuie să fie capabil să săvârşească minuni. Din cauză că ordinea iniţială a lumii a putut fi coborâtă din înălţimea ei într-o regiune inferioară, şi ordinii pur naturale trebuie să-i fie contrapusă o ordine morală supranaturală, care face mai mult decât să urmeze supusă ordinea naturală. Nu este de ajuns să respectaţi vechile porunci, care au fost date în alte condiţii, nici dacă le transformaţi, ci va trebui să vă transpuneţi în cealaltă ordine – cea morală – care nu

este ordine naturală, astfel că, dacă cineva îmi va lua mantaua, să fiu hotărât să-i dau şi haina, fără a-l târî în faţa Justiţiei. În Evanghelia după Matei se exprimă intenţia lui Christos Iisus de a se desfiinţa judecătoriile. Însă n-ar avea nici un sens adăugarea la pasajul cu mantaua şi haina a cuvintelor: „Aşa cum vreţi să fiţi trataţi de alţii, la fel trataţi-i şi voi pe ei" dacă nu s-ar face aluzie la o altă împărăţie, şi anume la aceea în care se întâmplă minuni. Semnele, minunile sale, Christos Iisus le-a săvârsit din marea sa, suprapământeasca sa forţă a credinţei. Nici o persoană care îl consideră pe om numai o fiinţă a naturii, care nu îşi adună foria necesară pen-tru a-l considera pe om altceva decât o simplă făptură a naturii nu poate face ce a făptuit Christos. Însă Christos pretinde o concepţie în care – cel puţin în domeniul moral – în reprezentare, în imaginaţie să vietuiască mai mult decât în realitatea exterioară. Căci în realitatea exterioară domneste principiul: Dacă îţi ia cineva mantaua, ia-o de la el înapoi! Însă cu un astfel de principiu fundamental nu poate fi întemeiată o ordine socială în sensul Impulsului christic. De aceea, trebuie ca în reprezentare, în imaginaţie să existe mai mult decât îi corespunde lumii exterioare. Căci altfel între aceste propoziţii singulare s-ar crea o legătură cât se poate de ciudată. Imaginaţi-vă, vă rog, că aţi duce treaba la capăt în felul următor: „Dacă te pălmuieste cineva pe un obraz, întinde-i-l şi pe celălalt. Dacă îţi ia cineva mantaua, dă-i şi haina. De va vrea cineva vreun lucru de la tine, dă-i-l. Dacă îţi va lua cineva ceva ce-i al tău, nu i-l cere înapoi" – şi: „Aşa cum vreţi să fiţi trataţi de alţii, trataţi-i şi voi pe ei la fel!"; „Dacă îi tragi cuiva o palmă pe un obraz, pregăteşte-te să vezi că respectivul îşi va întoarce şi celălalt obraz, ca să-ţi satisfaci plăcere a de a-l pălmui şi pe acela; dacă îi vei lua cuiva mantaua, nu te mulţumi numai cu ea, ci ia-i şi haina; dacă vrei ceva de la cineva, ai grijă atunci ca să ţi-l şi dea" şi aşa mai departe – ceea ce ar fi inversarea frazei de mai sus, sub influenţa concluziei: „Aşa cum vreţi să fiţi trataţi de alţii trataţi-i şi voi pe ei! "

Vorbind din punct de vedere pământesc, întregul pasaj nu are nici un sens. Toată această înşiruire de propoziţii este lipsită de sens. Se dobândeşte un sens numai dacă se presupune că cel ce ar participa la salvarea lumii – care urmează a fi iniţiată de Impulsul christic, prin care lumea urmează să fie ridicată iarăşi în sferele cele mai elevate – va trebui să pornească de la niste principii de bază care nu au pur şi simplu un conţinut identic cu cel al lumii exterioare; atunci se va întâmpla ceea ce poate da din nou forţă fizică ideilor morale, reprezentărilor morale.

Pentru înţelegerea Evangheliei în sensul Misteriului de pe Golgota, este nevoie în primul rând de un curaj lăuntric al sufletului pe care oamenii de astăzi trebuie să şi-l însuşească. Pentru aceasta este nevoie să se aibă în vedere mai ales acele lucruri prin care Christos Iisus opune împărăţiei care s-a format treptat sub influenţa curentului coborâtor – împărăţiei exterioare a lumii – Împărăţia Cerului. Da, cel care, în vremuri cum sunt cele de astăzi, vieţuieste Paştele în acest mod, poate avea dorinţa, dragii mei prieteni, de a înţelege Misteriul de pe Golgota, de a se contopi curajos cu Impulsul de pe Golgota. Pentru că Evanghelia grăieşte, cu fiecare parte a sa: Curaj! Evanghelia cuprinde în orice părticică a sa îndemnul de a nu urma nimic altceva decât impulsul pe care Christos Iisus îl impregnează cu adevărat evoluţiei Pământului.

Am vrut, printr-o asemenea descriere, să vă apropii astăzi într-o oarecare măsură de Misteriul de pe Golgota, subliniind tocmai acea latură a lui care ne arată cum trebuia să fie integrat din nou în întreaga ordine cosmică şi cum poate fi el înţeles numai dacă privim Evanghelia ca şi cum prin ea ar grăi o formă superioară a limbii şi nu cea obişnuită a oamenilor. Secolul al XIX-lea, prin dezvoltarea teologiei sale, acolo unde domneste teologia în forma ei academică, a încercat să coboare Evanghelia la nivelul limbajului omenesc obişnuit. Sarcina noastră este de a citi Evanghelia în lumina Cuvântului lui Dumnezeu. În această privinţă, ştiinţa spiritului va contribui la înţelegerea Evangheliei.

NOTE

1. Vezi *Scrierile de ştiinţe naturale ale lui Goethe*, vol. I., cap. „Formarea şi descompunerea naturilor organice. Despre morfologie, Eveniment norocos", Dornach, I975.

2. Aug. Joh. Georg Batsch, 1761–1802, profesor de istoria naturii la Jena.

3. Franz Joseph Schelver, 1778–1832, profesor de medicină la Jena si Heidelberg. Cunoscut datorita lucrărilor sale de botanică.
Aug. Wilh. Ed. Theodor Henschel, 1790–1856, profesor la Breslau: ţinea prelegeri de botanică, anatomia şi fiziologia plantelor; elev al lui Schelver.

4. Vezi *Scrierile de ştiinţe naturale ale lui Goethe*, *ibid*. *Pulverizare, evaporare*.

5. Se pare că mai târziu această chestiune nu a fost discutată mai în detaliu.

6. Emil Du Bois-Reymond, 1818-1896. Conferinţa sa ţinută la Leipzig în 1872 *Despre limitele cunoaşterii naturii* cu declaraţia „Nu vom cunoaşte niciodată – Ignorabimus" este amintită de Rudolf Steiner frecvent.

7. Vezi nota 1.

8. Matei 5, 18.

9. Vezi conferinţele lui Rudolf Steiner despre ***Apariţia lui Christos în lumea eterică***, GA 118.

10. Nu s-a putut încă detecta despre cine este vorba aici.

11. Luca 6, 27 şi urm.; Matei 5, 39 şi urm.

Rudolf Steiner

PIETRE FUNDAMENTALE PENTRU CUNOAŞTEREA MISTERIULUI DE PE GOLGOTA

GA 175

CONFERINŢA a V-a

Berlin, 14 aprilie 1917

În legătură cu diferite aspecte ale istoriei mai noi ale spiritului, am amintit deja de mai multe ori numele lui Hermann Grimm. Expunerile de astăzi aş vrea să le leg însă de una din observaţiile – aş zice instinctive – pe care le-a făcut Hermann Grimm [1] în legătură cu ceea ce constituie o necesitate a istoriei mai noi a spiritului, fără să fi fost în situaţia de a transpune intuiţia lui, oarecum simţită, în cunoaştere. Aş vrea să încep cu una din numeroasele sale observaţii, pe care le-a făcut instinctiv, în această direcţie. Ea se referă la o anumită opoziţie în care se afla Hermann Grimm faţă de întreaga cercetare istorică modernă. Căci el intuia corect că această cercetare istorică pleacă în mod inconştient, fireste, de asemenea instinctiv, de la excluderea din demersul cercetării istorice a omenirii a Evenimentului christic, încercându-se abordarea istoriei aşa cum poate fi ea examinată dacă nu se ţine seama că Evenimentul christic se situează în procesul dezvoltării omenirii ca un factor determinant. Hermann Grimm voia, dimpotrivă, o cercetare a istoriei care îl consideră pe Christos Iisus un factor esenţial în derularea istoriei omenirii, astfel încât prin cercetarea istoriei ar deveni evident importantul impuls care a intervenit în mersul dezvoltării omenirii datorită Misteriului de pe Golgota. După cum am spus, la Hermann Grimm, prin faptul că era, în mod instinctiv, adept al concepţiei goetheene asupra lumii şi totodată datorită înţelegerii insuficiente a lumii spirituale, totul a rămas instinctiv, mai mult o intuiţie pe care nu a putut-o gândi până la capăt.

Pare a fi un paradox când se spune că cercetarea istorică îşi impune sarcina excluderii Evenimentului christic din evoluţia omenirii. Şi totusi este un adevăr înrădăcinat atât de instinctiv în concepţia modernă despre lume încât unii oameni fac mari eforturi pentru a scoate cu orice preţ Evenimentul christic, cu adevărata, profunda lui semnificaţie, din derularea istorică a realităţilor omeneşti. Şi din acest impuls instinctiv, care vieţuieşte aşa de profund în suflete, rezultă că în conştienţa oamenilor se răspândeste în general mult întuneric în legătură cu veacurile care au premers şi cu eele ce au urmat după Misteriul de pe Golgota. Nu numai că – din motive ce pot fi înţelese din împrejurări pe care le-am putut indica în decursul expunerilor noastre de ştiinţă a spiritului – nu se încearcă examinarea Misteriului de pe Golgota în întregul său context istoric, ci se caută ca şi ceea ce s-a întâmplat înainte şi după Misteriul de pe Golgota să fie înveşmântat în astfel de reprezentări încât cu ocazia cercetării istoriei acelor secole să nu poată fi observat ce s-a petrecut în cursul epocilor respective. S-ar putea spune că se face totul ca să nu fie observat că din întâmplările desfăşurate în decursul acelor secole reiese cu claritate cât de puternică a fost intervenţia şi influenţa Misteriului de pe Golgota. Dacă ne gândim totodată cât de dependent este aşa-numitul „Timp al nostru, de la sine înţeles independent faţă de orice autoritate" tocmai de credinţa în autoritate, putem aprecia cât de bine s-a reuşit să se obţină o cunoaştere superficială şi incompletă despre ceea ce s-a întâmplat cu dezvoltareă omenirii în acele veacuri. Şi dacă apare un spirit cum a fost Goethe, din a cărui operă am citat în ultima noastră prelegere un exemplu deosebit de pregnant pentru concepţia sa despre natură care ne conduce direct spre o concepţie asupra lumii care reuneşte ceea ce este moral cu ceea ce este natural, atunci se încearcă – din nou în mod instinctiv – să se slăbească, să se suprime pe cât posibil ceea ce tocmai la o astfel de personalitate, dacă ar fi înţeleasă corect, ar conduce într-un mod admirabil şi grandios la o contemplare spiritual-ştiinţifică a lumii.

Cu acest prilej putem avea parte de cea mai semnificativă trăire. V-am amintit deja, cu ocazia prelegerii anterioare, că Goethe nu s-a mulţumit cu botanica obişnuită, ci voia o botanică spiritualizată; prin aceasta a ajuns însă tocmai la descoperirea duhului, aşa cum se revelează el în regnul vegetal, acel spirit până la care regnul vegetal în forma sa actuală nu mai poate ajunge, din cauză că nu-şi mai poate dezvolta complet organizarea lui originară. Aşadar Goethe a încercat să privească mai adânc în structurile regnului vegetal – a încercat aşa ceva şi cu regnul mineralelor –, a încereat să privească mai adânc decât o permite simpla observare senzorială, care oferă doar atât cât a atins regnul vegetal. Din această cauză, Goethe a fost atât de deranjat de faptul că în timpul său a apărut concepţia lui Haller [2], pe care acesta a formulat-o de altfel foarte frumos prin cuvintele:

> „În miezul naturii nu poate pătrunde nici un duh creat,
> Ci fericit e cel căruia doar coaja-i de-afară o-arată".

Goethe se răfuieşte mânios cu această opinie – citată de mine în repetate rânduri referitor la cele de mai sus:

> „Aud cum se repetă ne-ncetat de şaizeci de ani,
> Dar când aud, mai trag pe ascuns şi câte un blestem.
> Dar spune-mi, rogu-te, de mii şi mii de ori:
> Natura oare, din belsug, nu dă de toate?
> Nici sâmbure nici coajă, ea nu are,
> Ci dintr-o dată natura este totul.
> Însă pe tine mai cu seamă tu te examinează
> Să vezi de eşti: sâmbure sau... coajă!"

Se poate spune că Goethe se ridică cu toată forţa împotriva ideii că în miezul naturii n-ar putea pătrunde nici un duh creat. De ce face el acest lucru? Ei bine, pentru că în cunoaşterea lui instinctivă el poseda acel mare fundal spiritual pe care veacul al XIX-lea încerca cu atâta insistenţă să-l îngroape sub dărâmături şi moloz. Cât de familiară i-a devenit observatorului lumii din secolul al XIX-lea constatarea schopenhaueriană [3]: „Lumea este reprezentarea mea", şi ca atare „fără ochi, nu există nici culori şi nici lumină". Dinăuntrul său, Goethe se opune consecvent acestei opinii potrivit căreia fără ochi nu poate fi percepută lumina; dacă nu ar exista ochii, lumea ar fi întunecată şi mută! Am atras în repetate rânduri atenţia [4] asupra acestei concepţii a secolului al XIX-lea. Însă Goethe contestă această concepţie, spunând [5]: Fără lumină, n-ar exista ochi, pentru că lumina a creat ochii pentru lumină. Din nişte organe nedeterminate, nediferenţiate –

afirma Goethe – lumina a creat ca prin vrajă ochii! Dacă vrem să pătrundem mai adânc în acest aspect, rezultă ceva foarte ciudat.

Conform aluziilor făcute de noi în ultima prelegere, regnul vegetal era destinat iniţial să dea nştere din sine unor organisme de acelaşi fel fără vreo fecundare, ci numai prin metamorfoză. Fecundarea ar fi urmat să aibă pentru regnul vegetal un sens cu totul diferit de cel pe care îl are în prezent. Goethe intuia acest lucru. De aceea i-a plăcut aşa de mult explicaţia dată de Schelver procesului de înmulţire a vegetalelor, şi a avut curajul să introducă elemente morale în cercetarea plantelor. El a avut cu adevărat acest curaj. Regnul vegetal vieţuieşte în prezent în altă sferă decât în cea în care ar fi acţionat metamorfoza în mod exclusiv. Aceasta s-a datorat evenimentului covârşitor prin care, datorită ispitirii luciferice, omenirea a căzut dintr-o sferă mai înaltă într-una inferioară. Însă ceea ce ar activa în plante, dacă ele ar aduce metamorfoza până la expresia ei totală, deci dacă dintr-o plantă s-ar naste şi ar creşte o altă plantă fără a surveni fecundarea sensibilă, forţele care ar fi active s-ar spiritualiza, ele ar trăi în mod spiritual în ambianţa noastră şi ar face ca omul să aibă organele senzoriale aşa cum le are în prezent. În timp ce Lucifer spunea: „Vi se vor deschide ochii", el gândea de fapt: „În calitatea voastră de oameni, veţi fi transpusi într-o altă sferă". Această „altă sferă" a avut drept consecinţă neputinţa plantelor de a-şi mai dezvolta înclinaţia lor iniţială de a se înmulţi prin metamorfoză, însă ochii omului au fost deschişi. Lumina a acţionat în aşa fel, încât, în sensul goethean, a putut într-adevăr să deschidă ochii omului. Însă deschiderea fizică a ochilor omului a fost, în orice caz, însoţită de o închidere a lor pe plan spiritual. În timp ce oamenii îşi puteau îndrepta de atunci încolo ochii – şi, în general, şi simţurile lor – asupra lumii senzoriale exterioare, în ei nu mai pătrundea spiritul care vieţuia în lumea simţurilor. Ochii fizici au fost închişi pentru revelarea spiritului. Şi astfel s-a născut concepţia aceea stranie care a băntuit cu sălbăticie mai cu seamă în secolul al XIX-lea, care spunea că omul vede nurnai lumea exterioară senzorială şi nu poate privi dincolo de această lume a simţurilor. „În miezul naturii nu pătrunde nici un duh creat; fericit e cel căruia natura îi arată chiar şi numai coaja ei exterioară." Se crede că omul nu ar putea privi dincolo de lumea senzorială. Şi totuşi, el poate face acest lucru, cu ajutorul unei conştienţe ridicate la un nivel superior, purificate, iar Goethe ştia acest lucru. A survenit în acest timp şi învăţătura aceea stranie, s-ar putea spune chiar întunecată, care afirma că omul vede numai ceea ce se aflâ în ambientul său sensibil. Învăţătura aceasta care în domeniul ştiinţei naturale este dăunătoare, dar în ciuda caracterului dăunător este încă utilizabilă în domeniul artelor în aşa fel încât dacă analogul său ar pune stăpânire pe un artist şi acesta nu ar munci – respectiv crea – împotriva ei, atunci prin această învăţătură fantezia lui artistică ar muri. Pentru că această învăţătură nu seamănă cu nimic altceva decât cu ceea ce reiese când spunem: Tragedia *Faust* a lui Goethe există, desigur, numai în cărţi; acolo vedem literele tipărite; însă *Faust* este dincolo de litere; în interiorul acestor litere nu pătrunde nimeni; fericit este cel căruia literele îi arată forma lor exterioară – coaja lor! Putem însă admite că anumiţi filologi vieţuiesc în fericirea produsă de faptul că *Faust* le arată numai literele exterioare. Se poate însă spune: Aceste litere trebuie să existe doar pentru înţelegerea lui *Faust*; ele constituie elementul străveziu prin care trecem cu privirea, de care nu rămânem agăţaţi; literele sunt prezente, însă despre ele nu se vorbeşte nimic. Nici nu se observă cum este contrazisă realitatea cea de toate zilele, prin ceea ce a fost, ca să zicem aşa, asimilat de carnea şi sângele nostru în actuala epocă materialistă.

Însă s-ar ajunge la o concepţie cu totul diferită, dacă ar putea fi resimţite măcar într-o mică măsură cuvintele pe care le amintim:

„Aud cum se repetai ne-ncetat de şaizeci de ani,
Dar când aud, mai trag pe-ascuns şi câte un blestem...
Nici sâmbure, nici coajă ea nu are,
Ci dintr-o dată natura este totul.
Însă pe tine mai cu seamă tu te examinează
Să vezi de esti: sâmbure sau... coajă!"

Pentru că, vedeţi dumneavoastră, dezvoltarea omenirii este dominată de o taină stranie, căci dacă ne emancipăm de sub tutela concepţiei goetheene şi ne declarăm adepţi ai celei halleriene, atunci istoria de dinaintea Misteriului de pe Golgota poate fi cercetată în aşa fel încât să nu fie observat nimic din importanţa propriu-zisă a Misteriului; şi poate fi cercetată şi istoria de după Misteriul de pe Golgota tot în aşa fel încât să nu fie observat nimic din importanţa propriu-zisă a Misteriului. Constatarea aceasta pare la prima vedere paradoxală, şi totusi aşa stau lucrurile. Aplicând concepţia antigoetheană despre lume la cursul istoriei, sub influenţa ei, în timpul dinaintea creştinismului abia dacă mai poate fi plasat vreun eveniment istoric la începutul datării noastre creştine, însă puternicul impuls al Misteriului de pe Golgota trebuie atunci transferat înăuntru, pentru ca nici un „duh creat" să nu poată pătrunde până la el. Atunci nu se observă că în timp ce istoria se derulează până la Misteriul de pe Golgota, la începutul cronologiei noastre pătrunde ceva ce posedă importanţa celui mai mare punct de cotitură din evoluţia omenirii pământene; şi nu se observă că nici în decursul istoriei de după Christos acel punct de cotitură este implantat prin postacţiunea lui. Din această cauză, există necesitatea instinctivă a îndepărtării oarecum pe neobservate a concepţiei goetheene despre lume din gândirea actuală, pentru a nu-i permite o dezvoltare prea puternică în cadrul cugetării contemporane.

Oamenii pot fi prinşi uneori cu ocaua mica în timpul acestei strădanii instinctive. Ceea ce spun acum nu este o acuzaţie morală la adresa cuiva, întrucât cunosc, fireşte, obiecţia care poate fi făcută: Un astfel de om care ar dori să excludă concepţia goetheanistă despre lume din actuala abordare a lumii are cea mai bună intenţie. Desigur, căci sunt bine cunoscute cuvintele lui Shakespeare puse de el în gura lui Antonius: „Doar ei sunt cu toţii nişte oameni onorabili!", ceea ce este admis fireste din capul locului; însă nu este vorba numai să se poată spune despre un om că n-a avut cutare sau cutare intenţie, ci cum se integrează în dezvoltarea omenirii ceea ce este emanat din sinea lui. Vedeţi dumneavoastră, oamenii pot fi prinşi cu ocaua mică tocmai când îşi manifestă „lăudabila" lor intenţie de a exclude Evenimentul christic din istorie prin neadmiterea concepţiei goetheene despre lume în propriul lor mod de a privi lucrurile; căci dacă această concepţie goetheană este acceptată şi asimilată, atunci pasul următor este că ea trebuie pur şi simplu să fie dezvoltată pentru a deveni ştiinţă a spiritului. Şi iată că îţi poate ajunge în mâini o cărţulie cu o influenţă mare în prezent, în care se fac aprecieri asupra istoriei, în măsura în care se referă şi la Christos Iisus. Dar din abordarea istoriei trebuie să fie eliminată instinctiv posibilitatea aprecierii fireşti a Misteriului de pe Golgota în calitatea lui de cel mai mare punct de cotitură din istoria omenirii pământene. Acest lucru îl poate face autorul carţuliei numai prin aceea că introduce întreaga abordare a istoriei în perspectiva imposibilităţii de a pătrunde în interiorul acesteia şi ca atare a necesităţii rămânerii la suprafaţa ei. El susţine că istoria trebuie abordată în aşa fel, încât referitor la cel mai important eveniment să fie nevoie să se spună: Ei bine, în interiorul istoriei nu se poate pătrunde. Şi cum procedează autorul respectiv? Vă voi citi cuvintele sale, căci sunt foarte interesante [**6**]:

„Este necesar să atragem atenţia înainte de orice asupra caracterului fragmentar al tuturor cunoştinţelor noastre istorice, chiar şi a celor mai complete. Bogăţia întâmplărilor, realitatea istorică a trecutului, este după conţinutul şi dimensiunea sa infinit mai mare decât va putea fi cândva cunoaşterea lui, chiar dacă am investiga încă milenii în şir. Pentru că din mulţimea de necuprins a întâmplărilor istoricilor le pot deveni accesibile numai unele componente parţiale ale evenimentelor, numai ceea ce a fost transmis direct într-un mod oarecare prin izvoare, documente. Tot restul care nu a fost transmis şi nici nu putea fi transmis, pentru că aparţine lumii spirituale lăuntrice, domeniului imposibil de cercetat al vieţii sufleteşti, motivaţiei interioare a vieţii personale, istoricul nu-l poate şti, ci în cel mai bun caz numai ghici. Această «ghicire», în toate relatările ei, chiar şi în cazul celui mai exact şi conştiincios mod de a proceda, va fi afectată de lipsuri şi de momente subiective. Când Goethe afirmă că «Înăuntrul naturii nu poate pătrunde nici un duh creat», această vorbă trebuie completată cu aceea că «Nici înăuntrul istoriei nu poate pătrunde vreunul»".

După cum am spus, eu nu vreau să fac judecăţi morale, ci să constat numai în mod obiectiv: Iată, astfel este falsificat Goethe după un timp aşa de scurt de la moartea lui! Astfel este falsificat Goethe! Înţelesul cuvintelor sale este falsificat prin citarea lor în sens inversat, în timp ce se comunică aceasta omenirii actuale care, fireste, nu observă falsificarea. Ea nu observă într-adevăr nimic! Pentru că ceea ce este scris în cărţulia cu pricina, Creştinismul în luptă cu concepţia contemporană despre lume, precizează locul creştinismului în concepţia actuală despre lume. Însă spiritul care domină această scriere este acelaşi care a inspirat şi falsificarea gândirii lui Goethe! Iată deci un punct în care poate fi prins în flagrant simţul adevărului unor autori care au azi un mare succes la publicul cititor. Căci despre acelaşi autor v-am povestit [7] că nu de mult a ţinut nişte conferinţe în care a demonstrat că îi lipseste cu desăvârşire coerenţa, că este complet corupt, că nu încearcă să pătrundă în fondul lucrurilor. Întrucât nu am putut aduce cu mine cărţulia respectivă, vă promisesem că o voi procura aici, pentru a vă putea citi unele pasajele, care ar putea depune mărturie de discontinuitatea, de coruperea gândirii sale, aşa cum este ea demonstrată şi de opinia sa în legătură cu concepţia lui Goethe. Însă nu mi-am putut-o procura; ea este solicitată de cumpărători cu aşa de multă insistenţă, încât momentan este epuizată şi nu poate fi obţinută.

Vedeţi dumneavoastră, aşa se prezintă lucrurile când este vorba să lăsăm adevărul să ajungă la noi. De aceea este necesar şi justificat să indicăm ceea ce este de trebuinţă, atrăgând totodată atenţia că în spatele unor cuvinte ca: „Schimbaţi sensul!" se află ceva profund care urmează a fi cuprins cu mintea şi din punct de vedere istoric, dacă se urmăreşte o înţelegere în spirit istoric. Cuvintele lui Ioan Botezătorul: „Schimbaţi sensul!" au legătură nu numai cu ceea ce poate fi extras prin ştiinţa spiritului din dezvoltarea omenirii, ci şi cu ceea ce poate fi examinat istoriceste numai dacă concepţia goetheană despre lume nu este preluată după dorinţa mic-burgheză făţarnică şi îngâmfată modernă, ci se urmăreşte aducerea la viaţă a concepţiei goetheene. Pentru că, atunci, ea devine un puternic impuls în vederea unei adevărate întoarceri la creştinism şi conduce direct la ştiinţa noastră a spiritului.

În zilele noastre ne vom putea lămuri cu cea mai mare uşurinţă despre ce este vorba de fapt în dezvoltarea omenirii dacă ne vom aminti unele lucruri pe care le-am relatat de mai multe ori. Am spus bunăoară că în timpul de dinaintea cronologiei noastre existau anumite Misterii. Am încercat să indic ceea ce se întâmplă în aceste Misterii, în cartea mea ***Creştinismul ca realitate mistică*** [8], în care am citat cuvintele lui Platon referitoare la acestea. Desigur că astăzi, cu un zâmbet distins, care în fond este un zâmbet materialist-filistin, se pot trece cu vederea ceea ce spunea Platon, că cei ce sunt iniţiaţi în Misterii iau parte la vieţuirea în veşnicie [9], în timp ce restul omenirii se află pareă afundată în niste mlaştini. Când am scris ***Creştinismul ca realitate mistică*** am indicat intenţionat cuvintele lui Platon care depun mărturie într-un mod pregnant despre ceea ce avea el de spus despre Misterii.

În fond, marea taină care le era comunicată în timpurile de dinaintea lui Christos printr-o educaţie adecvată învăţăceilor Misteriilor consta din cunoaşterea a ceea ce ar fi devenit natura minerală şi cea animală, dacă s-ar fi putut dezvolta conform predestinărilor lor iniţiale; în acest fel s-ar fi obţinut o cunoaştere a destinului omenirii. Astfel, s-ar fi putut spune: Dacă regnurile mineral şi cel vegetal şi-ar fi dezvoltat deplin organizările lor iniţiale, omul şi-ar fi putut arăta adevărata lui faţă în acea sferă în care s-ar fi aflat atunci. Era ca o transformare completă, parcursă de învăţăcelul Misteriilor, când era introdus într-o oarecare măsură înăuntrul naturii, când avea voie să vadă oamenii aşa cum au fost ei de fapt predestinaţi să fie iniţial. Pentru că învăţăcelul Misteriilor recunoştea atunci că ceea ce exista în regnul animalelor cu sânge cald, în regnul vegetalelor dotate cu scoarţă, înzestrate cu lemn, şi în regnul fizic al oamenilor nu-şi dezvăluie originea, ci se află prezent oarecum nelămurit, din cauză că nu-şi poartă originea nemijlocit în sine. Aşadar, în timp ce vegetalele şi mineralele nu ajung până la capătul evoluţiei, iată că animalele cu sânge cald precum şi omul nu ajung până la originea lor.

Da, în timpurile de dinainte de Christos era necesară – şi pentru aceasta depune mărturie ceea ce erau de fapt Misteriile – iniţierea anumitor oameni. În timpurile străvechi, toţi oamenii posedau o cunoastere atavică; numai în timpurile de mai târziu când cunoaşterea atavică a involuat, a devenit necesară iniţierea individuală a unor oameni. Era deci necesară iniţierea unor oameni în tainele naturii exterioare a regnurilor mineral şi vegetal, pentru a-l vedea pe om, a clarvedea ceea ce este el de fapt. La fel, ar fi din nou necesar ca în vremea noastră să se indice originea omului, acesta să fie cunoscut astfel încât să-şi reveleze iarăşi originea sa – ceea ce doar s-a încercat în ***Ştiinţa oculă***, în felul bâiguit care este posibil în prezent –, pentru ca omul să fie din nou integrat întregii existenţe. Aşa cum s-a dezvăluit o parte a omului pentru timpul de dinaintea lui Christos, la fel se arată şi cealaltă parte a lui pentru timpul de după Misteriul de pe Golgota, în care vieţuim în prezent. Însă numai dacă ştim că Misteriul de pe Golgota este un moment atât de crucial, încât articulează devenirea istorică, divizând-o în două părţi, ne vom putea înălţa treptat la o adevărată contemplare a sa. Însă aceasta nu se poate revela omului dacă el priveste vremurile Misteriului de pe Golgota cu ochelari fumurii care li se pun oamenilor de către antigoetheanism, ci dacă contemplă aceste vremuri aşa cum a dorit într-o oarecare măsură să o facă Hermann Grimm. Însă el nu a avut forţa spirituală necesară.

Călăuzitorii întru însuşirea tainelor Misteriilor din vechile timpuri ştiau bine de ce pretindeau disciplinarea severă a celor pe care îi iniţiau. Şi ei au urmărit, până la un anumit timp, cu multă stricteţe ca nimeni să nu fie iniţiat în Misterii înainte de a fi parcurs şcoala aspră a severei sale disciplinări. Mai cu seamă în Grecia timpurilor vechi, se atribuia o maximă importanţă faptului ca nimeni să nu fie iniţiat înainte de a fi trecut printr-o severă educare. Ceea ce afla iniţiatul era cum să transpună tainele în mod just în viaţă cotidiană. Acestei probleme, i se dădea, în special în regiunile greceşti, o foarte mare importanţă. Şi se mai urmărea cu multă grijă ca Misteriile să nu fie făcute cunoscute unora nedemni, tot aşa cum nici Christos Iisus nu voia să le dezvăluie cărturarilor şi fariseilor tainele Împărăţiei lui Dumnezeu, ci numai celor pe care îi putea face învăţăcei ai Săi.

Însă fără ca aceia care erau conducătorii Misteriilor să aibă cea mai mică vină, iată că în timpurile în care se apropiau de Evenimentul de pe Golgota tainele Misteriilor n-au mai putut fi păstrate în mod corespunzător. Nu mai era posibil. Din ce cauză? Repet: conducătorii ritualului Misteriilor, călăuzele întru însuşirea tainelor Misteriilor n-aveau nici o vină. Cel care a scos la lumină în mod incorect Misteriile din sfera lor de taină a fost Imperiul roman. Conducătorii Misteriilor nu puteau să se opună poruncilor date de cezarii romani. Se apropia timpul în care conducătorii Misteriilor să nu mai poată accepta poruncile cezarilor romani. Violarea vieţii spirituale de către cezarismul roman se oglindeşte în toate evenimentele timpului de atunci. Această violare o vedea clar apropiindu-se, cu toate aspectele ei, un om: Ioan Botezătorul. Pentru că cel ce vrea poate să vadă reflectându-se în amănunt ceea ce se apropie. Nu văd numai aceia care nu vor sa vadă. Această apropiexe a violării tainelor Misteriilor se află prefigurată în cuvintele unor oameni ca Ioan Botezătorul, cuvinte care au întotdeauna înţelesuri multiple, fiind adevărate în toate semnificaţiile lor. În cuvintele: „Schimbaţi sensul, căci s-a apropiat Împărăţia Cerurilor" este cuprins şi ceea ce ar putea fi spus în felul următor: Iată, ceea ce i-a adus omenirii mântuirea în calitatea sa de veche bogăţie a Misteriilor în prezent nu mai există, a fost luat în stăpânire de Imperiul roman, care şi-a întins aripile asupra iudaismului aflat în jurul vostru. De aceea: Schimbaţi sensul! Nu mai căutaţi salvarea în ceea ce emană din Imperiul roman, ci în ceea ce nu se află pe aeest Pământ. Primiţi botezul, care slăbeşte legătura corpului eteric cu corpul vostru fizic, ca să vedeţi ceea ce urmează să vină şi să statornicească Misterii noi, căci vechile Misterii au fost sechestrate.

Ceea ce a survenit, ceea ce s-a întâmplat pentru prima dată în cazul împăratului August [10], care însă nu a abuzat, a fost că prin simpla lor poruncă de cezari împăraţii romani au trebuit să fie iniţiaţi în tainele Misteriilor. Aceste iniţieri au devenit pentru cezari un obicei generalizat. Şi tocmai acesta a fost procedeul împotriva căruia s-a opus în primul rând Ioan Botezătorul, prin încercarea lui de a extrage din evoluţia omenirii pe aceia care voiau să primească botezul, astfel ca ei să nu mai vadă salvarea evoluţiei omenirii prin ceea ce emana din Imperiul roman.

Unul dintre cezarii romani care a fost iniţiat cel mai temeinic în tainele Misteriilor a fost Caligula, şi mai târziu Nero [11]. Face parte dintre tainele dezvoltării istorice că Nero şi Caligula au fost iniţiaţi şi au dobândit cunoaşterea tainelor Misteriilor prin constrângere. Imaginaţi-vă starea sufletească a celor ce ştiau că se apropie o astfel de violare a Misteriilor şi care intuiau şi consecinţele ei. Transpuneţi-vă în starea sufletească a acelor oameni. Ei puteau spune, fireste: Ceea ce trebuie să vină şi va veni este Împărăţia Cerurilor, în care oamenii vor trebui să caute de acum încolo tainele sfinte, şi nu în împărăţia oamenilor! Istoria ne vorbeste adeseori prin simbolurile ei. Pentru că se afla în Grecia, Diogene [12] îl mai căuta în piaţa ateniană, ziua în amiaza mare, cu felinarul în mână, pe „omul" ce se pierduse, a cărui imagine nu mai era de văzut. De ce a dispărut? Nu din cauză că acest om nu ar fi fost cunoscut sau pentru că se apropiau timpuri în care nu se mai căuta ceea ce putea fi comunicat în Misterii despre tainele dezvoltării omenirii. În fond, aceste lucruri erau cunoscute de oameni ca Nero şi Caligula. Însă tocmai datorită acestei împrejurări ele au fost învăluite de întuneric. Iar Diogene – în felul său – simţea, de altfel ca şi Ioan Botezătorul, apropierea timpului în care, tocmai pentru că era cunoscută trădarea de către oameni a tainei Misteriilor, omul urma să fie cufundat în întuneric, trebuind să fie căutat cu felinarul.

Caligula fusese îndrumat să trăiască corect, în contextele spirituale, după modelul vechilor Misterii. De aceea, el se pricepea la organizarea fiinţei sale, de la adormire şi până la trezire, astfel ca în acest timp să se afle în lumea spirituală, în legătură cu ceea ce era cunoscut de vechile Misterii ca divinităţi lunare. Şi Caligula cunoştea arta vechilor Misterii de a avea pe parcursul conştienţei lui din timpul nopţii dialog cu divinităţile lunare. Cunoaşterea a ceea ce se află dincolo de conştienţa obişnuită de zi făcea parte din vechile taine ale Misteriilor, însoţită însă şi de cunoaşterea felului în care se modifică aceasta datorită pătrunderii tainelor celeilalte conştienţe, a celei de noapte. Pentru că, datorită faptului că omul ştie unde este individualitatea sa atunci când de la adormire până la trezire se află în lumea spirituală, el devine atent nu numai la modul în care această individualitate întrupată în calitatea ei de fiinţă a naturii se află în relaţii cu alte fiinţe ale naturii, ci şi la relaţiile acestei individualităţi cu lumea spirituală, cu tot ceea ce vieţuieşte în ierarhiile spirituale. De aceea, când omul ajunge să cunoască tainele divinităţilor lunare are loc şi o modificare firească a relaţiilor sale cu divinităţile solare, cu acele divinităţi pe care, datorită degradării de către Lucifer a văzului de peste zi, nu le mai vede în lumina înconjurătoare, însă conştienţa trează de peste noapte le zăreşte totuşi din nou. Dacă omul, ca şi Caligula, ştie din propria lui experienţă că de la adormire până la trezire individualitatea umană se află în lumea spirituală, atunci el devine atent ca în starea de conştienţă de zi individualitatea umană să nu se rezume la a acţiona numai la nivelul scoarţei naturii exterioare, ci şi printre spiritele solare; ca individualitatea umană să nu acţioneze numai sub razele Soarelui fizic, ci şi printre spiritele solare.

Fireste, Caligula nu fusese trecut prin procesul de disciplinare, însă ştia să dialogheze în timpul somnului cu spiritele lunare; rezultatul a fost că lui Jupiter – care sub numele de Zeus era gândit în vechea Grecie şi într-o altă sferă – i se adresa în timpul zilei cu titlul de „Fratele Jupiter". Era un fel curent de exprimare al lui Caligula. Pentru că se simţea, fireste, un cetăţean al lumii spirituale în care sălăşluieste Jupiter, el i se adresa cu titlul de „Frate Jupiter". Caligula se ştia pe sine însuşi trăind în lumea fiinţelor spirituale. De aceea se manifesta ca unul care aparţinea lumii spirituale. La anumite date, Caligula apărea îmbrăcat într-un costum de Bachus cu tirsul în mâna şi cu cununa de frunze de stejar pe cap. Altă dată apărea ca un Hercule, cu ghioaga şi pielea de leu, lăsându-se adorat drept Hercule. Apoi, apărea ca Apollo şi se lăsa adulat ca atare, în timp ce pe cap purta o coroană de raze iar în mână ţinea arcul lui Apollo, fiind înconjurat de un cor care interpreta în cinstea lui cântece potrivite momentului. Uneori îşi făcea apariţia şi cu capul înaripat şi în mână cu caduceul de mesager, ca zeul Mercur, sau se înfăţişa ca Jupiter. Un autor de tragedii – considerat a fi specialist şi care fusese solicitat să decidă cine este mai mare, Caligula sau Jupiter, a cărui statuie împăratul a ordonat să fie pusă lângă el – a fost biciuit pentru că nu a consimţit să-l declare pe Caligula superior lui Jupiter.

Dar care era judecata lui Caligula? Ispitirii de către Lucifer cu cuvintele: „Simţurile voastre se vor deschide iar voi veţi fi ca şi divinităţile" îi sunt asociate şi vorbele: „Voi trebuie să deosebiţi binele de rău". Însă deosebirea binelui de rău a fost inoculată în umanitate de un spirit care putea fi activ în cursul evoluţiei numai până la un anumit timp. Acest timp a luat sfârsit când Ioan Botezătorul s-a exprimat cu cuvintele: „Împărăţia Cerurilor s-a apropiat"; numai că el a omis să adauge: Iar împărăţia lui Lucifer a luat sfârşit. În mod firesc, Botezătorul a vorbit numai despre Împărăţia Cerurilor. Sfârşitul domniei împărăţiei lui Lucifer, a deosebirii binelui de rău, reiese limpede din sentinţele date de Caligula. Căci atunci când, sub domnia lui Caligula, a avut loc o eroare judecătorească – în urma căreia un nevinovat, confundat cu vinovatul, a fost condamnat la moarte şi executat – împăratul a spus: „N-are nici o importanţă, pentru că nevinovatul a fost la fel de vinovat ca şi vinovatul!" Iar atunci când Petronius a fost condamnat la moarte, Caligula a găsit cu cale să spună: „Cei ce l-au condamnat ar fi putut fi condamnaţi la fel de bine, pentru că ei sunt la fel de vinovaţi ca şi cel pe care l-au predat morţii". După cum vedeţi, capacitatea deosebirii luciferice a binelui de rău încetase; ea nu mai ajungea să fie activă în timpul despre care tocmai vorbesc. Putem sesiza clar sfârşitul la care facem aluzie, dacă permitem evenimentelor istorice să acţioneze asupra noastră. Da, îl putem sesiza clar.

Tot un astfel de iniţiat a fost şi Nero. În fond, Nero a fost un psihanalist – numai că nu aşa de filistin-obscen cum sunt unii dintre contemporanii noştri moderni, ci grandios, cu trăsături eroice – căci el a fost primul care a susţinut teza că, în cazul omului, totul depinde de libido, că orice manifestare a omului depinde de sexualitatea sa – o teză reluată, într-un mod filistin, de psihanalistii epocii noastre. Cu deosebirea însă că profesorul Sigmund Freud [13] nu este un Nero. Pentru aceasta nu-i lipseste sufletul, ci măreţia.

Însă ceea ce ştia Ioan Botezătorul ştia şi Nero – şi aceasta este diferenţa dintre Nero şi Caligula. Nero ştia din iniţierea lui în tainele Misteriilor că s-a produs o anumită modificare în ceea ce-l priveste pe om; căci adevărurile vechilor Misterii în impulsurile lor adevărate s-au stins, şi-au pierdut puterea şi nu mai pot fi menţinute decât cu ajutorul forţei exterioare. Nu numai Ioan Botezătorul a spus: „Vechea ordine a lumii a luat sfârşit" (numai că a adăugat: „Împărăţia Cerurilor s-a apropiat, schimbaţi sensul!"), ci şi Nero a ştiut că împărăţia lumii vechi s-a sfârşit; şi Nero a ştiut că s-a atins un punct crucial în dezvoltarea Pământului; însă Nero avea în plus şi conştiinţa lui diavolească; el era înzestrat cu toate diavolismele pe care le putea cuprinde în sinea lui un iniţiat nedemn. De aceea el lua în calcul, la fel ca Ioan Botezătorul, la fel ca Christos Iisus, sfârşitul lumii. Dacă înţelegem în mod corect ceea ce spun Ioan Botezătorul şi Christos Iisus despre sfârşitul lumii, atunci nu mai este necesar să explicăm, într-un mod filistin-mic burghez, că va avea loc la cutare sau la cutare dată, ci vom putea înţelege, în felul în care spune Biblia, că sfârşitul lumii este iminent. Însă dumneavoastră intuiţi deja – data viitoare voi continua de altfel să vorbesc pe această temă – că este o realitate, dacă este înţeleasă în mod corect. Nero ştia că vine o ordine cu totul nouă, însă nu-l bucura acest lucru. Era un eveniment care nu-i convenea. De aceea este concludentă afirmaţia lui că nu ar vrea să participe la nimic cu mai multă plăcere decât la sfârşitul lumii. Cuvintele sale sunt caracteristice: „Dacă lumea ar lua foc, atunci m-aş bucura din cale-afară!" Aceasta a fost nebunia lui: dorinţa de a vedea cum întreaga lume este mistuită de foc. Din această dorinţă dementă a lui – care poate fi pusă sub îndoială din punct de vedere istoric, însă adevărată – a ordonat incendierea Romei, pentru că în nebunia lui credea că de la Roma incendiul se va întinde într-atât, încât până la urmă va arde lumea întreagă.

V-am indicat câteva simptome care caracterizează modul în care se sfârşea lumea veche de atunci, urmată de începutul unei alte lumi, noi. Însă în realitatea exterioară, un eveniment glisează într-altul, astfel că vechiul se menţine încă în multe privinţe, când noul şi-a manifestat deja primul impuls. Cu toate că încă de la desfăşurarea Misteriului de pe Golgota Împărăţia Cerurilor era deja prezentă, se menţinea într-o dezvoltare decadentă Imperiul roman; se menţinea ceea ce a generat opinia, subliniată cu intenţii bune sau rele şi de către cunoscătorii

prezentului, că ceea ce vieţuieste în prezent printre noi, ceea ce impune germenul creştin, este tocmai duhul Imperiului roman, spiritul imperialismului roman! S-ar ajunge la un aspect foarte ciudat, dacă s-ar continua în acest sens discuţia. S-ar putea bunăoară spune că toate noţiunile de drept – apărute mai târziu – duc înapoi la dreptul roman, la acest drept prin excelenţă anticreştin – în sensul lui Christos – care s-a aciuit pretutindeni. Şi ar trebui atinse încă multe alte domenii, dacă s-ar urmări discutarea supravieţuirii Imperiului roman până în zilele noastre; şi mai cu seamă dacă s-ar intenţiona discutarea a tot ce este legat de progresul evoluţiei decadente a Imperiului roman.

Există ceva instinctiv în felul cum se predă în scoli istoria romană, în felul în care istoricii – de fapt autori ai povestirii convenţionale denumite astăzi istorie – aduc la conştienţa omenirii Imperiul roman, astfel că duhul care acţionează în acest imperiu este exclus tocmai de istoricii cei mai învăţaţi. Însă în acest fel se realizează cu siguranţă ceva, şi anume că întreaga însemnătate a clipei istorice în care a fost ridicată crucea de pe Golgota nu mai ajunge la conştienţa generală a omenirii. S-a căutat, chiar dacă numai instinctiv, să se ascundă adevărata importanţă a evenimentelor derulate la începutul cronologiei noastre. Pentru că nu există curajul necesar pentru a pătrunde de la suprafaţa istoriei în miezul ei. Vedem că există oameni care îl falsifică până şi pe Goethe, pentru a inocula oamenilor părerea că opinia acestuia ar fi utită în vederea răspândirii ideii că istoria ar fi ceva de suprafaţă, fără nici un miez în interiorul ei. Însă dacă se acţionează în acest fel nu se ajunge la o abordare corectă a unor aspecte punctuale, ci întreaga viaţă este oarecum influenţată de o astfel de tendinţă. Şi iată că un asemenea impuls devine dominant, întreaga viaţă este influenţată de el şi se desfăşoară în direcţia acestuia. De aceea rămân unii oameni de talia lui Goethe predicatori în pustiu, fiind în plus şi calomniaţi, atribuindu-li-se păreri privind cunoaşterea opuse celor pe care le au de fapt.

Însă se poate vedea clar la ce rezultate conduc astfel de impulsuri. Karma îi dăruieşte omului câte ceva şi când el urmăreste formularea mai exactă a unor cunoştinţe, pentru a le putea exprima mai clar în faţa semenilor săi. Astfel mi-au picat ieri în mână spusele unui contemporan de-al nostru. Abia ieri mi-au căzut aceste spuse în mâini, însă ele se află într-o foarte strânsă legătură cu ceea ce am dorit să las să se manifeste ca un impuls lăuntric în sufletele dumneavoastră de-a lungul actualelor prelegeri despre Misteriul de pe Golgota. Acest contemporan al nostru a parcurs diferite transformări lăuntrice. Până la urmă a descoperit creştinismul în forma lui catolică, pentru a-l putea chiar şi propovădui. Şi iată că avem faptul demn de remareat că un liber-cugetător se prezintă în faţa semenilor săi, pentru a depune mărturie publică în favoarea lui Christos, şi încă în sens catolic. El şi-a expus opinia despre Christos din propriul său suflet. Şi această mărturie este caracteristică, este un adevărat document al timpului nostru. Aş vrea să vă citesc această rnărturisire a unui martor modern al lui Christos [14]: „A căuta lumea de dincolo este o străduinţă zadarnică. Poate că ea nici nu există. Şi oricum am ataca problema, tot nu putem afla nimic. Să lăsăm deci toate formele de ocultism pe seama iluminaţilor şi a scamatorilor, căci orice formă ar adopta misticismul el contrazice raţiunea. Să ne lăsăm însă pe seama Bisericii, pentru că pe baza autorităţii ei de veacuri precum şi a experienţei vaste ea formulează regulile acelei etici care trebuie propovăduită popoarelor, copiilor. Şi, în sfârsit, pentru că este departe de a ne conduce la misticism, ne apără direct de el, reducând la tăcere vocile dumbrăvilor misterioase (aşa numeşte el ceea ce ar putea veni din lumea spirituală), explicând Evangheliile şi jertfind mărinimosul anarhism al Mântuitorului pe altarul necesităţilor societăţii moderne".

Iată, aşa sună confesiunea unui bărbat convertit la creştinism, plecând de la materialismul modern; un bărbat convertit la creştinism prin aceea că-şi formulează un ideal din a se putea mărturisi drept creştin, în sensul că grandiosul impuls spiritual al lui Christos, pe care acesta l-a transmis lumii, a fost adaptat, respectiv jertfit neeesităţilor societăţii moderne. Dar până şi ceea ce este exprimat într-o astfel de mărturisire de credinţă în Christos îşi are publicul său cititor, de fapt cu mult mai numeros decât s-ar putea crede. Pentru că există o extraordinar de mare necesitate de a-l arăta pe Christos înfăţişat în modul în care îi place sau îi convine omului modern. Iar instinctele acţionează în sensul de a nu lăsa cu nici un chip ca sufletul omului să afle adevărul, că moartea lui Iisus a fost un eveniment cu totul firesc, condiţionat de imposibilitea evoluţiei creştinismului în paralel cu Imperiul roman, trăgând apoi concluzia că din coexistenţa creştinismului cu Imperiul roman a putut rezulta numai moartea lui Christos. Dacă vrem să ajungem, în viaţa modernă, într-adevăr la lumină şi să nu mai bâjbâim prin întuneric, va trebui să cercetăm relaţia unor elemente ale vieţii moderne cu creştinismul înţeles în mod corect; şi va trebui să activăm uneori şi năprasnica mânie divină, pe care o întâlnim adeseori la Christos însuşi, atunci când vrem să dea replică unor afirmaţii ale unora pe care îi numea cărturari şi farisei.

Am vrut să vă ofer astăzi o imagine a realităţilor ce au existat odinioară, în veacurile în care s-a extins creştinismul; am vrut să vă atrag totodată atenţia şi asupra necesităţii aprofundării cercetării istorice în special în perioada în care a avut loc Misteriul de pe Golgota. Pentru că acesta poate fi cercetat şi dacă ne oprim numai la istorie. Numai că atunci trebuie să ne însuşim un simţ al felului în care urmează a fi apreciate lucrurile izolate, şi anume: ce trebuie să fie considerat a fi semnificativ şi important pentru un anumit timp şi ce este lipsit de importanţă. Trebuie să căpătăm un simţ al diferitelor curente care vieţuiesc, precum şi al felului în care se manifestă ele în continuare.

NOTE

1. În *Raphael als Weltmacht* (*Raphael ca putere cosmică*), fragmente, parted II, 1902.

2. *Scrierile de Ştiinţe naturale ale lui Goethe*, *ibid.*, cap. „Chemare prietenească".
Albert von Haller, 1707–1777, medic, botanist şi poet elveţian. „În miezul naturii..." în poezia didactică Die Falschheit der menschlichen Tugenden (Falsitatea virtuţilor omeneşti), 1730.

3. Arthur Schopenhauer (1788–1860). „Lumea este reprezentarea mea" din *Lumea ca voinţă şi reprezentare*. – „Fără ochi, nu există nici culori şi nici lumină"; textual: „... culorile cu care... par îmbrăcate obiectele se află efectiv numai în ochi", din introducerea făcută de Schopenhauer la lucrarea sa *Despre vedere şi despre culori*.

4. Vezi Rudolf Steiner, ***Metamorfozele vieţii sufleteşti*** (7 conferinţe, Berlin, 1909 şi 1910), GA 59, precum şi ***Aus dem mitteleuropäischen Geistesleben*** (***Din viaţa sufletească central-europeană***) (15 conferinţe, Berlin, 1915 şi 1916), GA 65.

5. Textual: „Ochiul îşi datorează existenta luminii. Din organe auxiliare nediferenţiate, luminu suscită un organ pe măsura ei, şi astfel se clădeşte ochiul în lumină pentru lumină, pentru ca lumina interioară să vină în întâmpinarea luminii exterioare". Goethe, *Schiţă a unei teorii a culorilor* (1810), în: *Scrierile de ştiinţe ale naturii ale lui Goethe*, cu comentarii de Rudolf Steiner, vol. III, *Teoria culorilor*.

6. Citat din A.W. Hunziger *Das Christentum im Weltanschauungskampf der Gegenwart* (*Creştinismul în luptă cu concepţia contemporană asupra lumii*), ed. II, Leipzig, 1916, pp. 127–128.

7. În conferinţa a IV-a din ciclul ***Metamorfoză cosmică şi umană***, GA 175, Ed. Rudolf Steiner Verlag, Dornach, 1982.

8. ***Creştinismul ca realitate mistică*** (1902), GA 8.

9. Citat din Platon, *Phaidon*.

10. August, 63 î.Chr.–14 d.Chr., împărat roman.

11. Caligula, împărat roman din 37–41 d.Chr.
Nero, împărat roman din 54–68 d.Chr.

12. Diogene, 412–324 î.Chr., filosof grec.

13. Sigmund Freud, 1856–1939, fondatorul psihanalizei.

14. Citatul este din Maurice Barrès, 1862–1923, şi este luat dintr-un articol de André Germain „Abschied vom Führer der Jugend: Muurice Barrès" („Rămas-bun de la conducătorul tineretului: Maurice Barrès") din „Internationale Rundschau", anul I, caietul III, 20 iulie 1915, Zurich.

Rudolf Steiner

PIETRE FUNDAMENTALE PENTRU CUNOAŞTEREA MISTERIULUI DE PE GOLGOTA

GA 175

CONFERINŢA a VI-a [1]

Berlin, 17 aprilie 1917

Multe sunt şi mai cu seamă vor fi între configuraţiile pe care le vor adopta evenimentele prezentului şi ale viitorului celui mai apropiat, configuraţii a căror esenţă va putea fi înţeleasă, dacă va fi avută în vedere pe plan raţional şi spiritual continuarea acţiunii acelor evenimente care s-au desfăşurat în cursul primei răspândiri a creştinismului. Pentru unii contemporani ai noştri, aşa ceva poate părea un paradox. Şi cu toate acestea, faptul că nu poate fi făcut inteligibil în general modul în care anumite forţe care au fost imprimate şi inoculate odinioară în evoluţia omului şi a Pământului, mai ales cu ocazia răspândirii creştinismului, mai acţionează şi astăzi se datorează faptului că opiniile dominante în contemporaneitate nu iau în considerare acele impulsuri mai profunde care se manifestă în evenimentele timpului nostru, dorindu-se totodată examinarea tuturor aspectelor numai din punctul de vedere al întâmplărilor ce se derulează la suprafaţă. Forţele spirituale mai profunde nu sunt accesibile oamenilor de astăzi, pentru că nu este agreată abordarea lor. Însă cel ce vrea să se angajeze în cerecetarea a ce se află, în prezent, la temelia întâmplărilor de la suprafaiă, acela va conştientiza din unele documente că la suprafaţa existentei se manifestă actualmente ca o forţă activă în unele întâmplări care au loc ici şi colo – şi care de fapt nu-şi dau seama sub ce îndemnuri acţionează – anumite impulsuri care sunt adeseori o continuare a acţiunii, ba chiar şi o reapariţie a anumitor impulsuri care au acţionat mai ales în primele secole ale răspândirii creştinismului. Este absolut imposibil să caracterizăm în zilele noastre impulsurile cele mai vechi, am putea spune re-trezite, pentru că semenii noştri de astăzi nu suportă astfel de acţiuni. Însă cel ce contemplă, dintr-un anumit punct de vedere, tocmai primele secole creştine din Europa va putea descoperi ce forţe de odinioară reapar şi sunt din nou active. De aceea m-am străduit şi mă străduiesc să aduc tocmai acum în faţa sufletelor dumneavoastră anumite fenomene care sunt legate de răspândirea creştinismului din primele veacuri ale cronologiei creştine, pentru că prin utilizarea corespunzătoare a reprezentărilor care pot fi dobândite astfel veţi ajunge să înţelegeţi de la sine, prin propriul dumneavoastră suflet, multe din întâmplările prezentului.

Aş vrea să prezint astăzi câte ceva din cele ce se întemeiază pe ultimele noastre expuneri şi care vor mai fi supuse unor discuţii ulterioare, însă pe care vrem să le examinăm astăzi în mod succint tocmai pentru ca cercetarea de mai târziu să poată fi rodnică.

V-am vorbit de mai multe ori despre faptul ciudat şi uimitor că primii cezari, împăraţi romani, folosindu-se de puterea lor imperială, şi-au dobândit iniţierea cu forţa. Unele acţiuni ale împăraţilor romani s-au desfăşurat sub influenţa darurilor provenite din iniţierea ce şi-au însuşit-o cu forţa; ca atare, ei cunoşteau anumite lucruri legate de marile impulsuri ale evenimentelor universale, dar, în felul lor, au exploatat tainele iniţiatice pe care şi le-au însuşit.

Însă când se procedează la examinarea acestor lucruri este important în primul rând să se recunoască faptul că pătrunderea Impulsului christic în mişcarea evolutivă istoric-universală a omenirii nu a fost doar un eveniment exterior al planului fizic – pe care-l înţelegi examinând istoriceşte faptele transmise prin tradiţie –, ci a fost un adevărat eveniment spiritual. Am arătat deja că în spatele relatărilor prezentate în Evanghelii se află ceva cu mult mai adânc decât se pare, când se aminteşte recunoaşterea lui Christos de către demoni. Se povesteşte că Christos a săvârşit tămăduiri care sunt relatate în Evanghelii ca fiind alungări de demoni. Şi ni se atrage mereu atenţia că, pe de o parte, demonii care ieşeau în acest fel din oameni ştiau cine este Christos, iar pe de altă parte că Christos însuşi le spunea demonilor că încă nu a sosit timpul să vorbească despre El pentru ca – aşa cum stă scris în traducerile uzuale ale Evangheliilor – ei să nu-L „trădeze" [2]. Astfel că putem spune: Când a apărut Christos, nu erau implicate numai judecăţile oamenilor. S-ar fi putut întâmpla ca, la început, oamenii să nu fi avut nici cea mai mică bănuială despre ceea ce se ascundea în spatele apariţiei lui Christos. Însă demonii – aşadar duhurile care erau concepute de oameni ca aparţinând unei lumi suprasenzoriale –, ei L-au recunoscut. După cum vedem, este un eveniment la a cărui recunoaştere colaborează lumea suprasensibilă. Şi tocmai această recunoaştere a fost reţinută cu o deosebit de mare intensitate de conducătorii mai profund cunoscători ai primilor creştini: creştinismul a venit nu ca un simplu eveniment pământesc, nu a fost ceva care a avut loc numai în lumea pământească, ci un lucru care priveşte lumea spirituală, ceva ce a provocat în lumea spirituală un fel de revoluţionare. Acesta este lucrul care a fost reţinut de conducătorii şi de spiritele primului creştinism.

Este însă un fenomen caracteristic că tocmai cezarii romani, care cunoşteau anumite lucruri, anumite taine ale lumii spirituale – întrucât îşi dobândiseră prin forţă iniţierea –, mai mult sau mai puţin tocmai datorită iniţierii lor, intuiau întreaga, vasta importanţă a Impulsului christic. Existau, fireste, printre cezarii romani şi dintre aceia care, cu toate că dobândiseră iniţierea cu forţa, nu prea pricepeau mare lucru din taine şi unii care înţelegeau destul de mult pentru a putea intui forţa, eficacitatea Misteriului christic. Şi tocmai cei mai înzestraţi şi mai perspicace dintre aceşti cezari au încercat să aplice o anumită politică cu ţeluri ascunse faţă de creştinismul aflat în curs de extindere. Chiar primul cezar de după August, Tiberiu [3], a început să procedeze în acest fel. Cu toate că s-ar putea obiecta: „Bine, dar pe atunci, creştinismul nu era încă răspândit...", obiecţia aceasta este lipsită de orice justificare. Pentru că Tiberiu, iniţiat într-un anume sens în vechile Misterii, ştia prea bine că este vorba de ceva foarte important când i-a parvenit din Palestina informaţia privind ceea ce coborâse în lume ca Impuls christic. Astfel, trebuie să ne îndreptăm privirea spre felul cum a început deja sub Tiberiu acea politică care a fost practicată faţă de creştinism de către împăraţii romani iniţiaţi în tainele Misteriilor. Tiberiu şi-a făcut chiar cunoscută voinţa, care consta din a-L adopta pe Chriatos ca zeu printre celelalte divinităţi romane.

Imperiul lumesc roman a urmat, în ceea ce priveste adorarea zeităţilor, o politică precis determinată. În principal, această politică a constat în faptul că atunci când obţineau victoria asupra unui popor, când îl cucereau ei preluau o dată cu poporul şi zeii acestuia în Olimpul zeilor lor. Adică, ei spuneau: Şi aceste zeităţi pot fi venerate, iar divinităţile noaste au sporit cu numărul acestor zeităţi. Romanii au acceptat în familia divinităţilor lor şi alte divinităţi, crescând în acest fel numărul propriilor lor divinităţi. Aceasta a fost într-o oarecare măsură politica urmată de stăpânitorii romani, pentru ca popoarele pe care voiau să le cucerească să fie preluate şi cu elementul lor spiritual şi sufletesc. Şi

pentru că un cezar iniţiat era departe de a vedea în divinităţi numai imaginea lor exterioară, numai ceea ce era cunoscut de popor, ci ştia bine că dincolo de ceea ce era fixat în imaginea divinităţilor erau prezente forţe spirituale din cele mai diferite ierarhii, această politică era întru totul de înţeles şi explicabilă; pentru că în forţa de dominaţie a principiului roman a fost inclusă, în mod conştient, forţa care trebuia să fie cuprinsă în adoptarea, respectiv însuşirea divinităţilor străine. De regulă, religia divinităţilor străine nu era preluată numai exoteric, în mod exterior, ci în lăcaşurile romane iniţiatice au fost cooptate şi tainele Misteriilor străine, fiind întreţesute cu cultul Misteriilor vechiului Imperiu roman. Şi pentru că pe atunci domina exclusiv opinia că nu trebuie şi nu se poate guverna fără forţele spirituale, aşa cum sunt ele reprezentate de zei, procedeul amintit mai sus era, după cum am mai spus, cât se poate de firesc.

Tiberiu voia deci ca forţa lui Christos, aşa cum şi-o reprezenta el, să fie integrată pur şi simplu impulsurilor emanate de la celelalte puteri divine, recunoscute ca atare atât de împărat însuşi cât şi de popoarele sale. Senatul roman i-a zădărnicit însă lui Tiberiu această intenţie, şi ea nu s-a realizat. Însă cezarii iniţiaţi au repetat mereu această încercare, ca bunăoară împăratul roman Adrian [4]. Acestei politici a cezarilor i s-au opus însă necontenit înalţii demnitari, care şi-au putut astfel valorifica influenţa. Dacă analizăm argumentele folosite împotriva acestei politici a cezarilor iniţiaţi, atunci obţinem chiar prin această analiză o imagine clară a ceea ce a fost determinant în acest punct crucial, de supremă importanţă a evoluţiei pământene a omenirii.

Este stranie coincidenţa care se poate înfăţişa ochilor nostri. Vedeţi dumneavoastră, de nenumărate ori s-a invocat împotriva creştinilor, aşa cum se prezentau şi se răspândeau atunci, de către scriitorii romani, ca şi de personalităţi romane influente, iar plecând de la aceştia şi dinăuntrul marelui popor roman, faptul că ei, creştinii, consideră a fi nelegiuit ceea ce pentru alţii este sfânt şi că pentru ei este sfânt ceea ce pentru alţii nu este deloc sfânt. Adică, din partea romanilor s-a atras neîncetat atenţia că, în ceea ce priveşte gândirea, simţirea şi sentimentele lor, creştinii se deosebesc fundamental de romani ca şi de toate celelalte popoare; căci să nu uităm că celelalte popoare fuseseră oarecum absorbite, împreună cu zeităţile lor, de romani. Puteţi vedea deci că de fapt întreaga lume îi considera pe creştini drept nişte oameni cu senzaţii şi sentimente chiar opuse celor obişnuite ale restului omenirii. Însă o astfel de afirmaţie ar putea fi foarte simplu infirmată, spunându-se pur şi simplu că este o calomnie. Căci o astfel de procedură îi este întotdeauna la îndemână omului – nu-i aşa? – când se urmăreşte analiza cu superficialitate a istoriei. Însă nu se va mai spune că este o calomnie dacă vom reflecta asupra celor ce urmează. Potrivit textelor, în învăţătura creştinilor a pătruns mult – dumneavoastră ştiţi desigur că noi nu supraapreciem un astfel de text, dar tocmai de aceea ne este permis să-l scoatem în evidenţă – din concepţiile omenirii premergătoare precum şi a celei contemporane cu Misteriul de pe Golgota. Şi mai bine, s-ar putea spune că primii creştini şi-au exprimat sentimentele cu ajutorul unor expresii folosite deja în mod curent de unii dintre contemporanii lor. Unul dintre cei ce au folosit ceea ce a putut fi aflat ulterior şi la creştini este Filon din Alexandria [5], un contemporan al lui Christos, pe care l-am amintit aici deja de mai multe ori. Găsim la Filon din Alexandria o frază foarte semnificativă, care sună în felul următor: „În conformitate cu ceea ce mi-a fost transmis, trebuie să urăsc ceea ce alţii iubesc – şi el se referă la romani – şi trebuie să iubesc ceea ce este urât de ceilalţi" – se referă din nou la romani. Dacă veţi reţine această frază a lui Filon şi veţi căuta apoi în Evanghelii, veţi descoperi, mai cu seamă în Evanghelia după Matei, nenumărate ecouri ale acesteia. Astfel, putem spune că creştinismul s-a ivit dintr-o aură spirituală care a făcut să se spună: „Iubim ceea ce urăsc ceilalţi..." – iubim, adică noi creştinii. Această frază era pronunţată adeseori în comunităţile creştine din primele timpuri, ajungând să fie chiar una din principalele idei ale iniţierii creştine; astfel, creştinii spuneau ei înşişi exact ceea ce le era reproşat de ceilalţi oameni. Aşadar, n-a fost numai o calomnie, ci coincide cu ceea ce spuneau romanii: „Creştinii iubesc ceea ce urâm noi, şi urăsc ceea ce noi iubim". Însă, pe de altă parte, creştinii spuneau acelaşi lucru, cu referire la romani.

Din aceasta înţelegeţi că în evoluţia pământească a omenirii a intrat într-adevăr – altminteri nu s-ar fi ajuns la o exprimare aşa de pregnantă – ceva absolut diferit de tot ceea ce a fost înainte. Natural, dacă vrem să judecăm această situaţie, trebuie să ne fie limpede că ceea ce a intervenit a coborât într-adevăr din lumi spirituale şi că unii care au fost contemporani ai Misteriului de pe Golgota, ca Filon din Alexandria, au văzut aceste lucruri ca printr-o oglindire distorsionată şi au spus apoi în felul lor cele văzute. Astfel, cuvintele evanghelice – interpretate astăzi de multe ori aşa cum v-am spus la sfârsitul prelegerii noastre precedente că a făcut acel bărbat şi adaptate oportunităţii contemporanilor noştri – vor fi tălmăcite în adevărata lor lumină numai dacă nu ne vom situa pe punctul de vedere al interpretării după bunul plac, ci vom da o formă a interpretării bazată pe cunoasterea întregului spirit al timpului. În Evanghelii există fraze într-adevăr remarcabile. Cuvintele evanghelice sunt interpretate astăzi uneori destul de ciudat; însă tocmai în spusele lui Filon din Alexandria există lucruri care se apropie mult de Evanghelii. Aş dori de aceea să vă fac cunoscută o frază a lui Filon, din care veţi vedea că numai pentru că n-a fost inspirat la fel ca evangheliştii de mai târziu a scris oarecum altfel decât ei; din cauză că era scriitor în sens monden, el exprima unele lucruri în aşa fel, încât pentru a-l înţelege nu este nevoie să se depună eforturile necesare înţelegerii evangheliştilor, a Evangheliilor. Găsim astfel la Filon o frază semnificativă, care exprimă unele lucruri transformate într-un bun al inimii şi gândirii oamenilor. La un moment dat, Filon ne spune: „Renunţaţi la registrele de moşteniri şi la documentele despoţilor, renunţaţi în general la tot ce este fizic; nu-i atribuiţi nici aşa-numitului cetăţean liber drepturi cetăţeneşti şi privilegii ale libertăţii, şi nici celui născut pe o treaptă inferioară sau cumpărat ca sclav lipsa de libertate, ci îndreptaţi-vă privirea numai asupra nobleţei originii sufletului!" Dacă veţi citi Evanghelia cu raţiunea, nu vă va scăpa că, înălţat într-o sferă spirituală deosebită, ceva din mentalitatea de mai sus străbate ca un fir incandescent chiar Evangheliile, şi că din această cauză un oportunist oarecare de astăzi poate afirma exact ceea ce v-am citit data trecută şi care este în orice caz demn de a ni-l întipări temeinic în minte, motiv pentru care voi reciti întregul pasaj: „A căuta lumea de dincolo este o străduinţă zadarnică. Poate că ea nici nu există. Şi oricum am ataca problema tot nu putem afla nimic. Să lăsăm deci toate formele de ocultism pe seama iluminaţilor şi a scamatorilor, căci orice formă ar adopta misticismul el contrazice raţiunea. Să ne lăsăm însă pe seama Bisericii, pentru că pe baza autorităţii ei de veacuri precum şi a experienţei ei vaste ea formulează regulile acelei etici care trebuie predată popoarelor şi copiilor. Şi, în sfârsit, pentru că este departe de a ne conduce la misticism, ne apără direct de el, reducând la tăcere vocile dumbrăvilor misterioase (aşa numeşte el ceea ce ar putea veni din lumea spirituală), explicând Evangheliile şi jertfind mărinimosul anarhism al Mântuitorului pe altarul necesităţilor societăţii moderne".

Tocmai printr-o frază ca aceea pe care v-am citat-o din Filon – al cărui ecou este auzit reverberând mereu în Biblie, în Noul Testament – puteţi să înţelegeţi ce se află ascuns în spatele acestui curent. Când Filon vorbeste despre nobleţea originii sufletului, el se referă de fapt la ceva foarte important, care se împotriveste tuturor opiniilor hotărâtoare în cuprinsul împărăţiei romane. Pentru că în Imperiul roman era decisivă fireste numai descendenţa în cele mai felurite forme după trup; întreaga ordine socială era construită pe această descendenţă după trup. Şi iată că în această mentalitate dominantă este introdusă brusc fraza lui Filon: „Renunţaţi la orice descendenţă trupească şi ghidaţi-vă numai după nobleţea originii sufletului!" Este imposibil să ne imaginăm ceva mai radical antagonic faţă de principiile Imperiului roman decât această opinie a lui Filon; pur şi simplu nu se poate imagina o opoziţie mai mare. Iar prin prezentarea lui Christos Iisus, acest antagonism a fost înălţat la un nivel şi mai înalt – lumea Îl astepta pe Christos Iisus –, astfel că a ajuns să fie confruntat cu întreagă impulsivitate a ordinii exterioare a lumii de atunci.

Se poate spune că ar fi fost de-a dreptul convenabil pentru cezarii romani ca ceea ce se manifesta – însă în acelaşi timp şi nega fundamentul societăţii lor – să fie asimilat în panteonul divinităţilor lor în calitate de zeu nou în cercul numeroşilor zei; prin aceasta, zeul Christos, în spatele căruia se află aşa de multe lucruri profunde, ar fi devenit – spus într-un mod indecent vulgar – unul „de-al lor". Însă cezarii iniţiaţi trebuiau să observe că nu le va fi prea uşor cu ceea ce coborâse la ei din înălţimi spirituale. Dacă forţe ale iniţierii sunt atât de active în exterior, dacă o simplă lege impusă prin constrângere spune că cezarii trebuiau să fie iniţiaţi – aşa cum a fost cazul în Roma după

împăratul August –, atunci la ceea ce rezolvă cezarii în exterior mai colaborează şi alte forţe importante. Ele colaborează, ca să zicem aşa, la măsurile luate, la impulsurile cu ajutorul cărora este formată societatea. Şi intenţiile se dezvăluie atunci mai puternic decât se revelează ele omului iniţiat în mod obişnuit. Să presupunem că vreunul din cezarii atinşi de iniţiere ar fi spus: Ei bine (presupun acest lucru pur ipotetic), a apărut Botezătorul cu apă. Prin botezul săvârşit cu apă a fost slăbită legătura corpului eteric cu restul omului (fireşte, acest fenomen le era bine cunoscut cezarilor iniţiaţi), astfel că botezaţii dobândesc cunoaşterea structurii lăuntrice a lumii spirituale, ajung să ştie mai cu seamă că în prezent trecem printr-un punct crucial al dezvoltării lumii. Cei ce fuseseră botezaţi prin scufundarea în apă, datorită slăbirii legăturii lor cu propriul corp eteric ajungeau să cunoască taina punctului crucial al evoluţiei lumii. Imaginaţi-vă apoi că un astfel de cezar iniţiat ar fi spus: Vreau să declanşez lupta (aşa ceva există înăuntrul Misteriilor) împotriva a ceea ce s-a amestecat în drumul evoluţiei lumii. Despre voinţa acaparării de putere a acestor cezari ne putem face o reprezentare suficient de clară. Lor nu le-a venit ideea că ar putea fi neputincioşi faţă de voinţa divinităţilor, ci au hotărât – căci doar cu acest scop ordonaseră ei să fie iniţiaii – să lupte cu impulsurile lumii spirituale, să se opună într-o oarecare măsură mersului lumii. Aşa ceva s-a şi întâmplat în alte timpuri şi se mai întâmplă şi astăzi. Numai că în prezent oamenii nici nu observă şi nici nu ştiu acest lucru.

În legătură cu ipoteza făcută de mine mai sus, iată ce s-a întâmplat în realitate. Liciniu, care pe timpul împăratului Constantin [6] a guvernat împreună cu acesta cealaltă parte a împărăţiei, simţea ca o necesitate lăuntrică de a se opune divinităţilor. Ca atare, a vrut să statornicească un simbol de cult, pentru că în astfel de simboluri ale cultului se exprimă într-o oarecare măsură lupta dusă împotriva unor anumite forţe spirituale. Aşadar, Liciniu a vrut să statornicească un simbol al cultului prin care să fie semnalizat în lumea fizică exterioară: „Încep lupta!" Cu alte cuvinte, el voia să-şi bată joc în public de actul botezului, prin care devenise cunoscut că „A sosit momentul de răscruce al lumii", şi în acest fel să combată creştinismul, să anihileze puterea impulsului său. S-a organizat deci în acest scop un spectacol special, ce urma să se desfăşoare la Heliopolis. Un mim, pe nume Gelasinus [7], a fost ales să se lase cufundat – îmbrăcat într-o cămasă albă, specială de botez – în apă caldă. Acest spectacol trebuia să reprezinte o batjocorire în public a botezului creştin. Şi ce s-a întâmplat? Gelasinus, învelit în veşminte preoţesti albe, a fost cufundat în apă, urmând să se adreseze publicului. Însă în loc să-şi bată joc de botez, Gelasinus a spus: Acum sunt creştin şi rămân ca atare cu toate puterile sufletului meu! Astfel, Liciniu a primit răspunsul lumii spirituale: în locul batjocoririi botezului a avut loc acţiunea lui. Nou-botezatul a recunoscut cotitura evoluţiei lumii. Un cezar iniţiat aşa cum era Liciniu s-a hotărât să înfrunte divinităţile cu întrebări, a vrut să lupte cu zeii, şi până la urmă a primit un răspuns negativ.

Desigur că în timpul nostru nu ne putem imagina cu adevărat importanţa unui astfel de răspuns. Însă atunci răspunsul acesta a fost valabil pentru toţi oamenii, inclusiv pentru păgâni; a fost un răspuns de care se ţinea seama. Avusese loc pătrunderea unui element nou tocmai în conştienţa cunoscătorilor din acele timpuri a tainelor evoluţiei lumii, astfel că ei s-au familiarizat cu ideile apărute datorită răspândirii creştinismului. Din timpurile vechi s-au transmis cele mai diferite obiceiuri, care aveau însă toate un sens ocult. Pe timpul Antoninilor grăiau Sibilele – care erau ascultate şi căutate şi pentru a obţine de la ele sfaturi, oracole. Şi iată că un oracol vestit din timpul Antoninilor a stabilit cu precizie: Roma este destinată pieirii; vechea Romă nu se va putea menţine! Ceea ce spun oracolele poate fi interpretat în multe feluri, dar ele pot fi înţelese şi corect. Dar acest oracol a vorbit în mod ciudat. El spunea că Roma va pieri, iar pe locul unde a fost situată vechea Romă vor sălăşlui vulpi şi lupi care-şi vor întări forţa. Această prorocire a fost şi ea un lucru de care se ţine seama. Desigur, în spatele ei era căutat un sens mai adânc; însă era simţită „cotitura în dezvoltarea lumii". Ceea ce a stăpânit în Roma se va stinge treptat. Pe acest loc se vor afla vulpi şi lupi, care-şi vor dezvolta stăpânirea pornind de aici. Fireste, oracolele folosesc un limbaj ambiguu; uneori, pe atunci, aura iniţierii mai trecea şi prin câte un înţelept neconsacrat, astfel că ajungea să spună câteodată lucruri ciudate, care puteau fi înţelese numai în deplina lor legătură cu timpul schimbării sensului dezvoltării lumii.

Ultima dată v-am vorbit despre Nero, despre ceea ce gândea de fapt acest cezar iniţiat. El voia să incendieze lumea, pentru a lua parte personal la sfârşitul ei. Aşadar, dacă sfârşitul Romei trebuia să vină oricum, Nero voia să aibă în mâna lui măcar acest sfârşit al Romei, adică să-şi extindă stâpânirea asupra lumii pornind din Roma. Seneca [8] l-a avertizat o dată, prin cuvinte foarte semnificative, care pot fi înţelese numai dacă se ştie că, aflându-se în posesia principiului iniţierii, cezarii romani se credeau ei înşisi dotaţi cu puteri divine; însă tocmai creştinii refuzau venerarea acestei calităţi a cezarilor. Seneca i-a spus deci lui Nero: „Tu poţi face multe – el ştia că acestui om adept al violenţei nu-i puteau fi prezentate lucrurile în alt fel –, chiar şi să ordoni uciderea celor despre care crezi că ar putea contribui cu ceva la statornicirea noii ordini a lumii, care va urma după distrugerea vechii Rome. Există însă ceva ce nu poate face nici un despot, el nu-şi poate ucide nicicând propriul urmaş". Era un gând foarte adânc. Prin „urmaş" nu trebuie înţeles urmaşul desemnat, ci cel adevărat. Seneca a vrut să-i dea lui Nero de înţeles că şi forţa lui este limitată de moarte. Astfel că, în cercurile romane, tradiţia dispariţiei Romei juca un rol important.

Este demn de remarcat că, din nou, creştinii se deosebeau radical de romani în ce priveste această tradiţie. Şi acum urmează ceva paradoxal: creştinii se deosebeau de ceilalţi prin aceea că atunci când se aflau între ei susţineau teza că Roma nu va pieri, ci va dăinui cu dominaţia ei până la sfârsit – înţelegând prin aceasta până la sfârşitul unui ciclu. Aşadar tocmai creştinii erau aceia care apărau teza dăinuirii stăpânirii Romei, care într-o oarecare măsură le va supravieiui lupilor şi vulpilor. Creştinii nu spuneau – pentru a vorbi acum precum oracolul – că în Roma nu vor locui sau stăpâni lupi sau vulpi; aşa ceva creştinii nu au afirmat; însă ei au spus că stăpânirea Romei va dăinui.

Toate aceste stări sufleteşti trebuie luate în considerare într-un sens corespunzător. Câte ceva din acestea chiar s-au realizat. Aşa, bună-oară, mama lui Alexandru Severus, care era elevă a lui Origene [9] – gândiţi-vă, a lui Origene, care chiar dacă este suspectat este totuşi considerat drept un fel de părinte al Bisericii –, îşi ridicase, pentru uzul ei particular, un fel de panteon al adorării. Căci ea îi adora în acelasi timp, în camera ei particulară, pe Avraam, Orfeu, Apollonius din Tyana [10] şi pe Christos şi considera acest lucru ca absolut necesar şi îndreptăţit pentru propria ei mântuire. Astfel, ea – care era o bună elevă a lui Origene – considera că prin comportarea ei nu contrazicea cu nimic învăţătura lui Origene.

Dacă vom reţine aceste dispoziţii sufleteşti, aşa cum am încercat să vi le schiţez în câteva trăsături, vom afla care erau dispoziţiile sufleteşti dominante din secolul I până în secolul al IV-lea. În această perioadă aflăm mulţi cezari romani iniţiaţi care năzuiau să adopte creştinismul în sistemele lor religioase, să ajungă la o înţelegere cu creştinismul. În ciuda persecutării creştinilor – comunicată nouă de istorie – această tendinţă a existat totuşi până în secolul al IV-lea.

Însă în secolul al IV-lea, după cum ştiţi şi dumneavoastră, a apărut personalitatea marcantă a împăratului Constantin, contemporanul lui Liciniu. Constantin a fost o personalitate foarte importantă şi din punct de vedere spiritual; cu alte ocazii, am atras atenţia [11] cum elementul spiritual acţiona prin personalitatea împăratului Constantin într-o anumită măsură chiar asupra conducerii destul de complicate a Apusului. Însă astăzi am vrea să-l examinăm dintr-o altă perspectivă. Împăratul Constantin a fost o personalitate marcantă şi pe plan spiritual, însă făptura lui spirituală era de aşa natură, încât nu a putut avea o relaţie corectă cu vechea iniţiere, cu tainele Misteriilor. El s-a speriat de ceea ce au făcut precursorii şi contemporanii săi, care şi-au dobândit cu forţa iniţierea în tainele vechilor Misterii. Lui îi era de-a dreptul frică să se iniţieze prin forţă în tainele vechilor Misterii. În acelaşi timp, asupra sufletului său exercita o puternică presiune atât prorocirea oracolului sibilinic, cât şi toate lucrurile care se ştiau pe atunci despre sfârşitul Romei, a Imperiului roman şi multe altele. În orice caz, el ştia şi faptul că creştinii sunt adepţii tezei, a tradiţiei după care Roma se va menţine până la sfârsitul lumii. Constantin era perfect informat în legătură cu toate acestea. Însă în acelasi timp se înspăimânta la gândul eventualei sale iniţieri în tainele vechilor Misterii. El

dădea speriat înapoi din faţa participării la lupta cu creştinismul în cadrul Misteriilor. Acest amănunt este extraordinar de important.

Ceea ce se povesteste în istorie despre împăratul Constantin este deosebit de interesant, căci se menţionează cum a încercat el să aibă relaţii apropiate cu creştinismul, cum s-a prezentat ca marele protector al creştinismului, cum a întreţesut, aşa cum înţelegea el, Imperiul roman cu creştinismul. Însă nu a putut să unească creştinismul cu vechiul principiu al iniţierii. Exista, de altfel, o mare dificultate în calea unei astfel de uniri, căci atât creştinii cât şi conducătorii lor s-au împotrivit categoric, deoarece ei intuiau – iar unora li se şi revelase – că prin creştinism vechiul Misteriu tăinuit în templele Misteriilor urma să fie scos în mod deschis pe scena istoriei lumii, devenind astfel cunoscut de întreaga lume. Ei voiau să prezinte adevărurile Misteriilor în faţa lumii întregi, să nu le mai ţină încuiate între zidurile templelor. Însă cezarii iniţiaţi voiau să readucă creştinismul în templele Misteriilor. Atunci oamenii ar fi fost iniţiaţi în creştinism la fel cum fuseseră iniţiaii în trecut în tainele vechilor învăţături ale zeilor. Şi lui Constantin i-a fost greu să se opună năzuinţei creştinilor, deoarece aceştia înţelegeau că impulsul care după părerea lor urma să străbată lumea în acest moment crucial era un impuls exclusiv spiritual. Din punctul de vedere al unui astfel de impuls exclusiv spiritual trebuie înţeleasă şi teza conform căreia „Imperiul roman se va menţine". Această teză devine absolut evidentă dacă focalizăm învăţătura ocultă a primilor creştini. Prin susţinerea tezei menţinerii în viaţă a Imperiului roman ei au vrut să indice deja atunci ceea ce ulterior s-a şi întâmplat. Recent, v-am spus că ceea ce constituia impulsul adânc al Imperiului roman nu s-a distrus, el mai vieţuieste şi astăzi; şi nu numai în jurisprudenţă – după cum v-am spus – se află cuprinse impulsurile lmperiului roman. Ceea ce este important este faptul că izolat s-a mai produs câte un eveniment care, pentru cei ce nu văd mai adânc, pare a fi ceva nou; însă, în realitate, la ceea ce se afla iniţial în impulsurile Imperiului roman într-un anumit domeniu nu s-a mai adăugat nimic. Există o continuitate a Imperiului roman. Aceasta s-a extins. Chiar dacă vechiul Imperiu roman s-a destrămat, duhul său vieţuieşte mult extins mai departe, intervenind în continuare pretutindeni.

Anumiţi cunoscători ai tainelor spun în prezent că ceea ce străbate şi va străbate întotdeauna lumea este stafia vechiului Imperiu roman, care vieţuieste pretutindeni printre noi. Aceasta este, pentru cei iniţiaţi în astfel de lucruri, o formulă permanentă până astăzi, şi va fi întotdeauna. Acest lucru au vrut să-l indice creştinii. Însă, în acelaşi timp, ei mai voiau să spună şi că în conţinutul spiritual al creştinismului există un element pe care Imperiul roman îl va combate neîncetat. Suprasensibilul creştinismului va fi întotdeauna în luptă cu elementul senzorial al Imperiului roman. Deci în teza dăinuirii Imperiului roman era cuprinsă o prezicere, o prorocire.

Şi acum veţi înţelege de ce le era frică senatorilor şi cezarilor romani; ei trebuiau să raporteze dispariţia Imperiului roman numai sub latura lui exterioară, pe care o vedeau năruindu-se, bucată cu bucată, chiar sub influenţa creştinismului. Sub o astfel de impresie se afla un om ca împăratul Constantin. Fără a fi un iniţiat în tainele Misteriilor, împăratul Constantin ştia totuşi că în trecut a existat o înţelepciune primordială a omenirii. Această înţelepciune a fost caracteristică timpurilor de demult, când oamenii mai posedau capacitatea atavică a clarvederii; ea a fost transpusă apoi mai târziu, a fost păstrată de preoţi, a fost coruptă treptat, însă a fost totuşi prezentă. Şi noi, romanii –spunea Constantin –, avem de fapt în ordinea noastră socială ceva legat de instituţiile acelei înţelepciuni primordiale, numai că l-am îngropat sub ordinea aceasta socială construită pe împărăţia senzorială exterioară. Această legătură se exprima printr-un simbol important, o imaginaţiune, ba chiar şi o acţiune de cult, făcând parte din istoria universală – aşa cum se exprimau adesea astfel de imaginaţiuni prin acţiuni de cult; aceasta se exprima prin aceea că oamenii spuneau: Înţelepciunea nu a fost născocită odinioară de oameni, ci a fost revelată dinăuntrul lumii spirituale. Aşa au avut-o şi primii dintre preoţii noştri străbuni, în orice caz nu în Roma, ci dincolo în Ilion, în Troia, acolo unde au şi activat aceşti preoţi. Această cunoaştere intuitivă era cuprinsă în legenda Paladiului [12], a aşa-numitului portret al zeiţei Atena; Paladiul, cazut din Cer în Troia, a fost păstrat acolo într-un sanctuar; fiind apoi adus la Roma, a fost îngropat sub o coloană de porfir care se înălţa deasupra lui. În timp ce se simţea ceea ce era legat de această tradiţie imaginativă cultică, era simţit şi ceea ce era exprimat prin cuvintele: „Şi cultura noastră se trage din vechea înţelepciune primordială care s-a coborât din lumile spirituale, însă noi nu ne putem apropia de forma pe care a avut-o această înţelepciune primordială în vechea Troie".

Acest lucru îl simţea împăratul Constantin. De aceea intuia el că Misteriile de mai târziu – chiar dacă ar fi fost iniţiat în tainele lor – nu l-ar fi ajutat prea mult, necălăuzindu-l la Paladiu, la vechea înţelepciune primordială. Şi atunci Constantin a hotărât să preia în felul său lupta cu puterile lumeşti pentru a salva într-o oarecare măsură principiul Imperiului roman. Desigur că el nu era atât de nesăbuit încât să creadă că această actiune n-ar trebui să aibă loc în sensul acţiunii anumitor impulsuri cosmice. El ştia că iniţiativa lui trebuia să se desfăşoare în sensul anumitor acţiuni de cult, care vor fi plasate în faţa întregii evoluţii a lumii. Ca urmare, a hotărât în primul rând să mute Roma iarăşi la Troia, să dezgroape Paladiul şi să-l trimită înapoi la Troia. Însă intenţia lui a dat greş. Din planul întemeierii unei Rome noi la Troia s-a născut celălalt plan, al întemeierii Constantinopolului şi al transmiterii puterii împărăteşti asupra noului asezământ, salvând pentru viitor Roma în curs de a apune. El credea că astfel se va putea opune punctului crucial în care se afla dezvoltarea lumii. El voia, vorbind în sensul profeţiei oracolului sibilinic, să permită din nou sălăşluirea vulpilor şi a lupilor la Roma, însă în acelasi timp să transpună impulsurile tainice ale Romei asupra unui alt loc, readucându-le într-o oarecare măsură la originea lor. Aşa s-a născut în el planul, pus în practică în anul 326, al întemeierii Constantinopolului. Faptul că această întemeiere a fost gândită de el în legătură cu marile evenimente ale cotiturii evoluţiei lumii puteţi să-l deduceţi foarte simplu din împrejurarea că în momentul ales pentru asezarea pietrei de temelie Soarele se afla în zodia Săgetătorului, iar Racul domina ora zilei respective. Deci împăratul Constantin se ghidase bine după semnele cosmice. În orice caz, intenţia lui era de a face din Constantinopol ceva cu totul ieşit din comun, urmărind să transpună impulsul Romei eterne asupra Constantinopolului. De aceea a dispus el transportarea la Constantinopol a coloanei de porfir şi aşezarea sub această coloană a Paladiului dezgropat la Roma şi mutat în acest scop la Constantinopol. Constantin poseda resturi ale Crucii de pe Golgota precum şi rămăşiţe din piroanele cu care fusese ferecată. Resturile Crucii le-a folosit pentru confecţionarea unui fel de cadru pentru o deosebit de preţioasă statuie a lui Apollo, pe al cărui cap a fost aşezată o coroană de raze făcută din resturile piroanelor Crucii. Această statuie a fost fixată pe coloana de porfir – care s-a distrus mai târziu, datorită intemperiilor. Pe coloană se putea citi o inscripţie care spunea: „Ceea ce acţionează aici să acţioneze veşnic ca Soarele şi să vestească puterea întemeietorului ei, Constantin, în veşnicie!" Lucrurile acestea trebuie interpretate mai mult sau mai puţin şi imaginativ; însă chiar dacă vor fi considerate în mod imaginativ, ele semnifică totuşi evenimente strict istorice.

Iar legenda – vreau să spun că numai legenda – şi-a pus pecetea pe întreaga poveste; această poveste trăieste metamorfozată mai departe în legendă care spune că „Paladiul, care este, fireşte, un simbol al unui anumit loc al înţelepciunii primordiale, se afla odinioară în tainicele lăcaşuri ale preoţilor iniţiaţi troieni; acestia îl ţineau ascuns; el a ieşit la lumina Soarelui pentru prima dată atunci când, pe diferite căi ocolite, a fost transportat de la Troia la Roma; şi a iesit pentru a doua oară la lumina soarelui când a fost adus de către Constantin de la Roma la Constantinopol". Şi aceia care dau crezare legendei mai adaugă: „Paladiul va mai ieşi o dată, pentru a treia oară, la lumina Soarelui, când va fi transferat din Constantinopol într-un oras slav". Această legendă vieţuieşte profund în mulţi, în cele mai diferite variante. În timpurile noastre, aş zice că ies la lumină anumite amănunte ale aspectului ei pur fizic, însă în fundalul acestor aspecte fizice se ascund anumite taine.

Aşadar, Constantin a vrut să acţioneze nemijlocit împotriva dispariţiei Imperiului roman, în ciuda faptului că dădea crezare oracolului sibilinic. El a vrut, ca să zicem aşa, să îndepărteze Roma de locul propriei sale pieiri.

Din tot ce v-am relatat este suficient să sesizaţi doar impulsurile sufletesti active ale personalităţii istoric-universale a împăratului

Constantin; atunci, în aceste impulsuri sufleteşti veţi descoperi inter-conexiuni esenţiale, importante şi semnificative. Şi la aceasta mai adăugaţi ceea ce spuneau primii creştini şi conducătorii lor: „Nu, Imperiul roman nu va pieri, ci se va menţine; iar impulsul primit de noi se va realiza şi el, pentru a fi totdeauna prezent". Atunci veţi avea alăturate lucruri importante cu privire la diferitele curente care au acţionat în dezvoltarea culturală apuseană. Înainte de orice, aveţi posibilitatea să vă faceţi o idee despre felul în care se gândea – în primele secole ale creştinismului şi chiar în timpul împăratului Constantin – despre Roma şi Imperiul roman, precum şi despre modul radical opus în care era conceput viitorul. Şi poate că veţi afla în sufletele dumneavoastră puncte de reper necesare pentru ca unele dintre evenimentele care au survenit mai târziu să le vedeţi în lumina corectă. Anumite întâmplări care au survenit mai târziu pot fi apreciate în mod corect numai prin aceea că răspundem la întrebarea: Cât de bine se potrivesc lucrurile cu ceea ce a fost intenţionat până acum şi ce trebuie să se întâmple pentru ca aceste lucruri să se potrivească mai bine între ele?

Ne revine însă obligaţia de a dezvălui un moment şi mai important, care a intervenit atunci când creştinismul aflat în curs de dezvoltare a fost întâmpinat de un alt cezar roman iniţiat care se opunea răspândirii creştinismului, de Iulian, cel numit Apostatul. Acestor probleme le vom putea apoi asocia – izvorând tocmai din prezenta examinare – o cercetare în legătură cu întrebarea: Cum ne vom putea apropia printr-o pregătire corespunzătoare sufletească de Christos, Cel care îşi va face simţită în cursul acestui secol prezenţa eterică în lume; cum vom afla calea apropierii noastre de El în timpul nostru?

Data viitoare aş dori să vă prezint modul în care s-au modelat lucrurile sub un cezar iniţiat, sub Iulian Apostatul, precum şi relaţia actualităţii cu Christos, în măsura în care aşa ceva poate fi spus astăzi.

NOTE

1. În conferinţa aceasta şi în următoarele, Rudolf Steiner se referă în mai multe rânduri la Ernst von Lasaulx, în special la articolul său „Der Untergang des Hellenismus und die Einziehung seiner Tempelgüter durch die christlichen Kaiser" („Decăderea elenismului şi confiscarea proprietăţilor templelor eleniste de căre împăraţii creştini"). O nouă ediţie a acestui studiu a apărut în 1965 în seria „Denken-Schauen-Sinnen" („Gândire-privire-reflectare"); paginile date în notele următoare se referă la această ediţie.

2. Vezi nota 8 din conferinţa a III-a

3. Tiberiu, împărat roman între 14–37 d.Chr. Vezi Lasaulx Decăderea elenismului..., Stuttgart, 1965, pp. 6 şi urm.

4. Adrian, împărat roman între 117–138 d.Chr. V. Lasaulx, *ibid.*, pp. 12 şi urm.

5. Filon din Alexandria, cca 20 î.Chr.–54 d.Chr., filosof iudeo-grec. Nu au putut fi identificate citatele.

6. Liciniu, împărat bizantin între 313–325 d.Chr.; Lasaulx, *ibid.*, pp. 14–15.
Constantin, 274–337, împărat roman, din 323 autocrat. Sub domnia sa, creştinismul a fost instituit în 313 ca religie de stat.

7. Vezi Lasaulx, *ibid.*, pp. 14–15.

8. Vezi Lasaulx, *ibid.*, p. 14.

9. Alexandru Severus: împărat roman între 222–235. Vezi Lasaulx, *ibid.*, p. 13.
Origene, cca 182–253, părinte al Bisericii, grec. Vezi Lasaulx, *ibid.*, p. 13.

10. Apollonius din Tyana, a trăit în secolul I d.Chr., filosof şi mag. Vezi Lasaulx, p. 13.

11. De exemplu, în conferinţa din 17 ianuarie 1915 în ***Menschenschicksale und Völkerschicksale*** (***Destine omeneşti şi destine ale popoarelor***), GA 157.

12. Vezi Lasaulx, *ibid.*, pp. 30 şi urm.

Rudolf Steiner

PIETRE FUNDAMENTALE PENTRU CUNOAŞTEREA MISTERIULUI DE PE GOLGOTA

GA 175

CONFERINŢA a VII-a

Berlin, 19 aprilie 1917

Una din marile figuri ale istoriei mondiale, urmaş al împăratului Constantin despre care am discutat alaltăieri este Iulian Apostatul şi care, în cursul unei expediţii din anul 363 împotriva perşilor, a pierit de mâna unui ucigaş. Prin Iulian Apostatul avem în faţa noastră o individualitate care a intervenit în modul cel mai ciudat în evolutia Apusului; o individualitate care demonstrează în mod pregnant cum trebuie să se înfrunte în evoluţia lumii forţele antagoniste ca să poată avea loc într-un mod corespunzător evoluţia lumii. În Constantin am văzut acea personalitate care a trebuit într-o oarecare măsură să rupă cu vechiul principiu al forţei adoptat de o mare parte a cezarilor romani, care – bazaţi pe forţa ce o posedau în imperiu – au avut pretenţia de a fi iniţiaţi în tainele Misteriilor. În schimb, Constantin a acţionat pentru a dărui creştinismului într-o oarecare măsură o supremaţie exoterică, a făcut ceea ce am încercat să caracterizăm alaltăieri.

Imediat după intrarea lui în lume, Iulian Apostatul a fost văzut cât se poate de rău de familia imperială şi întreaga ei curte. Aceasta se leagă, în vremurile despre care vorbim, de faptul că ivirea unei astfel de individualităţi era precedată îndeobşte încă înainte de naştere de diferite previziuni, profeţii. Prin tot felul de prorociri sibiline, familia imperială ajunsese să creadă că impulsului ce a fost întrupat în împăratul Constantin i se va opune Iulian Apostatul. Acesta a fost motivul pentru care familia a făcut de la bun început tot ce i-a stat în putinţă pentru a-i bara lui Iulian calea de acces la demnitatea şi puterea de cezar. El urma să fie ucis. Se făcuseră deja toate pregătirile ca, pe când încă era copil, să fie omorât împreună cu fratele său. Într-adevăr, Iulian avea o aură care era resimţită în mediul său cu groază, cu nelinişte. Cu ocazia unei expediţii militare ce a avut loc în Galia şi la care a participat când era încă copil, în timp ce coloana soldaţilor trecea împreună cu Iulian prin faţa unei somnambule, aceasta a început să strige: „Iată-l pe cel ce va readuce vechii zei şi chipurile lor!“ [1]

Aşadar, în apariţia lui Iulian trebuie văzut ceva mai profund, ceva condiţionat spiritual. Ca urmare, a fost lăsat în viaţă – aşa cum se întâmplă destul de frecvent în astfel de cazuri – de teamă ca nu cumva prin uciderea lui să se producă nenorociri şi mai mari. Apoi cei din jurul său, încercând să se liniştească, şi-au spus că datorită avertizării lor din timp ceea ce ar încerca Iulian să comită împotriva realizărilor lui Constantin va putea fi contracarat şi anihilat înainte de a lua o amploare prea mare. S-au luat într-adevăr toate măsurile pentru a stopa orice tendinţă care s-ar fi manifestat prin înclinaţiile instinctive ale lui Iulian. În primul rând, s-a avut grijă ca el să aibă parte de o educaţie într-adevăr creştină, în sensul ideilor constantiniene. Însă această educaţie nu şi-a putut arăta roadele şi nici nu s-a putut apropia de sufletul său, căci oriunde ajungea în contact cu tradiţii ale vechiului elenism el se înflăcăra îndată peste măsură. Când intră în acţiune forţe foarte puternice, ele ajung până la urmă să învingă ceea ce li se opune. Astfel, tocmai pentru că se urmărea îndepărtarea lui de învăţături primejdioase, el a căzut în mrejele unor educatori greci, a dobândit cunoaşterea elenismului şi a tradiţiilor sale; apoi, pe măsură ce creştea, a cunoscut modul în care se manifesta duhul elenismului la filosofii postplatonicieni, ajungând până la urmă să fie iniţiat în tainele Misteriilor eleusine. Astfel, după ce principiul iniţierii fusese oarecum desfiinţat în cadrul romanităţii, până la urmă, pe tronul cezarilor s-a urcat din nou un cezar iniţiat, în persoana lui Iulian.

Dar faptele lui Iulian – pe care am putea spune că istoria nu a obosit în eforturile ei de a le denatura în toate direcţiile – trebuie evaluate din perspectiva iniţierii sale în Misteriile eleusine. O personalitate de dimensiunea lui Iulian poate fi apreciată corect numai dacă se ia în considerare cu toată seriozitatea influenţa asupra sa a iniţierii în Misteriile eleusine. De fapt, ce a fost dobândit de Iulian, pentru sufletul său, prin parcurgerea iniţierii eleusine? Printr-o contemplare sufletească directă, el a ajuns să cunoască faptele reale ale devenirii cosmice, ale evoluţiei Universului; a ajuns să cunoască originea spirituală a lumii, cum se manifestă în mod viu originea spirituală a Universului, în sistemul planetar, în sistemul solar; a învăţat să înţeleagă anumite lucruri care pentru lumea de atunci – cu excepţia a câtorva iniţiaţi greci – deveniseră cu totul de neînţeles, şi anume legătura dintre acţiunea Soarelui şi a Fiinţei solare cu străvechiul Logos-Hermes. Toată această înţelegere îi fusese dăruită sufletului său. El a învăţat într-o oarecare măsură să aprofundeze preceptul pitagoreic „Să nu vorbeşti nicicând împotriva Soarelui!“ [2] – neînţelegându-se prin aceasta, fireste, Soarele fizic, ci acel spirit care se ascunde în spatele Soarelui fizic. Iulian ştia deci că este în concordanţă cu străvechile tradiţii sfinte, că fundamentul propriu-zis al lumii trebuie văzut în forţa sufletesc-spirituală aflată la temelia Soarelui, forţă cu care omul trebuie să stabilească în primul rând o relaţie, dacă vrea să ajungă la izvoarele existenţei.

Gândiţi-vă deci că în fata sufletului lui Iulian era dezvăluită întreaga străveche taină a Soarelui, adevărul că Soarele fizic ce îi apare ochiului fizic este numai corpul exterior al unei entităţi sufletesc-spirituale solare, care prin iniţiere poate deveni vie în sufletul omului; iar atunci când este vie, îi poate spune acestui suflet ce au comun Cosmosul, Univeraul şi viaţa istorică a omului. Lui Iulian îi devenise clar că în lumea de aici este imposibil să existe vreun aranjament care ar proveni numai din raţiunea umană direct dependentă de creier, că poate fi chemat să participe la organizarea lumii numai cineva care se poate afla în dialog cu Logosul solar; pentru că el trebuia să vadă o lege comună în mişcarea aştrilor precum şi în ceea ce se întâmplă aici pe Pământ între oameni, în marile mişcări umane din cadrul devenirii istorice.

Trebuie însă spus că până şi unui părinte al Bisericii cum a fost Sfântul Chrisostom [3] i-a fost clar că există o străveche taină a Soarelui, o taină spirituală a Soarelui, căci acest Chrisostom a mers până acolo încât a afirmat că Soarele fizic îi orbeşte pe oameni pe Pământ încât ei nu mai pot pătrunde până la Soarele spiritual. Însă dacă vedem tot ceea ce vieţuieste în ambianţa unui om precum Chrisostom, în al cărui suflet a luminat, a trăit o astfel de rază târzie a înţelepciunii străvechilor timpuri, atunci trebuie să spunem că, într-adevăr, abia dacă mai exista un ultim rest de înţelegere pentru acel mod de preluare în suflet a tainei lumii aşa cum fusese ea făcută cunoscută prin vechile Misterii, şi aşa cum a mai fost comunicată, ca unuia dintre ultimii, lui Iulian cel supranumit Apostatul. În fond, Iulian Apostatul era înconjurat numai de constantinieni, adică de oameni care gândeau în sensul lui Constantin. Desigur că până la sfârşitul secolului al IX-lea au mai ieşit în evidenţă în Apus unele figuri excepţionale şi printre papi, care încă mai erau mişcaţi de vechile taine; însă despre munca propriu-zisă care a fost dirijată de la Roma cu scopul neutralizării tendinţelor unor astfel de figuri singulare şi de a desfăşura o politică specifică precis formulată împotriva unor tradiţii ale vechilor Misterii, despre acestea vom vorbi ceva mai încolo. De fapt, Iulian nu avea în jurul său nimic

altceva decât o formă foarte exoterică a creştinismului.

Prin procese complicate greu de zugrăvit în detaliile lor psihologice, el a ajuns să gândească ce-ar fi dacă ar folosi ceea ce s-a mai păstrat ca un ultim rest al vechii iniţieri pentru a provoca o evoluţie neîntreruptă în dezvoltarea omenirii. Aş spune că, în fond, Iulian nu era un oponent al creştinismului; el era numai un adept al continuării elenismului. Poate că individualitatea lui ar fi caracterizată mai bine dacă s-ar spune că era mai degrabă un propagator al elenismului decât un inamic declarat al creştinismului. Pentru că întregul lui zel înfocat şi forţa folosită au avut un singur ţel, acela de a nu permite dispariţia, respectiv stârpirea elenismului, ci de a produce un curent de dezvoltare neîntrerupt, astfel încât elenismul să poată supravieţui pentru lumea de mai târziu. Iulian Apostatul voia să se opună unei cotituri bruşte, radicale în evoluţia lumii. Şi era o personalitate marcantă. După iniţierea în tainele Misteriilor eleusine, el ştia că ceea ce voia să întreprindă nu se poate realiza dacă nu este legat de forţele spirituale care vieţuiesc în tot ce este sensibil. El ştia că dacă vrei să induci impulsuri în evoluţia lumii numai cu ceea ce trăieste în planul senzorial-fizic cât şi în istoria obişnuită, atunci – în sens pitagoreic – se va vorbi împotriva Soarelui. Însă el nu urmărea să facă acest lucru, ci exact contrarul. De fapt, Iulian Apostatul a declanşat una dintre cele mai mari lupte care pot fi imaginate în cadrul dezvoltării omenirii.

Să nu uităm însă ceea ce se spunea în Roma acelor vremuri, precum şi în întreg sudul Europei, împotriva unei astfel de lupte. Nu uitaţi un adevăr cât se poate de important, şi anurne că până în veacul lui Constantin se păstraseră în largi pături sociale, chiar şi dacă numai ultimele resturi, dar totuşi resturi ale unor vechi activităţi spirituale. Pentru tălmăcirea de astăzi a Evangheliilor rămâne o problemă cu adevărat crucială explicarea săvârşirii minunilor, pentru că se refuză sistematic citirea Evangheliilor prin prisma timpului în care au apărut. Pentru contemporanii evangheliştilor, minunile nu constituiau nici o problemă; căci lor le era cunoscută existenţa unor activităţi în cadrul cărora omul extrăgea din lumea spirituală anumite forţe pe care le lua în stăpânire.

Însă în aceeaşi măsură în care, în exterior, statul introducea creştinismul – o acţiune care a culminat apoi prin faptele lui Constantin –, în aceeaşi măsură se desfăsura tendinţa suprimării vechilor activităţi spirituale; la Roma erau promulgate legi după legi care se concentrau, prin prevederile lor, asupra interzicerii cu desăvârsire a practicilor de extragere a unor forţe din lumea spirituală. Desigur, această tendinţă era justificată prin lozinca „Să înceteze vechea superstiţie!" Aceasta se afirma, spunându-se că nimeni nu are voie să săvârşească acţiuni de manipulare a unor forţe spirituale cu scopul prejudicierii altor oameni; nimeni nu are voie să stabilească contacte cu oameni decedaţi, şi alte astfel de prevederi. Legi de acest gen au fost date într-adevăr cu duiumul, în spatele lor aflându-se intenţia smulgerii din rădăcini a tot ceea ce se mai menţinuse ca acţiune spirituală originară din timpuri vechi. Desigur, istoria încearcă pe cât posibil să treacă sub tăcere, să ascundă intenţia care a acţionat în acele fapte. Primele începuturi ale scrierii istoriei noastre – care însă nu este luată în considerare tocmai de „stiinţa noaatră lipsită de prejudecăţi şi neautoritară" – au fost făcute în mănăstiri, de către preoţi şi călugări. Strădania cea mai asiduă a acestor autori era de a stinge amintirea adevăratei înfăţisări a Antichităţii precum şi de a bara cu desăvârsire transmiterea esenţei spiritualităţii ei pentru posteritate.

Iulian vedea lumea care apunea într-o cu totul altă înfăţişare decât cei care l-au precedat pe Constantin. El ştia, din însăşi iniţierea lui, că exista o legătură între sufletul omenese şi lumea spirituală. Acest lucru îl ştia foarte bine. De aceea, şi-a propus să folosească puterile vechiului principiu al iniţierii pentru a obţine o înaintare neîntreruptă în evoluţia omenirii prin opoziţia faţă de acea formă a dezvoltării care fusese adoptată în jurul său. Iulian era, datorită iniţierii sale, cu adevărat iubitor al adevărului, o iubire a adevărului care pentru cei asemănători lui Constantin era, fireşte, cu desăvârşire necunoscută. Iulian era într-adevăr cuprins de cea mai profundă iubire a adevărului. Şi chiar am putea spune că forţa cu care se manifesta la Iulian afirmarea adevărului, seriozitatea în asimilarea adevărului, n-a mai fost întâlnită ulterior în evoluţia apuseană a omenirii. El îşi îndrepta privirea însoţită de semnificativul său instinct, stimulat de iniţiere, bunăoară asupra a ceea ce deveniseră şcolile de grad inferior cât şi cele superioare din jurul său. Începând cu Constantin, în şcoli fusese introdusă predarea dogmaticii creştine în forma în care se răspândise ea până atunci. Învăţătorii stăpâneau această dogmatică creştină şi îşi instruiau învăţăceii, din punctul ei de vedere, vorbindu-le despre vechii scriitori greci în ale căror opere apăreau ca parte integrantă vechile întruchipări divine: Zeus, Apollo, Pallas Atena, Afrodita, Mercur şi multi alţii. Însă în sufletul lui Iulian s-a născut întrebarea: Ce fac, de fapt, toţi acesti magiştri? Nu sunt ei oare sofiştii cei mai mincinosi care pot fi imaginaţi? Îi este oare îngăduit unui astfel de magistru să îndrăznească a explica vechi scrieri care se bazau pe faptul că autorul lor simţea prezenţa în sufletul său a vechilor divinităţi ca nişte adevărate impulsuri în lume; îi este oare permis unui astfel de magistru să vorbească despre scrieri al căror conţinut se referă la existenţa vechilor divinităţi pe care, tocmai din cauza dogmaticii creştine pe care o predă la scoală, trebuie să le combată în modul cel mai radical posibil? Aceasta îi apărea instinctului lui Iulian de apreciere a adevărului a fi ceva imposibil. Din această cauză, tuturor celor ce datorită asimilării dogmaticii creştine nu le mai era posibil să creadă în vechile divinităţi le-a fost interzisă comentarea vechilor scriitori în şcoli. Gânditi-vă, dacă s-ar proceda şi astăzi după acelaşi principiu al adevărului după care s-a condus Iulian, câte n-ar trebui interzise a mai fi predate în şcolile noastre! Însă din cele de mai sus puteţi trage concluzia cât de profund a fost instinctul adevărului care a vieţuit în Iulian Apostatul!

El voia să se opună curentului timpului, care, privit dintr-un alt punct de vedere, era cu toate acestea necesar. El avea în faţă, în primul rând, Evangheliile, create într-un mod cu totul diferit în comparaţie cu ceea ce îi fusese împărtăşit, prin iniţierea sa eleusină. El nu se putea regăsi, nu se putea familiariza cu modul în care au rezultat Evangheliile. De aceea Iulian spunea: „Dacă ceea ce a emanat de la Christos poate fi un principiu de iniţiere, atunci ar trebui să poată fi totuşi aflat în Misterii, ar trebui să poată vieţui chiar în profunzimile Misteriilor". De aici provine dorinţa lui de a încerca o grandioasă experienţă, pentru a vedea dacă ar mai fi posibilă o continuare a ceea ce este vechi. El a văzut însă numai ceea ce devenise creştinismul în timpul său. A vrut să întreprindă o mare încercare, însă nu una care să ţină seama, ca să zicem aşa, doar de mijloacele omeneşti, căci aşa ceva ar fi fost o copilărie; el voia să întreprindă o acţiune semnificativă pentru întâmplările ce se desfăşoară în însăşi lumea spirituală. Atunci a spus: „Creştinilor le-a fost prorocit că templul din Ierusalim va fi distrus, astfel încât nu va mai rămâne piatră pe piatră. Ceea ce s-a şi întâmplat. Însă creştinismul nu se poate împlini în realitate dacă o astfel de profeţie va fi considerată mincinoasă, dacă se va acţiona împotriva ei!" Ca atare, Iulian a decis investirea unor uriase mijloace băneşti – după posibilităţile timpurilor de atunci – în vederea reconstruirii templului din Ierusalim. Şi, într-adevăr, s-au strâns numeroşi muncitori pentru a ridica templul distrus. Însă această întâmplare trebuie să o considerăm în sens spiritual: Iulian nu voia să provoace oamenii, ci pe zei! Este un fapt de necontestat, care poate fi dovedit şi în plan iatoric – în măsura în care realităţile istorice pot fi dovedite şi exterior, căci interior ele constituie o certitudine –, că fiecare dintre muncitorii care au început să reconstruiaacă templul din Ierusalim a avut o viziune, că la locul său de muncă a fost izbit în faţă de flăcări de foc, astfel că până la urmă fugea de acolo. Întreprinderea nu a putut fi realizată. Dar puteţi vedea de ce gânduri măreţe a fost animat Iulian.

După ce a dat greş în încercarea lui de a demonstra lumii că prorocirea distrugerii templului din Ierusalim ar fi fost mincinoasă, Iulian a vrut să încerce discreditarea creştinismului prin alte mijloace. Iar ceea ce voia el să facă de astă dată nu era mai puţin măreţ. Încă nu sosise timpul în care evoluţia europeană să fi fost influenţată de acel val de evoluţie care s-a născut din incapacitatea unuia dintre cei mai mari învăţători ai Bisericii, a lui Augustin, de a se avânta până la însuşirea unei anumite idei, deoarece era prea puţin spiritual pentru a se putea înălţa până la acea idee. Poate că ştiţi din istorie că, aşa cum am mai arătat cu alt prilej, şi anume când am discutat despre Faust [4], punctul de plecare al lui Augustin [5] a fost învăţătura maniheistă, născută tocmai în Persia şi care îşi aroga înţelegerea mai

corespunzătoare a lui Christos Iisus decât o făceau Roma şi Constantinopolul. Această învăţătură maniheistă, al cărui ultim cuvânt din păcate încă nu poate fi rostit în prezent nici măcar în cercul nostru, a ajuns în cele mai diferite moduri până în Occidentul vremurilor mai târzii, fiind asimilată de descendenţii ei, fireşte corupţi, când în secolul al XVI-lea a început să fie consemnată naşterea legendei lui Faust. Pornind dintr-o genială intuiţie, reînvierea lui Faust de către Goethe înseamnă însă oarecum şi readucerea la viaţă a maniheismului. Iulian gândea în arii vaste, care cuprindeau întreaga omenire. Studiind personalităţi precum Iulian, ne dăm seama cât de mărunte sunt de fapt gândurile obişnuite ale oamenilor. Vedeţi dumneavoastră, învăţătura despre Fiul Omului trebuia prezentată în diferite variante, în funcţie de capacitatea formării reprezentărilor asupra omului, asupra înseşi esenţei omului. Desigur că reprezentările asupra Fiului Omului depindeau de felul în care puteau fi formulate reprezentările despre om. Însă în această privinţă oamenii erau foarte diferiţi, foarte, foarte diferiţi. Şi pentru astfel de lucruri în ziua de azi, oamenii abia dacă au o înţelegere care să pătrundă cât de cât în profunzimea lor.

În limba sanscrită, cuvântul corespunzător pentru om (*Mensch*, în limba germană, n.tr.) este *Manushya*. Însă prin cuvântul *Manushya* la o mare parte a oamenilor se activează sentimentul fundamental asociat cu sensul de neam omenesc. La ce ne referim oare dând omului numele de *Manushya*, deci atunci când acest cuvât este folosit pentru a-l caracteriza pe om? Ne referim la elementul spiritual al omului; îl apreciem pe om, mai mult decât orice, ca pe o fiinţă spirituală. Când vrem să exprimăm faptul că omul este spirit, restul fiind numai exprimarea, revelarea spiritului – când i se atribuie o valoare mai mare omului în calitatea lui de spirit – spunem *Manushya*.

După discuţia noastră pregătitoare, mai poate rezulta şi o altă concepţie. Când vorbim despre om, ne putem îndrepta atenţia în exclusivitate asupra sufletului său. Şi atunci se va avea mai puţin în vedere faptul că omul este spirit. Se va ţine seama că omul este suflet, iar exteriorul, fizicul, precum şi ceea ce este legat de fizic va fi împins în caracterizarea omului pe un plan secundar. Astfel, se va spune că în om vieţuieşte ceva de natură sufletească, care se exprimă prin ochi, care se manifestă prin faptul că la om capul se înalţă în sus. Examinând originea cuvântului grecesc *anthropos*, vom constata că se referă aproximativ la cele de mai sus. Dacă cei ce îl denumesc pe om prin cuvântul *Manushya* sau printr-un cuvânt care sună asemănător consideră că indică în primul rând spiritul, sau ceea ce coboară din lumea spiritului, atunci ar trebui să se spună şi că aceia care-l indică pe om printr-un cuvânt asemănător cu cuvântul grecesc *anthropos* – în primul rând deci grecii înşişi – exprimă partea sufletească a omului.

Mai există însă şi o a treia posibilitate. Şi anume, s-ar putea ţine seama de faptul ca în om este prezent în primul rând exteriorul, creatura pământeană, elementul trupesc, ceea ce este produs pe cale fizică. În acest caz, omul ar putea fi denumit printr-un cuvânt care îl semnifică într-un anumit fel pe producător, sau produsul care a rezultat. Acest lucru s-ar exprima prin cuvântul respectiv. Examinând originea cuvântului *homo*, constatăm prezenţa în conţinutul său tocmai a celor descrise mai sus.

În acest fel aveţi – într-un mod uimitor – o triplă concepţie despre *om*. Însă tocmai din această divizare a sensului cuvântului om veţi putea sesiza că un om care ştia ceva despre aceste lucruri – aşa cum era Iulian – putea să capete în mod justificat instinctul de a căuta o tălmăcire spirituală a ceea ce înseamnă *Fiul Omului*. Înăuntrul sufletului său s-a născut gândul: Eşti iniţiat în tainele Misteriilor eleusine. Ar fi oare posibil ca prin forţă să obţii iniţierea şi în Misteriile persane şi în Misteriile care sunt un ecou al învăţăturii maniheiste? Poate că în acest fel vei avea posibilitatea de a promova dezvoltarea neîntreruptă pe care o năzuiesti! Un gând gigantic! Dar aşa cum în spatele expediţiei lui Alexandru cel Mare se afla şi altceva decât scopul trivial al unor cuceriri în Asia, la fel, şi dincolo de expediţia lui Iulian Apostatul în Persia se afla altceva. Se afla, într-adevăr, chiar lucrul la care tocmai am făcut referire. El voia să vadă dacă ar putea cumva pătrunde cu ajutorul Misteriilor persane mai adânc în sarcina sa.

Despre ce era vorba ne putem da seama mai bine dacă ne întrebăm: Ce n-a înţeles, de fapt, din maniheism Augustin? Ce era, de fapt, de neînţeles în maniheism? După cum am spus deja, astăzi încă nu se poate vorbi despre scopurile finale ale maniheismului; se pot face însă unele sugerări. În tinereţea sa, Augustin fusese convins de justeţea învăţăturii maniheiste, care l-a impresionat profund. Apoi, dintr-o dată, el a renunţat la învăţătura maniheistă, adoptând catolicismul roman. Ce n-a putut oare Augustin să înţeleagă din învăţătura maniheistă? Pentru ce nu era el pregătit?

Doctrina maniheistă nu crea noţiuni abstracte, nu crea noţiuni care să despartă într-o oarecare măsură ceea ce se gândeşte de restul realităţii. Formarea unor asemenea noţiuni era imposibilă atât pentru învăţătura maniheistă cât şi pentru iniţiaţii în tainele Misteriilor eleusine. Am încercat să atrag atenţia asupra diferenţei dintre noţiunile pur logice şi cele conforme cu realitatea. În învăţătura maniheistă, principiul prevalent era de a nu formula simple noţiuni pur logice, ci noţiuni şi reprezentari conforme cu realitatea. Nu din cauză că noţiunile neconforme cu realitatea n-ar putea să joace şi ele câteodată chiar un rol important în viaţă! Din păcate, ele joacă un rol destul de important, mai cu seamă în vremurile noastre; însă rolul jucat de ele este croit pe talia lor! Şi astfel – între multe altele – în sensul doctrinei maniheiste, vor lua naştere nu numai noţiuni pur gândite, ci unele destul de puternice pentru a interveni în natura exterioară reală, pentru a juca un rol şi în natura exterioară. O reprezentare ca aceea formulată în multiple variante despre Christos Iisus ar fi fost pentru doctrina maniheistă absolut de neimaginat. Ce a devenit oare Christos Iisus în multe privinţe? Da, El s-a transformat în noţiunea destul de neclară a lui Christos care s-a întrupat în Iisus şi prin care s-a întâmplat ceva în evoluţia Pământului. Toate noţiunile s-au nuanţat într-adevăr formidabil în decursul secolului al XIX-lea.

Însă dacă ne întrebăm dacă ceea ce îi este atribuit lui Christos şi acţiunii Sale în dogmatica creştină poate să conducă într-adevăr la un rezultat, dacă suntem destul de insistenţi, seriosi, sinceri şi iubitori de adevăr, atunci răspunsul la întrebare nu poate fi afirmativ. Pentru că, dacă noţiunile creştine nu sunt suficient de puternice pentru a gândi un Pământ care nu este mormântul omenirii, ci care călăuzeste omenirea către o nouă întruchipare, dacă nu suntem destul de puternici pentru a gândi dezvoltarea omenirii altfel decât este ea descrisă astăzi de cercetătorii naturii, şi anume că, începând de la un anumit moment, Pământul va înceta să mai producă ceva iar specia umană se va stinge..., atunci toate reprezentările despre Christos Iisus nu mai ajută la nimic! Căci chiar dacă El a desfăşurat o anumită influentă în beneficiul Pământului, reprezentarea făcută în legătură cu acest lucru nu este suficient de puternică pentru a înălţa materia pe o treaptă atât de elevată ca să poată fi considerată atât de activă, încât să treacă din stadiul de Pământ într-un stadiu viitor. Este însă nevoie de noţiuni cu mult mai cuprinzătoare şi puternice decât pot fi ele formate aici, pentru a cuprinde cu ajutorul lor Pământul şi acesta să poată fi transpus într-o existenţă nouă.

Am spus recent, într-o conferinţă [6], că ştiinţa naturii gândeşte în aşa fel încât încearcă să calculeze că, dacă forţele naturii, asa cum se prezintă ele astăzi, sunt extinse cu desfăsurarea lor pe un interval de timp de milioane de ani, atunci se va crea cândva o situaţie – pe care v-am descris-o cu ocazia unei conferinţe ţinute la Royal Institution din Londra – în care pereţii interiori ai caselor vor fi spoiţi cu albus, pentru că acesta va lumina aşa de puternic încât se va putea citi ziarul. Am descris cu acelaşi prilej afirmaţia unui cercetător al naturii după care în viitorul îndepărtat laptele va fi solid şi va emana o strălucitoare lumină albastră şi aşa mai departe. Astfel de reprezentări înceţosate ale realităţii viitoare decurg în mod firesc din folosirea unor noţiuni insuficient de robuste pentru a cuprinde realitatea. Căci toată această muncă de calcul necesară stabilirii prognozei efectuată de stiinţa naturii seamănă cu urmărirea modificărilor fiziologice prin care trece un stomac de om în decurs de patru până la cinci ani, calculând cum va fi omul după două sute cincizeci de ani. Se poate într-adevăr prevedea prin calcul volumul modificărilor fiziologice ale stomacului produse în decursul unei vieţi de două sute cineizeci de ani, luând ca bază de calcul modificările înregistrate în patru până la cinci ani, după cum şi cercetătorul naturii poate calcula aspectul Pământului peste un milion de ani.

Unui copil de şase-şapte ani i se poate într-adevăr calcula cum îi va fi stomacul după două sute cincizeci de ani – numai că după atâţia ani respectivul va fi murit de mult! La fel s-ar putea socoti, în maniera geologilor, că acum câteva milioane de ani Pământul ar fi avut o anume înfăţişare; aplicând aceeaşi metodă, ţinând cont de modificările fiziologice ale organelor umane interne produse în opt zile, apoi în paisprezece zile, s-ar putea calcula şi retroactiv, adică înfăţişarea de acum două sute cincizeci de ani a unui copil, numai că atunci, fireşte, el nu exista încă pe Pământ. Noţiunile sunt într-adevăr incapabile de a cuprinde întreaga realitate. Pentru realităţile parţiale care-l înconjoară pe om, cele şase până la şapte milenii de dinaintea cronologiei noastre, precum şi acelaşi timp de după începutul cronologiei noastre, noţiunile ştiinţei naturale mai corespund, oarecum, însă în nici un caz pentru o perioadă mai mare.

Dar fiinţa omenească trebuie să fie gândită pentru epoci cu totul diferite. Şi în sensul acestei fiinţe omeneşti trebuie gândită şi existenţa Fiinţei lui Christos. De aceea v-am spus o dată [7] că există o deosebire fundamentală între ceea ce se numea în Evul Mediu „Nunta mistică" şi ceea ce se numeşte în sensul lui Christian Rosenkreuz „Nunta chimică". Nunta mistică este un proces pur lăuntric; aşa cum spuneau mai demult numerosi teosofi – şi poate mai spun şi astăzi: „Dacă ne adâncim cu adevărat înăuntrul nostru, vom descoperi acolo identitatea noastră cu esenţa divină!" O astfel de situaţie era zugrăvită aşa de frumos oamenilor, încât după o conferinţă de o oră auditorii plecau cu conştienţa că, dacă îţi cuprinzi cu adevărat lăuntrul, te poţi simţi într-adevăr ca un fel de Dumnezeu. Nunta chimică a lui Christian Rosenkreuz presupune existenţa în om a unor forţe active care prin natura lor pun stăpânire pe întregul om şi-l transformă, astfel încât, după ce materia este îndepărtată ca o zgură, omul este transmutat în perioadele Jupiter, Venus şi Vulcan.

Învingerea răului, a materiei cu ajutorul noţiunii, acesta era înţelesul şi sensul tainic al maniheismului. Faptul că problema căderii în păcat, problema răului – şi în legătură cu aceasta şi problema lui Christos Iisus – trebuiau înţelese într-un sens mai profund, iată ce i se înfăţişa sufletului lui Iulian; iată ce cunoaştere voia el să obţină printr-o iniţiere persană pe care dorea să o aducă apoi în Europa. Şi iată că în decursul acestei expediţii în Persia el a căzut lovit de o mână ucigaşă. Este atestat şi de istoria convenţională că Iulian a căzut, fiind răpus de o mână de asasin, de mâna unui adept al creştinismului constantinic. Vedeţi deci cum încercarea promovării principiului continuităţii a avut la Iulian Apostatul consecinţe tragice, ducând, cum s-ar spune, într-o fundătură.

Şi atunci s-a impus principiul augustinic: de a nu fi formate în nici un caz noţiuni care să amintească de maniheism, adică de asocierea reprezentărilor materiale cu gândirea spirituală. Occidentul a fost de-a dreptul împins în procesul de abstractizare. Acest proces s-a extins cu o anumită necesitate, înţesând întregul Apus. Numai câteva personalităţi importante s-au opus, ca mari rebeli, abstractizării. Ca urmare a întregii sale constituţii spirituale, unul dintre aceşti rebeli a fost Goethe. Iar unul dintre cei căzuţi cel mai mult în ghearele abstractizării a fost Kant. Luaţi – ştiu prea bine cât de eretică este propunerea mea, însă ea exprimă adevărul gol-goluţ – *Critica raţiunii pure a lui Kant* şi în timp ce îi citiţi tezele principale transformaţi-le în opusul lor: veţi obiţne adevărul. Acest mod de a gândi trebuie aplicat în legătură cu cele mai importante teze ale lui Kant privitoare la teoria timpului şi a spaţiului. Frazele pot fi transformate fără grijă în sensul lor opus; se poate spune „da" acolo unde el spune „nu", şi invers, acolo unde el spune „nu" să se spună „da", şi se obţine aproximativ ceea ce este valabil în faţa lumilor spirituale. Din această stare de fapt puteţi trage concluzia, dragi prieteni, cât de mari sunt interesele care intervin în procesul de falsificare a marelui antipod al lui Kant care este Goethe, aşa cum a procedat omul despre care v-am relatat de curând, care l-a prezentat exact pe dos citându-l: „În miezul naturii nu poate pătrunde nici un spirit creat".

Trebuie luate în considerare aceste puncte de vedere – abia atunci se poate evalua corect scrierea lui Iulian îndreptată mai cu seamă împotriva creştinismului paulinic. Scrierea aceasta este într-adevăr remarcabilă! Şi ea este remarcabilă nu prin ceea ce conţine, cât prin ceea ce conţin diferite scrieri din secolul al X1X-lea. E un paradox, nu-i asa? Însă iată cum se prezintă lucrurile: dacă se au în vedere scrierile lui Iulian Apostatul îndreptate împotrivn creştinismului [8], se va constata în ele prezenţa tuturor argumentelor posibile împotriva creştinismului, împotriva lui Iisus istoric, împotriva anumitor dogme creştine, totul însoţit de un puternic şi adevărat patos, precum şi de o intensă interiorizare. Considerând însă aceste amănunte şi fiind apoi examinat tot ceea ce a fost tăgăduit de teologia liberală a secolului al XIX-lea precum şi de migrarea acestei teologii liberale către oameni gen Drews [9] şi la oamenii care pe baza acestei cercetări teologice liberale au contestat existenţa istorică a lui Iisus Christos, dacă se ia în considerare şi se asamblează tot ceea ce a fost prezentat în literatura secolului al XIX-lea – această întreagă literatură ce-şi are începutul în secolul al XVIII-lea şi-şi continuă apoi evoluţia în tot cursul secolului XIX, care aparţine deci de filologicul cel mai productiv, mai îngrijit şi mai temeinic pe care şi-l poate imagina cineva – am mai spus aceste lucruri de multe ori, însă lucrurile se repetă în nenumărate feluri, astfel încât ar trebui cercetate biblioteci întregi –, atunci rezultă că pot fi stabilite anumite linii directoare fundamentale. Principala critică a început, nu-i aşa, cu aceea că s-a procedat la compararea Evangheliilor şi s-au scos apoi în evidenţă deosebirile existente între ele. Despre aceste lucruri am vorbit deja de mai multe ori [10] şi nu mai este necesar să fie repetate. Dar dacă liniile directoare şi tezele fundamentale sunt puse la un loc şi combinate între ele, va reieşi că ele se găsesc deja şi la Iulian Apostatul. În secolul al XIX-lea de fapt nu a fost adus nimic nou. Iulian Apostatul le-a prezentat deja pe toate. Numai că în timp ce Iulian Apostatul a formulat totul printr-o anumită genialitate, în secolul al XIX-lea a fost nevoie de o uriaşă muncă, combinată cu o foarte temeinică erudiţie teologică şi de un temeinic sofism teologic.

Se poate deci spune că Iulian Apostatul s-a angajat într-o luptă titanică. Căci prin încercarea sa de a învia maniheiamul până la urmă el a vrut să realizeze şi o evoluţie neîntreruptă. Gîndiţi-vă că astfel de spirite minunate cum a fost Goethe au vrut, mânate de un impuls instinctiv, să reînvie în ei înşişi vechiul elenism! Gândiţi-vă ce rezultate ar fi avut iniţiativele unor astfel de oameni dacă Iulian Apostatul şi-ar fi putut realiza opera! Ne este îngăduit să spunem că necesitatea aflată la temelia neputinţei lui Iulian Apostatul de a-şi duce la îndeplinire gândurile trebuie neapărat privită şi dintr-un alt punct de vedere. Însă nici această necesitate nu va fi înţeleasă, dacă marele Iulian va fi privit într-un mod filistin, dacă în acesta nu va fi văzut luptătorul titanic pentru înţelegere umană a ţesăturilor cosmice aptă să pătrundă adevărul. În vremurile noastre este deosebit de utilă remernorarea unor momente grandioase ale devenirii istorice a Occidentului. Pentru că noi trăim într-o perioadă din care nu vom putea ieşi cu bine dacă nu vom înţelege într-un nou mod ce a urmărit să realizeze un spirit cum a fost Iulian Apostatul. Pe timpul său încă nu apăruse posibilitatea – şi tocmai aceasta este marea lui tragedie – de a împăca vechiul principiu al iniţierii cu esenţa cea mai profundă a creştinismului. În vremurile noastre există posibilitatea de a transpune acest lucru în realitate, posibilitate care nu trebuie ratată, dacă vrem ca Pământul şi omenirea să nu ajungă la involuţie. Trebuie recunoscută necesitatea absolută a unei înnoiri în toate domeniile. Trebuie recunoscut mai mult decât orice altceva faptul că este neapărat necesară acceptarea principiului stabilirii legăturii cu lumea spirituală.

În orice caz, vor trebui dobândite în primul rând reprezentari pentru tot ceea ce acţionează împotriva acestor necesităţi. Oamenilor de astăzi le este teamă de astfel de reprezentări pătrunzătoare. Chiar dacă în zilele noastre există mult curaj, nu este vorba de curajul cunoaşterii! Mai mult decât orice altceva, lipseste tocmai curajul cunoaşterii. În omenirea actuală încă nu există o adevărată hotărâre de a înfrunta realitatea. Însă tocmai această hotărâre constituie mai mult decât orice o necesitate pentru timpul nostru. Pentru că, dacă timpul nostru nu vrea să se afunde în nimicuri, atunci va trebui să înveţe să înţeleagă principiul spiritului creator; trebuie să înveţe să înţeleagă ce înseamnă faptul că în timp ce spiritul devine creativ el acţionează cu aceeaşi forţă cu care acţionează instinctele, cu deosebirea că instinctele acţionează în întuneric, iar spiritul devenit creativ în lumina Soarelui, adică a Soarelui spiritual! Iată ce trebuie să înveţe să înţeleagă timpul nostru. Şi tocmai acest lucru este confruntat în vremurile noastre cu o opoziţie într-adevăr îndârjită.

Cato romanul [11], care şi-a asumat ca principală sarcină construirea unei structuri rezistenţe pe seama ordinii statale romane, considera că

în vederea consolidării acestei structuri este absolut necesară exilarea adepţilor filosofiei grecesti, pentru că, după cum spunea el, „Aceştia nu fac decât să pălăvrăgească cât e ziua de lungă, ceea ce contravine dispoziţiilor date de autorităţile noastre". Machiavelli [12], marele florentin al perioadei Renaşterii, şi-a exprimat acordul aducând laude lui Cato, pentru faptul că a surghiunit pe aceia care, de pe poziţia cunoaşterii spirituale, se amestecau în treburile omeneşti ale statului. Machiavelli avea şi o înţelegere profundă a faptului că, în decursul anumitor perioade, în Imperiul roman se legiferase pedeapsa capitală pentru delicte săvârşite împotriva structurii ordinii sociale.

Imperiul roman, precum şi întreaga lui deacendenţă europeană, era un duşman de moarte al cultivării unor relaţii cu lumea spirituală. De aici provine de altfel tendinţa manifestată în multe domenii de a lăsa aceste lucruri într-o stare de confuzie, de a le trece pe cât posibil sub tăcere. În orice caz, când în lume se va instala o reprezentare lipsită de orice consideraţie cu care trebuie gândit Misteriul de pe Golgota, atunci multe vor trebui să se „topească" pe plan spiritual, precum zăpada la lumina Soarelui. Faptul acesta este cât se poate de neplăcut, însă va trebui să se întâmple! Şi, înainte de toate, va trebui ca oamenii să găsească calea de a înţelege cu adevărat Fiinţa lui Christos. Data viitoare vom vorbi despre modul în care sufletul uman se poate apropia astăzi nemijlocit de această Fiinţă a lui Christos.

Însă reprezentări cu adevărat rodnice ale acestor lucruri pot fi dobândite numai dacă ne vom opri, pe de o parte, asupra unei figuri care, aş zice, a inaugurat dezvoltarea laturii exoterice a culturii occidentale şi care a fost Constantin, iar pe de altă parte, asupra figurii lui Iulian Apostatul, care a încercat, într-un mod imposibil pentru acele timpuri, să lupte împotriva aspectului exoteric al dezvoltării Occidentului. Este însă clar că, dacă cineva având numai puţină cunoaştere – n-aş spune nici măcat puţină cunoaştere adevărată a faptelor oculte, ci numai puţină cunoaştere adevărată a acelor lucruri ce sunt cuprinse în anumite scrieri mai vechi – îşi va îndrepta atenţia cu această cunoaştere asupra dogmaticii creştine, vor ieşi la iveală lucruri cu totul remarcabile. Iar dacă cineva îşi va aţinti privirea asupra unor lucruri cum este însăşi Liturghia – deci, după cum am spus, nu cu cunoştinţe oculte în general, ci numai cu lucruri care-şi au obârşia în cunoştinţe oculte din scrierile mai vechi – şi dacă va purcede la judecarea cultului şi a dogmaticii, vor ieşi la iveală lucruri foarte stranii. Ies la iveală lucruri care până la urmă ne fac să ne întrebăm ce se află de fapt în această dogmatică, ce există în practicile cultului liturgic. Nu eu, aici şi acum, ci numeroşi autori care s-au ocupat cu aceste lucruri din punctul de vedere mai sus amintit au ajuns la concluzia că, într-adevăr, în cult şi în dogmatică se află de fapt ascuns atât de mult păgâism vechi, aşa de multă reactualizare a vechiului păgânism, încât s-ar putea reedita încercarea făcută de scriitorul francez Drach [13], un cunoscător temeinic al vechiului iudaism, de a demonstra că în dogmatica şi în cultul bisericii catolice nu este vorba decât de reactualizarea vechiului păgânism. Au existat şi autori care au încercat să arate că anumiţi oameni s-au străduit să ascundă tocmai faptul că în dogmatică şi în practicile cultului au fost transplantate multe acţiuni ale vechiului păgânism.

Ar fi însă un fapt remarcabil dacă – într-un mod cu totul subconştient – ar supravieţui tocmai păgânismul, putându-se totodată naşte întrebarea: Ce servicii a făcut oare supravieţuirea păgânismului supravieţuirii Imperiului roman? Ce fel de servicii? Şi cum stau atunci lucrurile cu Iulian Apostatul? Da, dacă unii scriitori mai noi ar avea dreptate când afirmă că jertfa liturgică a catolicilor ar fi în principiu un vechi sacrificiu păgân precum şi că Iulian Apostatul şi-ar fi întrebuinţat întreaga lui putere pentru a nu admite dispariţia vechilor datini păgâne ci transplantarea lor, atunci am putea spune că el a reuşit totuşi, într-un anumit sens, să realizeze ceva. Din examinarea marelui antagonism dintre Iulian Apostatul şi Constantin reies nenumărate şi stranii probleme, sau, cum spune Nietzsche, „probleme încornorate". Numai probleme cu coarne, care sunt însă extrem de fatale pentru omul contemporan, însă care trebuie să devină neapărat probleme ale timpului nostru.

Data viitoare, vom continua cu această examinare a problemei.

NOTE

1. Vezi Lasaulx, *ibid.*, p. 37.

2. *Contra solem ne loquaris*. Pitagora nu a spus aceasta referitor la soarele vizibil, ci la „Soarele iniţierii" în forma sa întreită. Din H. P. Blavatsky *Învăţătura ocultă*, vol. III, Leipzig, fără an.

3. Chrisostom, 344–407, Părinte al Bisericii, grec. „Elevii teosofiei sunt gata să îl susţina pe Sfântul Chrisostom în afirmaţia sa că necredincioşii – şi mult mai mult profanii – «sunt orbiţi de lumina sourelui şi pierd din privire adevaratul soare privindu-l pe cel fals»." Din Blavntsky, *Învăţătura ocrută*, vol. III.

4. Vezi ***Geisteswissenschaftliche Erläuterungen zu Goethes Faust*** (***Explicaţii spiritual-ştiinţifice la Faustul lui Goethe***), vol. I: *Faust, ormul năzuitor*, conferinţa a II-a, GA 272. Rudolf Steiner face o prezentare amănunţită a maniheismului în conferinţa din 11 noiembrie 1904, ***Legenda Templului şi Legenda de Aur***, GA 93.

5. Aurelins Augustinus, 354–430, teolog. Vezi şi Rudolf Steiner ***Creştinismul ca fapt mistic şi misteriile antichităţii*** (1902), GA 8.

6. Berlin, 22 martie 1917. În ***Geist und Stoff, Leben und Tod*** (***Spirit şi materie, viaţă şi moarte***), GA 66.

7. Rudolf Steiner, conferinţa a IV-a din 27 februarie 1917, Berlin, ***Metamorfoză cosmică şi nmană***, GA 175, Ed. Rudolf Steiner Verlag, Dornach, 1982.

8. *Împotriva galileienilor* (*Cărţile împăratului Iulian împotriva creştinilor*, Leipzig, 1880).

9. Arthur Drews, 1865–1935, profesor de filosofie, susţinea o concepţie monistă despre lume şi respingea orice fel de credinţă în lumea cealaltă. În lucrările sale, printre altele *Mituri despre Christos*, 2 volume 1909–1911, contestă existenţa istorică a lui Iisus şi a lui Petru. Vezi nota 7 din conferinţa a II-a.

10. Vezi seriile de conferinţe despre Evanghelii ţinute de Rudolf Steiner: ***Cunoaşterea lui Christos*** (Kassel şi Basel, 1907), GA 100; ***Evanghelia după Ioan*** (Hamburg, 1908), GA 103; ***Evanghelia după Ioan în relaţie cu celelalte Evanghelii, în special cu Evanghelia după Luca*** (Kassel, 1909), GA 112; ***Evanghelia după Luca*** (Basel, 1909), GA 114; ***Die tieferen Geheimnisse des Menschheitswerdens im Lichte der Evangelien*** (***Misteriile mai profunde ale evoluţiei omeneşti în lumina Evangheliilor***) (1909), GA 117; ***Evanghelia după Matei*** (Berna, 1910), GA 123; ***Evanghelia după Marcu*** (Basel, 1912), GA 139,

11. Marcus Porcius Cato, 234–194 î.Chr., om de stat roman; „ .. nu fac decât să pălăvrăgească...": În Ernst von Lasaulx, *Die prophetische Kraft der menschlishcen Seele in Dichtern und Denkern* (*Puterea profetică a sufletului omenesc în poeţi şi gânditori*), citat după Pliniu.

12. Niccolo Machiavelli, 1469–1527, om de stat, istoric şi poet.

13. David Paul Drach, bibliotecar şi scriitor (1791, Strassburg–1865, Roma), a studiat la mai multe şcoli talmudice, s-a convertit la creştinism în 1823. În 1827 s-a dus la Roma, unde a fost numit Bibliotecar al Propagandei ca recunoaştere a erudiţiei sale cuprinzătoare. Probabil Rudolf Steiner se referea la opera sa *De I'Harmonie entre l'église et la Synanogue ou perpétuité de la foi de la religion chrétienne*, 2 volume, Paris, 1844.

Rudolf Steiner

PIETRE FUNDAMENTALE PENTRU CUNOAŞTEREA MISTERIULUI DE PE GOLGOTA

GA 175

CONFERINŢA a VIII-a

Berlin, 24 aprilie 1917

În urma ultimelor noastre prelegeri aţi putut ajunge la concluzia că şi pentru timpul prezent, dar mai cu seamă pentru viitorul omenirii, va fi de o deosebită importanţă să se înţeleagă faptul că pentru Christos Iisus şi pentru tot ce se află în legătură cu El prin Misteriul de pe Golgota nu prezintă prea mare importanţă examinarea lor exterioară, aşa cum se practică ea ca istorie convenţională în cadrul ştiinţei exterioare; că pentru oameni va trebui să devină accesibile alte izvoare, în vederea adeveririi cunoaşterii realităţii lui Christos şi a Misteriului de pe Golgota, decât poate oferi examinarea istorică curentă în materie de izvoare istorice, chiar dacă aceste izvoare sunt Evangheliile. Am amintit deja în repetate rânduri – oricine face cunoştinţă cu literatura de specialitate se poate convinge şi singur – că tocmai cea mai sârguincioasă, minuţioasă şi atentă cercetare istorică a secolului al XIX-lea s-a ocupat cu critica, respectiv cercetarea Evangheliilor; şi se poate spune – luat acum numai ca pur fenomen exterior istoric – că această critică a Evangheliilor a dus la un rezultat negativ, de fapt un rezultat mai degrabă distructiv, anihilant pentru ideea Misteriului de pe Golgota decât o confirmare, o fundamentare şi o dovadă în favoarea sa. Ştim că mulţi dintre contemporanii nostri, nu din spirit de contradicţie, ci pentru că sunt convinşi că nu pot proceda altfel, s-au decis, pe baza rezultatelor cercetării istorice, să recunoască faptul că nu avem nici un fel de îndreptăţire să afirmăm în mod pur istoric că s-ar putea dovedi existenţa pe Pământ a lui Christos Iisus la începutul erei noastre. În orice caz, nu poate fi nici contestat, însă acest lucru nu prezintă prea mare importanţă.

Însă la întrebarea Cum este posibilă descoperirea unor alte izvoare decât cele istorice în vederea cunoaşterii Misteriului de pe Golgota? vom putea da un răspuns corespunzător numai dacă vom prezenta unele amănunte ocult-istorice, aşa cum am procedat cu ocazia ultimei noastre întâlniri.

Urmărind derularea primelor veacuri ale evoluţiei creştinismului şi având în vedere faptul că această evoluţie aproape că nu-i este accesibilă cunoaşterii în alt mod decât prin aprofundarea examinării pur istorice cu ajutorul stiinţei spiritului, dacă se ţine seama de acest lucru şi se admite examinarea spiritual-ştiinţifică, pentru început as zice numai ipotetică a acestei perioade, atunci, pentru a prezenta evoluţia primelor veacuri creştine, ni se prezintă o imagine cu totul remarcabilă. Pentru că, dacă vom lăsa privirea să cuprindă desfăşurarea acestor prime veacuri creştine, va rezulta că Misteriul de pe Golgota nu s-a săvârşit numai o singură dată, individual, şi numai pe Golgota, ci s-a mai săvârşit şi o a doua oară, într-un sens oarecum figurat, într-un context istoric mai larg. Dacă este examinată cu atenţie această epocă, se dezvăluie într-adevăr infinit de multe lucruri remarcabile.

Pentru că beneficiază de o tradiţie neîntreruptă, există astăzi, să spunem, o istorie a religiei catolice, care vorbeste în primul rând despre întemeierea creştinismului, despre primii Părinţi şi învăţători ai Bisericii primelor veacuri creştine, apoi despre învăţătorii şi filosofii Bisericii din veacurile următoare, despre fixarea de către conciliile ecumenice a fiecărei dogme în parte, despre papii infailibili şi aşa mai departe. Se urmăreşte un fir istoric ce se deapănă ca şi cum istoria s-ar derula în continuu după acelasi tipic. Cu toate că bătrânii Pairinţi ai Bisericii sunt supuşi unor critici susţinute, parcă totuşi lipseşte curajul necesar respingerii şi ignorării lor totale, deoarece atunci ar fi întrerupt firul continuităţii; se doreşte stabilirea legăturii tocmai cu acel conciliu ecumenic din anul 869, despre care v-am mai povestit. Da, după cum am spus, lucrurile sunt prezentate ca şi cum istoria ar fi un proces neîntrerupt. Însă când într-un proces în aparenţă neîntrerupt intervine un salt radical, atunci acesta este asimilat în istoria în aparenţă neîntreruptă. Dacă intrăm în spiritul problemei, nu ne putem imagina un antagonism mai mare decât cel existent între spiritul primilor învăţători ai Bisericii creştine şi cel al învăţătorilor de mai târziu, precum şi al hotărârilor luate de conciliile ecumenice. Există aici o imensă şi radicală deosebire, care este însă trecută sub tăcere datorită faptului că o cer anumite interese. Şi prin aceasta este posibil ca sufletele prezentului să fie ţinute în neştiinţă tocmai în legătură cu primele veacuri creştine şi cu ceea ce s-a întâmplat de fapt, atunci. Bunăoară, despre felul în care a fost eradicat ceea ce este numit în mod obişnuit gnosă nici oamenii cei mai învăţaţi nu posedă astăzi vreo reprezentare valabilă. La fel de mare neştiinţă şi incertitudine există şi în legătură cu ceea ce au vrut spirite precum Clement Alexandrinul, Origene, discipolul său şi alţii, chiar şi un Tertullian [1], pentru că fragmente din operele lor întâlnim doar în scrierile celor care i-au combătut; astfel, putem spune că este imposibil să se obţină o imagine obiectivă a acestor primi Părinţi şi învăţători ai Bisericii creştine şi că pe baza fragmentelor păstrate din operele lor au fost construite teoriile cele mai fanteziste.

Dacă vrem să clarificăm această problemă, va trebui să ne îndreptăm privirea şi asupra evenimentelor care au făcut posibil ca Misteriul de pe Golgota să aibă loc, aş zice, pentru a doua oară, adică încă o dată, în istorie.

Când s-a săvârşit Misteriul de pe Golgota mai acţionau încă, cu întregul lor conţinut spiritual, vechile culte păgâne, vechile Misterii păgâne. Toate acestea se manifestau aşa de puternic, încât putem vedea născându-se din ele o personalitate ca Iulian Apostatul, despre care am vorbit data trecută, cel care fusese iniţiat în tainele Misteriilor eleusine. Misteriile păgâne îşi făceau încă simţită prezenţa atât de intens încât un lung şir de cezari – chiar dacă într-un mod aparte – avuseseră parte de un fel de iniţiere. Însă în afară de asta mai acţionau şi toate acele lucruri care se aflau în legătură cu vechile culte păgâne şi care astăzi sunt date la o parte într-un mod cât se poate de nepotrivit din punct de vedere istoric. Se povesteste ce s-a întâmplat la un moment sau altul în istorie, pur şi simplu în modul cel mai exterior. Or, chiar şi ceea ce s-a întâmplat în modul cel mai exterior poate fi suficient pentru unii pentru a vorbi despre un al doilea Misteriu de pe Golgota. Însă nu se cunoaşte deloc tocmai partea lăuntrică a întâmplărilor.

Examinând aspectele exterioare ale evenimentelor, va trebui să constatăm că în timpul primelor secole ale creştinismului lumea era de-a dreptul împânzită cu fel de fel de temple păgâne, în care se aflau, înconjurate de o nemaipomenită măreţie şi fastuozitate – despre care noi, cei de astăzi, nu avem nici cea mai vagă idee – chipurile şi statuile divinităţilor locurilor reapestive; se aflau în acele temple reproduceri artistice ale chipului zeilor, care redau în imagini până în cele mai mici amănunte ceea ce vieţuise în vechile Misterii. Nu numai că nu exista

nici un oraş sau peisaj care în acele vechi timpuri să nu-şi fi avut din abundenţă construcţiile sale mistic-artistice, dar până şi pe ogoare, acolo unde ţăranii îşi semănau grânele, peste tot puteau fi întâlnite asemenea mici temple izolate, fiecare cu reproducerea imaginii zeilor lor. Nici una dintre muncile agricole nu era executată, fără a fi reportate forţele care – cu ajutorul puterilor magice ce sălăşluiau în reproducerea aceasta deosebită a imaginii zeilor – erau gândite ca scurgându-se din spaţiul cosmic asupra Pământului. Însă cezarii romani, împreună cu episcopii şi preoţii creştini, au avut grijă în decursul acestor secole – şi noi putem urmări acest proces până la împăratul Iustinian [2], adică până în secolul al VI-lea, putem urmări cum apărea un edict împărătesc după altul, toate dezvăluind grija acestor cezari – să distrugă din temelii toate lăcaşurile păgâne de închinăciune, mari şi mici, împreună cu imaginile şi statuile din interiorul lor. O imensă furie de distrugere a măturat lumea în aceste secole, o furie de distrugere unică în felul ei în întreaga evoluţie a omenirii; şi este unică pentru că trebuie să ţinem seama ce a fost distrus. Din vremea în care Sfântul Benedict de Nurcia [3] cu propriile sale mâini, ajutat de muncitorii săi, a demolat făcând una cu pământul templul lui Apollo de pe Montecassino – pentru a întemeia acolo mănăstirea de reşedinţă a Ordinului benedictinilor – şi până în vremea împăratului Iustinian, una dintre principalele preocupări ale cezarilor romani, pe care după Constantin şi-a însusit-o în special creştinismul, a fost de a distruge tot ce mai rămăsese din timpurile vechi. Există şi edicte care în aparenţă ar vrea să stăvilească opera de distrugere. Însă citirea acestor edicte produce o impresie ciudată. Există, bunăoară, un edict al unui cezar care dispune ca templele păgâne să nu fie distruse toate dintr-o dată, căci o astfel de acţiune ar răscula populaţia, ci nimicirea să fie dusă la îndeplinire treptat; atunci populaţia nu s-ar mai răscula, ci se va resemna.

Toate aceste măsuri cât se poate de înfricoşătoare şi care se aflau în legătură cu această activitate distructivă sunt relatate adeseori înfrumuseţat, ca şi multe alte lucruri. Însă această cosmetizare n-ar trebui să se întâmple. Pentru că unde adevărul este într-un fel sau altul distorsionat, acolo şi accesul la Christos Iisus este bruiat, şi atunci El nu mai poate fi găsit. Iar în ceea ce priveste iubirea faţă de adevăr se pot face descoperiri ieşite din comun. V-aş ruga să-mi permiteţi să vă prezint un simptom mărunt, pe care îl amintesc din cauză că am avut parte de trăirea lui în copilăria relativ timpurie, şi pe atunci m-a irnpresionat puternic. Astfel de lucruri, o dată trăite, nu mai pot fi uitate. Ei bine, dacă nu avem urechile înfundate, putem auzi din istoria cezarilor romani că acel Constantin despre care am mai vorbit nu era un om foarte bun. Pentru că, în general, nu poate fi bun cel care îsi acuză pe nedrept propriul fiu vitreg că a avut relaţii incestuoase cu mama sa – acuzaţia era nedreaptă, absolut inventată, numai pentru a justifica săvârsirea unui omor. Pe baza acestei acuzaţii inventate a poruncit uciderea fiului său vitreg, iar apoi a mamei sale. Astfel de lucruri făceau parte dintre faptele cele mai obişnuite ale împăratului Constantin. Însă pentru că Biserica exterioară îi datorează lui Constantin multe lucruri, iată că istoria exterioară a Bisericii se ruşinează să-l înfăţişeze pe marele ei binefăcător în adevărata sa lumină. De aceea as dori să vă citesc un fragment din manualul meu şcolar de istorie o religiei [4] despre acest împărat: „Constantin şi-a arătat natura credincioasă şi în viaţa lui particulară" – tocmai v-am arătat în ce fel! „Dacă i se reproşează setea de putere şi firea mânioasă, trebuie să gândim că credinţa nu te fereste de orice pas greşit, precum şi că creştinismul nu si-a putut dovedi forţa sfinţitoare asupra lui, pentru că până la sfârşitul vieţii sale Constantin a rămas în afara participării la Sfintele Taine".

Puteţi avea parte de trăirea unui imens număr de astfel de întâmplări, şi cu ajutorul lor puteţi studia intensitatea aşa-numitei iubiri a adevărului, foarte deseori exemplificată în paginile istoriei. Şi lucrurile nu stau mai bine nici cu privire la istoria mai nouă, numai că aici avem de-a face cu alte puncte de vedere, şi nu se poate observa atât de uşor totul, pentru că intervin alte interese.

De obicei, când se discută aceste edicte împărăteşti se aminteşte şi că cezarii romani ridicau obiecţii împotriva sângeroaselor jertfiri de animale oficiate în templele păgâne, precum şi împotriva altor practici înrudite. Nu vrem nici să criticăm şi nici să înfrumuseţăm lucrurile, ci dorim doar să relatăm pur şi simplu evenimentele. Este necesar să se ştie că aşa-numita „jertfire a animalelor", ale căror măruntaie – după cum se spune – preziceau viitorul, era un mod decadent de a aduce sacrificii rituale, însă în nici un caz nu era ceva trivial, aşa cum se apreciază foarte frecvent în istorie când se vorbeste despre acest lucru. Prin jertfirea animalelor – este dificil să se mai vorbească astăzi în amănunt despre astfel de lucruri care sunt considerate scandaloase, de aceea ele pot fi descrise numai în mod general – se urmărea stimularea unei capacităţi care nu mai putea fi posedată nemijlocit, deoarece vremea vechii clarvederi atavice trecuse deja; prin jertfirea animalelor, în cadrul anumitor cercuri preoţesti păgâne se urmărea obţinerea unui impuls în vederea reînvierii – cu ajutorul acestui mijloc – a vechilor puteri de clarvedere. Şi anume, se urmărea ca prin forma specifică a ritualului jertfirii animalelor să se reînvie forţa clarvăzătoare pentru a se putea transpune, în vremurile primordiale, în vremurile Misteriilor lui Mithra, şi aceasta după cea mai spirituală procedură de atunci. Însă lucrurile se desfăşurau mult mai brutal, mai sângeros în templele Misteriilor egiptene. Dacă studiem Misteriile lui Mithra cu metode oculte, va trebui să spunem că diferitele moduri de jertfire a animalelor – care erau mai mult decât numim astăzi jertfire de animale, căci în realitate ele conduceau la cunoaşterea tainelor naturii mult mai intens decut disecţia cadavrelor, decât autopsia practicată astăzi, care în fond nu te introduc în nici un fel de taine, ci numai în lucrurile de suprafaţă – erau un mijloc de a obţine introducerea în tainele forţelor active din Univers. Cel ce săvârşea aceste jertfe rituale într-un mod corect devenea clarvăzător, putea cunoaşte anumite forţe prezente în tainele naturii. De aceasta se leagă si faptul că trebuia păstrat secretul asupra fundamentelor spirituale reale ale sacrificiilor săvârsite în Misterii, că aceste lucruri puteau deveni accesibile abia atunci când novicele era suficient pregătit.

Or, dacă studiem Misteriile lui Mithra, aflăm că originea lor se află în perioada a treia postatlanteană, şi că acum ele se aflau în decădere, deoarece erau adecvate, în forma lor cea mai desăvârsită, perioadei a treia postatlanteene. În perioada a treia postatlanteană, Misteriile lui Mithra se aflau de fapt în vremurile lor cele mai bune, ceea ce, chiar dacă într-un mod primejdios şi tainic, conducea totuşi la cunoaşterea unor profunde enigme ale naturii, datorită faptului că procedeele practicate aveau rezultate concrete. Aşadar, gândiţi-vă: preoţii practicau în faţa novicilor anumite procedee care erau legate de descompunerea legăturilor existente în natură, pentru ca astfel, prin descompunere, novicii să ajungă la cunoaşterea structurii fenomenelor şi proceselor din natură. Iar prin modul în care se desfăşurau aceste procese, prin felul în care acţionau împreună apa şi focul din interiorul organismelor, precum şi prin felul în care această conlucrare oferea stimuli celui ce participa la sacrificarea rituală a animalelor – prin acestea, pentru participanţi se deschidea o cale cu totul deosebită pentru o cunoaştere de sine ce pătrundea până în cele mai lăuntrice fibre ale omului, şi prin aceasta şi o cale pentru cunoaşterea lumii.

Aşadar, aceste sacrificii rituale de animale erau o cale spre cunoaşterea de sine şi spre cunoaşterea lumii. Participând la săvârşirea unor astfel de sacrificii, oamenii se vieţuiau pe ei înşişi altfel decât în viaţa exterioară fizică. Însă această trăire se baza într-o mare măsură pe slăbiciunea omului. Căci cunoaşterea de sine este foarte greu de realizat, iar sacrificiile urmăreau uşurarea cunoaşterii de sine. Prin astfel de jertfe rituale, omul ajungea să se vieţuiască, să se simtă pe sine însuşi lăuntric mult mai intens decât prin simplul proces al gândirii sau al reprezentării. Am putea spune că se urmărea dobândirea unei cunoaşteri de sine ce pătrundea până în esenţa propriei corporalităţi; o cunoaştere de sine care putea fi urmărită până în sufletul marilor artişti ai Antichităţii, care îşi datorau într-un anumit sens capacitatea lor de a plăsmui forme tocmai trăirii în propriul lor organism a mişcărilor formatoare ale naturii. Cu cât ne întoarcem mai departe în timp în artă, în creaţia artistică, cu atât mai mult ne apropiem de vremurile în care crearea după un model dat era ceva cu totul de neînţeles. A avea în faţă un model şi a-l copia era pentru omul străvechi ceva cu totul de neînţeles. Trebuie să recunoaştem că oamenii de atunci posedau înăuntrul lor ceva viu, care vieţuia intens şi pe care îl frământau, dându-i formă, modelându-i un trup. Aceste lucruri sunt astazi deja atât de tocite, încât aproape că nu se mai poate vorbi despre ele, căci cuvintele noastre nu pot reda cu sensul lor decât o umbră din ceea dorim să exprimăm cu adevărat. Este într-adevăr imensă schimbarea prin care au trecut oamenii o dată cu trecerea timpului.

O adevărată continuare a Misteriilor lui Mithra, care, pe timpul desfăşurării Misteriului de pe Golgota erau răspândite în întreaga lume, au

fost Misteriile eleusine greceşti. Ele erau o continuare, dar în acelaşi timp, într-un anumit sens, ceva diferit. În timp ce esenţa Misteriilor lui Mithra era ca omul să se vieţuiască pe sine însuşi în mod fizic-trupesc, în Misteriile eleusine trebuia ca omul să nu se vieţuiască pe sine în el însuşi, ci în afara sa. În Misteriile eleusine erau practicate cu totul alte procedee decât cele din Misteriile lui Mithra. În timp ce în Misteriile lui Mithra omul era literalmente înghesuit în el însuşi, în cele eleusine el era extras sufleteşte din el însuşi, astfel că, aflându-se în afara trupului său, omul avea parte de vieţuirea tainicelor impulsuri de creaţie ale spiritului şi naturii din afara lui. Şi dacă ne vom familiariza cu ceea ce se întâmpla de fapt cu omul în aceste Misterii – atât în cele ale lui Mithra, care erau decadente, cât şi în cele eleusine, care nu numai că nu erau decadente, ci atinseseră culmea răspândirii şi acţiunii lor cu câteva secole înainte de cronologia creştină, cam prin secolul al IV-lea de dinaintea erei noastre –, dacă ne vom întreba de fapt ce se obţinea în aceste Misterii pentru om, va trebui să spunem că în ele era formulat răspunsul la îndemnul delfic: „Cunoaşte-te pe tine însuţi!" Totul era concentrat, de fapt, asupra dobândirii cunoaşterii de sine; şi aceasta în două moduri diferite. Unul era cunoaşterea de sine prin înghesuirea în sine, astfel încât componenta eteric-astrală se densifica oarecum în om, ajungând să se lovească înăuntrul său de sine însuşi, iar prin această ciocnire lăuntrică a sufletescului cu trupescul omul afla: Eşti ceva ce percepi atunci când te înghesui şi te îmbrânceşti lăuntric chiar pe tine. Acest lucru se întâmpla în Misteriile lui Mithra. Celalalt mod al dobândirii cunoaşterii de sine prin Misteriile eleusine se realiza prin extragerea sufletului din trupul omului – prin intermediul unor procedee în a căror descriere nu intrăm acum –, astfel că sufletul extras din trupul omului ajungea în legătură cu puterea tainică a acţiunii solare, a impulsului Soarelui pe Pământ, cu forţele impulsului Lunii pe Pământ, cu forţele impulsului stelar, cu impulsurile forţelor elementare izolate, cu forţele căldurii, ale aerului, ale focului şi aşa mai departe. Entitatea sufletească a omului – extrasă în prealabil din trup – era atunci străbătută ondulatoriu de elementele exterioare, de existenţa exterioară, astfel că din impactul cu exteriorul era dobândită cunoaşterea de sine. Iar ceea ce ştiau cei ce cunoşteau sensul propriu-zis al esenţei Misteriilor era faptul că omul putea avea parte de orice trăire, în afară de cea a asocierii unui conţinut real cu noţiunea de Eu, atunci când această noţiune nu provenea din Misterii. Pentru acea vreme, dacă nu provenea din Misterii, Eul rămânea ceva abstract. Restul elementelor sufletesc-spirituale puteau fi trăite, însă noţiunea de Eu trebuia să fie stimulată pe această cale; ea avea nevoie de acest stimulent puternic. Acest lucru îl ştiau oamenii. Şi acest lucru este esenţial în această privinţă.

După cum ştiţi, la un moment dat s-a realizat un fel de combinaţie între evoluţia creştină şi Imperiul roman. Modul în care a fost făcută această combinaţie l-am descris deja. Prin realizarea acestei combinaţii s-a născut apoi dorinţa stergerii, a muşamalizării pe cât posibil a acestui trecut pe care l-am descris mai sus, dorinţa de a împiedica pe cât posibil ca vreo imagine reală a acestui trecut să persiste şi să pătrundă în lumea de mai tâziu, pentru ca nu cumva posteritatea să afle ce au făcut oamenii până în veacurile târzii ale erei creştine pentru a putea intra în legătură cu puterile divine care-i dăruiesc omului – fie înăuntrul, fie în afara trupului – conştienţa de Eu. Iar acum, dacă vrem să studiem ceva mai în profunzime evoluţia creştinismului, va trebui să ne îndreptăm atenţia nu numai asupra evoluţiei dogmelor, ci şi asupra evoluţiei cultelor. Pentru anumite puncte de vedere, evoluţia cultului este mult mai importantă decât evoluţia dogmelor. Pentru că dogmele constituie elementul discordiilor şi al certurilor confesionale; dogmele sunt ca pasărea Phoenix: ele renasc din propria lor cenuşă, şi oricât de radical ar fi nimicite dogmele, până la urmă tot apare din nou cineva – care poate fi considerat un cap pătrat – care susţine aceleaşi păreri. Cultele pot fi desfiinţate mult mai sigur. Iar aceste vechi culte, care erau într-o oarecare măsură semnele exterioare reale, simbolurile întâmplărilor desfăşurate în Misterii, trebuiau neapărat desfiinţate, căci prin distrugerea lor nu mai puteau fi descifrate în ele urmele felului cum, odinioară, se încerca apropierea de forţele spiritual-divine.

Dacă dorim să pătrundem în spatele vălului ce acoperă aceste lucruri, trebuie să analizăm mai cu atenţie cultele creştine, de pildă acţiunea centrală a cultului: jertfa liturgică, jertfa catolică săvârşită prin liturghie. Ce este de fapt aceasta jertfă liturgică a cultului catolic, cu imensul şi profundul ei sens? Ce reprezintă ea? Ei bine, jertfa liturgică creştină, cu tot ceea ce conţine ea, reprezintă o evoluţie neîntreruptă a Misteriilor lui Mithra, cumulate într-un anumit fel cu elemente ale Misteriilor eleusine. Sacrificiul ritual liturgic precum şi multe dintre ceremoniile legate de el nu sunt nimic altceva decât evoluţia în continuare a vechilor culte practicate în Misterii. Au intervenit însă anumite modificări în ritual, căci bunăoară caracterul sângeros pe care îl căpătaseră Misteriile lui Mithra a fost mult atenuat. Dar spiritul fundamental foarte asemănător al ritualului creştin-catolic cu al Misteriilor lui Mithra poate fi apreciat just numai de cel ce este capabil să evalueze în mod corect anumite amănunte. Astfel, faptul că atât preotul, cât şi cel ce se împărtăşeşte cu trupul Domnului, după ce nu a mâncat nimic un anumit timp prescris cultic – sau, cum se spune, pe nemâncate –, este mult mai important pentru înţelegerea întregii probleme decât alte amănunte care au generat în Evul Mediu nişte dispute îngrozitoare. Pentru că starea „pe nemâncate" este, de pildă, unul din elementele esenţiale. Iar atunci când un preot – aşa cum se mai întâmplă uneori – încalcă această poruncă a săvârşirii transsubstanţierii şi a împărtăşirii „pe nemâncate" întregul act nu mai are nici sensul, nici semnificaţia, nici efectul pe care trebuie să le aibă. Ce-i drept, de cele mai multe ori nu-şi realizează efectul scontat pentru că respectivii nu sunt instruiţi în mod corespunzător. Efectul aşteptat poate deveni o realitate numai dacă s-a făcut o instruire adecvată în legătură cu ceea ce se trăieşte imediat după primirea trupului fără sânge al Domnului. Însă poate că ştiţi şi dumneavoaatră cât de puţină importanţă se acordă astăzi acestor subtilităţi; cât de puţină grijă se are ca prin împărtăşanie să se producă într-adevăr o trăire care reprezintă un fel de simţire lăuntrică, un fel de reînnoire în prezent a stimulărilor care aveau loc în Misteriile lui Mithra. Astfel, după cum vedeţi, în spatele întregului cult sunt ascunse într-o anumită măsură lucruri tainice. Biserica a vrut de altfel să realizeze prin actul de hirotonisire a preoţilor un fel de continuare a străvechiului principiu al iniţierii, numai că ea a ignorat faptul că principiul iniţierii consta iniţial în faptul că celui ce urmează să fie iniţiat i se împărtăşeau cunoştinţe despre modul în care trebuie trăit întregul cult.

Din idealul lui Iulian Apostatul făcea parte să descopere ce legătură exista între Misteriile eleusine – în care era iniţiat el – şi Misteriile perioadei a treia postatlanteene. Ce putea el afla din Misteriile eleusine? De fapt, astăzi istoria nu ne învaţă ce putea descoperi Iulian Apostatul din Misteriile eleusine. Însă dacă vă veţi decide să studiaţi în ce fel oameni precum Clement Alexandrinul, ucenicul său Origene, chiar şi Tertullian sau Ireneu [5] – fără a mai vorbi de alţi învăţători mai vechi ai Bisericii ă au apărut din sânul principiului păgân al iniţierii, pentru a se transmuta apoi în felul lor în creştinism, dacă vă veţi preocupa mai îndeaproape de aceste spirite, veţi afla că în ele vieţuia o mobilitate cu totul specială a noţiunilor şi a reprezentărilor; vieţuia un spirit cu totul diferit în comparaţie cu ceea ce a vieţuit mai tarziu în Biserică. Dacă vrem să înţelegem Misteriul de pe Golgota, va fi necesar să ne apropiem de spiritul care viţuia în toţi aceşti invăţători ai Bisericii. Iată lucrul esenţial: să ne apropiem de spiritul acesta!

După parerea mea, oamenii se află într-o profundă stare de somnolenţă cu privire la marile fenomene ale culturii. Ne reprezentăm lumea realmente de parcă de fapt am vieţuit-o în vis. Este ceva ce putem constata în vremurile noastre. V-am vorbit adeseori despre Hermann Grimm – trebuie să recunosc însă că, atunci când vorbesc în prezent de Hermann Grimm, mă simt cu totul altfel decât atunci când am vorbit despre Hermann Grimm în urmă cu patru sau cinci ani. Cele trăite de noi în războiul care durează deja de aproape trei ani determină o mutaţie a capacităţii noastre de apreciere, astfel încât întâmplări desfăşurate cu câteva decenii în urmă ne par a aparţine realmente unui timp ca din poveşti şi că s-ar fi putut derula tot atât de bine şi acum câteva secole. Întâmplările curente ne-au devenit atât de străine de parcă ar fi avut loc cu secole în urmă, iar timpul s-ar fi lungit. Şi astfel sunt ratate de către oamenii căzuţi în somnolenţă întâmplări importante din lume.

Dacă cineva încearcă astăzi să-i înţeleagă cu mijloacele obişnuite ale intelectului, ale noţiunii pe scriitorii antici – desigur, dacă respectivul este, în sensul obişnuit al cuvântului, un absolvent universitar – fireşte că înţelege toate câte au fost moştenite de posteritate, însă, dacă

nu este un astfel de spirit iluminat, poate spune: Cu ajutorul capacităţii de înţelegere obişnuite, dacă nu folosim mijloace oculte, vechii filosofi greci Thales, Heraclit, Anaxagora [6] – care deci nu sunt situaţi în timp prea departe de noi – într-adevăr nu pot fi înţeleşi. Ei vorbesc – chiar dacă ştim greaca veche – o altă limbă; ei vorbesc o limbă într-adevăr diferită din punct de vedere noţional de cea pe care o putem vorbi noi înşine pentru a fi înţeleşi de un intelect uman obişnuit. Şi acest lucru este valabil, bunăoară, şi cu privire la Platon. Am amintit în repetate rânduri că Hebbel a intuit aceasta, atunci când s-a gândit – în jurnalul său şi-a notat [7] de altfel schiţa unei drame în acest sens – să-l prezinte pe Platon reîntrupat în ipostaza unui elev de liceu care trebuie să-l citească pe Platon împreună cu profesorul său, însă nu îl poate înţelege nici cu ajutorul profesorului, care este foarte bine calificat, în ciuda faptului că el însuşi – elevul – este reîntruparea lui Platon. Hebbel a vrut să scrie şi să prezinte o astfel de piesă de teatru. N-a apucat să-şi realizeze planul, însă şi-a notat în jurnalul său cam ce s-ar întâmpla dacă Platon reîntrupat ar fi astăzi un elev de liceu şi ar trebui să-şi citească operele scrise în fosta întrupare, fără însă a le mai putea înţelege. Hebbel intuia că Platon nu poate fi înţeles fără dificultate. Înţelegerea, ceea ce poate fi numit înţelegere dacă noţiunile sunt analizate cu precizie, începe să devină realizabilă pentru gândirea omului abia o dată cu Aristotel. O astfel de operaţie nu era posibilă înainte de Aristotel, ci numai o dată cu el, în secolul al IV-lea î.Chr. Ceea ce există mai înainte nu poate fi înţeles cu un intelect obişnuit. De aceea au şi încercat oamenii să-l înţeleagă pe Aristotel, căci pe de o parte el poate fi înţeles, iar pe de altă parte nici până astăzi nu s-a ajuns mai departe cu anumite structuri de noţiuni elaborate de el, pentru că aceste structuri erau utile pentru acele vremuri. De fapt, pentru omul care trăieste în viaţa concretă, a dori să gândeşti cum se gândea într-o perioadă anterioară este ca şi când, ajuns la vârsta de cincizeci şi şase de ani, el ar vrea să aibă pentru un sfert de oră din nou douăzeci şi şase de ani, pentru a retrăi ceea ce a trăit atunci. Un anumit mod de a gândi este bun numai pentru o perioadă foarte precis determinată; ceea ce constituie caracteristica gândirii este mereu regândit. Este însă interesant cum a trăit Aristotel în Evul Mediu ca un stăpân al gândirii, şi cum a ieşit el din nou la suprafaţă şi iese la lumină tocmai acum în opera ades amintitului Franz Brentano. În 1911, Franz Brentano a scris o carte frumoasă, splendidă despre Aristotel [8], o carte în care au fost prelucrate reprezentările şi noţiunile care trebuiau să fie aduse cât se poate de aproape de epoca actuală. Este o ciudată karmă a vremurilor faptul că Franz Brentano a scris exact în această perioadă o carte cuprinzătoare despre Aristotel, o carte pe care ar trebui să o citească de fapt toţi cei care ţin să stabilească un contact cu un anumit fel de a gândi. De altfel, cartea lui Franz Brentano despre Aristotel se citeşte foarte uşor.

Vedeţi dumneavoastră, până şi Aristotel a fost într-un anumit sens o victimă a destinului, care a făcut ca opera sa, chiar dacă nu într-un mod nemijlocit, să fie ciuntită, nu de către creştinism, ci de către Biserică, astfel că s-au pierdut părţi importante ale scrierilor sale. Aşa încât, ceea ce a mai rămas în picioare din opera aristotelică necesită şi în privinţa fondului o completare ocultă. Iar lucrurile cele mai importante se referă tocmai la sufletul omului. Şi aici, făcând legătura cu Aristotel, ajung la un lucru care trebuie să-i fie spus omului contemporan când îşi pune întrebarea: Cum pot eu însumi să găsesc, cu ajutorul trăirilor mele sufleteşti lăuntrice, o cale sigură – în timp ce-mi îndrept asupra acestei taine viaţa meditativă practicată aşa cum este ea descrisă în cartea ***Cum se dobândesc cunoştinţe despre lumile superioare?*** –, cum pot deci afla o cale sigură pentru a deschide în mine însumi izvoarele cunoaşterii Misteriului de pe Golgota? Pentru că Aristotel încearcă oarecum pornind dinăuntrul său să înviorează trăirea aceea lăuntrică pe care cel ce formulează o astfel de întrebare să o poată retrăi şi el. Numai că tocmai acolo unde Aristotel ar urma să-şi descrie propria lui cale meditativă, tocmai acolo – spun comentatorii aristotelici – el devine zgârcit la vorbă. Însă această zgârcenie la vorbă nu constă în faptul că el n-ar fi descris aceste lucruri, ci că cei de după el nu le-au preluat, astfel că nu au fost transmise posterităţii. Aristotel se îndreptase deja pe o cale interioară specifică – să zicem mistică. El voia să descopere în sufletul său ceea ce dă certitudinea lăuntrică a nemuririi sufletului.

Dacă cineva efectuează în mod cinstit şi sincer o muncă lăuntrică meditativă un anumit timp, dacă practică exerciţii adecvate, el ajunge fără îndoială să vieţuiască lăuntric puterea nemuririi sufletului, în timp ce îşi deschide ceea ce este nemuritor înăuntrul său. Pentru Aristotel era clar, absolut clar, că omul poate avea parte înăuntrul său de o trăire care îi spune: Iată că trăiesc înăuntrul meu ceva ce este independent de trup şi care deci nu are nimic comun cu moartea trupului meu. Acest lucru era pentru Aristotel absolut clar. Însă el merge mai departe şi încearcă să trăiască într-un mod intens înăuntrul său prezenţa acelui element despre care ştie, când are parte de trăirea lui, că nu îi aparţine trupului. Şi atunci el are parte de trăirea cu totul clară – numai că pasajul în care ne relatează această trăire este ciuntit [9] – a acelui lucru pe care noi l-am indicat adeseori, acel lucru de a cărei trăire trebuie să avem parte, dacă vrem să ajungem la înţelegerea Misteriului de pe Golgota, şi anume singurătatea lăuntrică! Singurătate! Trăirea mistică nu poate avea loc altfel decât prin ajungerea în singurătate, prin parcurgerea durerii acestei singurătăţi. Iar dacă s-a trăit atât de intens sentimentul singurătăţii încât să poată fi pusă întrebarea: Oare ce am pierdut de fapt acum prin faptul că am ajuns singur?, la această întrebare va trebui să primim răspunsul tot din noi înşine: Împreună cu cea mai bună parte a fiinţei tale, i-ai părăsit acum atât pe tatăl tău, pe mama ta, pe fraţii şi surorile tale, cât şi tot restul lumii cu organizarea ei; în fond, ai părăsit totul – cu sufletul tău. Acest lucru îl ştia şi Aristotel. Putem avea parte de trăirea lăuntrică a singurătăţii; ea poate fi provocată. Trăind acest sentiment al singurătăţii ne poate deveni clar că înăuntrul nostru există un element care depăşeşte moartea, care nu este legat de nimic altceva decât de propriul nostru Eu, un element care nu se află în nici o relaţie cu lumea exterioară. Ne putem da seama, asemenea lui Aristotel, că relaţiile cu lumea exterioară sunt mijlocite de organele trupului. Pe noi înşine ne mai putem vieţui şi în alt fel, însă organele trupului ne sunt necesare pentru a avea parte de trăirea lumii exterioare. De aici provine singurătatea care se instalează, după caz, înăuntrul omului. Şi atunci, Aristotel a spus ceea ce va trebui de fapt să spună şi fiecare dintre cei care îl vor imita: Iată că am avut parte de trăirea sufletului, adică a elementului ce nu poate fi distrus de moarte. Însă în acelaşi timp a dispărut tot ceea ce mă lega de lumea de afară. Exist numai în mine însumi. În înţelegerea nemuririi nu pot avansa mai mult – îşi spunea Aristotel – decât până la a recunoaşte că după moarte voi avea parte de-a mă trăi pe mine însumi în cea mai absolută singuratate, neavând în vecii vecilor nimic altceva în faţa mea decât binele şi răul pe care l-am săvârşit când eram în viaţă şi pe care-l voi contempla de-a pururea. Acest lucru îl dobândeşti cu ajutorul propriei tale puteri – îşi spunea Aristotel. Dacă vrei să ştii altceva despre lumea spiritului, atunci nu te mai poţi sprijini numai pe propria ta putere, ci va trebui fie să te supui unui proces de iniţiere, fie să asculţi ce spun iniţiaţii.

Aceste lucruri erau cuprinse în scrierile lui Aristotel, numai că cei care îi copiau operele nu ni le-au transmis. Şi în timp ce Aristotel intuia aceste lucruri, el devenea într-o oarecare măsură un fel de proroc pentru ceea ce pe timpul său încă nu era posibil, şi care astăzi este altfel decât pe timpul lui. Însă nu este nevoie să se facă o trecere în revistă a istoriei pentru a recunoaste că lucrurile stau acum altfel, ci acest lucru poate fi trăit de om prin sinea sa proprie. Să mai privim o dată retrospectiv asupra singurătăţii absolute la care se ajunge, să mai examinăm o dată trăirea mistică a singurătăţii, asa de complet diferită în comparaţie cu felul în care sunt descrise de foarte multe ori trăirile mistice, când cineva, satisfăcut de sine, afirmă: Ai parte înăuntrul tău de trăirea lui Dumnezeu. Însă aceasta nu este trăirea mistică desăvârşită. Trăirea mistică desăvârşită înseamnă trăirea lui Dumnezeu în singurătatea cea mai completă, în singurătatea cea mai absolută. Numai împreună cu Dumnezeu se vieţuieste omul pe sine. Iar lucrul cel mai important şi mai greu pentru cineva este să aibă puterea şi perseverenia necesare pentru a vieţui mai departe în această singurătate absolută lăuntrică în prezenţa lui Dumnezeu. Căci această singurătate este o forţă, o forţă imensă! Dacă omul nu se lasă copleşit de această singurătate, ci o face să trăiască în el ca o forţă, atunci acestei trăiri i se asociază o altă trăire – fireste, astfel de lucruri pot fi descrise doar vag, însă oricine poate avea parte de trăirea lor –, şi anume certitudinea lăuntrică nemijlocită: Această singurătate lăuntrică de a cărei trăire ai parte a fost pricinuită de tine însuţi, ai pricinuit-o chiar tu. Ea nu s-a născut o dată cu tine. Tu te-ai născut din Dumnezeul de a cărui trăire ai parte, însă singurătatea nu s-a născut o dată cu tine, ci se iveşte din tine. Tu eşti cel vinovat de apariţia ei. Aceasta este cea de-a doua trăire.

În timp ce omul are parte de trăirea ei, ea conduce nemijlocit la o trăire prin care omul se simte părtaş la uciderea a ceea ce s-a ivit din

Dumnezeu. În acest moment, când singurătatea sufletului a acţionat suficient de mult, devine clar că în decursul timpului s-a întâmplat ceva – de fapt nu a existat dintotdeauna, altminteri nu ar fi putut exista nici un fel de evoluţie; trebuie să fi fost caîndva o vreme în care acest sentiment nu exista –, în decursul timpului s-a întaîmplat ceva prin care entitatea Dumnezeiască a fost ucisă de elementul omenesc. Din acest moment, omul începe să se simtă părtaş la uciderea lui Dumnezeu. Şi dacă as avea timpul necesar, am putea ajunge la o definire mai detaliată, mai nuanţată a omorârii Fiului lui Dumnezeu. Trăirea mistică nu are voie să fie ceva unic, nebulos, nedesluşit, ci trebuie să evolueze de la o treaptă la alta. Pe cale mistică, poate fi vieţuită moartea lui Christos.

Apoi această trăire trebuie să devină din nou o forţă puternică, şi atunci – da, nu pot să spun altfel decât: atunci Christos, şi anume Cel Înviat, va fi prezent! Căci Cel Înviat, Cel care a trecut prin moarte, este prezent în primul rând ca o trăire mistică lăuntrică. Iar motivarea morţii Lui este trăită în modul descris.

Putem avea deci o trăire mistică în trei trepte. Poate că încă nu este suficient pentru a afla drumul călăuzitor înspre izvoarele trăirii Misteriului de pe Golgota, ci ar urma să se mai adauge un element, care astăzi este ignorat, ba chiar îngropat. Singurul care a indicat cu destulă forţă cum a foat îngropat ceva foarte adânc pentru omenire tocmai prin dezvoltarea culturii din secolul al XIX-lea a fost Friedrich Nietzsche, în scrierea sa *Despre avantajele şi dezavantajele istoriei pentru viaţă*. Căci prin nimic nu a fost izgonită mai temeinic din noi cunoaşterea lui Christos decât prin ceea ce se numeste astăzi istorie. De aceea nici nu a fost contrazis prin nimic altceva atât de profund Misteriul de pe Golgota ca prin fidela istorie a secolului al XIX-lea. Desigur, ştiu că astăzi eşti etichetat drept nebun dacă spui ceva împotriva fidelităţii istoriei, şi nici nu avem de gand să spunem nimic împotriva modului în care este scrisă istoria cu minuţiozitate filologică şi intelectuală. Însă oricât de fidel ar fi redată istoria convenţională, omul moare sufleteşte în contactul cu ea, aşa cum este scrisă ea astăzi. Tocmai prin lectura istoriei, omul moare sufleteşte cel mai sigur. Căci lucrurile cele mai importante, atât din viaţa omului cât şi din viaţa omenirii, rămân necunoscute. Da, cele mai importante lucruri nu le cunoaştem!

În acest domeniu, ne este poate îngăduit să vorbim câte ceva şi despre lucruri personale, căci ele pot fi puse în legătură tocmai cu experienţe trăite de mine. Începând de la vârsta de 18–19 ani, m-am ocupat fără încetare de Goethe, însă nicicând nu m-am simţit ispitit să scriu sau chiar şi numai să redau ceva fidel din punct de vedere istoric în sens filologic despre el; niciodată, din simplul motiv că de la început în mine vieţuia ideea că ceea ce este esenţial este că Goethe trăieşte! Nu că l-aş avea în vedere ca om fizic pe Goethe cel născut în 1749 şi decedat în 1832, ci lucrul cel mai important este că de când Goethe a închis ochii, în 1832, supravieţuieşte ceva nu numai din individualitatea lui, ci supravieţuieşte şi ceva care ne împresoară ca aerul, însă pe plan spiritual, nu numai în ceea ce vorbesc oamenii – căci tocmai despre Goethe nu prea se spun astăzi multe lucruri inteligente –, ci în jurul nostru se află ceva spiritual. Spiritualul se află în jurul nostru într-un fel în care nu se afla în jurul oamenilor din Antichitate. Corpul eteric este despărţit după moarte de suflet ca un al doilea cadavru; însă datorită Impulsului christic care a rămas după Misteriul de pe Golgota, corpul eteric este totuşi oarecum conservat, nu se dizolvă complet, se mai menţine ceva din el. Iar dacă vom avea într-adevăr credinţa – permiteţi-mi să folosesc acum cuvântul „credinţă" aşa cum l-am definit la începutul acestor conferinţe –, dacă vom avea credinţa că a înviat corpul eteric al lui Goethe şi ne vom dărui cu această credinţă studiului, atunci înăuntrul nostru vor deveni vii noţiunile şi reprezentările sale, ajungând să-l descriem nu aşa cum a fost cândva, ci aşa cum este el astăzi. Atunci am transpus în viaţă noţiunea Învierii. Atunci credem cu adevărat în Înviere. Atunci putem spune că nu credem numai în reprezentările moarte, ci în continuarea acţiunii vii a reprezentărilor. Pentru că acest fapt este legat de o profundă taină a vremurilor mai noi. Putem gândi orice vrem – ceea ce vă spun acum nu e valabil pentru simţirea şi voinţa noastră, însă este valabil pentru gândirea şi capacitatea noastră de reprezentare –, putem gândi orice vrem. Însă cât timp ne aflăm în corpul fizic, există un obstacol care împiedică reprezentările să-şi manifeste în mod just viaţa cuprinsă în ele. Oricât de mare a fost Goethe, reprezentările sale au fost însă şi mai mari decât el. Căci pentru faptul că reprezentările sale au fost numai atât de mari cât au fost nu şi mai mari vina o poartă corpul său fizic. Însă în clipa în care reprezentările sale s-au putut despărţi de corpul fizic – mă refer acum la reprezentările care vieţuiesc mai departe în restul de corp eteric menţinut după moartea fizică şi nu la simţirea şi voinţa lui –, în clipa în care reprezentările lui Goethe s-au putut despărţi de corpul fizic, când ele au putut fi adoptate de cineva, primindu-le cu dragoste şi gândindu-le mai departe, reprezentările sale devin şi altceva, ele dobândesc o viaţă nouă. Gândiţi-vă că prima înfăţişare în care se pot ivi la cineva nişte reprezentări nu este în nici un caz ultima lor înfăţisare, ci credeţi într-o înviere a reprezentărilor! Şi să credeţi cu fermitate în faptul că stabiliţi cu plăcere o legătură nu numai cu înaintaşii dumneavoastră întru sânge, ci şi cu precursorii dumneavoastră sufletesc-spirituali, şi că îi şi găsiţi pe aceştia; ei nu trebuie să fie neapărat ca Goethe, ci pot fi şi nişte oarecari Muller sau Schulze (echivalentul lui Popescu sau Ionescu la nemţi, n.tr.). Împliniţi îndemnul lui Christos de a nu fi legaţi numai de trupuri prin sânge, ci legaţi-vă de suflete prin spirit. Atunci faceţi să acţioneze nemijlocit în viaţă gândul Învierii. Atunci, aflându-vă încă în viaţă, veţi crede în Înviere. Căci important este nu să spui doar „Doamne, Doamne!", ci să cuprinzi creştinismul în spiritul său viu, să ai o relaţie faţă de cea mai importantă noţiune, aceea a Învierii, în mod nemijlocit ca faţă de ceva viu. Cine se sprijină sufleteşte în acest sens pe trecut învaţă să trăiască în el însuşi continuarea în prezent a trecutului. Şi este numai o chestiune de timp să vină şi clipa în care Christos va fi prezent, clipa în care Christos va fi cu dumneavoastră. Important e să vă legaţi strâns de Cel Înviat şi de Înviere, şi să spuneţi: În jurul nostru se află o lume spirituală, iar Învierea a avut efect!

Dumneavoastră aţi putea spune: Aşa ceva este în primul rând o ipoteză! Bine, să fie o ipoteză! Însă dacă veţi avea cândva parte de experienţa de a fi pus în legătură cu un gând oarecare al unui om care a trecut deja prin moarte, al cărui trup fizic a fost încorporat în Pământ, iar gândul respectiv îl simţiţi vieţuind mai departe în dumneavoastră, atunci va veni şi o zi în care veţi spune: Aşa cum vieţuieşte gândul acesta, aşa cum vieţuieşte de curând în mine, el este viu prin Christos, şi n-a putut nicicând fi aşa de viu înainte ca Christos să fi fost pe Pământ.

Există deci o cale călăuzitoare către Misieriul de pe Golgota, care poate fi parcursă lăuntric. Însă, în primul rând, trebuie să ne luăm la revedere de la aşa-numita „istorie obiectivă", care este de fapt cu totul subiectivă tocmai pentru că rămâne fixată la suprafaţa exterioară a evenimentelor relatate, nimicind spiritul. Pentru că, vedeţi dumneavoastră, au fost scrise deja numeroase biografii ale lui Goethe, care urmăresc adesea un singur scop, şi anume cel de a descrie cât mai veridic viaţa exterioară a lui Goethe. Însă de fiecare dată când procedează în acest fel, autorul ucide câte ceva în sine; el ucide necondiţionat ceva în sine. Pentru că gândul, aşa cum era el la vremea respectivă la Goethe, a trecut prin moarte şi vieţuieşte mai departe într-o altă formă. Este deci important să înţelegem creştinismul în spirit în acest fel.

Pe scurt, trăirea Misteriului de pe Golgota este posibilă pe cale mistică – înţeles de astă dată conform adevăratului sens al cuvântului –, însă nu trebuie să rămânem la nivelul abstracţiunilor, ci trebuie să parcurgem trăirile lăuntrice care tocmai au fost descrise. Iar celui ce îşi pune întrebarea Cum mă pot apropia eu însumi de Christos? trebuie să-i fie clar că trebuie să se apropie de Cel Înviat, şi că, dacă are răbdare şi perseverenţă pentru a urma calea descrisă mai sus, va ajunge la timpul potrivit la Christos, poate fi sigur că va avea parte de întâlnirea cu Christos. Numai că va trebui să fie atent ca în timpul acestei întâlniri să nu-i scape din vedere tocmai ceea ce este mai important.

Am spus că Aristotel a fost într-un anumit sens un profet – şi că şi din acest caracter profetic Iulian Apostatul a preluat ceva. Însă din modul în care se prezentau pe atunci Misteriile eleusine în care fusese iniţiat Iulian nu a mai putut afla nimic nou, şi de aceea el a vrut să-si extindă cunoaşterea iniţiatică şi asupra Misteriilor lui Mithra. De aici a şi provenit hotărârea lui de a cuceri Persia. El voia să descopere taina întregii continuităţi, voia să cunoască întreg fundalul legăturilor oculte. Ceea ce însă nu putea fi admis – iar consecinţa a fost asasinarea lui

Iulian Apostatul.

Însă vieţuirea lui Christos aşa cum se întâmpla în Misteriile eleusine a fost realmente năzuinţa primilor învăţători ai Bisericii. Indiferent dacă vrem sau nu să-i numim gnostici pe aceştia – se ştie că cei care erau de fapt gnostici nu au fost primţii în sânul Bisericii, însă la fel de bine ar putea fi numit gnostic Clement din Alexandria –, pentru că voiau să se apropie de Christos prin Misteriile eleusine, ei se raportau la El într-un mod total diferit decât s-au raportat oamenii mai târziu. Ei se raportau la El considerându-L înainte de toate a fi un eveniment cosmic. Se punea, de pildă, din nou şi din nou aceeaşi întrebare: Cum acţionează Logosul în lumea spirituală? Şi: Ce caracteristici avea acea Entitate divină care l-a întâmpinat pe om în Paradis? În ce mod era ea legată de Logos? Oamenii de la începutul creştinismului erau preocupaţi într-adevăr de astfel de probleme pentru a căror rezolvare trebuia să se folosească de reprezentări pur spirituale. Iar dacă ne vom îndrepta privirea asupra Misteriilor eleusine şi ale lui Mithra, care au fost smulse din rădăcini şi nimicite, va trebui să spunem că în primele veacuri de după Misteriul de pe Golgota Cel Înviat Însuşi colinda Misteriile cu scopul reformării lor. De aceea putem afirma într-un sens într-adevăr profund că Iulian Apostatul a fost poate un creştin mai bun decât Constantin. În primul raînd, Constantin n-a fost un iniţiat, apoi, el a adoptat creştinismul într-un mod exclusiv exterior. Însă Iulian Apostatul intuia următorul lucru: Dacă vrei să-L descoperi pe Christos, va trebui să-L găsesti prin Misterii; da, tocmai prin Misterii trebuie să-l găseşti pe Christos, şi atunci El îţi va dărui Eul, care pe timpul lui Aristotel încă nu putea fi dăruit oămenilor.

Faptul că în loc să se caute drumul spre Christos cu ajutorul Misteriilor acestea au fost distruse se leagă, fireşte, de necesităţi istorice mai profunde. Însă acum trebuie redescoperită calea spre elenism, trebuie redescoperită şi cercetată fără ajutorul documentelor istorice. Elenismul trebuie să reînvie. Desigur, nu aşa cum a fost odinioară, deoarece am ajunge la acele maimuţăreli care se nasc din imitarea, pe ici, pe colo, a Jocurilor olimpice; nu despre asta este vorba. Nu mă refer la astfel de maimuţăreli. Elenismul trebuie să renască, şi va renaste, pornind dinăuntru în afară, iar oamenii trebuie să afle calea ce conduce în Misterii, numai că ea va fi una lăuntrică. Atunci oamenii Îl vor afla pe Christos într-un mod corespunzător.

Însă aşa cum primul Misteriu de pe Golgota a fost săvârşit în Palestina, cel de-al doilea a fost săvârşit de constantinism. Căci prin nimicirea Misteriilor Christos, ca apariţie istorică, a fost crucificat, omorât pentru a doua oară. Prin înfricoşătoarea nimicire a Misteriilor care a bântuit de-a lungul primelor secole creştine a avut loc nu numai distrugerea unor realizări artistice şi mistice de maximă valoare – distrugere care nu trebuie subapreciată – ci au fost anihilate şi cele mai importante trăiri umane. Numai că nu se înţelegea ce a fost distrus prin ceea ce a dispărut pe plan exterior, pentru că sensul profund al noţiunilor era deja complet pierdut. Când templul lui Serapis şi cel al lui Zeus, cu măreţele icoane şi statui din interiorul lor, au fost devastate şi apoi dărâmate, oamenii spuneau: Desigur, dacă aceste temple sunt nimicite, probabil că distrugătorii lor au dreptate; căci vechile tradiţii ne-au transmis că atunci când va fi distrus templul lui Serapis se vor prăbuşi Cerurile, iar Pământul se va preface în Haos! Însă iată că nici Cerurile nu s-au prăbusit, şi nici Pământul nu a devenit Haos, în ciuda faptului că creştinii romani au făcut templul lui Serapis una cu pământul. Fireste, stelele exterioare, fizice, nu s-au pribusit; Pământul fizic nu a devenit un Haos; însă din trăirea umană a dispărut ceea ce odinioară se ştia datorită iniţierii solare. Întreaga înţelepciune care se boltea, în concepţia oamenilor din vechime, mai măreaţă decât întregul Firmament s-a prăbuşit o dată cu templul lui Serapis. S-a prăbuşit acea străveche înţelepciune din care Iulian Apostatul a mai intuit ceva în Misteriile eleusine, atunci când deasupra lui plana Soarele spiritual şi Luna spirituală, care îşi trimiteau impulsurile în jos, pe Pământ. Şi a devenit Haos ceea ce era vieţuit de cei vechi în Misteriile lui Mithra şi în cele egiptene, când prin săvârşirea sacrificiilor oamenii retrăiau lăuntric tainele Lunii şi ale Pământului, aşa cum se desfăşurau acestea în om când el ajungea la o cunoaştere de sine – aşa cum am descris printr-o expresie trivială – prin înghesuirea elementului său sufletesc înăuntrul său. Prăbuşirea Cerului şi transformarea Pământului în Haos a avut loc pe plan spiritual, pentru că ceea ce a dispărut în aceste secole poate fi comparat întru totul cu ceea ce ar dispărea dacă ne-am pierde brusc simţurile, astfel că, cel puţin pentru noi, nici Cerul de sus n-ar mai exista, şi nici Pământul de jos. Lumea veche nu a dispărut numai în modul trivial în care a fost descris aici, ci într-un sens mult mai profund. Şi trebuie să credem în Înviere, dacă nu vrem să considerăm că ceea ce a dispărut s-a pierdut pe veci. Trebuie să credem în Înviere. Însă pentru aceasta va trebui ca oamenii să asimileze în ei înşişi noţiuni puternice şi îndrăzneţe. Iar pentru aceasta este necesar înainte de toate ca oamenii să observe că astăzi este nevoie de acel impuls la care am făcut atât de des referire aici.

Oamenii ar trebui să resimtă că, datorită unei necesităti karmice universale, dintr-un anumit punct de vedere secole de-a rândul au fost trăite inutil – fireste, aceasta este o necesitate numai dintr-un anumit punet de vedere –, că aceste secole au fost trăite în gol, pentru ca dintr-un puternic instinct lăuntric de libertate să poată fi aflat din nou Impulsul christic; însă oamenii trebuie să iasă din starea de mulţumire de sine în care sunt afundaţi astăzi foarte adânc.

Se întâmplă uneori ceva ciudat cu această stare de multumire de sine. Un călugăr benedictin pe nume Knauer [10] a ţinut în deceniul al VIII-lea (al secolului al XIX-lea, n.tr.) o serie de conferinţe la Viena. Aş vrea să vă citesc un pasaj dintr-o conferinţă. Conferinţa respectivă, din care vă voi citi doar un mic fragment, vorbea despre stoici. Cei mai importanţi reprezentanţi ai stoicilor au fost Zenon (342–270 î.Chr.), Cleantes, care a trăit cu 200 de ani înainte de Christos, şi Chrysippos (282–209 î.Chr.); ne aflăm deci în veacurile de dinaintea Misteriului de pe Golgota. Ce poate spune un cunoscător al stoicilor despre ei? Ne aflăm aşadar în veacurile de dinaintea Misteriului de pe Golgota: „Pentru a mai spune în final ceva spre lauda stoicilor, se cuvine să amintim că ei năzuiau la realizarea unei Ligi a naţiunilor care să cuprindă întreaga omenire, care ar fi fost menită să pună capăt oricăror războaie şi uri rasiale. Desigur, nu este nevoie să se mai sublinieze în mod expres că prin această iniţiativă a lor stoicii erau situaţi cu mult deasupra prejudecăţilor inumane ale timpurilor lor şi chiar şi deasupra celor mai îndepărtate generaţii ale unor timpuri viitoare".

O Ligă a naţiunilor! Trebuia să mă ocup din nou de această conferinţă, pentru că aţi putea crede că nu aţi auzit bine, căci în urechi parcă răsună glasul unui Wilson şi al altor oameni de stat care vorbesc astăzi despre o Ligă a naţiunilor! Aţi putea crede că nu aţi auzit bine, deşi este vorba de ce spuneau vechii stoici din secolul al III-lea de dinaintea lui Christos! Pentru că stoicii au spus toate aceste lucruri mult mai bine. Da, ei le-au spus într-adevar mult mai bine, căci în spatele lor se afla forţa vechilor Misterii. Ei au spus toate acestea cu o forţă lăuntrică care astăzi a dispărut şi care a lăsat în urmă-i numai învelişul; o forţă slăbită treptat şi de pe urma căreia a rămas numai coaja. Numai anumiţi istorici – care nu sunt istorici în sensul trivial – mai examinează uneori evenimentele istorice şi cu alţi ochi.

Nu simt deloc necesitatea de a retracta ceea ce am spus recent la adresa lui Immanuel Kant [11], cu toate acestea putem considera demn de reţinut faptul că un bun filosof de talia lui Knauer a rostit în deceniul al VIII-lea următoarele cuvinte despre stoici: „Între filosofii mai noi, acest gând – se referă aici la ideea Ligii naţiunilor – a fost iarăşi îmbrăţişat şi declarat a fi realizabil de nimeni altul decât de Immanuel Kant, în scrierea sa mult prea puţin cunoscută Despre pacea veşnică. Un proiect filosofic. Ideea de bază a lui Kant este cu totul justă şi practică. Şi anume, el explică cum va trebui să se producă o stare veşnică de pace dacă statele cele mai puternice ale lumii vor avea o adevărată constituţie reprezentativă". Da, printr-o radicală slăbire a sensului, lucrul acesta este numit acum „noua orientare". La Kant, deja sensul era foarte diluat, însă acum este şi mai diluat, acum se numeste „noua orientare". Examinându-l pe Kant mai departe, Knauer mai descoperă: „Într-o astfel de constituţie reprezentativă, proprietarii de bunuri şi oamenii culţi, care sunt cel mai mult păgubiţi de războaie, se vor afla în situaţia de a putea decide asupra războiului şi a păcii. Constituţia noastră, copiată după cea engleză, Kant o consideră a fi improprie pentru orice fel de constituţie reprezentativă. Căci ele sunt dominate de pasiunile partizane şi de spiritul de grup, cărora legea electorală bazată pe principii aritmetic-statistice le acordă cele mai mari înlesniri. Însă punctul central al acestor declaraţii este ca principiul dreptăţii statelor

să fie fundamentat pe federalizarea statelor libere".

Îl auzim aici pe Kant sau auzim noua orientare? La Kant, afirmaţia este însă mult mai tranşantă, se sprijină pe o temelie mult mai solidă. Însă mă voi opri aici cu lectura, căci altfel, bătrânul şi bunul Kant ar mai intra într-un conflict neplăcut cu cenzura.

Vedeţi dumneavoastră, subiectul expunerii mele l-a determinat întâmplător şi pe scriitorul american Brooks Adams [12] – citat şi el de mai multe ori de mine – să, cerceteze, ca un fel de gânditor solitar, desfăşurarea evoluţiei omenirii, să cerceteze ce importanţă avea în trecut faptul că, datorită anumitor popoare, latura învechită a evoluţiei omenirii era înviorată, aşa cum s-a întâmplat cu Imperiul roman, prin popoarele germane. Brooks Adams priveşte apoi în jurul său şi descoperă multe asemănări cu Imperiul roman; însă nu-i află niciunde pe cei ce ar trebui să vină să-l învioreze. Pe americani – el a scris în America – îi considera, pe bună dreptate, improprii pentru aşa ceva. Pentru că această înviorare nu va veni din afară, ci trebuie să vină dinăuntru; ea trebuie să-şi aibă originea în creşterea vitalităţii spiritului. De la trupuri nu va veni nici o împrospătare; ci înviorarea va trebui să vină de la suflete. Însă ea va putea să vină numai dacă va fi cuprins Impulsul christic, cu întreaga lui vivacitate. Şi toate modurile stupide de a vorbi care apar azi într-o aşa de mare abundenţă au valabilitate pentru trecut, însă nu pentru prezent şi pentru viitor. Este vorba de frazele acelea stupide, care repetă neîncetat: Da, este valabil proverbul care spune că bufniţa Minervei îşi poate desfăşura zborul numai în amurg. – Aceasta avea valabilitate numai pentru timpurile de odinioară, pentru care se putea spune: Mai demult, când popoarele îmbătrâneau, ele întemeiau scoli de filosofie; ele priveau pe plan spiritual oarecum retrospectiv asupra a ceea ce a realizat instinctul. Însă în viitor lucrurile vor sta altfel. Pentru că acest instinct nu se va mai întoarce; însă spiritul însuşi trebuie să devină din nou instinctiv; iar posibilitatea de a crea trebuie să se nască din spiritul însuşi.

În acest fel a fost rostit un cuvânt cu o mare greutate. Meditaţi asupra acestor cuvinte: Din spiritul însuşi trebuie să se nască posibilitatea de a crea! Forţa spiritului trebuie să devină instinctivă! În discuţie se află gândul Învierii. Ceea ce a fost crucificat trebuie să învie iarăşi. Rezultatul nu va fi o nouă istorie, ci numai revitalizarea în noi a forţelor active ale spiritului Însuşi.

Iată ce am vrut să spun acum referitor la Misteriul de pe Golgota.

NOTE

1. Clement din Aleaxndria, 160–216, Origene, 182–253, Tertullian, 160–222, Părinii ai Bisericii.

2. Iustinian, 483–565, împărat bizantin.

3. Benedict de Nurcia, 480–543, în 529 a fondat mănăstirea benedictinilor Montecassino.

4. Wappler, *Istoria Bisericii catolice*, manual pentru gimnaziile superioare şi şcolile reale superioare, ediţia a III-a adăugită, Viena, 1875.

5. Ireneu, Părinte al Bisericii, a trăit în secolul II.

6. Thales, cca 640–454 î.Chr., Heraclit, cca 540–480 î.Chr., Anaxagora, 500–428 î.Chr., filosofi greci.

7. Textual: „Conform teoriei migrării sufletelor este posibil ca Platon, acum din nou pe bancile şcolii, să primească o chelfăneală pentru că… nu-l înţelege pe Platon", „Jurnale", nr. 1335.

8. *Aristotel şi concepţia sa despre lume*, Leipzig, 1911.

9. Aristotel, *Despre suflet*, III, 5.

10. Dr. Vincenz Knauer, 1828–1894, *Problemele principale ale filosofiei în evoluţia sa şi parţial dizolvarea sa de la Thales până la Robert Hamerling*, prelegeri ţinute la Universitatea din Viena, Viena şi Leipzig, 1892, pp. 232 şi urm.

11. Immanuel Kant, 1724–1804, *Critica raţiunii pure* , 1781.

12. Brooks Adams, 1848–1927, *The Law of Civilization and Decay* (*Legea civilizaţiei şi a decăderii*), 1895.

Rudolf Steiner

PIETRE FUNDAMENTALE PENTRU CUNOAŞTEREA MISTERIULUI DE PE GOLGOTA

GA 175

CONFERINŢA a IX-a

Berlin, 1 mai 1917

În aceste discuţii am aruncat parţial o privire asupra unor chestiuni foarte vechi, asupra celor mai vechi evenimente ale evoluţiei culturii occidentale. Însă, după cum aţi văzut, am făcut aceasta de fiecare dată pentru ca din gândurile care ni se pot trezi din consideraţiile privitoare la aceste evenimente foarte îndepărtate să găsim ceea ce e necesar să ne reprezentăm în prezent. Şi cu acest scop vă pun în faţa sufletelor aceste consideraţii.

Există un timp, acela al prezentului, în care se poate observa chiar şi numai superficial că numai gândurile obţinute din tainele evoluţiei omeneşti pot avea putere de rezonanţă în sufletele oamenilor. În orice caz, pentru a simţi deplina importanţă a unei asemenea afirmaţii, trebuie să privim în mod clar şi cât se poate de profund la nevoile şi lipsurile gândirii, simţirii şi voinţei prezentului. Pornind de aici se va simţi conturându-se necesitatea de a vedea că vremurile noastre au nevoie de noi influenţe, de noi gânduri, de noi idei, care să izvorască din adâncurile vieţii spirituale şi care ar trebui să fie obiect al ştiinţei spiritului.

Vedeţi dumneavoastră, unele lucruri chiar trebuie privite în prezent cu o anume mâhnire, chiar dacă această mâhnire nu trebuie să fie ceva care să-l deprime pe om, ci, dimpotrivă, ceva care poate să-l facă apt şi pregătit pentru muncă, pentru năzuinţe. Săptămânile acestea a apărut o carte, şi vreau să vă spun că atunci când mi-a ajuns în mână am avut sentimentul că mi-aş dori să mă bucur, chiar să mă bucur foarte mult de aceasta. Pentru că este scrisă de un om care se numără printre puţinii care au devenit interesaţi de strădaniile noastre spiritual-ştiinifice şi pentru care ţi-ai dori să lase să pătrundă în propria sa activitate spirituală ceea ce provirie din strădaniile ştiinţei spiritului. Mă refer la cartea *Statul ca formă de viaţă* a lui Rudolf Kjellén [1], economistul şi cercetătorul suedez care se ocupă de problemele economiei naţionale şi de chestiunile de stat suedeze. După ce am citit cartea, pot să spun că m-am simţit cuprins de melancolie, pentru că am putut constata tocmai la un spirit care, după cum am spus, ar putea căpăta interes pentru strădaniile ştiinţei spiritului cât de departe sunt încă gândurile sale de cele care înainte de toate i-ar fi atât de necesare prezentului, care trebuie să prindă formă în prezent pentru a putea avea o influenţă asupra cursului evoluţiei acestuia. Kjellén încearcă să studieze statul, dar ai sentimentul că nu dispune de reprezentări, de idei care să-i permită să rezolve câtuşi de puţin tema abordată, da, să se apropie de soluţia acelei probleme. Este un sentiment de mâhnire, care însă, după cum am spus, nu are voie să ne deprime, ci, dimpotrivă, trebuie să ne oţeleaacă puterile când trebuie să ne confruntăm cu adevărul vremurilor, însă este trist să faci mereu asemenea descoperiri.

Înainte de a spune câte ceva tocmai despre aceste fenomene, doresc să vă îndrept din nou atenţia asupra acelor evenimente din cele mai vechi timpuri care într-adevăr, după cum vă puteţi cu usurinţă da seama din informaţiile pe care vi le-am dat până acum despre elementul distructiv din evoluţia culturală creştină, pot fi prezentate actualmente istoriei exterioare numai într-un mod foarte tulbure şi care din această cauză, cu atât mai mult, trebuie să fie aduse în sprijinul înţelegerii prezentului prin ştiinţa spiritului. Am amintit data trecută cu ce furie nemăsurată a distrus creştinismul în curs de răspândire, în primele secole, vechile monumente de artă şi cât din existenţa pământească a desfiinţat acest creştinism în curs de răspândire. Nu putem, cred eu, să ne raportăm astăzi în mod imparţial la creştinism dacă nu privim cu deplină obiectivitate şi cealaltă latură a lucrurilor. În legătură cu aceasta vă rog să mai aveţi în vedere şi altceva, şi anume faptul că dumneavoastră vă formaţi astăzi o imagine referitor la această chestiune din diverse cărţi. Orice om cu o oarecare pregătire îşi formează o imagine a evoluţiei spirituale a Antichităţii, a evoluţiei spirituale premergătoare creştinismului. Însă gândiţi-vă puţin cât de diferită ar fi această imagine pe care şi-o formează azi orice om dacă arhiepiscopul Theophilos din Alexandria [2] în anul 391 nu ar fi ars de şapte ori o sută de mii de suluri cu cele mai importante documente culturale despre literatura romană, egipteană, indiană, greacă şi despre viaţa spirituală a acestor popoare! Deci închipuiţi-vă cât de multe lucruri s-ar afla astăzi din cărţi dacă aceste şapte sute de mii de suluri n-ar fi fost arse în anul 391! Şi din aceasta vă veţi putea face o idee despre ce este de fapt o istorie a trecutului dacă se bazează numai pe documente, respectiv ce nu este ea.

Să luăm acum ca bază ideile pe care le-am abordat aici data trecută. Să ne fie clar că în multe privinţe viaţa cultică a creştinismului, după cum am văzut, şi-a primit imboldurile, impulsurile din vechile simboluri de Misterii şi culte de Misterii, însă că, pe de altă parte, a făcut în aşa fel încât pentru cercetarea exterioară aceste culte şi simboluri de Misterii au fost complet eradicate în structura lor. Creştinismul a făcut într-o oarecare măsură tabula rasa, pentru ca oamenii să nu poată şti ce a fost înainte, pentru ca ei să se dedice celor pe care le oferă acest creştinism. Da, astfel se prezintă mersul evoluţiei omenirii, iar oamenii trebuie să se obişnuiască – fără a fi chinuiţi de crize de pesimism – să dezaprobe părerea că mersul evoluţiei omenirii ar fi un progres în linie dreaptă.

Am atras deja atenţia data trecută asupra faptului că multe din lucrurile care au pătruns în culte ne conduc înapoi, pe de o parte, în Misteriile eleusine care, însă, au fost oprite din evoluţia lor deoarece, după cum am văzut, Iulian Apostatul nu şi-a atins scopul propus; însă în ceea ce s-a derulat în timput care a urmat au pătruns mai ales Misteriile lui Mithra. Însă tocmai ceea ce era spiritul Misteriilor lui Mithra, ce le dădea îndreptăţirea, din ceea ce reprezenta conţinutul lor, conţinutul spiritual s-a pierdut pentru cercetarea exterioară tocmai pentru că s-a dorit ştergerea urmelor. Asadar, toate acestea pot fi regăsite în forma lor adevărată numai dacă oamenii încearcă să îşi formeze reprezentări deapre lucrurile corespunzătoare prin cercetarea cu ajutorul ştiinţei spiritului. Vreau să vă aşez astăzi în faţa sufletelor dumneavoastră numai o latură a Misteriilor lui Mithra. Ar mai fi, desigur, mult mai multe de spus despre Misteriile lui Mithra decât pot spune astăzi, însă trebuie să cunoaştem lucrurile familiarizându-ne cu noi şi noi amănunte.

Dacă vrem să înţelegem în adevăratul lor spirit Misteriile lui Mithra, care în primele secole ale răspândirii creştinismului jucau încă un rol însemnat până în Europa Occidentală, trebuie să ştim că ele erau construite în întregime pe viziunea ce-şi avea temeiul în vechea lume, care până la Misteriul de pe Golgota îşi avea fundamentul în această lume. Aceste Misterii ale lui Mithra erau construite pe viziunea fundamentală

conform căreia comunitatea omenească, sau diferitele comunităţi omeneşti, de pildă popoarele sau alte comunităţi în cadrul popoarelor, nu sunt constituite numai din acei atomi separaţi care pot fi numiţi oameni, ci că în ele trăieşte şi trebuie să trăiască un spirit de grup, un spirit comunitar – care are însă o existenţă suprasensibilă – dacă trebuie ca lucrurile să prindă rădăcini câtuşi de puţin în realitate. O comunitate din atâtea şi atâtea minţi nu era numai simpla sumă a acelor minţi, ci exprima pentru aceşti oameni din vechime întruchiparea exterioară, aş zice incarnarea – dacă îmi e permis să folosesc această expresie în acest sens – pentru spiritul comunitar prezent. Iar scopul celor care erau iniţiaţi în aceste Misterii era de a trăi cu acest spirit, de a participa la gândurile acestui spirit-grup. Nu de a rămâne izolat, afară, cu propriile gânduri şi sentimente şi impulsuri de voinţă egoiste, ci de a trăi astfel încât gândurile spiritului de grup să pătrundă în om – acesta era scopul. Şi tocmai în Misteriile lui Mithra omul îşi spunea: Acest scop nu poate fi atins dacă priveşti o comunitate umană mai mare numai ca acel ceva care este prezent în aceasta. Prin ceea ce este acum prezent, de fapt, este tulburat în esenţa sa ceea ce trăieste în spiritul comunitar. Celor prezente – îşi spunea omul – le aparţin şi cei morţi, şi omul trăieste cu atât mai bine, cu atât mai drept în prezent cu cât poate trăi mai mult împreună cu cei morţi de multă vreme. Da, cu cât respectivii erau morţi de mai multă vreme, cu atât îi era mai uşor omului să convieţuiască cu spiritul lor. Oamenii puteau cel mai bine să trăiască împreună cu spiritul strămoşului originar al unui neam, al comunităţii unui popor, punându-se în legătură cu sufletul aceluia. Căci ei presupuneau despre sufletul său că îşi continuă evoluţia după ce trece prin poarta morţii şi că ştie mai bine ce trebuie să se întâmple pe Pământ decât cei care trăiesc nemijlocit pe acest Pământ în trupul lor actual. De aici, deci, strădaniile acestor Misterii de a folosi procedee, culte capabile să-l pună pe novice în legătură cu spiritele care au trecut prin poarta morţii de mai puţină sau de mai multă – sau chiar de foarte multă – vreme.

O primă treaptă pe care trebuia s-o parcurgă cei cooptaţi în aceste Misterii desemna omul de obicei printr-o expresie desprinsă din specia păsărilor: se spunea, de pildă, „Corbul". Un Corb era un iniţiat, să zicem, de primul grad. Ceea ce se obţinea prin cultele de Misterii speciale, prin simboluri cu efecte puternice şi respectiv prin procesiuni dramatico-artistice consta în faptul că iniţiatul învăţa acum să cunoască nu numai ceea ce vede omul în mediul înconjurator sau ceea ce află de la semenii săi contemporani, ci şi ce gândesc cei morţi. El primea un fel de putere de amintire a morţilor şi capacitatea de a-şi forma această putere de amintire. Un asemenea Corb avea o misiune. I se dădea sarcina de a nu vieţui prezentul dormind, ci de a-l privi cu ochi deschişi şi atenţi, de a cunoaste nevoile omeneşti, de a cunoaşte îndeaproape fenomenele naturale. Cineva care îşi trăieşte existenţa în somnolenţă, care nu are nici un simţ pentru ceea ce trăieşte în om şi în natură era privit ca inapt pentru a fi admis în Misterii. Căci numai o observare corectă a vieţii exterioare îl făcea apt pentru sarcina pe care o avea de îndeplinit în Misterii. Această sarcină consta în faptul că trebuia să încerce din răsputeri să se pună în diversele situaţii de viaţă ale lumii exterioare pentru a vieţui cât se poate de multe, pentru a suferi şi a se bucura de evenimentele, de întâmplările prezentului. Un om închistat şi insensibil la evenimentele prezentului n-avea ce căuta acolo. Experienţele traite în lumea de afară novicele le reproducea, le povestea în Misterii. Prin faptul că reproducea aceste experienţe în Misterii, ele deveneau comunicări către cei morţi, către cei al căror sfat îl căutau cei vii. Aţi putea să întrebaţi: Pentru aceasta nu ar fi fost mai apt un iniţiat de grad mai înalt? Nu, tocmai iniţiaţii de gradul întâi erau apţi pentru această misiune, datorită faptului că ei posedau toate sentimentele, toate simpatiile şi antipatiile cu care omul trăieşte contopit în viaţa exterioară, în timp ce iniţiaţii de rang mai înalt deja se dezbăraseră de ele. Astfel, iniţiaţii de gradul întâi erau capabili să trăiască viaţa prezentului întocmai cum o trăieste un om obişnuit şi puteau să o ducă cu ei în Misterii. Aceasta era deci misiunea specială a Corbilor: ei preluau intermedierea între lumea exterioară şi cei morţi de mult. Ceea ce s-a transmis mai departe în legende. După cum am explicat deseori, legendele se bazează de regulă pe fundamente adânci. Iar când legendele afirmă că Friedrich Barbarossa, mort de mult, este informat, în inima munţilor unde sălăşluieşte, de către niste Corbi, sau că lui Carol cel Mare în Untersberg din Salzburg [3] i se aduce la cunoştinţă de către nişte Corbi intermediatori ceea ce se petrece în lumea de afară, toate acestea sunt ecouri ale vechilor Misterii, şi anume ale Misteriilor lui Mithra.

Când cineva era pregătit pentru gradul al doilea, devenea un „ocult", un ocultist, cum l-am numi noi astăzi. Prin aceasta el devenea capabil nu numai să introducă în Misterii aspectul exterior al lucrurilor, ci să şi audă – în modul în care erau recepţionate spusele celor morţi – comunicările făcute de ei despre impulsurile pe care le avea de dat lumii exterioare lumea suprasensibilă, această lume suprasensibilă concretă în care sunt morţii. Şi abia după ce prin aceasta respectivul era integrat în întreaga viaţă spirituală, suprasensibilă, care se află în legătură cu cele exterioare, sensibile, el era considerat pregătit pentru gradul al treilea şi i se oferea posibilitatea să întrebuinţeze şi în lumea exterioară ceea ce primise ca impulsuri în cadrul Misteriilor. El era acum ales să devină „Luptător" pentru ceea ce trebuia să se reveleze din lumea suprasensibilă pentru lumea sensibilă.

Aţi putea să întrebaţi: Da, dar nu era o profundă nedreptate să se lase în ignoranţă întreaga masă a poporului referitor la cele mai importante lucruri şi să se iniţieze numai anumiti indivizi? Însă o înţelegere corectă a ceea ce stă ascuns în spatele acestui lucru puteţi căpăta numai dacă porniţi de la ceea ce am spus mai devreme, anume că pe atunci se avea în vedere un spirit-grup, un suflet-grup. Era de ajuns dacă acei indivizi lucrau pentru întregul grup de oameni. Omul nu se simţea un individ izolat, ci un membru al grupului. Numai de aceea era posibil să se acţioneze astfel în epoca în care însufleţirea grupurilor de oameni, simţirea apartenenţei neegoiste la un grup, era foarte vie.

Iar apoi, după ce iniţiatul a fost o vreme un Luptător pentru lumea suprasensibilă, era considerat apt să înfiinţeze la rându-i în cadrul grupului mare grupuri mai mici, comunităţi mai mici, care într-adevăr sunt necesare în cadrul unor grupuri mari. În acele vremuri străvechi, pe oameni nu-i interesa dacă un oarecare s-ar fi apucat să fondeze, ca în zilele noastre, o asociaţie. O asemenea asociaţie nu ar fi însemnat nimic. Pentru ca cineva să fondeze o asemenea asociaţie trebuia să fie, în Misteriile lui Mithra, după cum se spunea atunci, un „Leu", căci acesta reprezenta al patrulea grad al iniţierii. Trebuia ca el să fi fixat în sine viaţa din lumile suprasensibile prin legătura cu acele impulsuri care existau nu numai printre cei vii, ci care îi uneau pe cei vii cu cei morţi.

De la al patrulea grad, iniţiatul promova şi i se permitea să conducă un grup deja existent, din care făceau parte şi morţii, o comunitate a unui popor. Întorcându-se în secolele al VIII-lea, al IX-lea, al X-lea înainte de Misteriul de pe Golgota, cercetătorul spiritual constată că atunci nimănui nu i-ar fi trecut prin minte să ceară ca cel care are de făcut ceva pentru comunitate să fie ales, votat; acesta trebuia să fie iniţiat până la gradul cinci. Şi apoi continua până la acele cunoştinţe pe care Misteriul solar pe care l-am descris le aşeza în sufletul omenesc; apoi până la gradul şapte. Nu mai e cazul să continui cu detalierea acestor lucruri, dorese să amintesc numai că un asemenea om trebuia să îşi însuşească din lumea spirituală capacitatea de a activa în afară, în comunitate.

Dumneavoastră ştiţi că în evoluţia necesară a neamului omenesc era inclusă o diminuare treptată a importanţei nivelului sufletului-grup. Este ceea ce s-a petrecut cu prilejul Misteriului de pe Golgota, că sufletele omeneşti au fost cucerite în mod conştient de Eul lor. Acest eveniment fusese pregătit secole de-a rândul, însă în momentul Misteriului de pe Golgota a fost un apogeu, o criză în acest domeniu. Oamenii nu mai puteau gândi că individul ar putea singur să tragă după sine întreaga comunitate, să-şi transmită în mod altruist sentimentele, impulsurile asupra întregii comunităţi.

Ar fi o nebunie să credem că istoria ar fi trebuit să se desfăşoare altfel decât s-a desfăşurat ea în realitate. Însă uneori oamenii pot să se întrebe ce s-ar fi întâmplat dacă la vremea la care a început creştinismul să intervină în evoluţia umanităţii misiunea sa nu ar fi fost dezrădăcinate radical toate lucrurile, ci s-ar fi perpetuat în posteritate o anume cunoaştere care ar fi fost transparentă şi pentru cei care cred numai în documente. Însă creştinismul nu a vrut acest lucru. Vom mai discuta despre motivele pentru care nu a vrut, însă astăzi vrem

doar să ne familiarizăm cu faptul că creştinismul nu a vrut acest lucru. În faţa creştinismului se şi afla o cu totul altă omenire, care nu se mai întorcea către străvechile spirite-grup ca omenirea de mai înainte; o omenire în care indivizii se raportau unii la alţii într-un cu totul alt mod decât în vremurile vechi, când individul nu era luat în mod deosebit în seamă, ci oamenii se raportau la spiritul-grup şi se acţiona pornindu-se da la spiritul-grup. În orice caz, prin faptul că a şters toată documentaţia despre acele vremuri străvechi, creştinismut a creat obscuritate pentru epoca în care s-a plasat dezvoltarea sa. Creştinismul a preluat în tradiţiile sale, în dogmele sale, dar mai ales în cultul său ceea ce îi era necesar din acele culte, apoi a şters originea acestora. În culte se află extraordinar de multe lucruri; însă totul a fost răstălmăcit, totul a fost interpretat altfel. Lucrurile încă erau acolo, lucrurile le apăreau oamenilor în faţa ochilor, însă ei nu trebuiau să ştie de ce înţelepciune străvechie erau legate.

Gândiţi-vă la următorul aspect: cunoaştem cu toţii mitra episcopală, care datează din secolul al VIII-lea. Această mitră conţine niste semne clare. Ele sunt de fapt identice, numai că sunt puse într-o anumită ordine, şi toate sunt svastici. Svastica se află grupată în mod diferit pe această mitră. Această străveche „cruce cu toarte" apare în figuri diferite pe mitra episcopală! Svastica ne poartă înapoi în vremurile străvechi ale Misteriilor, ne poartă în vremuri îndepărtate, în care se putea observa cum acţionează florile de lotus în organismul eteric şi astral omenesc, cum ceea ce trăieşte în aşa-numitele flori de lotus ţine de fenomenele fundamentale ale etericului şi ale astralului. Însă ea devenise un semn mort. Episcopul o purta ca semn al puterii sale. Devenise un semn mort, originea ei fusese ştearsă. Şi nici ceea ce se discută astăzi în istoria culturii despre asemenea lucruri nu este nimic viu, nimic, nimic viu. Abia prin ştiinţa spiritului se poate din nou privi cu ochii spiritului ceea ce este viu legat de aceste lucruri.

Am spus că într-o oarecare măsură s-a creat obscuritate. Dar din această obscuritate trebuie din nou să apară lucrurile pierdute în neguri. Şi cred că în decursul timpului am spus în diverse feluri şi îndeajuns de mult ca să se înţeleagă că în vremurile noastre este deosebit de necesar să ai urechi pentru aceste lucruri, să auzi, şi să ai ochi pentru aceste lucruri, să vezi. Pentru că trăim în vremuri în care obscuritatea şi-a îndeplinit îndeajuns menirea şi în care trebuie să pătrundă din nou lumina, lumina vieţii spirituale. Înainte de toate e de dorit ca suflete cât mai multe, inimi cât mai multe, în modul cel mai serios, să simtă că acest lucru este necesar în vremurile noastre, că ceea ce lipseşte în vremurile noastre, ceea ce produce o suferinţă nesfârşită are legătură cu toate acestea. Se va vădi că nu este suficient să se privească lucrurile numai la suprafaţă, că nu e suficient să se vorbească despre cauzele a ceea ce se petrece astăzi numai pe baza a ce se află la suprafaţă. Atâta vreme cât oamenii vor vorbi numai pornind de la lucrurile de la suprafaţă, nu vor avea gânduri, nu vor putea avea impulsuri care să aibă puterea de a pătrunde în sufletele oamenilor, lucru care este necesar ca să se iasă din obscuritatea care generează tot ce se întâmplă astăzi.

Este uimitor cum în vremurile noastre – însă, din nou, asta nu trebuie să îl deprime pe om, nici să-l transforme în critic, ci doar în mod necesar în observator şi interpret a ceea ce se petrece astăzi –, este uimitor cum oamenii nu vor totuşi să ajungă, pentru că de cele mai multe ori nici nu pot să ajungă, la ceea ce e nevoie să se observe, să se vadă în evoluţia lumii. Mi se rupe inima să vezi cum un spirit care a suferit până a se îmbolnăvi foarte grav din cauza haosului şi a încâlcelii celei de-a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea, cum a simţit acest spirit în legătură cu ceea ce trăieşte în întunericul, în confuzia vremurilor. Cu un spirit cum a fost Friedrich Nietzsche lucrurile nu pot fi clare dacă, pe de-o parte, oamenii îl consideră plini de entuziasm, drept cineva pe care să-l urmeze, aşa cum au făcut-o atât de mulţi. Căci împotriva unor asemenea admiratori şi-a îndreptat chiar el propria maximă [4]:

> Locuiesc în propria-mi casă,
> Nicicând nimic nu am imitat
> Şi-am râs mereu de orişice maestru
> Care pe sine însuşi nu s-a luat în râs.

Aceasta este şi atmosfera generală a întregului *Zarathustra* al lui Nietzsche. Dar asta nu l-a împiedicat deloc să aibă o mulţime de admiratori simplişti. Aceasta este una dintre extreme. Ea nu este rodnică pentru prezent. Însă nici cealaltă extremă, cu siguranţă, nu este rodnică, încât să poată exista ceva în ea – între aceste două extreme se află toate celelalte stări de spirit posibile –, astfel încât omul să spună: Da, a spus într-adevăr câteva lucruri geniale, însă în cele din urmă s-a prostit, a luat-o razna, şi nimic nu trebuie băgat în seamă. Acest Friedrich Nietzsche este deja un fenomen particular, căruia cu siguranţă nu trebuie să i te dăruieşti pur şi simplu, însă care singur în anii săi de suferinţă a simţit cu o fină sensibilitate ce întunecime şi confuzie există în prezent. Şi am putea spune că în special pentru zilele noastre ne putem forma o imagine foarte exactă a substratului problemei dacă acceptăm în noi de la Nietzsche câte ceva din ceea ce ne comunică despre suferinţa pe care i-a produs-o acest prezent. Vreau să vă citesc două fragmente din scrierile postume ale lui Nietzsche, *Încercare de reevalunre a tuturor valorilor*, care au fost concepute pe vremea aceea de către un spirit bolnav, însă care ar putea fi scrise cu un totul alt scop astăzi, decât cel cu care le-a redat Nietzsche, ar putea fi scrise ca şi cum tocmai prin asta s-ar dori să se exprime cauze mai profunde ale influenţelor prezentului. Nietzsche spune: „Ceea ce povestesc eu este istoria următoarelor două secole. Descriu ceea ce urmează, cum nimic altceva nu poate urma: *apariţia nihilismului*. Această istorie poate deja să fie povestită acum, căci însăşi necesitatea este aici activă. Viitorul grăieşte deja în sute de semne, acest destin îşi anunţă venirea peste tot; pentru această muzică a viitorului toate urechile sunt deja ciulite. Întreaga noastră cultură europeană se mişcă de mult cu o tortură a tensiunii care creşte de la un deceniu la altul, ca şi când ar pregăti o catastrofă: neliniştit, violent, precipitat: asemănător unui curent care vrea să ajungă la *capăt*, care nu mai reflectează, căruia îi e teamă să mai reflecteze".

Apreciaţi dumneavoastră ceea ce puteţi simţi în prezent la auzul acestor cuvinte ale unui om sensibil puse pe hârtie la sfârşitul anilor optzeci ai secolului al XIX-lea şi puneţi-le alături de un alt fragment pe care vreau să vi-l citesc şi care îi poate arăta cuiva în mod viu lucruri extrem de profunde pe care fiecare dintre noi le-ar putea trăi: „Prietenii mei, ne-a fost greu când eram tineri: şi noi am suferit de tinereţe ca de o boală grea. Iată ce face timpul în care am fost azvârliţi – timpul unei mari decaderi şi frământarea interioară ce acţionează împotriva spiritului tineretului cu toate slăbiciunile sale şi chiar cu toate forţele sale. Frământarea, incertitudinea sunt proprii acestor vremuri: nimic nu stă pe baze solide şi pe o credinţă neclintită în sine. Omul trăieşte pentru ziua de mâine, căci cea de poimâine este îndoielnică. Totul este lunecos şi periculos pe drumul nostru, şi mai este şi gheaţa care încă ne mai susţine, atât de subţiată: simţim cu toţii răsuflarea caldă, angoasantă, a vântului de dezgheţ – pe unde mergem noi în curând nimeni nu va mai putea să meargă!"

Nu se poate spune că aceste lucruri nu sunt simţite şi luate din realitatea prezentului. Cine vrea să înţeleagă acest prezent, şi mai ales să înţeleagă ceea ce poate fiecare individ să-şi fixeze ca sarcină, cine vrea să gândească numai la problemele cotidiene, ei bine, va simţi în mod asemănător cu ceea ce este exprimat în aceste fragmente, şi poate va spune apoi: E drept că Nietzsche era împiedicat – în momentul în care deja boala îi slăbise spiritul – să ia o atitudine critică faţă de ceea ce îi venea în materie de idei, însă ideile care îi veneau erau receptate cu sensibilitate din imediata realitate a prezentului. Poate că o dată se va compara cu o asemenea receptare a prezentului tot ceea ce ne vine din partea „capetelor luminate", ceea ce nu atinge nici măcar cel mai superficial strat al cauzelor care stau la baza vremurilor grele de azi. Atunci se vor auzi alte păreri despre necesitatea de a asculta învăţămintele ştiinţei spiritului tocmai în vremurile noastre. Căci astăzi ele nu sunt ascultate cu plăcere. Şi atunci când spun cu cât de puţină plăcere sunt ascultate aceste învăţăminte ale ştiinţei spiritului nu vreau să rostesc nimic dojenitor. Departe de mine gândul de a dojeni pe unul sau pe altul. Cei despre care vorbesc sunt în cea mai mare parte oameni pe care îi preţuiesc extraordinar de mult şi primii de care aş crede că ar putea fi accesibili pentru ştiinţa

spiritului. Un singur lucru aş vrea să se înţeleagă: cât de greu îi vine unui om să îşi facă sufletul accesibil ştiinţei spiritului când se află în mijlocul a ceea ce poate realiza chiar în sufletul său, când se lasă cu totul şi în toate domeniile în voia curentului prezentului, a acestui curent superficial al prezentului. Asta trebuie înţeles foarte clar.

Şi acum am ajuns în punctul în care mă pot întoarce pentru a spune câteva cuvinte despre cartea lui Kjellén *Statul ca formă de viaţă*. Cartea aceasta este cu totul uimitoare, pentru că autorul ei chiar se străduieşte cu toate fibrele sufletului său să se lămurească ce este „statul", de fapt. Şi asta pentru că nu are nici un pic de încredere în puterea de imaginaţie a oamenilor şi în capacitatea lor de a da naştere la idei, pentru a putea scoate ceva din întrebarea: Ce este „statul", de fapt. Sigur, el spune tot soiul de lucruri frumoase care, după cum am văzut, sunt admirate de criticii contemporani; spune tot felul de lucruri frumoase, însă despre ceea ce trebuie cunoscut, despre ceea ce trebuie ştiut pentru mântuirea omenirii nici măcar nu pomeneşte. Vedeţi dumneavoastră, eu vă pot cita numai un punct de vedere esenţial. În primul rând, Kjellén se întreabă: Care este relaţia individului cu statul? Şi vrând să-şi formeze o idee, o reprezentare despre această chestiune, imediat se loveşte de o dificultate. El vrea într-adevăr să-şi imagineze statul ca pe ceva real, ceva complet, ca ceva – am putea spune – care este viu, deci, să zicem, ca un organism, în primul rând ca un organism. Unii şi-au reprezentat deja statul ca pe un organism, iar acum bâjbâie în jurul întrebării care se pune apoi imediat: Dar un organism este constituit din celule; atunci care sunt celulele acestui stat? Ei bine, sunt oamenii, indivizii! Şi cam aşa gândeste şi Kjellén. Statul este un organism, aşa cum este şi organismul omenesc sau cel animal, şi aşa cum organismul omenesc e constituit din diferite celule, la fel este şi statul constituit din celule individuale, din oameni; aceştia sunt celulele sale.

O analogie mai greşită, mai proastă, mai stupidă nici că se poate face! Atunci când pe această analogie se sprijină o înşiruire de gânduri, omul nu le poate niciodată da de capăt. Niciodată! Şi de ce? Vedeţi dumneavoastră, celulele din organismul omenesc se învecinează una cu alta, şi tocmai în această învecinare reciprocă se află ceva deosebit. Întreaga organizare a organismului omenesc este legată de această învecinare. Oamenii dintr-un stat nu se învecinează precum celulele unui organism. Nici nu poate fi vorba de aşa ceva. Personalitatea umană este departe de a fi în cadrul statului ceva precum celulele în organism. Şi când, la nevoie, se compară statul cu un organism, trebuie să fie clar că în mod cert se face o mare confuzie; în orice ştiinţă politică se face o mare confuzie dacă se trece cu vederea faptul că individul nu este o celulă, ci este numai ceea ce poate sprijini statul, este însuşi elementul productiv, în timp ce celulele alcătuiesc împreună organismul şi în ansamblul lor formează acel ceva de care depinde totul. Din această cauză statul de astăzi, în care spiritul-grup nu mai este cum era în vremurile străvechi, ceea ce îl duce pe el mai departe nu poate să fie susţinut de altceva decât de fiecare individ în parte. Însă acest lucru nu poate fi comparat cu sarcina celulelor. De regulă, este indiferent cu ce se compară ceva; când se formează perechi de elemente, comparaţia trebuie să se facă corect; orice comparaţie este valabilă, însă nu trebuie să meargă atât de departe precum cea a lui Kjellén. El poate foarte bine să compare statul cu un organism, ar putea să îl compare şi cu o maşină, nici asta nu va pricinui nici o pagubă, ba chiar nu m-ar deranja să-l compare cu un briceag – se pot găsi multe alte puncte comune –, trebuie numai să fie făcută treaba în mod corect atunci când se realizează o comparaţie. Însă la nivelul actual oamenii nu cunosc structura fundamentală a gândirii ca să poată să recunoască aşa ceva.

Deci să-i acordăm dreptul de a compara statul cu un organism. Nu-i rămâne decât să caute celulele potrivite; şi atunci, dacă chiar vrea să compare statul cu un organism, acele celule potrivite nu vor putea fi găsite. Pur şi simplu nu are celule! Dacă abordăm această problemă cu o gândire conformă cu realitatea, gândul nu poate fi dus până la capăt. Doresc să vă fac limpede şi de înţeles că numai atunci când gândeşti abstract precum Kjellén poţi să duci la capăt asemenea gânduri; însă deîndată ce gândeşti în termeni reali, este un impediment, pentru că gândul nu îşi are rădăcinile în realitate. Nu găseşti celulele; nu există celule. Găsesti în schimb altceva, cu totul altceva. Descoperi că statele luate fiecare separat se pot compara într-un fel cu nişte celule şi că ceea ce constituie toate statele de pe Pământ laolaltă poate fi comparat cu un organism. Şi atunci ajungi la un gând fecund; numai că trebuie mai întâi să-ţi pui întrebarea: Ce fel de organism este acesta? Se poate găsi ceva similar în natură, unde celulele acţionează una asupra celeilalte în mod asemănător cu celulele-stat avute în vedere fiecare separat faţă de întregul organism pământesc? Şi astfel descoperi, dacă mergi mai departe cu analiza, că poţi compara întregul Pământ cu un organism vegetal, nu cu unul animal, şi cu atât mai puţin cu unul omenesc – deci numai cu un organism vegetal. În timp ce ceea ce avem în ştiinţa exterioară se ocupă cu anorganicul, cu regnul mineral, dacă vrem să punem bazele unei ştiinţe a statului trebuie să gândim prin prisma regnului vegetal. Nu e nevoie să ajungem la regnul animal, şi cu atât mai puţin la cel uman, însă trebuie să ne eliberăm de gândirea pur minerală. Însă la asemenea gânditori lucrurile rămân aşa cum am spus: nu se eliberează de gândirea pur minerală, de gândirea ştiinţifică. Ei nu merg cu gândirea până în regnul vegetal, ci întrebuinţează în analizarea statului legile pe care le-au descoperit în regnul mineral şi numesc asta ştiinţa statului.

Da, dar vedeţi dumneavoastră, pentru a găsi un asemenea gând productiv, rodnic, trebuie să te ancorezi cu întreaga gândire în ştiinţa spiritului. Şi atunci ajungi să îţi spui: Deci omul se înalţă deasupra statului cu întreaga sa fiinţă, ca individualitate; el se înalţă şi intră în lumea spirituală, la care statul nu poate ajunge. Deci, dacă aţi vrea să comparaţi statul cu un organism şi omul individual cu celulele – dacă ar fi să gândiţi conform cu realitatea –, aţi ajunge la un organism ciudat, la un organism care ar fi format din celule diferite, dar care ar creşte şi ar ieşi deasupra pielii; celulele s-ar dezvolta cu totul în afară, independent de viaţa exterioară. Deci ar trebui să vă închipuiţi acest organism ca şi când nişte fire de păr vii, care se simt ca niste individualităţi, ar creşte deasupra pielii. Vedeţi deci cum gândirea vie vă introduce în realitate, cum îi arată omului imposibilităţile de care trebuie să se împiedice dacă vrea să conceapă o idee care să fie rodnică. Nu-i de mirare deci că asemenea idei care nu sunt fecundate de ştiinţa spiritului nu sunt în stare să organizeze realitatea. Cum am putea organiza ceea ce se răspândeste pe Pământ dacă nu avem nici o noţiune despre ce este aceasta? Se pot emite încă sumedenie de documente wilsoniene prin tot felul de – ştiu eu – uniuni interstatale şi aşa mai departe, dar dacă nu sunt ancorate în realitate totul rămâne simplă vorbărie. Astfel, o mare parte din ceea ce se face în prezent nu este nimic altceva decât vorbărie goală.

Aveţi aici un caz din care puteţi înţelege cât este de necesar ca ştiinţa spiritului să poată interveni cu impulsurile sale în prezent. Nenorocirea vremurilor noastre este că nu sunt capabile să formeze noţiuni care să poată pătrunde ţi stăpâni ceea ce este cu adevărat organic. Prin urmare, totul intră într-un haos, şi fireste totul se amestecă de-a valma, haotic. Însă dumneavoastră vedeţi acum unde se află ascunse cauzele mai profunde. De aceea nu-i de mirare că asemenea cărţi precum *Statul ca formă de viaţă* a lui Kjellén se încheie în modul cel mai ciudat. Gândiţi-vă numai, acum ne aflăm într-o perioadă în care toţi oamenii ar trebui să cugete la ce ar trebui să se facă de fapt ca să poată din nou convieţui pe Pământ, în condiţiile în care tot mai des, şi cu fiecare nouă săptămână mai mult, hotărăsc să nu trăiască unul cu altul în bună înţelegere, ci să se omoare între ei. Cum să trăiască ei împreună? Însă ştiinţa care doreşte să înveţe cum să vieţuiască oamenii unii alături de alţii la Kjellén se încheie cu următoarele cuvinte: „Acesta trebuie să fie ultimul nostru cuvânt în prezenta analiză a statului ca formă de viaţă. Am văzut că statul vremurilor noastre, din motive imperioase, a avansat foarte puţin pe un asemenea drum şi încă nu a devenit pe deplin conştient de o asemenea misiune. Însă credem totuşi într-un tip de stat superior, care recunoaşte mai clar un scop raţional şi care se va îndrepta cu paşi siguri spre acest ţel".

Acesta este sfârşitul. Nu ştim nimic, nu suntem conştienţi de ce trebuie să urmeze în viitor! Este rezultatul unei gândiri pline de strădanie şi de devotament, este rezultatul unei gândiri care, prin sufletul său, înoată împreună cu curentul prezentului, astfel încât nu poate să preia în sine ceea ce este necesar. Chiar trebuie să privim în faţă aceste lucruri, căci impulsul de a vrea câtuşi de puţin să câştigi cunoaştere ia

naştere abia atunci când priveşti aceste lucruri cu adevărat în faţă, când ştii ce forţe active există în prezent.

Nu e nevoie să priveşti prea adânc pentru a constata că în prezent există o anumită patimă, o anumită fugă după un fel de socializare, nu spun după socialism, ci după socializarea organismului Pământului. Însă socializarea – cum ea trebuie să pornească din conştient, nu din inconştient, aşa cum s-a petrecut timp de două milenii –, socializarea, noua orientare, noua ordine sunt posibile numai dacă se ştie cum este alcătuit omul, dacă se ajunge din nou la cunoaşterea omului – căci a cunoaşte omul era, nu-i asa, şi strădania vechilor Misterii în vremurile străvechi –, deci dacă omul este din nou cunoscut. Socializarea este pentru planul fizic; însă este imposibil să se întemeieze o ordine socială când nu se ştie nimic despre faptul că aici, în planul fizic, nu există numai oameni fizici, ci oameni cu suflet şi spirit. Nimic nu se poate înfăptui, nimic nu se poate realiza dacă se discută numai despre omul exterior. Socializaţi dumneavoastră linistiţi după ideile care circulă astăzi, faceţi ordine conform acestora – peste douăzeci de ani va fi din nou dezordine, dacă nu luaţi în seamă că în om nu circulă numai ceea ce cunoaşte ştiinţa naturală actuală, ci şi suflet şi spirit. Căci sufletul şi spiritul acţionează oricum; de uitat, omul le poate uita doar în ideile şi reprezentările sale, însă nu le poate desfiinţa. Însă, locuind într-un trup care se găseste în sânul unei ordini exterioare conforme cu vremurile noastre, sufletul are nevoie înainte de toate de ceea ce se numeşte libertate de opinie, libertatea gândirii. Şi o socializare nu poate fi înfăptuită fără libertatea gândurilor. Iar socializarea şi libertatea gândurilor nu sunt posibile fără ca spiritul să fie ancorat în însăşi lumea spirituală.

Libertatea gândurilor ca dispoziţie sufletească şi pneumatologie, înţelepciune spirituală, ştiinţa spiritului ca bază ştiinţifică, ca bază a oricărei ordini sunt lucruri inseparabile. Însă în ce relaţie sunt de fapt aceste lucruri cu omul şi cum pot fi ele transpuse în ordinea exterioară se poate afla numai din consideraţiile ştiinţei spirituluI. Libertatea gândurilor, adică o astfel de dispoziţie faţă de aproapele, care recunoaşte în cel mai deplin sens al cuvântului libertatea gândurilor în alt om, este cu neputinţă fără baza concepţiei despre vieţile repetate pe Pământ, căci altfel te raportezi la un om ca la o abstracţiune. Nu te raportezi la el în mod corect dacă nu-l vezi ca pe un rezultat al vieţilor repetate pe Pământ. Întreaga chestiune a reincarnării trebuie legată de această convingere privind libertatea de opinie, libertatea gândurilor. Iar în viitor va fi absolut imposibil să te mişti în cadrul realităţii ca individ, dacă nu eşti ancorat cu sufletul în viaţa spirituală. Nu spun că individul trebuie să devină clarvăzător – unii chiar vor deveni – spun, în schimb, că trebuie să fie ancorat în viaţa spirituală. Am explicat adesea faptul că omul poate fi foarte bine ancorat în viaţa spirituală fără a fi clarvăzător. Dacă priveşti pentru o clipă împrejur, descoperi deja unde se află cele mai esenţiale obstacole, afli încotro să-ţi îndrepţi privirea pentru a putea descoperi piedicile. Căci firea oamenilor nu este astfel – după cum am spus, nu vreau să fiu dojenitor, nu vreau să fiu un critic acerb – încât să nu năzuiască spre cele corecte. Însă chiar şi aşa, în calea sufletului se află o mulţime de piedici, îngrozitor de multe piedici.

Vedeţi dumneavoastră, uneori câte un fapt izolat care poate fi observat este într-atât de edificator, încât din asemenea simptome se pot înţelege foarte bine întregi fenomene ale epocii. În legătură cu anumite fenomene din prezent trebuie spus: Este foarte, foarte ciudat cum oamenii se sperie repede, se sperie îngrozitor – altfel în prezent oamenii sunt curajoşi şi viteji –, însă sunt groaznic de înfricoşaţi când aud că trebuie să se acorde importanţă cunoaşterii spirituale. Atunci se pierd de tot cu firea. Am mai povestit adesea acest lucru. Am întâlnit destui oameni care au ascultat una sau două conferinţe ale mele, după care nimeni nu i-a mai văzut. Te întâlneşti cu ei pe stradă, îi întrebi de ce nu au mai venit. Da... nu pot – spun ei –, mi-e teamă să nu fiu convins! Pentru cel care se teme de faptul de a fi convins se leagă foarte multe lucruri fatale, neplăcute, şi el nu are puterea, nu are curajul să accepte aceste lucruri. Am putea să amintim în această ordine de idei, şi alte experienţe, însă mi-ar plăcea mai mult să vorbesc despre simptome din viaţa publică.

Acum câtva timp am vorbit despre felul cum un om, Hermann Bahr [5], care a ţinut de curând aici, la Berlin, o conferinţă intitulată „Ideile anului 1914", cum un astfel de om – şi e de ajuns să-i citiţi ultimul roman, *Înălţarea la Ceruri* – încearcă nu numai să acceadă la ştiinţa spiritului, ci chiar încearcă, la vârsta sa înaintată, să se familiarizeze cu Goethe, deci să meargă pe calea pe care şi eu aş considera-o potrivită pentru cineva care vrea să pătrundă în prezent în ştiinţa spiritului pe baze solide. Da, din nou foarte mulţi vor azi să vorbească despre spirit; vor cu tot dinadinsul să aibă posibilitatea de a vorbi despre spirit, despre spiritual. Nu intenţionez să dau lecţii, mai ales unui om ca Hermann Bahr, pe care îl iubesc atât de mult. Însă modul în care această viaţă spirituală a acţionat pentru a corupe gândurile, aş spune chiar pentru a introduce păcatul ereditar în gânduri, devine totuşi clar într-un mod ciudat, chiar dacă suntem foarte departe de a dori să dăscălim pe cineva.

Vedeţi dumneavoastră, acest Hermann Bahr a ţinut nu demult aici la Berlin conferinţa aceasta despre ideile anului 1914 şi a spus fireşte tot felul de lucruri frumoase şi agreabile; însă s-au putut face şi tot felul de descoperiri remarcabile. El a început spunând cam în felul următor: „Războiul acesta ne-a învăţat ceva cu totul nou. Războiul acesta ne-a învăţat să repunem în mod corect individul în colectivitate. Războiul acesta ne-a învăţat să învingem individualismul, egoismul, să servim din nou întregului. Ne-a învăţat să ne descotorosim de ideile vechi şi să preluăm în sufletele noastre ceva nou, cu totul şi cu totul nou". Şi putea acum să caracterizeze, să definească o groază de lucruri în materie de noutate acumulată o dată cu războiul acesta. Nu vreau să critic acest lucru, dimpotrivă. Însă este totuşi curios să se discute mult despre felul în care războiul acesta ne transformă pe toţi, despre cum ne schimbăm cu totul prin acest război, ca apoi să se spună în ultimele propoziţii: „Omul speră mereu vremuri mai bune, dar rămâne el însuşi de neîndreptat. Nici războiul nu o să ne schimbe, în fond, mai deloc". Cum spuneam, nu intenţionez să dau lecţii, însă iată că nu pot să nu remarc asemenea lucruri. Oameni ca aceştia sunt chiar bine intenţionaţi; ei ar vrea să ajungă din nou la cele spirituale. De aceea Bahr scoate în evidenţă faptul că prea multă vreme am clădit sprijinindu-ne pe individ. Am practicat prea mult timp individualismul. Trebuie să învăţăm din nou să ne supunem unui întreg. Oamenii care aparţin unui popor, este el de părere, au învăţat acum să se simtă că fac parte din „întregul" acelui popor, deci să elimine individualismul. Însă tot el e de părere că popoarele sunt numai individualităţi în sine. Din ele ar trebui să se formeze un întreg mai mare. Uneori se poate vedea, ca şi la conferinţa amintită, pe ce drumuri porneşte Bahr pentru a găsi spiritul. Uneori într-adevăr face referiri neclare, însă aceste aluzii trădează câte ceva. Cu cei din vechime nu-i nimic, zice el. Oamenii au folosit iluminarea vrând cu toţii să se axeze pe raţiune; însă nu a ieşit nimic din asta, căci au ajuns într-un haos. Trebuie să găsim ceva care ne leagă de Absolut, nu de haos. Şi astfel din nou răzbat lucruri ciudate: „Ceea ce le vine cel mai greu popoarelor, ca şi indivizilor, chiar dacă ar fi învăţat că trebuie să recunoască şi altora dreptul la particularitate pe care şi-l revendică fiecare pentru sine, a căror particularitate este însăşi condiţia de a fi altfel, totuşi ar fi toţi la fel, nu ar mai fi nici unul deosebit şi ar fi învăţat că, aşa cum fiecare individ al naţiunii, cu puterea lui specială, este necesar la locul lui încât, acţionând să poarte cu sine naţiunea, şi aşa cum în acelaşi timp este propriul său scop, fiind totodată membru util al acesteia, la fel deasupra naţiunilor se înalţă, din rândurile naţiunilor, domul catolic al omenirii care cu vârful turnului său îl atinge pe Dumnezeu".

Aceasta este o aluzie, chiar dacă nu-ţi sare în ochi, însă este totuşi o aluzie explicită. Oamenii se străduiese să găsească accesul spre Dumnezeu, spre lumea spirituală, numai că ei nu vor să capete accesul care este adecvat vremurilor noastre; ei caută un alt acces care este deja prezent, fără măcar să le vină în minte că acesta a fost valabil până în 1914, şi acum, ca să învingem ceea ce a adus cu sine, vrem să ne întoarcem la el!

Însă simptomele care se manifestă aici merită să fie căutate în cele tainice; căci acest lucru nu-l gândeste numai un individ, după acest model gândesc şi simt extrem de mulţi. Vedeţi dumneavoastră, a apărut o carte, *Geniul războiului şi războiul german* de Max Scheler [6]. Îi aduc laude, pot să o laud, e o carte bună. Şi Bahr o laudă. Bahr este un om de bun-gust, un om cu multe cunostinţe, aşadar are temeiuri solide să laude această carte. Însă el vrea s-o laude şi cu voce tare; cu alte cuvinte, vrea să scrie despre ea o recenzie foarte favorabilă. La

ce reflectează el mai întâi? Se gândeste: Vreau să scriu o recenzie foarte favorabilă, să-l trâmbiţez sus şi tare pe Scheler. Însă cum să fac asta? O s-o fac astfel, încât să obţin o impresie puternică în sufletele oamenilor. Însă nu merge cu orice fel de impuls. Trebuie să caut o cale de a ajunge la oameni. Deci ce fac eu de fapt? Acum Hermann Bahr este un om cât se poate de sincer, de onest, şi descrie de fapt destul de deschis ce face el într-un avemenea caz. Vedeii dumneavoastră, în eseul pe care l-a scris despre Scheler [7] el spune la început: „Scheler a scris multe eseuri, multe lucruri despre cum se poate ieşi din mizeria actuală. Oamenii au început să fie atenţi la el. Însă oamenilor nu le place să devină aşa dintr-o dată pur şi simplu atenţi la un om". – Hermann Bahr îl caracterizează pe Scheler spunând: „Oamenii erau curioşi în ce-l priveşte şi oarecum neîncrezători; neamţul vrea să ştie înainte de toate despre un autor ce-i cu el, relaţiile neclare nu-i plac".

Deci relaţii clare! Însă ele nu se realizează prin citirea cărţilor şi acceptarea motivaţiilor, ci, vedeţi dumneavoastră, de asta mai ţine şi altceva. Oamenilor nu le plac relaţiile neclare. Acum urmează din nou o aluzie la aceasta: „Şi în lumea catolică oamenii erau mai degrabă reţinuţi, pentru a nu fi dezamăgiţi. Şi aici, limbajul său era cel care îi înstrăina pe oameni de ea. Căci în orice atmosferă spirituală se formează cu timpul un idiom propriu care din cuvintele comune limbii obişnuite face o utilizare în cerc restrîns; după asta se poate recunoaşte cine aparţine de acel cerc, şi astfel se face că până la urmă de fapt e mai puţin atent la ce spune cineva cât la felul cum o spune".

Ei bine, ce s-a gândit Hermann Bahr? S-a gândit că ar vrea să realizeze o adevărată trâmbiţare. Scheler este la fel ca Bahr, lasă şi el să se întrevadă acele uimitoare porniri catolicizatoare – chiar dacă nu chiar bătător la ochi. „Însă Scheler, zice Bahr, nu vorbeste totuşi ca un catolic pur-sânge. Dar catolicii vor să ştie cum să-1 considere pe Scheler, mai ales eu însumi, spune Bahr despre sine, eu, care vreau să-l trâmbiţez sus şi tare scriind despre el în gazeta catolică „Hochland". Oamenii trebuie să ştie că Scheler le poate fi recomandat catolicilor. Oamenilor nu le plac relaţiile neclare, vor ca totul să le fie limpede".

Vedeţi dumneavoastră, de asta depinde totul, însă relaţiile clare se obţin numai sugerând publicului: Catolicilor le va fi foarte bine cu Scheler! Nu-i nimic dacă este şi un om foarte spiritual – totul va merge bine în cadrul catolicismului. Acum însă Bahr vrea să-l prezinte pe Scheler ca pe un om foarte important, să facă mare caz de asta. Dar el nu vrea să le facă rău oamenilor nici mergaînd în această direcţie. Mai întâi, fireste, strigă în gura mare cât de lipsiţi de spirit au devenit oamenii, cum au pierdut ei legătura cu spiritul, dar că trebuie să se întoarcă la spirit. Iată câteva fraze în acest sens spuse de Hermann Bahr despre Scheler: „Raţiunea s-a rupt de Biserică în aroganţa de a afirma că poate recunoaşte, hotărî, ordona, controla, conduce şi modela viaţa de una singură".

Asta vrea să spună cam aşa: Raţiunea trebuie acum să tindă către lumea spirituală, însă Hermann Bahr nu are atâta curaj! Aşa că spune: Raţiunea trebuie să caute din nou Biserica.

„Raţiunea s-a rupt de Biserică în aroganţa de a afirma că poate recunoaste, hotărî, ordona, controla, conduce şi modela viaţa de una singură. Abia a cutezat să încerce că s-a speriat şi s-a înfuriat pe sine. Această reflecţie a raţiunii asupra ei însăşi, asupra propriilor limite, asupra măsurii propriei sale puteri părăsite de Dumnezeu începe cu Kant. Kant a recunoscut că raţiunea, prin propria sa forţă, nu poate face ceea ce este mereu obligată să vrea prin ea însăşi. El i-a pus stavilă tocmai acolo unde aceasta abia s-ar fi pus în valoare. I-a interzis să zboare, însă deja elevii săi au trecut în grabă peste ea şi s-au rătăcit care mai de care mai mult. Raţiunii cea de Dumnezeu părăsită nu i-a mai rămas în cele din urmă nimic altceva decât resemnarea. În final mai ştia numai că nu poate şti nimic. A tot căutat adevărul, până când a descoperit că nu există fie nici un fel de adevăr, fie nici unul la care să poată ajunge omul."

Ei bine, sufletele din prezent sunt linguşite destul, căci sunt prezentate toate lucrurile acelea frumoase de la „limita cunoaşterii" şi asa mai departe.

„De atunci am trăit fără adevăr, credeam că ştim că nu există adevăr şi trăiam mai departe ca şi când totuşi ar trebui să existe unul. Şi anume, ca să trăim, trebuia să trăim împotriva raţiunii noastre. Astfel, mai bine am renunţat cu totul la raţiune. Capul i-a fost amputat omului. În curând, omul nu mai consta decât din instincte. A devenit animal, şi se mai şi fălea. Sfârşitul a fost 1914."

Astfel caracterizează deci Hermann Bahr ceea ce Scheler îndreaptă prin faptul că în el exista un fel de direcţie catolicizantă. Pe urmă îl maltratează pe Goethe, străduindu-se – de ceva vreme – să facă din Goethe un catolic pur-sânge, şi spune apoi: ,,Omul modern, «omul de ştiinţă», a renunţat la credinţa aceasta – că este un nobil membru al lumii spirituale. Ştiinţa a devenit lipsită de ipoteze. Impulsul de care raţiunea nu se poate lipsi pentru a putea acţiona nu şi l-a mai luat de la Dumnezeu. Atunci de unde altundeva? Din instincte. Nu i-a mai rămas nimic altceva. Omul fără de ipoteze devenise fără fundament. Restul este... 1914".

„Dacă ar fi să construim acum totul din nou, ar trebui s-o facem din temelii. Ar fi o îndrăzneală prea mare să reconstruim imediat Europa. Trebuie să începem cât se poate de în liniste, de jos. Mai întâi trebuie reclădit omul, trebuie reconsiderat omul natural, trebuie ca omul să devină din nou conştient că este un membru al lumii spirituale. Libertatea, personalitatea, demnitatea, moralitatea, ştiinţa şi arta sunt o cale de tot atâta vreme de când credinţa, speranţa şi iubirea sunt o cale. Numai credinţa, speranţa şi iubirea le pot readuce. Nu avem altă posibilitate de ales: declinul lumii, sau *omnia instaurare in Christo*."

Însă prin *omnia instaurare in Christo* nu se înţelege o îndreptare spre spirit, spre cercetare, spre sondarea în profunzime a spiritului, ci arcuirea domului catolic deasupra naţiunilor. Însă – zice Bahr – ce se poate face ca oamenii să poată gândi şi totuşi să fie din nou buni catolici, cum se poate face acest lucru? În acest sens trebuie să privim la oamenii făcuţii anume pentru vremurile prezente. În această privinţă Scheler i se pare corespunzător, căci el nu se discreditează prin faptul că vorbeşte despre o evoluţie spre lumea spirituală, prin faptul că vorbeşte despre o ştiinţă a spiritului deosebită, nu se compromite spunând mai mult decât se vorbeste în general despre spirit, iar apoi dă următoarea indicaţie: Celălalt aspect îl găsiţi când mergeţi la Biserică, şi anume în biserica catolică – căci şi la Bahr, şi la Scheler aceasta se înţelege prin Biserică –, ea este internaţională, după opinia lui Bahr şi a lui Scheler. Astfel se pot aduce oamenii din nou sub o singură pălărie, adică sub un singur dom. Şi totuşi oamenii vor să gândească astăzi, şi aşa cum vor ei să gândească aşa gândeşte şi Scheler. Da, chiar este foarte potrivit, este de părere Bahr, să se gândească aşa cum vor azi oamenii: „Scheler nu ţipă, nici nu gesticulează; tocmai prin aceasta se remarcă el, şi oamenii se întreabă involuntar cine să fie oare acest om care este atât de sigur pe influenţa sa încât nu socoteşte de trebuinţă să facă mare caz de ea. Eate un orator experimentat priceput la artificii, astfel încât începe pe un ton foarte scăzut ca să oblige auditoriut să facă linişte şi să fie atent; numai că pe urmă, ce-i drept, vorbitorul trebuie să mai aibă puterea să-l şi captiveze. Şi la asta, Scheler este maestru. Căci nu-i mai dă drumul ascultătorului, care nici nu observă încotro îl duce, şi la urmă se trezeşte în faţa unui ţel asupra caruia nici n-a gândit. Arta lui Scheler de a-ţ obliga pe neobservate pe cititor – pornind de la propoziţii lipsite de orice bănuială în care acesta se lansează naiv – la niste concluzii şi de a-l prinde în nişte concluzii la care s-ar fi opus cu toată puterea la cel mai mic semn este de neasemuit. Scheler este un educator înnăscut; nu ştiu pe nimeni altul care în vremurile noastre tulburi să poată conduce spre adevăr cu o mână atât de blândă şi de fermă în acelaşi timp".

Ştiţi, este într-adevăr o artă specială să poţi să iei oamenii aşa prin surprindere: mai întâi le spui lucruri inofensive şi pe urmă treaba merge mai departe domol, până când îi aduci la chestiunea de care ei tocmai s-ar fi ferit dacă ai fi vrut să-i prinzi în ea. De unde vine aceasta şi ce trebuie făcut pentru a acţiona în mod just? – întreabă Bahr. El este foarte tranşant, foarte sincer, şi din acest motiv se şi exprimă în

legătură cu aceasta în recenzia sa despre Scheler: „Acum totul depinde dacă neamţul, neamţul de rând, bun şi supus, va învăţa să înţeleagă dimensiunile înspăimântătoare ale momentului. El are cea mai mare bunăvoinţă, însă mereu îşi închipuie că omul modern nu ar mai putea să creadă, că credinţa ar fi infirmată ştiinţific. De faptul că această ştiinţă a necredinţei între timp a fost de mult infirmată, tot ştiinţific, nu are habar. El nu ştie nimic despre munca pregătitoare dusă în tăcere de către marii gânditori germani ai vremii noastre: Lotz, Franz Brentano, Dilthey, Eucken, Husserl".

Şi acum vă rog să ascultaţi cu deosebită atenţie următoarele fraze: „În urechile omului de rând răsună mereu claxonul de poştalion abia dezgheţat al tocmai din nou depăşitei ultime greşeli. Prin zăpăceala sa ameţitoare se va face curând auzită o voce clară care nu poate fi bănuită de la început de visătorie, de romantism, de mistică, lucruri de care neamţul de rând are o teamă nemaipomenită. Tocmai pentru că Scheler tratează problema îndreptării spre cele spirituale fără nici un fel de visătorie sau romantism şi folosind jargonul uzual al «educaţiei moderne», el este omul de care avem nevoie acum".

Deci iată, acum aveţi dovada! Acum puteţi vedea exact ceea ce îi place de fapt lui Bahr la Scheler: acesta nu poate ajunge să aibă proasta reputaţie de exaltat, romantic sau mistic, „căci de asta neamţul de rând are o teamă nemaipomenită". Iar această teamă, nu-i asa, pentru Dumnezeu!, trebuie respectată, căci dacă i-ar veni cuiva în minte să extirpe această frică, dacă ar recunoaşte cineva că este necesar să se lupte împotriva acestei frici, atunci, ei bine, da, atunci pur şi simplu nu este suficient; pur şi simplu nu este suficient suflul de curaj pe care îl poate cineva aduna pentru o asemenea întreprindere.

Tocmai pentru că îl preţuiesc în mod corect pe Hermann Bahr şi îmi este foarte drag doresc să arăt cât de caracteristic este el pentru aceia cărora le vine foarte greu să ajungă la ceea ce este atât de trebuincios în vremurile noastre. Însă abia atunci poate răsări puţin ajutor când oamenii nu mai pun atâta preţ pe acea frică nemăsurată, ci au curajul să admită că ştiinţa spiritului nu este deloc visătorie, ci că este necesară tocmai o claritate cât se poate de mare, chiar şi o claritate a gândirii, dacă cineva doreste să ajungă la această ştiinţă a spiritului în mod corect, în timp ce, realmente, nu se prea poate spune că claritatea gândirii a vorbit din cele câteva extrase din Hermann Bahr şi alţi contemporani pe care vi le-am prezentat în repetate rânduri astăzi. Însă e nevoie de un oarecare curaj de a te îndrepta spre lumea spirituală dacă vrei să găseşti idei decisive şi solide. Chiar nu este nevoie să îl urmezi pe Nietzsche până foarte departe, nici nu e nevoie să împărtăşeşti ceea ce exprimă el într-o propoziţie care totuşi îi poate atrage atenţia cuiva; însă trebuie să poţi să îl însoţeşti până acolo unde tocmai acest spirit sensibil şi, as zice, poate tocmai susţinut de boala sa, exprimă lucrul cel mai curajos. Şi nu trebuie să vă fie frică că veţi fi prost înţeleşi – asta ar fi astăzi cel mai iremediabil lucru care s-ar putea întâmpla, să-ţi fie frică de a fi greşit înţeles de unul sau de altul –, ci trebuie să rosteşti poate uneori sentinţe precum este cea rostită de Nietzsche, chiar dacă nu este adevărată până în cele mai mici amănunte. Însă nu asta este important. Nietzsche spune în articolul său „Despre istoria creştinismului" [8]: „Nu trebuie să confundăm creştinismul ca realitate istorică cu acea rădăcină de care aminteste prin numele său; celelalte rădăcini din care a crescut au fost de departe mai puternice. Este un abuz fără pereche când structuri decadente şi diformităţi numite «biserică creştină», «credinţă creştinească» şi «viaţă creştinească» se desemnează prin acel nume sfânt. Ce a negat Christos? Tot ceea ce se numeşte astăzi creştin!"

Chiar dacă este exprimat poate în mod cam radical, totşi este valabil până la un anumit punct; numai că Nietzsche a exprimat aceasta într-un mod direct. Este corect până la un punct să se pună întrebarea: Căror lucruri le-ar fi Christos adversar dacă ar umbla astăzi în lume în mod nemijlocit? Foarte probabil acelora care în zilele noastre în cercurile cele mai largi se numesc «creştineşti» şi multor altora, care vor trebui să fie caracterizate cu o altă ocazie.

Despre acestea, marţea viitoare.

NOTE

1. Rudolf Kjellén, 1864–1922, istoric şi om de stat suedez. *Der Staat als Lebensform* (*Statul ca formă de viaţă*), Leipzig, 1917.

2. Theophilos din Alexandria, episcop 385–412.

3. Vezi *Undersberg-Sagen* (*Legende despre Untersberg*), în *Berchtesgadner Sagen*, Berchtesgaden, 1911.

4. Friedrich Nietzsche; citat: moto la *Die fröhliche Wissenschaft* (*Ştiinţa veselă*).

5. Hermann Bahr, 1863–1934. Citate din *Idei din l914*, în *Galben-negru*, Berlin, 1917, pp. 167 şi 164.

6. Max Scheler, 1874–1928, filosof.

7. Din articolul „Max Scheler" din revista „Hochland", publicaţie lunară pentru toate domeniile ştiinţei, ale literaturii şi ale artei, anul XIV (aprilie 1917–septembrie 1917), caietul VII, aprilie 1917.

8. Citatul se găseşte sub acest titlu în ediţia Naumann, Leipzig, 1906, azi în ediţia Nietzsche a Editurii Hanser, München, 1973, vol. III, p. 830 (din opera postumă a anilor optzeci).

Rudolf Steiner

PIETRE FUNDAMENTALE PENTRU CUNOAŞTEREA MISTERIULUI DE PE GOLGOTA

GA 175

CONFERINŢA a X-a

Berlin, 8 mai 1917

Ar putea foarte uşor să pară că în vremurile ce au urmat Misteriului de pe Golgota nici un fel de raze ale iluminării spirituale lăuntrice nu au străluminat omenirea; şi ar putea să pară că această situaţie este general valabilă în omenire, şi din ce în ce mai mult până în zilele noastre. Însă nu este nicidecum aşa, şi, dacă vrem să avem o vedere de ansamblu clară a acestor lucruri, trebuie să facem o mică diferenţă între ceea ce într-o oarecare măsură este în general dominant în omenire şi ceea ce se petrece ici şi colo în cadrul omenirii, si încă într-un fel în care să poată fi totuşi perceptibil pentru oameni în diversele domenii ale vieţii. Ar fi descurajant pentru mulţi oameni în prezent dacă ar trebui să-şi tot spună: Da, ni se povesteşte mereu despre o lume spirituală, însă căile de acces în această lume spirituală le sunt de fapt închise oamenilor de azi. Şi mulţi ajung la acest mod de a judeca descurajant, în prezent. Dar această judecată descurajantă provine în realitate de la faptul că oamenii nu au celălalt curaj, mai mare, acela de a spune fără reţinere da acolo unde se arată limpede căi de acces în lumea spirituală. Oamenii nu au nici curajul de a emite, în acest domeniu, opinii imparţiale, lipsite de prejudecată. De aici poate proveni impresia – însă este numai o impresie – că noi ne aflăm foarte departe de timpurile în care, printr-o clarvedere atavică, lumea spirituală îi era deschisă până la un anumit nivel întregii omeniri, sau de vremurile de mai târziu, când ea se putea deschide anumitor oameni prin iniţierea în Misterii. Trebuie făcute anumite legături între vremurile străvechi ale evoluţiei omenirii şi prezent, pentru a ajunge la o deplină înţelegere a secretelor existenţei omeneşti, inclusiv la fenomene ca cele despre care am discutat tocmai în aceste consideraţii cu privire la Fiinţa Misteriilor. Vreau deci să iau un exemplu din vremurile mai noi, să aleg ceva care îi poate fi oricui accesibil şi poate avea efect încurajator, dacă cineva decide să caute căile ce duc în lumea spirituală. Din mulţimea de exemple pe care am putea-o alege vreau să reliefez unul, prin care se poate vedea imediat cum din nou – vreau să spun, fireste, un prezent mai extins – asemenea fenomene sunt judecate greşit din perspectiva concepţiei materialiste în prezent.

Cu siguranţă că toţi aţi auzit câte ceva despre poetul Otto Ludwig [1], care s-a născut în acelaşi an eu Hebbel şi Richard Wagner: 1813. Otto Ludwig a fost nu numai poet – se poate ca cineva să fie chiar de părere că nu a fost un poet deosebit de bun, însă în acest moment asta nu este important –, ci era şi un om care şi-a propus să se observe intens pe sine, care a căutat să ajungă la o autocunoaştere şi care a şi reuşit să arunce unele priviri dincolo de vălul care pentru majoritatea oamenilor din prezent stă tras peste lăuntricul propriu. Şi astfel Otto Ludwig descrie foarte frumos ceea ce observă când compune poezii, sau atunci când citeşte poezii ale altora şi le lasă să acţioneze asupra sa. A ajuns astfel la concluzia că el nu citeşte sau compune ca alţii, ci că în interiorul său acţionează ceva extraordinar de mobil, de activ, atât când compvme cât şi când citeşte, la impresionarea sinelui prin alte poezii. Şi Otto Ludwig descrie acest lucru foarte frumos. Vreau să vă împărtăşesc acest pasaj, deoarece din el veţi afla un exemplu de cunoaştere de sine a unui om în întregime modern care totuşi a murit abia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi care, redând această cunoaştere de sine, vorbeşte de lucruri care epocii noastre materialiste, într-adevăr, i se par lucruri ce aparţin fantasticului cel mai haotic. Dar Otto Ludwig nu era un fantast. Era poate un visător, un om care reflectează mult la sinea sa; însă cine lasă poeziile lui să acţioneze asupra sa va vedea că în el este ceva foarte sănătos. Şi cine vrea să resimtă impresiile relatărilor pe care le deţinem referitoare la viaţa sa va afla în acest om, în afară de o anumită înclinaţie spre visare, spre meditaţie, ceva pe deplin sănătos. Ei bine, iată cum descrie el efectul asupra propriului său suflet când compune poezii sau citeşte poeziile altora: „Mai întâi este o atmosferă, una muzicală, care mi se transformă în culoare, pe urmă văd forme, una sau mai multe, într-o poziţie sau postură oarecare faţă de sine sau unele faţă de altele, şi asta ca o acvaforte pe hârtie din acea culoare, sau, exprimat mai exact, ca o statuie de marmură sau un grup statuar peste care cade soarele printr-o perdea care are acea culoare. Această impresie de culoare o am şi după ce am citit un poem care m-a captivat; dacă mă transpun într-o stare, într-o atmosferă ca cea pe care o creează poeziile lui Goethe am un galben auriu saturat cu luciri de maroniu auriu; cu Schiller, am un carmin radiant; la Shakespeare, fiecare scenă este o nuanţă a acelei culori anume pe care o are întreaga piesă. În mod uimitor, câte o imagine sau un grup de obicei nu este imaginea catastrofei, ci uneori numai o figură caracteristică într-o postură patetică oarecare, însă la asta se adaugă imediat un întreg şir, şi din piesă aflu în primul rând nu fabula, conţinutul nuvelistic, ci noi şi noi forme şi grupuri plastic-mimice se lansează, când spre începutul, când spre sfârşitul piesei, pornind de la prima situaţie văzută, până când am întreaga piesă în toate scenele ei; toate acestea în mare grabă, în care conştiinţa mea reacţionează cu suferinţă intensă şi mă apucă un fel de spaimă fizică. Apoi pot să-mi reproduc după cum vreau conţinutul tuturor scenelor, şi asta în ordinea lor din piesă; însă îmi este imposibil să transpun conţinutul narativ într-o scurtă povestire. Acum găsesc şi limbajul care să însoţească gesturile. Notez ceea ce pot nota, însă atunci când atmosfera aceea, starea aceea mă părăseşte, ceea ce am scris mi se pare simplă literă moartă. Apoi mă străduiesc să umplu golurile din dialog. Pentru asta trebuie să privesc totul cu ochi critic".

Vedeţi deci un om uimitor, care – lucru cu adevărat oribil pentru omul cu mentalitatea materialistă a prezentului – atunci când citeşte piesele lui Schiller resimte culoarea roşu carmin, iar când citeşte piesele sau poeziile lui Goethe are senzaţia de galben auriu cu luciri brun aurii, care la fiecare piesă a lui Shakespeare are o senzaţie de culoare, şi la fiecare scenă percepe o nuanţă a acestei senzaţii de culoare; care, compunând sau citind o poezie, percepe forme ca într-o acvaforte pe un anumit fundal colorat, sau vede chiar forme plastic-mimice cu mişcări şi gesturi peste care soarele se revarsă printr-o perdea care răspândeste lumina pe care o emană întreaga stare, întreaga atmosferă.

Vedeţi dumneavoastră, un asemenea lucru trebuie înţeles în mod corect. Un asemenea lucru încă nu este clarvedere, însă el este calea ce conduce în lumea spirituală. Cel care vrea să înţeleagă această stare corect prin intermediul ştiinţei spiritului poate să spună: Otto Ludwig devine conştient de ochi, de ochiul spiritual. Dacă ar merge mai departe pe acest drum, nu numai că ar avea asemenea stări, ci – aşa cum ochiul exterior este întâmpinat de obiectele fizice – fiinţele spirituale i-ar întâmpina ochiul spiritual şi ar fi percepute ca propria sa simţire. Exact aşa cum dumneavoastră, scrutând întunericul cu ochii, vedeţi lumină împrăştiată peste tot, o lumină care, parcă radiind din ochi, umple întregul spaţiu, la fel se întâmplă şi cu Otto Ludwig. Sufletul său emana stări, însă aceste stări sunt stări de culoare, stări de sunet. După

cum prea bine spune, ele încep cu ceva muzical, ca stări de sunet. El nu le foloseşte când produce viziunile sale spirituale; însă vedeţi cât de apt este sufletul său să găsească calea de pătrundere în lumea spirituală.

Deci nu se poate spune că în vremurile noi nu există oameni care să perceapă că aceasta este o realitate pe care o putem numi ochiul sufletesc, ochi care li se deschidea discipolilor Misteriilor în modul în care l-am descris în prezentările mele anterioare. Căci, în fond, aceste ceremonii nu erau altceva decât mijloace prin care să facă observat ochiul sufletesc, să-i conştientizeze sufletului omenesc existenţa acestui ochi sufletesc. Puteţi constata că lucruri precum cel pe care tocmai vi l-am împărtăşit în prezent nu sunt judecate corect tocmai datorită observaţiilor pe care le face Gustav Freytag [2] vorbind despre Otto Ludwig. Gustav Freytag spune: „Creaţia acestui poet a fost însă – la fel ca întreaga sa fiinţă – asemănătoare cu cea a unui bard din vremurile când formele plăsmuite de poet pluteau deasupra capului vii, pline de sunet şi culoare, în perioada de formare a popoarelor".

Faptul este absolut corect, numai că în realitate nu are nici o legătură cu creaţia poetică. Căci ceea ce a vieţuit Otto Ludwig vieţuiau în vremurile străvechi nu numai poeţii, ci toţi oamenii, iar mai târziu cei care erau iniţiaţi în Misterii, indiferent dacă după aceea au devenit sau nu poeţi. Deci nu are nimic de-a face cu aptitudinea poetică. Iar acolo unde numai ochiul cu orientare materialistă al omului actual nu-şi îndreaptă privirea dincolo de un anumit văl în propriul suflet, acolo ceea ce descrie Otto Ludwig se află azi la toţi oamenii, şi nu numai la poeii, ci la toată lumea. Faptul că Otto Ludwig era poet nu are nici o legătură cu acest fenomen, ci merge în paralel. Pot exista oameni care să fie poeţi mult mai mari decât Otto Ludwig, şi totuşi ceea ce ar putea ei să descrie rămâne adânc în subconştient. De fapt acel ceva există în straturile inferioare ale subconştientului, dar nu e neapărat nevoie ca acesta să şi iasă la suprafaţă. Căci arta poetică, arta în general, constă azi în altceva decât în prelucrarea conştientă a impresiilor clarvăzătoare.

Am vrut să vă citez aceste lucruri ca să vă prezint un om – şi cei de felul acesta nu sunt deloc rarităţi, ci dimpotrivă, se întâlnesc foarte des –, un om care este în mod hotărât pe calea spre lumea spirituală. Nu se produce de fapt nimic nou când cineva aplică asupra sa cele descrise în ***Cum se dobândesc cunoştinţe despre lumile superioare?***, ci ceea ce există deja în suflet este ridicat în conştient, astfel încât omul învaţă să întrebuinţeze acel ceva în mod conştient. Acest lucru dorim să-l stabilim. Greutatea constă mai puţin în faptul că într-o oarecare măsură astăzi vălul este greu de străpuns pentru a ajunge la ceea ce trăieşte inconştient în suflet; dificultăţile constau în aceea că oamenilor de azi nu le vine uşor să găsească curajul de a se implica în aceste activităţi şi că de cele mai multe ori chiar şi cei care, din diverse nostalgii şi nevoi ale inimii şi ale cunoaşterii, ar dori să se ocupe de aceste lucruri se simt constrânşi să o recunoască, puţin ruşinaţi, într-un cerc cât mai restrâns şi să nu pomenească nimic despre asta când ies în lume printre oamenii foarte inteligenţi de azi. Desigur, nu peste tot este neapărat prezent ceea ce astăzi – fiindcă trăim în epoca de după 1879 [3] – ar trebui caracterizat ca cel mai potrivit în acest domeniu, ci, dacă luăm în considerare perioada de timp care a trecut, la unii oameni pot apărea într-o foarte mare măsură puteri clarvăzătoare, cu adevărat clarvăzătoare, pe care tocmai de aceea ei, pe de o parte, nu trebuie să le admită pe deplin, să li se dedice fără rezerve, dar, pe de altă parte, nici nu trebuie să le considere ceva periculos, demn de respins.

Există într-adevăr mulţi factori care de multă vreme vlăguiesc curajul de a recunoaşte capacitatea de clarvedere; aşa se face că Swedenborg [4] – care chiar şi în cercul dumneavoastră a fost pomenit de mai multe ori – a beneficiat de o apreciere atât de neobişnuită. El ar putea să servească multora drept impuls, ca o individualitate care a reuşit să facă transparente anumite văluri din lumea spirituală. Swedenborg a reuşit să folosească la un înalt grad ceea ce se poate numi cunoaştere imaginativă. De această cunoaştere imaginativă are nevoie oricine doreşte să pătrundă în lumea spirituală. Ea îi este indispensabilă, dar nu este altceva decât un fel de tranziţie spre treptele de cunoaştere superioare. Swedenborg avea deschis simţul său clarvăzător pentru cunoaşterea imaginativă. Însă tocmai datorită faptului că această cunoaştere imaginativă clocotea în el, valuri-valuri, el a putut să facă afirmaţii referitoare la relaţiile lumii spirituale cu lumea exterioară, afirmaţii foarte demne de luat în considerare de cineva care doreşte exemple pentru a se lămuri cu privire la clarvăzători. Aş dori să vă arăt printr-un exemplu cum se raporta Swedenborg la sine, să zic aşa, ca ţinută morală, cum gândea şi simţea pentru a-şi păstra sufletul în legătură cu lumea spirituală. El nu intenţiona să privească în lumea spirituală într-un mod egoist. Swedenborg avea deja cincizeci şi cinci de ani când i s-a deschis lumea spirituală. Era deci un om pe deplin matur şi avea în urmă o carieră ştiinţifică solidă. Cele mai importante lucrări ştiinţifice ale lui Swedenborg abia acum sunt publicate, în multe volume, de către Academia Ştiinţifică din Stockholm, şi ele conţin lucruri care multă vreme de acum încolo pot fi dătătoare de direcţie pentru ştiinţa exterioară. Numai că astăzi oamenii umblă cu trucuri şi recunosc meritele unui om precum Swedenborg, care la vremea lui a urcat pe culmile ştiinţei, numai câtă vreme le convine, iar când nu le mai convine, îl prezintă drept nebun. Astăzi se fac asemenea aprecieri cu mare uşurinţă. Oamenii nu dau nici un ban pe faptul că un om ca Swedenborg – care nu a realizat în ştiinţa sa doar cât puteau ceilalţi (ceea ce deja ar fi destul), ci s-a ridicat ca om de ştiinţă cu mult deasupra contemporanilor săi – a devenit de la vârsta de cincizeci şi cinci de ani martor al lumii spirituale.

O întrebare care l-a preocupat în mod deosebit pe Swedenborg a fost cum acţionează sufletul şi trupul unul asupra altuia. Despre această chestiune Swedenborg a scris un frumos tratat [5] după iluminarea sa. În respectivul tratat, el a spus în mare următoarele: Se poate gândi numai în trei feluri despre raportul dintre suflet şi trup. Unul dintre punctele de vedere este următorul: Trupul este decisiv; prin trup sunt receptate impresiile senzoriale, impresiile senzoriale acţionează asupra sufletului, sufletul primeşte aceste influenţe de la trup, şi acesta este lucrul decisiv. Sufletul este deci într-o măsură oarecare dependent de trup. Este posibil un al doilea punct de vedere, spune Swedenborg, care este următorul: Trupul este dependent de suflet; sufletul este cel care păstrează în sine impulsurile spirituale. El îşi făureşte trupul, pe care îl foloseşte în timpul vieţii. Nu trebuie vorbit despre o influenţă fizică, ci de una psihică, sufletească. Al treilea punct de vedere posibil, zice Swedenborg, este că atât sufletul cât şi trupul există unul lângă altul, şi nici nu acţionează unul asupra celuilalt, ci un principiu mai înalt stabileşte o armonie, o concordanţă, ca între două orologii care nu se influenţează reciproc arătând amândouă aceeaşi oră. O influenţă superioară stabileşte o armonie. Deci când asupra simţurilor mele se acţionează printr-o impresie exterioară, sufletul gândeşte, însă nici una nu are legătură cu cealaltă, ci o putere superioară acţionează asupra sufletului cu o impresie corespunzătoare cu cea făcută în suflet din exterior, prin simţuri. – Swedenborg discută cum primul şi ultimul punct de vedere îi este imposibil celui care poate privi în lumea spirituală, cum le este clar celor iluminaţi că prin forţele sale sufletul se află în legătură cu un Soare spiritual, aşa cum stă trupul fizic în relaţie cu Soarele fizic, însă că tot ceea ce este fizic este dependent de spiritualul-sufletesc. Deci el explică, aş zice, într-o nouă manieră ceea ce am numit noi, legat de Misterii, taina solară, taina pe care o avea Iulian Apostatul în faţa privirii spirituale când vorbea despre Soare ca fiinţă spirituală, fapt care l-a făcut un adversar al creştinismului deoarece creştinismul epocii sale refuza să facă o legătură între Christos şi Soare. Swedenborg a înnoit pentru epoca sa – atât cât e posibil să se spună aşa ceva – taina solară prin cunoaşterea sa imaginativă.

Ei bine, am făcut această introducere ca să vă arăt ce se petrece de fapt în sufletul lui Swedenborg în drumul său spre cunoaşterea spirituală. Swedenborg oferă asupra acestei chestiuni pe care am prezentat-o pe scurt, referitor la problema pe care a pus-o el, un fel de tratat filosofic, însă un tratat aşa cum îl prezintă cineva care vede în lumea spirituală, nu ca un filosof modern angajat la o universitate, care nu priveşte întotdeauna în lumea spirituală. Ei bine, la sfârşitul acestui tratat Swedenborg vorbeşte despre ceea ce el numeşte un „chip". Iar prin acest chip nu înţelege vreun lucru oarecare pe care l-a inventat el, ci ceva ce el chiar a văzut, ce chiar a stat în faţa privirii sale spirituale. Adică Swedenborg nu se jenează să vorbească despre viziunile sale spirituale. El povesteşte ce i-a spus un înger sau altul, deoarece el ştie, el ştie la fel de bine ca alţii că un oarecare om pământean i-a comunicat cutare sau cutare lucru. Zice aşa: „Eram o dată

adâncit în contemplare spirituală; mi-au apărut trei reprezentanţi ai punctului de vedere legat de influenţa fizică, trei scolastici, aristotelici, adepţi ai lui Aristotel, deci trei adepţi ai învăţăturii conform căreia totul pătrunde din afară în suflet prin influenţă fizică. Aceştia erau de-o parte. De cealaltă parte au apărut trei adepţi ai lui Cartesius [6], care – deşi într-un mod incomplet – vorbeau despre influenţe spirituale asupra sufletului. Şi în spatele lor au apărut trei adepii ai lui Leibniz [7], care vorbeau despre armonia prestabilită, deci despre independenţa trupului fizic faţă de suflet şi despre armonia stabilită din afară. Eram înconjurat de nouă siluete, spune Swedenborg. Asta a văzut el. Iar conducătorii deosebit de strălucitori ai celor trei grupuri de câte trei siluete erau chiar Leibniz, Cartesius şi Aristotel. Deci el povesteste cum a avut această viziune aşa cum ar povesti cineva ceva din viaţa fizică. Apoi, spune el, din fundal s-a desprins un geniu cu o făclie în mâna dreaptă. Şi vânturând el făclia aceasta prin faţa siluetelor, deîndată ele începură să se certe. Aristotelicii susţineau influenţa fizică din punctul lor de vedere, cartezienii influenţa spirituală din punctul lor de vedere, leibnizienii cu maestrul lor aşişderea. Asemenea lucruri, asemenea viziuni pot să intre până în cele mai mici amănunte. Swedenborg povesteste că Leibniz a apărut într-un soi de togă, al cărei colţ îl ţinea adeptul sau Wolff [8]. Asemenea mărunţişuri apar mereu în cazul unor asemenea experienţe de cercetare cu ajutorul privirii spirituale şi în care aceste trăsături sunt caracteristice. Deci au început să polemizeze. Motivele erau toate bune, pentru că tot ce e pe lume poate fi apărat. După o vreme, după ce s-au certat destul, a apărut din nou geniul, însă acum avea făclia în mâna stângă şi cu ea a luminat din spate capetele. De-abia acum au început cu adevărat să se lupte, spunând: Acum nici trupul nostru, nici sufletul nostru nu pot deosebi ce este corect. Aşa că au căzut de acord să pună într-o cutie trei bileţele. Pe unul scria „influenţă fizică", pe al doilea „influenţa spirituală", pe al treilea „armonie prestabilită". Apoi au tras la sorţi şi a ieşit bileţelul cu „influenţa spirituală". Au spus ei: Deci să recunoaştem influenţa spirituală. Atunci, din lumea superioară se pogorî un înger şi spuse: Asta nu este numai aşa, ca şi cum aţi fi tras întâmplător biletul cu „influenţa spirituală", ci a fost prevăzut astfel de către conducerea înţeleaptă a Universului, deoarece aceasta corespunde adevărului.

Da, vedeţi, chipul acesta îl relatează Swedenborg. Desigur, fiecare e liber să considere acest chip cât se poate de neînsemnat, poate chiar simplist şi naiv; însă nu despre asta e vorba, dacă e sau nu ceva naiv, ci că există acest chip. Şi ceea ce pare poate cel mai simplist şi naiv este tocmai lucrul cel mai profund. Căci ceea ce apare aici în lumea fizică drept ceva în afara oricărei legi, întâmplarea, apare ca simbol, văzut din lumea spirituală, cu totul altfel. Şi se ajunge atât de greu la cunoaşterea întâmplătorului deoarece întâmplarea este numai o umbră a unor necesităţi mai înalte. Însă Swedenborg vrea să sugereze ceva special, adică nu el vrea asta, ci „asta" se vrea în Swedenborg. Se formează această imagine pentru că „ea" doreşte acest lucru în el. Aceasta este de fapt o expresie fidelă a modului în care el a ajuns la adevărurile sale, o expresie fidelă a spiritului din care a extras această prezentare, acest tratat. Ce au făcut cartezienii? Au vrut să demonstreze influenţa spirituală din motive raţionale omeneşti, din motive de înţelegere omenească. Se poate ajunge astfel, într-adevăr, la rezultatul corect; însă este ca atunci când o găină oarbă găseşte un bob de porumb. Aristotelicii n-au fost nici ei mai incapabili decât cartezienii; ei au susţinut influenţa fizică, din nou din motive omeneşti. Leibnizienii nu au fost, fireste, mai necugetaţi decât celelalte două grupuri, însă ei au susţinut armonia prestabilită. Swedenborg nu s-a îndreptat nicidecum pe acest drum către spirit, ci şi-a dezvoltat toate capacităţile sale omeneşti pentru a se pregăti ca apoi să primească adevărul. Iar această primire a adevărului – nu fabricarea adevărului, ci primirea adevărului –, această preluare a adevărului, asta voia el să exprime, sau aceasta s-a dorit să se exprime prin tragerea bileţelelor din cutie. Asta e esenţialul.

Asemenea lucruri însă nu găsesc în sufletescul nostru valenţa corectă dacă le născocim noi înşine, ci doar atunci se raportează corect sufletul nostru la ele când le avem într-o imagine, chiar dacă imaginea poate fi numită simplist-naivă de către oamenii raţionali. Căci imaginea acţionează altfel în sufletul nostru decât noţiunea raţională, imaginea ne pregăteşte sufletul să preia adevărul din lumea spirituală. Asta e esenţa problemei. Iar când omul ia în considerare aceste lucruri temeinic, treptat-treptat se va obişnui cu noţiunile şi reprezentările care îi sunt realmente necesare omului epocii actuale, pe care el trebuie să le obţină şi care astăzi – numai din aversiune, nu din alte motive, dintr-o aversiune născută din materialism – i se par inaccesibile.

Întregul spirit al consideraţiilor noastre a fost orientat pentru examinarea evoluţiei omenirii, astfel încât să fie pus în evidenţă faptul că într-o primă parte ea s-a desfăşurat mergând spre un anumit moment crucial. În acest moment survine Misteriul de pe Golgota. Apoi istoria continuă. Cele două desfăşurări ale evoluţiei umanităţii, înainte şi după Misteriul de pe Golgota, sunt complet diferite; şi am caracterizat suficient în ce mod sunt cele două curente diferite. Însă mai imaginaţi-vă următorul lucru, pentru a putea resimţi îndeajuns în sufletele dumneavoastră această diferenţă. Închipuiţi-vă că în vremurile străvechi era întotdeauna posibil ca, fără să facă în sufletul său pregătiri deosebite legate de activitatea exterioară – căci în Misterii ele erau legate de ceremoniile exterioare, de activităţile cultice –, omul, prin faptul că se organizau unele acţiuni exterioare, ajungea la convingerea asupra existenţei lumii spirituale şi totodată asupra nemuririi sale, deoarece înainte de Misteriul de pe Golgota organismul său era încă predispus la aceasta. La vremea Misteriului de pe Golgota a încetat capacitatea organismului omenesc de a face să emane din sine convingerea despre nemurire. Vă rog să înţelegeţi bine expresia „a face să emane din sine". Această posibilitate a încetat. Trupul nu mai permite să se stoarcă din el viziunea nemuririi. Acest lucru a fost pregătit în secolele dinaintea Misteriului de pe Golgota, şi este realmente extraordinar de interesant de văzut cum acest colos al gândirii, Aristotel, cu câteva secole înainte de Misteriul de pe Golgota, face toate eforturile să înţeleagă nemurirea sufletului şi totuşi nu ajunge decât la o reprezentare foarte stranie a nemuririi. Pentru Aristotel, omul nu este om complet decât dacă are un trup, dacă chiar are trup. Iar Franz Brentano, unul dintre cei mai buni aristotelici ai vremurilor noi, spune în consideraţiile sale despre Aristotel că omul nu ar mai fi deplin dacă i-ar lipsi vreunul din membre; şi atunci cum să fie un om complet dacă îi lipseşte întregul trup? Astfel, pentru Aristotel, când sufletul trece prin poarta morţii, el este împuţinat faţă de cum era aici în trup. Aceasta este neputinţa de a mai privi cu adevărat sufletescul, în opoziţie cu vechea capacitate de a recunoaşte sufletescul, de a-l recunoaşte în nemurirea sa. Dar aici intervine faptul straniu că acest Aristotel este pe parcursul întregului Ev Mediu filosoful care dă tonul. Tot ceea ce este în stare să cunoască cineva – spun scolasticii – a fost cunoscut de Aristotel, iar ca filosofi nu putem face altceva decât să ne bizuim pe Aristotel, să trăim după exemplul lui. Nu se mai doreşte dezvoltarea unor capacităţi spirituale, a unor forţe apirituale care să depăşească măsura aristotelismului. Iată ceva foarte important. Şi aceasta duce, aş zice, înainte de toate la înţelegerea faptului de ce sub domnia lui Constantin Iulian Apostatul a refuzat creştinismul, aşa cum era el vieţuit în Biserica de atunci. Trebuie să vedem aceste lucru într-o lumină superioară. Am cunoscut personal pe unul din cei mai buni aristotelici din prezent în afară de Franz Brentano, pe Vincenz Knauer [9], care a fost călugăr benedictin şi care realmente avea faţă de Aristotel, din conştienţa sa de catolic, exact aceeaşi atitudine pe care o aveau faţă de el scolasticii, adică spunea despre Aristotel că încearcă să cuprindă cu privirea tot ceea ce se poate cunoaşte despre nemurirea sufletului prin cunoaşterea omenească. Iată modul foarte interesant în care Vincenz Knauer îşi formulează părerea în această privinţă: „Sufletul însă, adică în cazul acesta spiritul omenesc ce se desparte de lume" – deci spiritul omenesc ce părăseşte lumea fizică, care trece prin poarta morţii – „se găseşte aşadar, după Aristotel, nu într-o stare completă, ci într-una nefavorabilă destinaţiei sale, într-o stare cât se poate de incompletă. Imaginea ce i s-ar potrivi nu este în nici un caz cea deseori întrebuinţată, adică cea a unui fluture care, abia ieşit din cocon, se leagănă în albastrul eter ceresc. El se aseamănă mai degrabă cu un fluture căruia mâini crude i-au smuls aripile, iar acum se târăşte neputincios în ţărână ca cel mai nenorocit vierme".

Este un fapt de mare însemnătate că cei care-l cunosc bine pe Aristotel admit în mod absolut că în realitate cunoaşterea omenească nu ar trebui să ajungă la nimic altceva decât la această recunoaştere. Din asta se vede însă că e nevoie să foloseşti ceva forţă pentru a te împotrivi celor ivite din această evoluţie. Căci fără să ştie, materialismul de azi se află – după cum am mai amintit – puternic influenţat de acea desfiinţare a spiritului care s-a înfăptuit prin conciliul de la Constantinopol la 869, când nu s-a mai acceptat ca omul să fie compus din

trup, suflet şi spirit, ci spiritul a fost desfiinţat, iar omul a fost considerat numai ca suflet şi trup.

Materialismul modern merge acum mai departe. El desfiinţează acum şi sufletul. Însă aceasta este o evoluţie foarte logică. E nevoie aşadar de ceva forţă şi ceva curaj pentru a găsi din nou drumul înapoi, şi asta în modul corespunzător. Iulian Apostatul, care era iniţiat în Misteriile eleusine, era conştient de faptul că printr-o anumită dezvoltare a sufletului omenesc se poate ajunge la recunoaşterea caracterului nemuritor al sufletului. El poseda o cunoaştere a acestei taine solare. Şi vedea din această perspectivă ceva care i se părea groaznic. El nu putea concepe că apariţia acelui fenomen care lui i se părea îngrozitor era o necesitate; însă pentru el a fost groaznic. Ce vedea el de fapt? Privind în vremurile străvechi, vedea că oamenii, fie direct, fie indirect, prin Misterii, se aflau sub conducerea puterilor şi fiinţelor extrapământene. Vedea că din sfere spirituale se poate realiza acest lucru aici pe Pământ, ajutându-i pe oameni să aibă cunoştinţe din aceste sfere. Asta vedea el. Iar acum vedea creştinismul constantinic luând forma care aplica asupra organizării creştine, asupra societăţii creştine vechile forme de bază ale Imperiului roman, vedea cum creştinismul se instala în ceea ce Imperiul roman construise numai pentru ordinea socială exterioară. Asta vedea el. El vedea divin-spiritualul sub jugul Imperiului roman. Asta a fost pentru el lucrul îngrozitor. Trebuie înţeles că asta a fost necesar o vreme, însă Iulian Apostatul nu a putut înţelege, fapt care s-a tradus în opoziţia lui faţă de ce s-a înfăptuit în plan exterior. Şi mai trebuie să avem în vedere marile vremuri ale începutului creştinismului dinainte de perioada constantinică, după cum v-am mai atenţionat. Căci atunci au fost date marile impulsuri, care apoi s-au estompat, s-au şters, deoarece cunoaşterea omenească liberă aflată sub influenţa impulsului christic a fost încorsetată în deciziile conciliului.

Dacă ne întoarcem la Origene, la Clement din Alexandria vedem că aceste spirite, sunt mărinimoase şi mai au în ele ceva grecesc, numai că poartă în sufletul lor o conştienţă a acelui mare fenomen care s-a înfăptuit prin Misteriul de pe Golgota. Însă ei vorbesc despre acest Misteriu de pe Golgota şi despre cel care a trecut prin el, într-un mod care în prezent este considerat de toate confesiunile drept erezie. De fapt marii Părinţi ai Bisericii din epoca preconstantinică sunt cei mai mari eretici. Sunt recunoscuţi de Biserică, cu toate acestea sunt cei mai mari eretici. Căci pe de o parte, fiind atât de conştienii de măreţia Misteriului de pe Golgota şi de importanţa lui pentru evoluţia Pământului, nu sunt deloc dornici să distrugă drumul către Misteriul de pe Golgota, calea Misteriilor, calea vechii clarvederi, ceea ce a vrut apoi creştinismul constantinic, după cum am văzut. Mai ales la Clement din Alexandria se poate vedea cum străluminează peste tot din operele sale taine care sunt într-o măsură atât de mare tainice încât omului de azi îi este greu să gândească ceva legat de o noţiune corespunzătoare. Clement din Alexandria [10]vorbeşte de pildă despre Logos, despre înţelepciunea ce străbate unduind lumea. El îşi reprezintă acest Logos ca pe o muzică a sferelor plină de sens. Şi-l reprezintă într-un mod foarte viu. Şi îşi imaginează că ceea ce exterior este lumea vizibilă într-o măsură oarecare este expresia muzicii sferelor, aşa cum vibraţia corzilor este expresia miscării undelor muzicale. Şi astfel pentru Clement din Alexandria silueta omenească devine imagine a Logosului. Cu alte cuvinte, Clement din Alexandria apelează la Logos, şi, privind silueta omenească, ea îi apare ca o confluenţă de sunete emanate de muzica sferelor. Omul este o imagine a Logosului, zice el. Şi în numeroase afirmaţii ale lui Clement din Alexandria găsim dovezi ale faptului că în el a trăit cea mai înaltă înţelepciune, însă în întregime străluminată de ceea ce radiază din Misteriul de pe Golgota. Vă rog să comparaţi cu ceea ce domneşte astăzi în multe domenii afirmaţii ca cele ale lui Clement din Alexandria pe care le-am prezentat şi veţi avea păreri foarte ciudate despre dreptul de a recunoaşte un om precum Clement din Alexandria fără a-l înţelege.

Când se vorbeste azi despre faptul că ştiinţa spiritului doreşte să fie ceva care se află în întregime în curentul creştinismului, ceva ce trebuie să înflorească neapărat din creştinism pentru vremurile noastre, vin numeroşi oameni – am mai văzut acest lucru, trăim încontinuu aceste lucruri! – care spun: Înviere a vechii gnose! Şi când vine vorba de gnoză, o mulţime de oameni care reprezintă azi creştinismul începe să-şi facă cruce ca şi cum l-ar vedea pe dracul. Însă gnosa pentru vremurile actuale este ştiinţa spiritului, numai că gnosa avansată actuală este altceva decât gnosa cunoscută de Clement din Alexandria. Şi totuşi, cum de se exprimă Clement din Alexandria ca unul care a trăit în a doua jumătate a celui de-al II-lea secol creştin? El spune: Credinţa, ei bine, asta este ceva de la care se porneşte. Credinciosul Bisericii de azi vrea să rămână la asta. Credinţa este gnoză, foarte bine, spune el, însă o recunoaştere constrânsă a necesităţii, gnosa dovezii adeveritoare şi întăritoare a ceea ce s-a preluat în credinţă, prin îndrumarea Domnului, clădită pe credinţă, continuând această credinţă spre incontestabilitate şi înţelegere ştiinţifice. Iată, aveţi aici exprimat de către Clement din Alexandria pentru epoca sa ceea ce trebuie înfăptuit astăzi. Aveţi aici exprimat ca cerinţă a creştinismului faptul că gnosa, ştiinţa spiritului actuală, trebuie să se instaureze în mod viu în evoluţia creştină. Omul obtuz de azi spune: Ştiinţa pe de-o parte – pe care el vrea s-o limiteze la faptele exterioare –, credinţa pe de alta; credinţa nu trebuie să se amestece în ştiinţă. Clement din Alexandria spune: Credinţei îi este dată gnosa, gnosei – iubirea, iubirii – moştenirea. Aceasta este una din cele mai profunde sentinţe legate de evoluţia spiritului omenesc deoarece ea depune mărturie pentru o adâncă legătură cu viaţa spirituală. Se porneşte de la credinţă; însă credinţei îi este dată gnosa, adică ştiinţa, cunoaşterea. Şi abia din cunoaşterea vie, adică din adâncirea în lucruri, curge iubirea propriu-zisă, iar din iubirea adevărată – folosirea moştenirii dumnezeirii. Dumnezeirea poate curge prin omenire, aşa cum a curs la începuturile veacurilor, numai dacă îi este dată credinţei gnosa, gnosei – iubirea, iubirii – moştenirea. Asemenea maxime trebuie privite şi astfel, încât să se vadă în ele mărturii ale profunzimii unui asemenea spirit.

Şi pe cât de greu este, pe de-o parte, pe atât este de necesar, pe de alta, să li se facă astăzi oamenilor din nou accesibilă adevărata formă a vieţii creştine. Căci dacă astăzi anumite lucruri sunt caracterizate în mod corect, ele arată în ce constau neajunsurile vremurilor noastre. Aceste neajunsuri se manifestă de obicei prin faptul că nu se doreşte să se observe cum funcţionează de fapt lucrurile. Când un sat din Alpi este îngropat sub o avalanşă, toţi văd cum se prăvale avalanşa peste oameni. Însă cine vrea să caute originea avalansei trebuie probabil s-o caute într-un Firicel de zăpadă, acolo, sus. Va fi uşor de observat surparea satului sub avalansă; în schimb, faptul că aceasta este cauzată de un firicel de zăpadă nu va fi uşor de constatat, mai ales nu în fizic. Ca şi în cazul marilor fenomene ale istoriei mondiale! Faptul că acum ne aflăm în mijlocul unei îngrozitoare catastrofe a omenirii este vizibil, aceasta este avalansa care s-a prăbuşit. Locul în care trebuie să căutăm punctele de pornire este acolo de unde încep să se rostogolească firicelele de zăpadă. În orice caz, trebuie să căutăm diferitete firicele de zăpadă; însă nu se urmăresc până acolo unde ele se transformă în avalanşă. Şi astăzi lumea nu priveşte cu plăcere când anumitor lucruri li se spune pe nume.

Să presupunem acum că cineva vrea să-şi formeze azi o părere cu privire la un anumit domeniu ştiinţific. Cum procedează el în general? Ei bine, se bizuie pe judecata unui om care lucrează în specialitatea respectivă. De ce este părerea acestuia decisivă? Pentru că respectivul om are un post de profesor la universitatea cutare sau cutare. Acesta este în general motivul pentru care unul sau altul este recunoscut astăzi ca om de ştiinţă. Dar să luăm un caz concret. Ştiu foarte bine că nu te faci simpatizat atunci când le spui acestor lucruri pe nume, însă tot nu foloseşte la nimic; dacă, în continuare, din ce în ce mai mulţi oameni nu le vor spune lucrurilor pe nume, nu se va ieşi din această mizerie. Să presupunem că o autoritate în materie spune următorul lucru: Lumea continuă să vorbească despre trup şi suflet la om. Acesta este de fapt un dualism nesatisfăcător, trup şi suflet. Faptul că azi încă mai vorbim despre trup şi suflet este numai fiindcă trebuie să ne exprimăm prin limbă, iar limba nu am creat-o noi în prezent, ci ne-a fost lăsată de demult, când oamenii erau mult mai puţin capabili decât profesorii universitari de azi. Pe atunci, oamenii aceia neinstruiţi mai credeau că sufletul este diferit de trup. Iar când discutăm azi despre aceste lucruri trebuie să ne folosim de aceste cuvinte; suntem sclavi ai limbii, şi încă ai limbii oamenilor neinstruiţi care nici măcar nu angajau asemenea profesori inteligenţi cum suntem noi. Şi, spune el mai departe: Deci trebuie să se vorbească într-adevăr despre trup şi suflet; numai că treaba este neîndreptăţită. Căci atunci când un om vorbeste absolut neperturbat de oamenii din trecut el spune, probabil: Da, văd acolo o floare şi mai văd un om. Pe omul acela îl pot vedea în ce priveste culoarea chipului său şi silueta sa, aşa cum văd şi floarea. Restul

trebuie să-l deduc. Atunci cineva ar putea să spună: Da, dar şi celălalt vede floarea, iar imaginea florii trăieşte în sufletul său. Însă asta e pură iluzie. Ceea ce obţinem prin perceperea florii, prin perceperea pietrei este impresie sensibilă, şi este şi în cazul perceperii omului tot impresie sensibilă. Faptul că mai trăieşte ceva şi în suflet este pură iluzie. Toate sunt doar raporturi faţă de obiectele respective.

Ei îşi spun: Nu ne putem reprezenta nimic din ceea ce ne spune omul acesta. Să-i mulţumim Domnului că respectivii nu-şi pot reprezenta decât ceva, foarte puţin. Căci întreaga discuţie este cea mai prostească din câte pot exista, este într-un anume sens prostia personificată. Această prostie personificată apare în multitudinea de cercetări scrupuloase întreprinse în laboratoare asupra creierului uman, asupra a tot felul de rezultate clinice şi aşa mai departe. Adică, respectivul este un prost. El e capabil să dea rezultate clinice bune deoarece are la dispoziţie clinicile; dar ceea ce vorbeşte despre aceste lucruri este prostie curată. Azi aceşti proşti nu sunt deloc rarităţi, ci sunt de fapt lucru curent. Bineînţeles că nu te faci îndrăgit spunând aceste lucruri. Seria de conferinţe publicată de respectivul sub formă de carte – iertaţi-mă, dar persoana se numeste în mod curios chiar Verworn (Confuz, n.tr.) [11], deşi bineînţeles iau aceasta numai drept o coincidenţă în planul fizic –, cartea care redă seria de articole se numeşte *Mecanica vieţii spirituale*. S-ar putea scrie la fel de bine despre „Lemnozitatea fierului", ar avea la fel de mult sens. Da, de vreme ce viaţa noastră spirituală este străbătută în capetele cele mai luminate de asemenea „ascuţime a gândirii" – Verworn descrie ce vede, numai că amestecă în aceasta gândurile sale cele mai stupide –, nu trebuie să ne mirăm dacă nu se pot deloc descurca, orienta tocmai acele discipline care nu au norocul să fie adevărate cel puţin în ceea ce priveste aspectul exterior-sensibil, care nu pot privi nimic exterior. Ştiinţele privind statul, cărora într-o măsură oarecare le lipseste sprijinul faptelor exterioare, ar trebui să posede gânduri conforme cu realitatea, dar nu le au, din motivele menţionate data trecută. Însă oamenii dau singuri cu nasul de aceste lucruri. V-am prezentat un om foarte calificat: pe Kjellén, gânditorul suedez. În mod cert, este unul dintre cei mai buni. Iar cartea sa *Statul ca formă de viaţă* este de o mare bogăţie spirituală; însă către final el vine cu o idee stranie, cu care nu poate face nimic, cu care nici alţii nu au în prezent ce să facă. El citează pe un anume Fustel de Coulanges [12], care a scris La cité antiyue, în care dezvoltă ideea că, în mod ciudat, dacă ne întoarcem în statele străvechi, dacă cercetăm statele precreştine, acolo aproape întreg statul este clădit pe cult; întregul stat este clădit pe ordinea spiritual-socială. Vedeţi, deci, oamenii se lovesc de aceste lucruri, căci v-am povestit data trecută cum a emanat din Misterii întreaga ordine socială, cum era ea cu adevărat ceva spiritual. Studiind aceste probleme, oamenii descoperă asemenea lucruri, însă nu le pot înţelege, le este imposibil să gândească ceva în legătură cu acestea. Nu pot face nimic cu ceea ce le prezintă chiar istoria, care a fost sărăcită de atât de multe documente.

Cu atât mai puţin se poate face cu cealaltă idee, care trebuie din nou să învie şi pe care o regăsim tocmai în Misterii şi, as spune, în acel minunat ecou al Misteriilor, la Platon, şi pe care am indicat-o ca pe o cale mai nouă de a ajunge la Christos. Dacă citiţi operele lui Platon, vă întâmpină un lucru particular. La mijlocul consideraţiilor sale, Platon îl aşază pe Socrate, pe Socrate înconjurat de discipolii săi. Este discuţia lui Socrate cu discipolii săi, în cadrul acesteia se dezvoltă ceea ce doreşte să spună Platon. Platon îl introduce pe Socrate, care este mort, în scrierile sale. Asta nu este numai o tehnică beletristică, ci mult mai mult. Este, aş zice, continuarea, ecoul a ceea ce a trăit în Misterii, unde cei ce urmau să fie iniţiaţi în Misterii erau ajutaţi să ajungă în contact cu morţii, care din lumea spirituală conduc mai departe lumea sensibilă exterioară. Platon dezvoltă o filosofie punându-i pe oameni în legătură cu morţii. Ideea aceasta trebuie să reînvie, trebuie să redevină actualitate. Şi am şi indicat cum trebuie să revină. Trebuie să lăsăm deoparte istoria seacă, redarea pur şi simplu a evenimentelor exterioare; trebuie să ajungem la posibilitatea de a trăi cu cei morţi, de a lăsa gândurile morţilor să reînvie în noi. În sensul acesta trebuie să putem să luăm în serios ideea Învierii. Aceasta este calea pe care Christos se descoperă omenirii în subiectiv, în viaţa interioară, calea pe care El se poate adeveri. Însă acestei căi îi aparţine dezvoltarea a ceea ce poate fi numit voinţa de gândire. Câtă vreme vă puteţi forma gândurile numai aşa cum se formează ele când priviţi lumea exterioară a simţurilor, nu ajungeţi la gânduri care vin în contact real cu cei morţi. Trebuie să căpătăm capacitatea de a ne scoate gânduri în mod elementar din propria fiinţă. Voinţa trebuie să aibă curajul de a se pune în legătură cu realitatea. Atunci voinţa, care deci se spiritualizează, va atinge fiinţe spirituale întocmai precum mâna dumneavoastră atinge un obiect exterior sensibil. Iar primele fiinţe spirituale vor fi de regulă chiar cele care sunt într-un fel sau altul legate karmic de morţii noştri. Ceea ce este necesar este doar ca dumneavoastră să nu vă căutaţi pentru asta instrucţiuni care pot fi uşor tratate, ştiu eu, scrise pe o coală de hârtie pe care s-o puneţi în buzunarul de la haină. Lucrurile acestea nu sunt chiar atât de simple. Mai întâlneşti chiar şi oameni bine intenţionaţi care se întreabă: Cum pot să deosebesc visul de realitate? Cum deosebesc eu fantezia de realitate? Da, în fiecare caz în parte, nu asta trebuie căutat, cum să deosebeşti aceste lucruri după o regulă dată. Întregul suflet trebuie iar şi iar să se armonizeze, astfel încât să devină în stare să-şi formeze reprezentări, să îşi formeze o părere în orice situaţie, precum cineva doreşte să îşi formeze păreri şi în lumea sensibilă exterioară, fără nici un fel de instrucţiuni pentru fiecare caz în parte, ci aşa cum oamenii trebuie să se educe pentru a putea avea o părere despre un caz anume. Visul poate fi foarte asemănător contactului cu realitatea, însă nu se poate da pentru fiecare situaţie un indiciu: Iată prin ce deosebeşti simplul vis de realitate. Ceea ce spun acum poate fi chiar fals într-un caz sau în altul, pentru că iarăşi sunt avute în vedere puncte de vedere diferite. Este vorba tocmai, cum spuneam, ca o persoană să încerce să-şi facă întregul suflet apt de a judeca în lumea spirituală.

Luaţi bunăoară cazul, care apare foarte des, că visaţi, credeţi că visaţi; însă oamenii nu pot să deosebească aşa de uşor visul de realitate. Cei care azi reflectează la vis gândesc oarecum după indicaţiile unor oameni precum domnul Verworn, care zice: Putem face un frumos experiment. Verworn aminteşte, de pildă, următorul experiment [13]; ca experiment, chiar este foarte frumos: Un om doarme, şi cineva se duce la fereastră cu un ac cu gămălie şi ciocăneşte. Omul respectiv visează, se trezeşte şi povesteste altcuiva că a asistat la o rafală de mitralieră. Visul exagerează, spune Verworn. Ceea ce erau doar ciocănituri cu un ac cu gămălie au devenit împuşcături. Visul exagerează. Cum ne putem explica aceste lucruri? Ne putem explica aceasta, spune domnul Verworn, presupunând că în stare de conştienţă trează creierul este deplin activ. În starea de conştienţă de vis, el se află într-o activitate diminuată, când este activă conştienţa scoarţei cerebrale; scoarţa cerebrală este partea creierului cu o activitate mai redusă. Astfel se face că visul devine atât de bizar; de aceea se ajunge ca niste ciocănituri ale unui ac cu gămălie să se transforme în foc de mitralieră, şi tocmai prin activitatea cerebrală micile ciocănituri ale acului devin împuşcături. Ei bine, acum publicul este de bună credinţă, pentru că mai sus, unde era vorba de respectivul om adormit, se spune că visul exagerează, iar mai jos se spune următorul lucru, nu tocmai cu cuvintele pe care le-am folosit eu: Creierul este mai puţin activ, din această cauză pare visul bizar – iar cititorul a şi uitat ceea ce s-a spus mai sus. De aceea nu face legătură între aceste lucruri. El n-are nevoie decât să creadă: Asta zice o autoritate în materie, care este angajat de către stat ca să ştie aceste lucruri, deci trebuie crezut ce spune. Credinţa în autorităţi este în prezent total înfierată, după cum ştiţi. Dar cine nu gândeşte astfel despre vis ar putea să spună următoarele: Ar putea fi corect, şi în această manieră de a gândi se găseşte în domeniul acesta adevărul. Să presupunem că visaţi despre un prieten care a murit. Legat de acest prieten visaţi o anumită situaţie; adică credeţi că visaţi, şi pe urmă vă treziţi. Atunci gândiţi: Dar acesta e mort de mult! Dar în vis nu v-a venit în minte că a murit. Acum puteţi să găsiţi tot soiul de explicaţii inteligente pentru acest vis, conform *Mecanicii spiritului*; însă, dacă acesta este un vis, iar visul nu este decât o reminiscenţă a vieţii diurne, veţi putea cu greu să recunoaşteţi că cel mai puternic gând pe care-l puteţi avea, adică moartea sa, faptul că prietenul este mort, nu apare în vis, dacă aţi trăit tocmai o situaţie despre care ştiţi – şi ştiţi asta foarte precis – că nu aţi fi putut să o vieţuiţi împreună cu persoana respectivă când ea era în viaţă. Şi atunci este justificată următoarea judecată: Am vieţuit acum cu X ce n-aş fi putut trăi în viaţă, ceea ce nu numai că nu am trăit, ci, aşa cum au fost raporturile mele cu el în viaţă, nu aş fi putut să trăiesc, iar acum totuşi trăiese acest lucru. Presupunând că sufletul se află în spatele acestei imagini de vis, sufletul real care a trecut prin poarta morţii se află îndărătul acestei imagini de vis. Nu este oare de la sine înţeles că nu trăiţi împreună cu el moartea? Sufletul respectiv nu are nici un prilej de a vi se arăta ca fiind mort, el trăieşte mai departe. Şi, dacă puneţi laolaltă aceste două

lucruri şi le mai legaţi încă de altceva, veţi ajunge să spuneţi: Imaginea mea acoperă o întâlnire reală cu sufletul respectiv. Şi faptul că nu-mi vine în minte gândul morţii provine de la situaţia că ceea ce trăiesc nu este o amintire, ci este venirea către mine a mortului real. Prin asta eu vieţuiesc ceva care se îmbracă bineînţeles într-o imagine, însă creând o situaţie care nu ar fi putut exista. În afară de asta, nici gândul morţii nu vine, fiindcă sufletul trăieşte, deoarece nu există nici un impuls al sufletului de a-mi transmite un asemenea gând. Şi atunci aveţi toate motivele să spuneţi: Dacă am un asemenea aşa-numit vis, trăiesc aici într-o regiune unde nu intervine un anumit lucru – şi ceea ce spun acum este important, extraordinar de important –, deoarece caracteristică vieţii noastre fizice este calitatea intactă a memoriei noastre fizice. Această memorie nu este disponibilă în egală măsură şi pentru lumea spirituală în care pătrundem, nu este disponibilă în acelaşi fel, ci memoria necesară dincolo trebuie s-o dezvoltăm noi înşine. Memoria fizică există deja, legată de corpul fizic. De aceea oricine este familiarizat cu această regiune ştie că memoria fizică nu pătrunde aici. Nu-i de mirare deci că nu există nici o amintire despre cel mort, ci ceea ce trăim este întâlnirea cu sufletul viu.

Oamenii care cunoşteau aceste lucruri vorbesc tocmai despre faptul că ceea ce numim noi aici pentru corpul fizic memorie este cu totul altceva pentru viaţa spirituală. Cine a lăsat vreodată să acţioneze asupra lui *Divina comedie* nu va putea să aibă nici un fel de dubiu că Dante a avut viziuni spirituale, că avea acces la lumea spirituală. Pentru cine cunoaşte limbajul celor care erau familiarizaţi cu lumea spirituală, mărturia grăitoare se află deja în introducerea pe care Dante a ales-o pentru a sa *Comedie*. Însă Dante ştia foarte sigur; nu era un diletant în lumea spirituală, era, cum s-ar spune, specialist. El ştia sigur. Un asemenea om ştie că memoria obişuită nu pătrunde în sfera unde ne întâlnim cu cei morţi. Iar Dante vorbeşte mult despre morţi şi despre cum trăiesc morţii noştri în lumina lumii spirituale. În legătură cu memoria, găsiţi în *Divina comedie* pasajul superb [**14**]: „Lumină pură, ce te-nalţi atare / Deasupra minţii noastre-n veşnicie, / redă-mi un strop din ce-am văzut aoare / şi dă-mi puteri ca din sclipirea-ţi vie / o singură scânteie, barem una, / să las acelei lumi ce va să vie. / Căci şi puţin de va să-mi cânte struna, / puţinul depănat din amintire / va scrie gloria ta de totdeauna". Vedeţi aici cum a ştiut Dante că nu se poate percepe cu o memorie obişnuită ceea ce putea veni din regiunile spirituale. Unii oameni spun în prezent: La ce să ne înălţăm în lumea spirituală, avem şi aşa destule de făcut în lumea fizică; oamenii destoinici încearcă să se descurce aici, în lumea aceasta! Da, oare aceşti oameni au dreptul să creadă că cei din vechime care primeau înţelepciunea în Misterii luau mai puţin în serios lumea fizică? Aceştia ştiau că lumea spirituală se întrepătrunde cu această lume fizică, că acţionează în ea, că morţii acţionează printre noi, chiar dacă se neagă acest lucru şi chiar dacă prin această negare se generează doar confuzie. Cine neagă faptul că cei care au trecut prin poarta morţii acţionează în lumea aceasta este asemenea cuiva care spune: Ah, să cred eu că chestia asta e încinsă? – şi pe urmă calcă pe tabla incandescentă. Bineînţeles că acum nu se poate preciza atât de uşor paguba ce se produce când acţiunea lumii spirituale asupra celei fizice nu este luată în considerare, ci este tratată printr-o negare a acestui fenomen. Vremea noastră nu este prea dispusă să construiască acel pod care trebuie clădit spre împărăţia de dincolo în care sunt morţii şi spiritele înalte. Epoca noastră simte, în multe privinţe, am putea spune, chiar o ură, realmente o stare de ură faţă de lumea spirituală. Şi este datoria omului de ştiinţă a spiritului care priveste aceasta cu onestitate să facă cunoştinţă cu puterile potrivnice dezvoltării noastre spiritual-ştiinţifice, să analizeze aceste lucruri. Căci chestiunea are într-adevăr rădăcini adânci, ea îşi are fundamentele acolo unde se află temeiul tuturor forţelor ce acţionează împotriva adevăratului progres al omenirii.

NOTE

1. Otto Ludivig, 1813–1865. Citat din *Zum elgnen Schaffen* (*Despre crearea de sine*), în vol. VI din *Operele* lui Otto Ludwig, Leipzig, fără an.

2. Gustav Freytag, 1816– 1895. Citat din introducerea la *Scrierile complete ale lui Otto Ludwig*, Berlin, fără an.

3. Vezi ***Die spirituellen Hintergründe der äußeren Welt. Der Sturz der Geister der Finsternis*** (***Fundalul spiritual al lumii exterioare. Prăbuşirea Spiritelor Întunericului***) (14 conferinţe, Dornach 29 septembrie–28 octombrie 1917), GA 177.

4. Emanuel Swedenborg, 1688–1772, om de stiinţă naturală şi teosof suedez.

5. *Der Verkehr zwischen Seele und Leib* (*Raportul dintre suflet şi trup*) în *Scrieri teologice*, Jena/Leipzig, 1904.

6. Cartesius (René Descartes), 1595–1650.

7. Gottfried Wilhehn von Leibniz, 1646–1716.

8. Christian Freiherr von Wolff; 1679–1754.

9. Vincenz Knauer; citat din *Problemele principale ale filosofiei*, p. 202 (v. nota 10 din conferinţa a VIII-a).

10. Clement din Alexandria, citat din *Stromateis*, cartea VII, capitolul X; citat după Otto Willmann, *Istoria idealismului*, vol. II, p. 142.

11. Max Verworn, 1863–1921, fiziolog şi filosof.

12. Numa Denis Fustel de Coulanges, 1830–1889, istoric francez.

13. În *Mechanik des Geisteslebens* (*Mecanica vieţii spirituale*), capitolul „Somn şi vis", Leipzig, 1910.

14. *Divina comedie*, „Paradisul", cântul XXXIII.
